

Laut 274
911

1
Ihucaus mēpī dōū hōū dūā
Deuote mōdō dōū dōū pōū gūā dōū

In hoc opere Bonaventura sese declarat
re opinionis et doctrine Gregoriana
dumque in Sacramentorum
nuptiis et hoc quidem in Cpto
de Sacramento Eucharistie in Quin
ta parte Cpto nono

M Th in Sch. 76
2 be

Johannes gersson. Pace omnium salua bona
uetura me oēs catholicos doctores videt idoneus et
securissimus ad illuminandum intellectum et inflammandum
affectum Cuius opuscula duo *Ineāti* et breuiloquū
tanta sunt arte compendii diuinitus composita ut super
ipsa nichil. In quibus processum est duabus vijs cong-
noscendi deum. Breuiloquū namque procedit a primo principi-
pio quod est deus usque ad alias veritates sub deo
creditas et habitas. Alius e contra progreditur
a creaturis ad creatorem per sex gradus scala-
res usque ad anagogicos excessus. Qui licet sit dif-
filiore et ratiore. debet tamen omnis christianus
ad illos aspirare. Quoniam ipsa theologia talis
mistica proprie est christianorum. Que et propician-
te et reuelante spiritu christi ihesu facilissima est super
omnia et utilissima. sed abscondita a sapientibus
in oculis suis nota paruulis. et cetera.

¶ Confiteor itaque et ego in insipientia mea quod a
triginta annis et amplius volui habere predictos
tractatulos michi quidem familiares sepe legendo
sepe ruminando etiam usque ad verba nedum sententias
Et ecce hac etate hoc otio velud ad ipsum votum
vix autem perueni ad initium gustus eorumdem
Qui etiam et repetiti semper michi noui fiunt et
placēt. **¶** Iuxta illud flacci decies repetita placabit ac.

**Trindecimus mensis in decem. Trinitatis eiusdem
doctoris devoti q[ue] et bonaventura omni laude dignus**

In principio p[ri]mū principiu[m]. a quo cūcte
illumiāciones descendunt. tāquam a
patre luminū a quo est omne datum
optimū et omne donū p[er]fectum: patre[m]
sc[ilicet] eternū inuoco per filium eius d[omi]n[u]m
nostrū Ihesum cristū et in cōcessionē sanctissime
virginis marie genitricis eius d[omi]ni dei et domini n[ost]ri
Ihesu cristū et beati Francisci ducis et patris n[ost]ri:
det illumiātos oculos mentis nostre ad dirigēdos
pedes nostros in viam pacis: illius que exsupat
omnem sensum. Quā pacem euangelizauit et de-
dit dominus Iesus cristus. Cuius p[re]dicationis re-
petitor fuit pater noster sc[ilicet] Franciscus in omni
sua p[re]dicatōne pacē in p[ri]ncipio et fine annūctians
in omni salutacōne pacem optans: in omni cōtem-
placione ad extaticam pacem suspirās: tamq[ua]m ci-
uis illius Iherusalem de qua dicit ille vir pacis q[ui]
cū hys qui oderunt pacem erat pacificus: Rogate
q[ui] ad pacem sūt Iherusalem. Sciebat enī q[uo]d thro-
nus salomonis nō erat nisi in pace cū scriptum sit
In pace factus est locus eius et habitacio eius in
syon. Cum igit[ur] exemplo beatissimi p[re]s[er]is nostri Frā-
ncisci hanc pacem anhelō spiritu quērem ego p[re]tor
Qui loco illius patris beatissimi post eius t[ra]nsitum
septimus in generali fratru[m] ministerio per omnia

indignus succedo. cōtigit ut nutu diuino āno circā
ipſius beati franciſci trāſitum triceſimo tercio ad
montē aluerne tamquam ad locum quietū amore
querēdi pacem ſpiritus declinarem ibiq; exiſtens
dum mente tractare aliquas mentales aſcenſio-
nes in deum. inter alia occurrit illud miraculum
qđ in predicto loco beato ipſi franciſco de viſione
ſcilicet ſeraphim alati adinſtar crucifixi. **I**n cuius
conſideracione ſtatim viſum eſt michi qđ viſio illi-
us pretendere patris ipſius ſuſpenſionem in con-
templando et viam per quam perueniatur ad eam.
Nam p̄ ſenas illas alas recte intelligi poſſunt ſex
illuminaōnes vel ſuſpēſiones q̄bus aīa q̄ſi q̄bus
dam q̄dibus et itineribus diſponit ut tranſeat ad
pacem p̄ extantes exceſſus ſapiēcie criſtiane. **V**ia
autē nō eſt niſi p̄ ardentiffimū amorē crucifixi qui
adeo paulū raptū ad celū trāſformauit in ipm ut
diceret xp̄o q̄ſus ſum cruci. **V**iuo ego iam nō ego
vuiut autē in me criſtus. **Q**ui etiā adeo mētem b̄i
franciſci abſorbuit qđ mens in carne patuit dum
ſacraſſima paſſionis ſtigmata in corpe ſuo ante
mortem p̄ bienniū deportauit. **E**ffigies igit̄ ſex ala-
rum ſeraphicarū inſinuat ſex illuminaōnes ſca-
lares q̄ a creaturis nicipiūt et pducūt uſq; ad deū
ad quē nemo recte intrat niſi per crucifixum. **N**am
qui nō intrat per oſtium ſ; aſcendit aliūde ille fur
eſt et latro. **S**i quis uero per oſtium introierit

ingredietur et egrediet et pasqua mueniet. ppter
qd dicit **Johs** in apocalipsi. **Beati** qui lauat vesti
menta sua in sangne agni: ut sit ptas eoru in lig
no vite et per portas ingrediantur ciuitate. quasi
diceret qd per cōtemplacōnem ingredi nō potest in
Iherusalem supnam nisi p sanguinem agni intret
tamq̄ p portā. Non em̄ dispositus est aliq̄ modo
ad cōtemplacōnes diuinas q̄ ad mentales ducit
excessus nisi cū **Daniele** sit vir desideriorū. ¶ **Desi**
deria autē in nobis inflāmatur duplicat. scz p clamo
rem oracōis q̄ rugire facit a gemitu cordis: et per
fulgorem speculacōis qua mens ad radios lucis
directissime et mentissime se conuertit. ¶ **Igit̄** ad
gemitū oracōis per cristum crucifixum. per cuius
sanguinē. purgamur a sordibus viciorū p̄mū qdē
lectorē inuito: ne forte credat qd sibi sufficiat lectio
sine vntione: speculacō sine deuocōne: inuestiga
tio sine amiracōne: circūspectio sine exaltatione:
industria sine pietate: sciencia sine caritate: intelli
gencia sine humilitate: studiū absqz diuina grā:
speculum absqz sapiencia diuinitus inspirata. ¶
Preuentis igit̄ diuina gracia humilibus et p̄ys
cōpunctis et deuotis. vntis. oleo leticie et amato
ribus diuine sapiē et ei⁹ desidio inflāmatis vacatē
volētibus ad deum magnificadum. amādum. et etiā
degustandum. speculationes subiectas ppono: in
sinuans qd parum aut nichil est speculum exteri⁹

propositum nisi speculum mentis nostre tersum fue-
rit et politum. Exerce igitur te o homo dei prius
ad stimulum conscientie remordentem. antequam oca-
los eleues ad radiu sapientie in eius speculis re-
lucentes. ne forte ex ipsa radiorum speculatione
in grauiorem incidat foueam tenebrarum. ¶ Pla-
cuit autem distinguere tractatulum in septem ca-
pitula p̄mittendo titulos ad faciliorem intelligen-
ciam dicendum. Rogo igitur q̄ magis pensetur
intencio scribentis quam opus. magis dictorum
sensus quam sermo inultus. magis veritas qua
venustas. magis excoꝛdacio affectus quam erudi-
cio intellectus. Quod ut fiat no est harum specu-
lacõnum progressus perfunctorie transcurendus
s̄ morosissime tuminandus. ¶ Primum capitulum
de gradibus ascensionis in deum et de speculacõne
ipsius per vestigia eius in vniuerso. ¶ Sedm capi-
tulum de speculacõne dei in vestigijs eius in hoc
sensibili mūdo. ¶ Tertiu de speculacõne dei per su-
am ymaginem naturalibus potencijs insignitam.
¶ Quartum de speculacõne dei in sua ymagine do-
mis gratuita reformata. ¶ Quintum de speculacõ-
ne diuine vnitatis per eius nomen p̄rium quod
est esse. ¶ Sextum de speculacõne beatissime trini-
tatis in eius nomine quod est bonu. ¶ Septimū
de excessu mētali et mysticõm q̄ ceq̄es dat intellai
et affai in deū p̄ excessū totalē triseūte. ¶ p̄ q̄d?

Incipit speculacō pauperis in deserto. **P**rimū
capitulū. de gradibus ascensionis in deum et de spe
culacōne ipsius p̄ vestigia eius in uniuerso.

Beatus vir cuius auxilium est abste as. in
cor. s. dis. m. val. la. m. lo. q. p. Cum beatitudo
nichil aliud sit q̄ summi boni fructio et sūmum
bonum sit supra nos nullus potest effici beatus
nisi supra seipsum ascendat. non ascensu corpora
li sed ascensu cordiali. Sed supra nos leuati non
possumus nisi per virtutem superiorem nos eleuā
tem. **Q**uantumamq; enim gradus inferiores
disponātur nichil sit nisi diuinum auxilium comi
tetur. Diuinum aut̄ auxilium comitatur eos qui
petunt ex corde humiliter et deuote. et hoc est ad ip
sum suspirare in hac lacrimarū valle. qđ sit per fer
uentem orationem. Oratio igitur mater et origo
est sursum actionis in deum. **I**deo dyonysius in li
bro de mystica theologia volens nos instruere ad
excessus mentales primo permittit orationem.
Oremus igitur et dicamus. Deduc me domine in
via tua et ingrediar in veritate tua. **V**ertur cor me
um ut timeat nomen tuum. In hac oratione illu
minamur ad cognoscendum diuine ascensionis ḡ
dus. Cum enim secundum statum conditionis nos
tre ipsa rerum vniuersitas sit scala ad ascenden
dum in deum. et in rebus quedam sint vestigium.
qđam ymago. qđam corporalia. qđā spūalia. qđam

temporalia q̄dam euifna. q̄dam intra nos. et q̄dā
supra nos. ac per hoc q̄dam extra nos. ¶ Ad hoc
q̄ pueniamus ad primū principiū considerandum
q̄d est sp̄ituabissimum et eternum et supra nos
oportet nos transire p̄ vestigium q̄d est corporale
et temporale et extra nos. et hoc est deduci in via
dei. ¶ Oportet etiā nos intrare ad mentem nostrā
que est ymago dei euifna sp̄ituaalis et intra nos.
et hoc est ingredi in ueritatem dei. ¶ Oportet etiam
nos trāscendere ad eternū sp̄ituabissimū et sup̄
nos aspiciendo ad primū principium. et hoc est le
tari in dei leticia. et reuerentia maiestatis. ¶ Hec
est igitur via trium dierum in solitudine. Et hec
est triplex illuminatio unius diei. et una est sicut
uespera. Secūda sicut mane. Tercia uelut meridi
es. hec respicit triplicem rerum existēciam scilicet
in materia intelligēcia. et in arte eterna. secūdū
quam dictum est. fiat fecit et factum est. Hec etiā
respicit triplicem substantiam in cristo qui est sca
la nostra scilicet corporalem. sp̄itualem et diuinā.
Secūdū triplicem habent progressum mens nos
tra tres habet aspectus principales. unus est ad
corporalia exteriora s̄m quem uocatur animalitas
seu sensuabitas. Alius intra se et in se s̄d̄m quē
dicit sp̄s. t̄cius sup̄ se s̄m quē dicit mens. ¶ Ex q̄d
omnibus disponere se debet ad cōscendēdum in deū
ut ip̄m diligat et tota mente. et ex toto corde et ex

tota anima i quo consistit perfecta legis observatio et
simul cum sapientia christiana. ¶ Quoniam autem
quibet predictorum modorum geminat hinc et con-
git deum considerare ut alpha et o seu in quantum co-
igit videre deum in unoque predictorum modorum ut
per speculum et ut in speculo. quia una istarum consideratio-
num habet commisceri alteri sibi coniuncte et in conside-
rari in sua puritate. ¶ Hinc est quod necesse est hos
tres gradus principales conscendere ad senarum
ut sicut deus diebus sex perfecit mundum et in septimo
requieuit. Sic minor mundus sex gradibus illu-
minacionum sibi succedentium ad quietem contempla-
tionis ordinatissime perducatur. In cuius rei figu-
ra sex gradibus ascendebarur ad thronum salomonis
Seraphim que vidit ysa. senas alas habebant.
Post sex dies vocavit dominus moysen de medio caligi-
nis. et cristus post sex dies ut dicitur in Mattheo
duxit discipulos in montem et transfiguratus est
ante eos. Juxta igitur sex gradus ascensionis in
deum. sex sunt gradus potenciarum anime per que
ascendimus ab imis ad summa. ab exterioribus
ad intima a temporalibus ascendimus in eterna
scibit sensus ymaginacio ratio. intellectus intelli-
gencia et apex mentis seu sinderis finalla. ¶
Hos gradus habemus in nobis plantatos per na-
tura. desortos per culpa desortos per gratiam purgandos
per iustitiam exercitandos per scienciam persequendos per sapienciam

Secūndum enim primam nature institucionem crea-
tus fuit homo habilis ad cōtemplacōnis quietem:
et ideo posuit eum deus in paradiso deliciarum. sed
auertens se a vero lumine ad cōmutabile bonū in-
curuatus est ipse per culpam ppriam. et totum ge-
nus suum p originale peccatū. qd dupliciter infecit
humanam naturam. scz ignorātia mētem et cōcu-
piscencia carnē: ita qd exēcatus homo et incurua-
tus in tenebris sedet: et lumen celi nō videt. nisi si
bi succurrat gracia cū iusticia cōtra cōcupiscēciam
et sciā cum sapiā cōtra ignorantiam. qd totum fit
per ih̄m xp̄m q̄ factus est nobis a deo sapiā et ius-
ticia et sc̄ificatio et redemptio. **Q**ui cū sit dei vir-
tus et sapiētia sit verbum incarnatum plenū gr̄ie
et veritatis. gr̄iam et veritatem fecit. gr̄iam scz
caritatis infudit. q̄ cū sit de corde puro et cōsciencia
bona et fide non ficta totam aiām rectificat s̄m tri-
plicem ipsius aspectū supradictum. **S**ciētiā veri-
tatis edocuit s̄m triplicē modū theologie. scz sim-
bolice pprie et mystice: vt p simbolicā recte vtamur
sensibilib⁹. p ppriā recte itelligibilib⁹ p mysticā ra-
piamur ad sup̄natales excessus. **¶** Qui q̄ vult in
deū ascēdē: nācē ē vt vitata culpa desōnte naturā
natuāles potēcias sup̄d̄cās exēcat ad gr̄am ref̄or-
mantē. et h̄o p orōz. ad iusticiā purificātē: et h̄o in
cōuersacōe: ad sciām illuāntē: et h̄o i meditacōe:
ad sapiētiā perficientem: et hoc in cōtemplacōe.

Sicut igitur ad sapienciam nemo venit nisi per
graciam iusticiam et scienciam sic ad cōtemplaci
onem nō venit nisi per meditaconem perspicuam
cōuersacionem sanctam et oracionem deuotam.
Sicut igitur gr̄cia fundamētum est rectitudinis
uoluntatis et illustraconis perspicue rationis. sic
primū orandum est nobis. demum sancte uiuendū
Tercio ueritatis speculum intuentum et intueno
gradatim ascendendum quousq; ueniatur ad mon
tem excelsum ubi uideatur deus deorum in sion.
Quoniam igitur primus est ascendere q̄ descendere
in scala iacob primum gradum ascensionis colloca
mus in ymo ponendo totum mūdum istum sensi
bilem nobis tanquam speculum per qd̄ transea
mus ad deum opificem sūmū. ut simus ueri hebrei
transeuntes de egipto ad terram patribus repro
missam. **S**imus et castiani cū casto transeūtes
ex hoc mūdo ad p̄tē. **S**imus et sapiencie ama
tores q̄ uocat et dicit transite ad me omnes qui
concupiscitis me et a generationibus meis adim
plemini. **A** magnitudine em̄ speciei et creature.
agnoscibiliter poterat horum creator uideri. **R**e
lucet autē creatoris summa potencia sapiencia et
beni uolencia in rebus creatis. sc̄dm q̄ hoc tripliciter
nūctiat sensus carnis sensui interiori. **S**ensus
em̄ carnis a deseruit itellcū rōnabilis iuestigati.
a fidelit̄ credenti. aut itellcūaliter contemplanti.

Contemplans considerat rerum existenciam actualē
credens rerū de cursū habitualem. ratiocinās rerū
p̄cellentiam potentialem. **¶** **P**rīmo aspectus con
templantis res in seipsis cōsiderās vidz in eis. pon
dus numerum et mēsuram. Pondus quo ad sitū
vbi inclinātur. numerū quo distingūtur. et mensu
ram qua limitantur. **A**t per hoc vidz in eis modū.
speciem. et ordinem. necnō substāciam. virtutem.
et opacionem. **E**x quibus cōsurgere potest sicut ex
vestigio ad intelligendum. potēciam sapienciam.
et benignitatem creatoris in mensam. **¶** **S**ecdo mō
aspectus fidelis cōsiderans hunc mūdum. attendit
originem de cursum et terminū. **N**am fide credim⁹
aptata esse secula verbo vite. **F**ide credimus trium
legum tpa scz nature scripture et grē sibi succedere
et ordinatissime decurrisse. **F**ide credimus mundū
p̄ finale iudiciū terminādum fore. **I**n p̄mo. potē
ciam. in scdo p̄uidenciā. in tercio iusticiam summi
princīpy aduertentes. **¶** **T**ercō modo aspectus veri
ratiocinātis inuestigans vidz q̄dam tantum esse.
q̄dam aut tantum esse et viuere. q̄dam vero esse vi
uere et discernere. **E**t p̄ma q̄dem minora scda me
dia. tercia meliora. **V**idet iterum q̄dam esse tantū
corporalia. q̄dam p̄tīm corporalia. p̄tīm spiritalia
Ergo aduertit aliqua esse mere spūalia tamq̄
vtrūqz meliora et dignora. **V**idz nichilom⁹ q̄dam
esse mutabilia et incorruptabilia vt exstria. q̄dam

mutabilia et incorruptibilia ut celestia. ex quo ad-
uertat quedam esse immutabilia et incorruptibilia
ut supercelestia. ¶ Ex his igitur visibus confurgit
ad considerandum dei potentiam sapientiam et bonita-
tem ut entem viuētem et intelligentem. mere spi-
ritualem et incorruptibilem et intransmutabilem.
¶ Hec autem consideratio dilatatur secundum septi-
formem conditionem creaturarum que est diuine
potencie sapientie et bonitatis testimoniū septiforme
si consideretur cunctarū rerum origo magnitudo
multitudo pulchritudo plenitudo opacitas et ordo. Ori-
go namque rerum secundum creationem distinctionem et
ornatum quantum ad opera sex dierū diuinā predicat
potentiam cuncta de nichilo producentem. sapientiam
cuncta lucido distinguentem et bonitatem cuncta lar-
giter adornantem. Magnitudo autem rerum secundum
molem longitudinis et profunditatis secundum
excellenciam virtutis longe lateque et profunde se-
extendentis sicut. Patet in diffusione lucis: secun-
dum efficaciam operationis intime continue et dif-
fuse. sicut patet in operatione ignis manifeste. In-
dicat immensitatem potencie sapientie et bonitatis
etiam dei. qui in ceteris rebus per potentiam principiam
et essentiam incircūscriptus existit. Multitudo vero
rerum secundum diuersitatem generalem specialem
et indiuidualem in substantia in forma seu figura
et efficacia ultra omnem humanam estimationem

manifeste trium p̄dicāz. adiciōnū in deo in mēsitatē
insinuat et ostendit. ¶ Pulchritudo aut̄ rerū s̄m
varietatē luminū figuraz et colorū in corpibus s̄m
placibus mixtis et etiā cōplexionatis sicut incorpi
bus celestibus mineralibus sicut lapidibus et me
tallis plātis et aiālibus: tria p̄dicta euidenter p̄cla
mat. ¶ Plenitudo autē rerum s̄m q̄ materia est
plena formis s̄m racōnes semiāles. forma est ple
na virtute s̄m actiuam potēciam. virtus est plena
effectibus s̄m efficiēciam: idipsum manifeste decla
rat. ¶ Operatio multiplex s̄m q̄ est natūalis s̄m
q̄ est artificialis s̄m q̄ est moralis. sua multiplicis
sima varietate ostēdit in mēsitatē illius v̄tutis ar
tis et bonitatis. que q̄dē est oībus tā essendi racio
itelligendi et ordo viuēdi. ¶ Ordo autē s̄m racōnē
duracōis situacōnis et influētie. scz p̄ p̄us et postei⁹
supius et inferius nobili⁹ et ignobili⁹ in libro cre
ature insinuat manifeste primi principij p̄mitatē
sublimitatem et dignitatē quātum ad infinitatem
potēcie. Ordo vero diuinārū legum preceptorum
et iudiciorum in libro scripturę. ¶ Immensitatem sa
piencie. ¶ Ordo autem diuinorū sacramentorū
beneficiōz et retribuciōnū in corpore ecclesie immē
sitate bonitatis. Ita q̄ ip̄e ordo nos in p̄mum et s̄m
mum et potentissimū et sapiētissimū et optimū eui
dētissime maūduat. ¶ Qui igit̄ tātis rez creataz
splendorib⁹ nō illustrat. cœus ē q̄ tātis clamorib⁹

nō excitatur: surdus ē: qui ex omnibus hijs effecti-
b⁹ deū nō laudat iuit⁹ ē: qui ex tātis iudicijs pri-
mū p̄cipiū nō adūit: stult⁹ ē. **A**pi ergo oclōs-
tuos. aures spūales admoue. labia tua solue. et
cor tuū appoē ut in oib⁹ creaturis deū tuū videas.
audias. laudes. diligas. et colas. magnifices et hō-
res: ne forte totus contra te orbis terrarū in sur-
gat. **N**ā ob hoc pugnabit orbis terrarū contra in sen-
satos: et e contra sensatis erit materia gloie q̄ scdm
aphetā p̄t dicere. **D**elcāsti me dñe in facta tua
et in opibus manū tuarū exultabo. **Q**m magnifi-
cata sūt opa tua dñe omnia ī sapia fecisti i pleca ē
terra possessione tua. **S**cdm caplū de specula-
tōe dei in vestigijs suis in hoc sensibili mūdo.

Scdm quomā circa speculū sensibiliū nō solū
attingit contemplari deum p̄ ipsa tāq̄ p̄ vesti-
gia: Verū etiam in ipsis in quantum ē in eis per es-
senciam. potentiā et presenciam et hoc considerā est
altius q̄ p̄cedēs: ideo huiusmodi cōsideracō scdm tenz
locū tāq̄ scds cōtemplacōis grad⁹ quo debe⁹ ma-
nuduā ad contemplandum deū in cūctis creaturis
q̄ ad mentē nrāz intrāt p̄ corpales sensus. **N**otāz
igit q̄ iste mundus qui dicitur megacosmos intrat
ad animam nostram que dicitur minor mūdo
per portas quinqz sensuū scdm ipsorum sensibiliū
apphēsiōē oblatōez et diiudicōez; quod patet
sic qz in eo sūt qdā generācia qdā generāta quedā

gubernancia hec et illa generancia sunt corpora simp-
plicia scilicet corpora celestia et quatuor elementa. nam
ex elementis per virtutem lucis conciliatis contrarietas
terre elementorum in mixtis habent generari et produci quecumque
generantur et producantur ad operationem virtutis natu-
ralis. Generata vero sunt corpora ex elementis composita sic
minealia vegetabilia sensibilia et corpora humana &c.
generancia. hec et illa sunt spirituales substantie sue omnino con-
iuncte. ut sunt anime brutales. sue coniuncte separabile.
ut spiritus rationales. sue omnino separate ut sunt spi-
ritus celestes quos philosophi intelligencias nos an-
gelos vocamus. quibus secundum philosophos competit mouere
corpora celestia. ac per hoc attribuitur eis animi-
mistatio vniuersi. suscipiendo a prima causa. scilicet deo vir-
tutis influentiam quam refundunt secundum opus guber-
nationis quantum ad rerum consistenciam naturalem.
Secundum theologos autem attribuitur eisdem reg-
num vniuersi secundum imperium summi dei quantum
ad opera reparationis secundum que dicuntur adminis-
tratorum spiritus missi propter eos qui hec. ca. se. Ho-
mo igitur qui dicitur minor mundus habet quinque sensus
quasi quinque portas per quas intrat cognitio omnium
que sunt in mundo sensibili in anima ipsius. Nam per visum intrant
corpora sublimia et luescencia et omnia colorata. Per tactum
vero corpora solida et terrena. per tres vero sensus in medios
intrant in media ut per gustum aquea. Per auditum
aerea. Per odoratum vaporabilia que aliquid habent

subtilia

gubernancia

de aerea aliquid de ignea seu calida sicut patet in
fumo ex aromatis resoluto. **I**nterant igitur per has
portas tam corpora simplicia quam etiam composita ex his
mixta. ¶ Quia vero sensu percipimus non solum haec
sensibilia particularia quae sunt lux sonus odor sapor et
quatuor primarie quantitates quas apprehendit tactus:
verum etiam sensibilia communia quae sunt numerus mag-
tudo figura quies et motus et omne quod mouetur
ab alio mouetur et quaedam se ipsis mouentur et quies-
cunt ut sunt animalia dum per hos quique sensus ma-
tus corporum apprehendimus: mauducimur ad cog-
nitionem motorum spiritualium tanquam per effectum in cognitionem causa-
Interant igitur quantum ad ea res gratia in animam humanam
per apprehensionem totus mundus iste sensibilis. Haec autem
sensibilia exteriora sunt quae primo ingrediuntur in animam
per portas et sensuum. **I**nterant inquam non per se ipsas sed per si-
militudines suas primo generatas in medio et de me-
dio in organo et de organo exteriori et de hoc ipse
etiam apprehensio et sic generatio spiritus in medio et de
medio in organo et e converso potentie apprehensio
super illam facit apprehensionem omnium eorum
quae exterius anima apprehendit. **A**d hanc apprehen-
sionem si sit rei convenientis sequitur oblectatio. **D**electat
autem sensus in obiecto per similitudinem abstractam
precepto vel ratione specificatae sicut in visu vel ratio-
ne suavitatis sicut in odoratu et auditu vel ratio-
salubritatis sicut in gustu et tactu appetente loquendo

Omnis autē delectatio est ratione pporcionalitatis.
Sed quoniam species tenet rationem forme virtu-
tis et operacionis sicut quod habet respectum ad principium
a quo manat. ad medium per quod transit. ad terminum
in quem agit. Ideo pporcionalitas. aut attenditur
in similitudine sicut quod tenet rationem speciei seu for-
me et sic dicitur speciositas quod pulchritudo nichil ali-
ud est quam equalitas numerosa seu quodam patium situs
cum coloris suavitate. et attenditur pporcionalitas in quantum
tenet rationem potencie seu virtutis et sic dicitur suavi-
tas cum virtus agens non in pporcionaliter excedit recipi-
entem quod sensus tristatur in extremis et in medijs de-
lectatur et attenditur pporcionalitas in quantum tenet ratio-
efficacie et impressiōnis. quod tunc est pporcionalitas quam agens
imprimendo replet indigenciam patientis. et hoc est sal-
uare et nutre ipsum quod maxie apparet in gustu et tactu.
et sic per oblectacionem delectabilia exteriora sicut etiam
pulchritudinem delectandi per similitudinem intret in animam.
Post hanc apprehensionem et delectacionem fit diiudi-
cacio quod non solum diiudicat. utrum hoc sit album vel nigrum.
quod hoc solum pertinet ad sensum particularem. non solum utrum
sit salubre vel nocivum quod hoc pertinet ad sensum iteriorem.
Vnde etiam quod diiudicat et ratio reddit quare hoc delectat.
et in hoc actu inquitur de ratione delectacionis quod in sensu percipit
ab objecto. hoc est autem cum quodammodo pulchri. suavis et sa-
lubris et iuvenit quod hec est pporcio equalitatis. Ratio autem equali-
tatis est eadem in magis et minus nec excedit dimensionem

nec succedit seu trāsit cū trāseuntibus. nec motib⁹
alteret. **A**bstrahit igit a loco tpe et motu. ac p hoc
est in cōmutabil' incircūscriptibilis et intermiābilis
et omnino spiritalis. **D**iuidicō igit est actio q̄
spēm sensibilem sensibili per sensus acceptam in
troire facit. deputādo et abstrahendo in potēciam
intellāuam. et sic totus iste m̄dus itroire hēt i aiāz
huānam p pōis ⁊ sensuū h̄m tres opacōes p̄dctās
Hec aut oīa vestigia sūt in q̄ speculari possū
deū nostrū. **N**am cū spēs apprehensa sit similitudo i
medio genita. et deū ipsi organo in p̄ssa. et p illam
impressionē in suū p̄cipiū scz in obiectū cognoscē
dum ducat: manifeste insinuat q̄ illa lux eterna
generat ex se similitudinē seu splendore coequalē
cōsubstantialē et coeternalem. et q̄ ille qui est
ymago et similitudo inuisibilis dei et splendor glo
rie et figura substancie qui ubiqz est. per primam
sui generationem. sicut obiectum in toto medio su
am generat similitudinē. per grāciam v̄nionis
v̄nitur sicut species corporū organo indiuiduo ra
cionalis nature vt per illā v̄nionē nos reduceret
ad patrem sicut ad fontale p̄cipiū et obiectū **S**i
ḡ omnia cognoscibilia sui spēm hūt gnāre: mani
feste p̄clamāt q̄ in illis tamq̄ i specul' videri potest
etna gnācō. vbi ymagis et filij a deo p̄re etnaliter
emanātis **S**cdm hūc modū spēs delcāns vt specō
sa suavis et salubris: insinuat q̄ in illa p̄ma spē

est prima speciositas suauitas et salubritas. in qua
est summa proportionabilitas et equalitas ad generalitatem
in qua est virtus non per fantasmas sed per veritatem
apprehensionis illata in qua est impressio
salutaris et sufficiens et omnem apprehendentis in
dignitatem expellens. ¶ Si ergo delectatio est con
iunctio conuenientis cum conueniente. et solius dei si
militudo tenet rationem summe speciosi secunda
suauis et salubris et unitam secundum veritatem et se
cundum intimitatem et secundum plenitudinem reple
tem omnem capacitatem manifeste videri potest quod
in solo deo est fontalis et vera delectatio. et quod ad ip
sam ex omnibus delectationibus mauducimur requi
rendam. Excellentiori autem modo et immediatiori
diuinitas ducit nos in eternam veritatem certius
speculandam. Si enim diuinitas habet fieri per
rationem abstractam a loco tempore et mutabili
tate. ac per hoc dimensione successione et transmuta
tione per rationem immutabilem et incircumscriptibi
lem et incorruptibilem. Nichil autem est omnino
immutabile et incircumscriptibile et incommutabile nisi quod est
eternum. Omne autem quod est eternum est deus vel in deo.
Si ergo omnia quecumque certius diuinitas per quod ipse est
ratio omnium rerum et regula infallibilis et lux veritatis in qua cum
ita relucet infallibiliter idebiliter idubitanter irrefra
gabiler inditidicenter incommutabiliter incoarcta
biliter interminabiliter indiuisibiliter et intellectuater

Et cū leges ille p̄ quas iudicamus certitudinaliter
de omnibus sensibilibus in nostrā cōsiderationem
venientibus sint infallibiles et in dubitabiles intel
lectui apprehendentis: sint indelebiles a memoria
recolentis. tāq̄ semp̄ p̄ntes: sint irrefragabiles et
indivudicabiles intellectui iudicantis: quia ut dicit
Augustinus nullus de eis iudicat s̄ per illas: nāc̄
est eas esse incommutabiles et incorruptabiles tāq̄
necessarias incommutabiles tamq̄ in circūscriptas
intermediabiles tamq̄ eternas. ac per hoc indivisi
biles tamq̄ intellectuales et incorporeas non factas
sed increatas eternaliter existentes in actu eterna
A qua et per quam et s̄m quam formātur forma
sa omnia. et ideo nec certitudinaliter iudicari p̄nt
nisi per illam. que nō tantum fuit forma cuncta p̄
ducens. verū etiā cuncta cōservans et distinguēs
tāq̄ ens in oibus. forma tenēs et regula dirigēs. a
per quam diiudicat mens nostra cuncta. q̄ per sen
sus intrant in ipsam. ¶ Hec autem speculatio di
latatur s̄m cōsiderationem septem differentiarum
numerorū. quibus q̄si per ḡdus cōscenditur in deū
s̄m q̄ ostendit. Augustinus in li. de vera religione
Et in sexto musicae. ubi assignat drās numerorū
ḡdatim cōscenditium ab hys sensibilibus vsq; ad
opificem omniū rerum. ut in omnibus videat deū.
Dicit em̄ numerus esse in corporibhs et maxime in
sonis et vocib; et hos vocat. sonātes. numeros ab

hys abstractos et in sensibus nostris receptos et
hos vocat occursores. Numeros ab anima precedē
tes in corpora sicut patet ingeniatoribus et sal
tatoribus et hos vocat progressores. Numeros
in delectationibus sensuum ex conversione intentionis
super speciem receptam et hos vocat sensuales.
Numeros in memoria retentos et hos vocat me
moriales. Numeros etiam per quos de omnibus
hys iudicamus et hos vocat iudiciales. qui ut dic
tum est necessario sunt supra mentem tanquam in
fallibiles et iniudicabiles. Ab hys autē impun
tur mentibus nostris numeri artificiales quos ta
men inter illos gradus non enumerat Augustinus
quod conerxi sunt iudicialibus et ab hys manant nu
meri progressores ex quibus causantur numerose
artificiaorum. ut a sumis per media ordinatus fi
at descensus in infima. Ad hos etiam ascendimus
gradatim a numeris sonantibus mediantibus occur
sibus sensibilibus et memoriabilibus. Cum igitur
omnia sint plura et quodammodo delectabilia
Et pulchritudo et delectatio non sint absque proportio
et proportio primo fit in numeris. necesse est omnia
esse numerosa ac per hoc numerus est primum vestigi
um ducens in sapientiam. Quod autem sit omnium evidentissimum et
deo proximissimum proximissime quasi per litteras ducit in
deum. et facit eum agnoscere in actibus corporibus et sensibilibus
deum numerosa apprehendi et in numerosis proportionibus delectamur

Et p numerosarū pportōnum leges irrefragabilē
iudicamus. **¶** Ex hys duobus q̄dibus p̄mis q̄b⁹
manuducimur ad specularū deū ni vestigys. q̄si
ad modū duarum alarū descendētium circa pedes:
colligere possum⁹ q̄ omnes creature istius sensibi
lis mūdi animum contemplantis et sapientis du
cunt in deum eternū: pro eo q̄ illius p̄mi principy
potentissimi sapientissimi et optimi. illius eter ne
originis lacis et plenitudinis. illius inq̄ artis effi
entis exemplātis et ordinantis: sunt vmbre reso
nantie et picture sunt vestigia simulachra et spec
tacula. nobis ad contuendum deum p̄posita. et sig
na diuinitus data. **Q**ue inq̄ sunt sicut exēplaria
vel potius exempla p̄posita mentibus adhuc rudi
bus et sensibilibus: vt per sensibilia q̄ vident trā
seant ad intelligibilia q̄ non vident tamq̄ per sig
na ad signata. **S**ignificant autē huiusmodi crea
ture huius mūdi sensibilis inuisibilia dei p̄tim. q̄
deus est omnis creature. origo exemplar et finis.
et omnis effectus est signum cause et exemplatū
exemplaris et via finis ad quem ducit partim ex
ppria representatione. partim ex p̄phetica p̄figu
ratione. partim ex angelica operatione. partim ex
superaddita institutione. **O**mnis em̄ creatura est
ex natura illius eterne sapientie quedam effigies
et similitudo. sed specialiter ulla q̄ in libro scriptu
re per spiritum prophetie assumpta est ad spūaliū

prefiguracionem . Specialius autem ille creatu-
re in quarum effigie deus angelico ministerio volu-
it apparere . Specialissime vero ea quam voluit
ad significandum instituere q̄ tenet nō solum racio-
nem signi sed nomen cōmune rerum eciā sacra-
menta . Et quibus omnibus colligitur q̄ inuisibi-
lia dei a creaturis mundi q̄ facta sunt m. tā. ut qui
volunt ista aduertere et deum in hijs omibus cog-
noscere benedicere et amare inexausabiles sunt dū
nolunt transferri de tenebris in ammirabile lumen
dei . Deo autē gratias per dñm nostrū ihesum cris-
tum qui nos de tenebris transtulit et ad lucem sci-
licet dum per lumina exterius data ad speculum
mentis nostre in quo relucent diuina disponimur
ad reintendum

Tercius ḡdus.

Quiam autem duo gradus predicti ducendo
nos in deum per vestigia sua que in cunctis
creaturis relucent manuduxerunt nos vsq; ad
hoc ut ad nos intraremus . in mentem scilicet nos-
tram in qua diuina relucet ymago . **H**inc est q̄
iam tercio loco ad nos metipso intrantes et qua-
si accium forinsecus relinquentes in sanctis scilicet
anteriori parte tabnaculi conari debemus per spe-
culum videre deum ubi ad modum candēlabri relu-

et lux veritatis in facie nostre mentis in qua scilicet resplendet ymago beatissime trinitatis. **I**nter igitur ad te et vide quomodo mens tua se metipsam feruentissime amat nec se posset amare nisi se nosset. nisi sui meminisset. quia nichil capimus per intellectum quod non sit presens apud nostram memoriam. **E**t ex hoc aduerte animam tuam triplicem habere potentiam non oculo carnis sed oculo rationis. **C**onsidera igitur harum trium potenciarum operationes et habitudines et videri poteris deum per te tamquam per ymaginem quod est videre per speculum et enigmatem. **O**peratio autem memorie est retentio et representatio non solum presentium et corporalium et temporalium rerum etiam succedentium simplicium et sempiternorum. **R**etinet namque memoria preterita per recordationem. presentia per susceptionem. futura per provisionem. **R**etinet etiam simplicia sicut principia quantitatum continuarum et discretarum ut punctum instans et unitatem sine quibus impossibile est meminisse aut cogitare ea que principiantur per hec. **R**etinet nichilominus scienciarum principia et dignitates ut sempiternalia et sempiternaliter. **q**uoniam nunquam potest sic obliuisci eorum dum ratione utatur quin ea audita comprobet eisq; assenciat ut nunquam de nouo percipiat. sed tamquam sibi innata et familiaria recognoscat. sicut patet si apert

sed tamq̄ sibi innata et familiaria recognoscat.
sicut si pponatur alicui de quolibet affirmatio vel
negatio. vel omne totum est maius sua parte. vel
quomq; alia dignitas cui non est contradicere ad
rationem. Ex prima igitur retencione actuali om-
nium temporalium. preteritorū sc; presencium et
futurorū habet effigiem eternitatis. cuius presens
indivisibile ad omnia tempora se extendit. Ex ha
apparet q̄ ipsa nō solum habet ab exteriori forma
ri per fantasmata. verum etiam a superiori suscipi
endo et in se habendo simplices formas. que nō pos-
sūt introire per portas sensuum et sensibilium fan-
tasias. Ex tertia habetur q̄ ipsa habet lucem inco-
mutabilem sibi presentem. in qua meminit inuari-
abilium veritatum. Et sic per operationes memo-
rie apparet q̄ ipsa anima est ymago dei et simili-
tudo. a deo sibi presens et eum habens pntem. q̄
eum actu capit et per potenciam capax eius est et
percipere esse potest. ¶ Operatio autem virtutis
intellective est in percipione intellectus termino-
rum propositionum et ulationum. ¶ Caput autē
intellectus terminorum significata cum cōprehen-
dit quid est vnumquodq; per diffinitionem. Et
diffinitio habet fieri per superiora et illa per supe-
riora diffiniri habent quousq; veniatur ad supre-
ma et generalissima. quibus ignoratis non pos-
sunt intelligi diffinitive inferiora. Nisi igitur cog

noscat^r quid est ens per se. et non potest sciri dif-
finitio aliamus specialis substantie. **N**ec ens per
se sciri potest nisi cognoscatur cum suis conditio-
nibus que sunt unum verum bonum. **E**ns tamē pos-
sit cogitari ut diminutum et ut completum et ut
imperfectum et ut perfectum et ut ens in potentia et
ut ens in actu. ut ens secundum quid et ut ens
simpliciter. **U**t ens in parte et ut ens totaliter.
ut ens transiens et ut ens manens ut ens per ali-
ud et ut ens per se ut ens permixtum non enti. et
ut ens purum. **U**t ens dependens et ut ens abso-
lutum ut ens posterius et ut eam prius. **U**t ens
immutabile et ut ens mutabile. ut ens simplex et
ut ens compositum. **C**um privaciones et defectus
nullatenus possunt cognosci nisi per positionem.
non venit intellectus noster ut plene resolvens in-
tellectum aliquorum est tantum creatorum nisi
invenitur ab intellectu entis purissimi actualissimi
completissimi absoluti quod est ens simpliciter et
eternum in quo sunt rationes omnium in sua puri-
tate. **Q**uomodo autem sciret intellectus hoc ens
defectivum et in completum si nullam haberet cog-
nitionem entis absque omni defectu et sic de alijs
conditionibus prelibatis. **I**ntellectus autem pro-
positionum tunc intellectus dicitur veraciter com-
prehendere cum certitudinaliter scit illas veras esse.
et hoc scire est scire quoniam non potest falli et nil la-

Et hoc scire est scire quoniam non potest falli in illa con-
prehensione. Scit enim quod veritas illa non potest aliter
se habere. Scit igitur veritatem illam esse incommuta-
bilem. Sed cum ipsa mens nostra sit commutabilis:
illam sic incommutabiliter relucens non potest vide-
re nisi per aliquam aliam lucem omnino incommu-
tabiliter radiantem. quoniam impossibile est esse creatu-
ram mutabilem. Scit igitur in illa luce quae illuminat
omnem hominem venientem in hunc mundum quae
est lux vera et verbum in principio apud deum.
Intellectum autem illationis tunc veraciter noster in-
tellectus percipit: quando videt quod conclusio necessa-
rio sequitur expressis. Quod non solum videt inter-
minis necessariis: verum etiam in contingentibus
ut si homo currit: homo movetur. Hanc autem neces-
sariam habitudinem percipit non solum in rebus en-
tibus: verum etiam in non entibus. Sicut enim homine
existente sequitur: si homo currit homo movetur sic
etiam non existente. Huiusmodi igitur illationis naturas
non venit ab existentia rei in materia: quae est contin-
gens: nec ab existentia rei in anima: quae tunc esset fictio si
non esset in re: Venit igitur ab exemplaritate in arte
eterna: secundum quam res habent habitudinem et ap-
titudinem ad invicem: secundum illius eterne artis repre-
sentationem. Omnis igitur ut dicit Augustinus in li-
de vera religione vere ratiocinantis lumen accen-
ditur ab illa veritate: et ad ipsam naturam pervenit

Ex quo manifeste apparet quod coniunctus sit intellectus
noster ipsi veritati eterne dum non nisi per illam
docentem nichil verum potest certitudinaliter capere
Videre igitur per te potes veritatem que te docet. si
te concupiscencie et fantasinata non impediunt. et se
tamquam nubes inter te et veritatis radium inter
ponant. **O**peratio autem virtutis electiue attē
ditur in consilio iudicio et desiderio. **C**onshum autē
est in inquirendo quid sit melius hoc an illud. sed
melius non dicitur nisi per accessum ad optimum
Accessus est secundum maiorem assimilacionem.
Nullus igitur scit utrum hoc sit illo melius nisi sci
at illud optimo magis similari. **N**ullus autem
scit aliquid magis assimilari nisi illud cognoscat.
Non enim scio hunc similem esse petro nisi sciencia
a vel cognoscam. **O**mnis igitur consilianti necessa
rio est impressa notio summi boni. **J**udicium autē
certū de consiliabilibus est per aliquam legem. **N**ullus
autē certitudinaliter iudicat per legem nisi certus
sit quod illa lex recta sit. et quod ad ipsam iudicare non
debet si mens nostra iudicat de se ipsa. **C**um igitur
non possit iudicare de lege per quam iudicat lex illa
est superior mente nostra. et per hanc iudicat secū
dum quod sibi est impressa. **N**ichil autem certius est
mente humana nisi solus ille qui fecit eam. **I**gitur
etiam in iudicando deliberatiua nostra pertingit
ad diuinas leges si plena resolutione dissoluat.

V Desideriū autē principāter est ipsius qđ maxi-
me ipsū mouet. maxime autē mouet qđ maxime
amat. maxime autē amatur esse beatū. **B**eatum
autē esse nō habetur nisi per optimum et finem vl-
timum. **N**ichil autē appetit humanū desiderū nisi
quia sūmam bonum. vel quia est ad illud. vel quia
habet aliquam effigiem illius. **T**anta est vis sūmi
boni vt nichil nisi per illius desiderium a creatura
possit amari. **Q**ue tunc fallitur et errat cum effigiē
et simulachrum pro veritate acceptat. **V**ide ergo
quomodo anima deo est p̄p̄inqua. et quomodo me-
moria in eternitatem. intelligentia in veritate. elec-
tua potēcia ducat in bonitatem sūmam s̄m opera-
tiones suas. **S**cđm autē harū potēciarū ordiue
originē et habitudinē ducit in ipsam beatissimam
trinitatem. **N**am ex memoria oritur intelligentia
vt ipsius p̄les. quia tunc intelligimus cū similitū-
do que est in memoria resultat in acie intellectus
q̄ nichil aliud est q̄ v̄bum. **E**x memoria et intelli-
gentia spiratur amor: tamq̄ nexūs amborū. **H**ec
tria sc̄z mens generans. v̄bum et amor sunt in
anima quo ad memoriā intelligētiam et voluntatē
q̄ sunt cōsubstanciales cōequales et cōeue semuicō-
circūmcedentes. **S**i igit̄ deus p̄fectus est spiritus
habet memoriā intelligētiam et voluntatē h̄z et v̄bū ge-
nitū et amorē sp̄iatū q̄ n̄cio distigūt cū vn⁹ ab alte-
ro p̄ducāt. nō eēntit. nō acc̄ntit ergo p̄sonaliter

Dum igit̃ mēt̃ seipsam p̃sideat p̃se tāq̃ p̃ speculū
cōsurgit ad speculandā t̃mitatē bt̃am patris verbi
et amoris trium p̃sonarum coet̃narum coequaliū
et cōsubstancialium. ita q̃ quilibet tr̃iū inq̃libet est
altiorum. vnus tamen nō est alius sed ipsi tres sūt
vnus deus. ¶ Ad hanc speculacōnem quam habz
anima de suo principio t̃no et vno per trinitatem
suarum potentiarum p̃ quas est ymago dei iuuat̃
p̃ lumina sciārum. q̃ ipsam p̃ficiunt et informant
et trinitatē beatissimā t̃plicit̃er rep̃ntant. Nam
omnis p̃hia aut est ñalis à rōlis à moralis. p̃ma
agit de cā essendi. et ideo inducit in pot̃t̃iam p̃is
sc̃da de rōe intelligēdi et ideo iducit in sapiām t̃bi
t̃cia de ordine viuendi et ideo inducit in bonitatē
sp̃s sc̃i. Rursus p̃ma diuidit̃ i methaphisicā ma
themathicā et phisicā. Et p̃ma est de rerū essencijs
sc̃da de numeris et figuris. t̃cia de naturis vtutib̃
et opacōnibus diffusiujs. Et ideo p̃ma in p̃mū p̃ci
cipium patrem. sc̃da in eius ymaginē filium. t̃cia
ducit in spiritū sc̃m donū. Sc̃da diuidit̃ in g̃mati
cā q̃ facit pot̃t̃es ad exp̃mēdum. Voicā que p̃spica
tes ad arguēdum rethoricā que habiles ad p̃sua
dendum siue monendum. Et hec similiter insinuat
mysterium summe trinitatis. Tercia diuiditur in
monosticam yconomiam et politicam. Et prima
insinuat primi principij innascibilitatem. secunda
fily familiaritatē. t̃cia sp̃s sancti liberalitatem.

Omnes autē iste sciēcie habent regulas certās et
infallibiles tamq̄ lumina et radios descēdentes a
lege eterna in mētē nostrā. Et ideo mens nr̄a
tantis splendoribus irradiata et supfusa nisi sit ce
ca manu duci potest p̄ se ipsam ad p̄tēplandam illā
lucē eternā. Huius autē lucis irradiacō et cōsidera
tio sapiētes suspendit in admiracōnem. et ecōtra
insipientes qui nō credunt ut intelligant ducit in
p̄turbacōnem ut impleatur illud p̄phetum. Illu
minās tu mirabiliter a montibus eternis turbaci
sunt om̄s insipientes corde. **¶ Quartū ca. de spe
culacōe dei in sua ymagine donis ḡtuitis refōrta.**

Sed qm̄ nō solum p̄ nos trāseundo verū etiā
in nobis cōtangit cōtemplari p̄mū p̄ncipiū.
et hoc maius est q̄ p̄cedēs. ideo hic modus cōsiderā
di quartū obtinet cōtemplacōnis ḡdum. **¶ Mirū
autē vidēt cum ostensum sit q̄ deus ita p̄pinquus
fit mētibus nr̄is q̄ tā paucorū est in se ip̄s p̄mū
p̄ncipiū speculari. Sz rōcō est in p̄mptu q̄ mens
huāna sollicitudibus distracta nō intrat ad se per
memoriā. fantasmatis obnubilata nō redit ad
se p̄ intelligēciam. cōcupiscētijs illecta nequaquā
revertit ad se ipsam p̄ desiderii suavitatis mēte et
leticie sp̄ualis. Ideo totaliter in hys sensibilibus ia
cēs nō potest ad se tamq̄ ad dei ymaginē reverti
re. **¶ Et quoniam ubi quis ceciderit necesse habet
ibidem incubere ut resurgat. nō potuit anima nr̄a****

perfecte ab hys sensibilibus releuati ob cōtinūm
fui et eterne veritatis inseipsa. nisi veritas assump
ta forma humana in xpō fieret sibi. scala reparans
porem scalam q̄ fracta fuerat in adam. Unde quā
tūcumq; sic illuminatus quis lumē nature et sciē
acquisite: nō potest intrare in se vt inseipso delectet̄
in domino: nisi mediante xpō qui dicit: Ego sum
ostium p me si quis introierit saluabitur et ingre
dietur. et egredietur et pascua inueniet. Ad hoc
autē ostium nō a p̄pinq̄mus nisi in ipsum creda
speremus et amemus. Necessē est igit̄ si reintrare
volumus ad fructōnem veritatis tamq̄ ad paradi
sum: q̄ ingrediamur p fidem spem et caritatē me
diatoris dei et hominū ihesu cristi: qui est tamq̄
lignū vite in medio paradisi. **S**upuestienda est
igit̄ ymago mentis nostre tribus v̄tutibus the
ologicis: quibus anima purificat̄ illuminatur et
p̄ficiat̄. Et sic ymago reformatur. et cōformis su
perne iherusalem efficit̄ et ps ecclesie militantis:
q̄ est p̄les h̄m Apostolum iherusalem celestis. **A**ie
em̄ ipsa q̄ fuesum est iherusalem libera q̄ est mater
nostra. Anima igit̄ q̄ est credens sperans et amās
Ih̄m xp̄m qui est verbum incarnatū increatum et
inspiratū scz via veritas et vita. Dum per fidem cre
dit in cristū tamq̄ in verbum incarnatum. qd̄ est
verbum et splendor patris: recuperat spūalem au
ditū et visum. auditū suscipiendo xp̄i sermones.

Visum ad considerandum illius lucis splendores.
Dum aut spe suspirat ad suscipiendum vbum inspi-
ratu. p desideriu et affectum recuperat spualem olo-
factu. **D**um caritate cōplectit verbu incarnatu vt
suscipiens ab ipō delectationē. et vt trāsiens in illū
p extantem amore recuperat gustū et tactū. qbus
sensibus recuperatis dū spōsum suū videt et audit
odorat et gustat et āplexat decantare potest tam
quam sponsa canticum canticorum quod factum
fuit ad exercitium cōtemplationis. ¶ **S**ecundum
hunc quartum gradum q nemo capit nisi qui ac-
cipit quod magis est in experientia affectuali quā
consideratione rationali. **I**n hoc namq gradu re-
paratis interioribus quinque sensibus ad sensien-
dum summe pulchrum. audiendum summe armo-
nicum. odorandum summe odoriferum. de gustan-
dum summe suave. apprehendendum summe dele-
ctabile disponitur anima ad mentales excessus sci-
licet per deuotionem ammiracionem et exultacio-
nem. ¶ **P**er illas tres exclamaciones que sunt in
cancio canticorum. **Q**uarum prima fit per habun-
danciam deuotionis per quam anima fit sicut vir-
gula fumi ex aromatibus mirre et thuris. ¶ **S**e-
cundum per excellenciam ammiracionis per quam
fit aia sicut aurora et luna et sol fm pcessum illuā-
cionū suspendiciū aiam ad amita dum spōsum
cōsiderat. ¶ **T**ercia p suphabūdancā exultacionis

per q̄ fit anima suauissime delectacōnis delicijs af-
fluens inmixta totalit̄ super dilectum suū. Quibus
adeptis efficit̄ spūs noster iherarchias. ad ascen-
dendum sursum. s̄m cōformitatē illam ad iherusa-
lem supnam. ni q̄ nemo intrat nisi p̄us per graciā
ipsa in cor descendat. sicut vidit̄ Joh̄s in apocalipsi
sua. Tunc aut̄ in cor descendit. quādo per reforma-
tōnem ymaginis p̄ virtutis theologicas. et per ob-
lectacōnes spūalium sensuum et suspensiones ex-
cessuum. efficit̄ spiritus noster ierarchias s̄z pur-
gatus illuminatus et p̄fectus. Sic etiam gradibus
nouē ordinū insignitur. dum ordinate in eo interi-
us dispositur. nūctiatio. dictatio. ductio. ordinacō.
roboratio. impatio. susceptio. reuelatio. vinctio. q̄
gradatim correspondēt nouē ordinibus angeloz. s̄
ita q̄ p̄mi triam p̄dictorum gradus respiciunt in
mente humana naturam. tres sequētes industri-
am. et tres postreми graciā. Quibus habitis
anima intrando in seipsam. intrat in supnam ihe-
rusalem. vbi ordines angeloz cōsiderans. videt in
eis deum q̄ habitans in eis omnes eoz operatur
opacōnes. Unde dicit̄ Bernardus ad eugenū. q̄
deus in seraphim amat vt caritas. in cherubim no-
uit vt veritas. in thronis sedet vt equitas. in dn̄a
cōnibus dn̄atur vt maiestas. in p̄cipatib⁹ regit
vt p̄cipiū. in p̄tātib⁹ tuet̄ vt stilus. in v̄tutibus
opat̄ vt v̄tus. in archāgel reuelat vt lux in āgel

assitit ut pietas. Et ex quibus omnibus videtur
deus omnia in omnibus per contemplationem ipsius
in quibus habitat per dona affluentissime caritatis.

Ad huius autem speculationis gradus specialiter
et precipue amineatur consideratio sacrescripture di-
uinitus inmissa. sicut prophetia ad precedentem. **S**acra
enim scriptura specialiter est de operibus reparationis
unde et ipsa precipue agit de fide spe et caritate per
quas virtutes habet anima reformati. et specialissime
de caritate de qua dicit apostolus quod est finis precep-
ti secundum quod est de corde puro et conscientia bona et fide
non ficta. Ipsa est plenitudo legis ut dicit idem. et
saluator noster asserit totam legem prophetis quod pen-
dere in duobus preceptis eiusdem scilicet dilectione dei et
proximi. que duo inveniuntur in uno sponso ecclesie
Iesu christo qui simul est primus et deus frater et
dominus. filius etiam rex et amicus. filius verbum increatum et in-
carnatum. formator noster et reformator. ut alpha et
omega qui etiam summus ierarcha est purgans illuminans et
perficiens sponsam scilicet ecclesiam totam et quolibet animam
sanctam. De hoc igitur ierarchia et ecclesiastica ierarchia
est tota sancta scriptura per quam docemur purgari illuminari et per-
fici secundum triplicem legem in ea traditam scilicet nature scripturam et
grate vel potius secundum triplicem partem eius principalem. legem
scilicet moysaicam purgativam. revelationem prophetica
illustrantem. euangelicam perfectentem vel potissi-
mum secundum eius triplicem intelligentiam spirituales.

spūalem scz tropologicā q̄ purgat ad honestatē
vite. allegoricā q̄ illumināt ad claritatem intelligē
cie. anagogicā q̄ perficit p̄ excessus mētales et sa
piencie p̄cepōnes suauissimas: s̄m tres virtutes
predictas theologicas et sensus spūales refōrtos
et excessus tres sup̄dictos et actus mentis ierar
chicos: q̄ ad interiora regredit̄ mēs nrā: vt ibidē
speulet̄ deū insplēdoribus scōz: et in eisde tamq̄
in cubilibus dormiat in pace et requiescat: s̄ponso
adiurātē q̄ nō exatē donet et eius voluntate p̄ce
dat. Ex hys deuobus q̄dibus medijs p̄ q̄s ingredi
mur ad cōtemplādum deum intra nos tamq̄ in spe
culis ymaginū creataz. et hoc q̄si ad modum ala
rū exp̄sarum ad volādum q̄ tenebāt mediū locū:
intelligere possum⁹ q̄ in diuinis manuducimur p̄
ipsius anime rōlis potēcias natūalē insitas: q̄tū
ad eaz opacōnes habitudines et habitus sciāles:
s̄m q̄ apparet ex tercio q̄dus: maūducimur etiā p̄
ipsius anime potēcias refōrtas. et hoc q̄tūtis v̄tuti
bus et sensibus spūalibus et mētalibus exce ssi⁹
fiat patet ex quarto. maūducimur nichilo im⁹ p̄
ierarchicas opacōnes scz purgacōnis illuiciōnis
et p̄fōnis menciū huānaz p̄ ierarchicas reuelacō
nes sacraz scripturaz nob̄ p̄ āgelos dataz s̄m il
lud. apli q̄ lex data ē ab āgelos in manu media
toris. Et tādē maūducimur per ierarchias et ie
rarchicos ordines q̄ in mente nostra dispoim̄ hñt

ad instar supne iherusalem. quibus omnibus lumbas
intellectualibus anima nra repleta a diuina sapi
encia. tamquam domus dei in habitat. effecta dei fili
a spensa et amica. effecta cristi capitis mebrum so
ror et coheres. effecta nichilominus spūs sancti tē
plum fundatum p fidem eleuatū p spem et deo de
dicatum p mentis et corpis sanctitatum qd totum
facit sincerissima caritas cristi que diffundit in cor
dibus nris p spm scm q datus ē nob sine quo spū
scire nō possumus secreta dei. Sicut em que sunt
hominis nemo potest scire nisi spūs hominis qui est
in illo. Ita et que sunt dei nō potest scire nisi spūs
dei. In caritate igit radicemur et fundemur vt pos
sum⁹ cōprehēdere cū oibus scīs q sit longitudo et
nitatis. que latitudo liberalitatis. q sublimitas ma
iestatis et quod pfundū sapiē iudicātis.

¶ Quintus gradus.

Quoniam autē ptingit cōtemplari deū nō solum
extra nos et intra nos vtz etiā supra nos. ex
tra p vestigiū. intra p ymaginē et sup p lumen qd
est signatū sup mētē nram p d est lumē veritatis
eterne cū ipa mens nra immediate ab ipa veritate
formet. Qui exercitati sunt in pmo modo. intraue
rūt iam in arciū ante tabnaculū. Qui vero in scdo
intrauerūt in sancta. Qui autem in tercio. intrant
cū sūma pontifice in sancta sanctorū vbi sup archā
sunt cherubin glorie obumbrancia xpiciatorum

per q̄ intelligim⁹ duos modos seu ḡbus cōtemplā
di dei iuisibilia et eterna. quoz vnus versat̄ circa
dei essenciatia. alius vero cca ppria psonaz. p̄mus
modus p̄mo et p̄cipalit̄ defigit aspectū in ip̄m eē
dicēs q̄ q̄ est est p̄mū nomē dei. **S**cds mod⁹ defi
git aspectū in ip̄m bonū dicēs. hoc esse p̄mū nomē
dei. p̄mū spectat potissime ad vetus testamentū. qd̄
maxime p̄dicat diuine essentie vnitatē. **U**nde dictū
est moysi **E**go sū qui sū. **S**cdm ad nouū qd̄ det̄mi
nat psonaz pluralitatē. baptizando in noīe p̄is et
fily et spūs sc̄i. **I**deo magister n̄r x̄ps volēs ado
lescētē q̄ seruauerat legē ad euāgelicam leuare
p̄fectionem. nomē bonitatis deo p̄cipalit̄ et p̄sci
se at̄buit. nemo inquit bonus nisi solus deus. **D**a
mascenus igit̄ sequēs moysen dicit q̄ q̄ est. p̄mū
nomē dei. **D**yonisius sequēs x̄pm dicit q̄ bonū est
p̄mū nomē dei. **V**olēs igit̄ cōtemplari dei iuisibilia q̄
ad essencie vnitatē. p̄mo defigat aspectū in ip̄m eē
et videat ip̄m esse a deo in se certissimū. qz nō p̄t co
gitari nō esse. qz ip̄m esse puissimū nō occurrit nisi
in plena fuga nō esse. siue et nichil in plena fuga
esse. **S**icut igit̄ oīno nichil. nichil habet de esse nec
de eius condicionibus. sic econtra ipsum esse nichil
habet de nō esse. nec actu nec potēcia nec fm verita
tem rei nec fm estimationem nostram. **C**um aut̄
non esse priuatio sit essendi non cadit in intellectu
nisi per esse. esse autem non cadit per aliud. quia

omne qđ intelligitur aut intelligitur ut nō ens a
ut ens in potencia aut ut ens in actu. **S**i igitur
nō ens nō potest intelligi nisi per ens. et ens in po
tencia nō nisi per ens actu. et esse nominat ipsum
puruu actum entis. **E**sse igitur est qđ primo cadit
in intellectū et illud esse est qđ est purus actus. **S**i
hoc nō est esse particulare qđ est esse artatum qđ cō
mixtum est cū potencia. nec esse analogum qđ mi
nime hēt de actu eo qđ minime est. **R**estat igitur qđ illud
esse est esse diuinū. **H**ic igitur est cecitas intellectus
qđ nō cōsiderat illud qđ p̄us videt et sine quo nichil
potest cognoscē. **S**i; sicut oculus intētus in varias
colorum differencias lucem per qđ videt tenta non
videt et si videat nō aduertit. **S**ic oculus mentis
nostre intētus in encia vniuersalia et pticularia
ipsum esse extra omne genus licet primo occurrat
menti et per ipsum alia. nō tamen aduertit. **U**nde
verissime apparet qđ sicut oculus vespertilionis se
habet ad lucem. **I**ta oculus noster ad manifestissi
ma nature. qđ assuefactus ad tenebras entium et
fantasmata sensibitium. tum ipsam lucem summi
esse contuetur videtur sibi nichil videre. **N**on intel
ligens qđ ipsa caligo summa est nostre mentis illu
minacio. **S**icut cū videt oculus puram lucem vide
tur sibi nichil videre. **V**ide igitur ipsum purissimū
esse si potes. et occurrat tibi qđ ipsum nō potest cogi
tari ut ab alio acceptum. ac per hoc necessario cogi

tur ut omnimode primū. qđ nec de nichilo nec de aqua
potest esse. **Q**uid em̄ est per se si ipsum esse non est
per se et a se. **O**ccurrit etiā tibi ut carens omnino
nō esse. ac per hoc ut nūquam incipiens nūquam
deficiens sed eternum. **O**ccurrit tibi ut nullomodo
in: se habens nisi qđ est ipsum esse ac per hoc in nul
lo modo cōpositum sed simplicissimum. **O**ccurrit ti
bi ut nichil habens possibilitatis. qđ omne possibile
habet aliquo modo aliquid de nō esse. ac per hoc ut
summe actualissimū. **O**ccurrit postremo ut nichil
habens diuersificacōnis ac per hoc ut summe vnū
Esse ergo qđ est esse purum et esse simplex et esse
absolutum est esse p̄mariū eternū simplicissimum
actualissimū perfectissimū et summe vnū. **E**t sunt
hec ita certa qđ nō potest ab intelligente ipsum esse
cogitari eius oppositum. et vnū horum necessario
infert reliquum. **N**am qđ simplex est esse ideo simp
lex primū. qđ simplex primū ideo nō est ab alio fac
tum nec a se ipso potuit ergo eternum. **I**tem quia
primū et eternū ideo nō ex alijs ergo simplicissi
mū. **I**te qđ p̄mū eternū et simplicissimū ideo nichil
est in eo possibilitatis cū actu p̄mixtū et ideo actua
lissimū. **I**te qđ p̄mū eternū simplicissimū actualissi
mū ideo p̄fectissimū. tali omnino nichil deficit neq;
aliqđ fieri potest addicō. **Q**uia p̄mū etnū simplicissi
mū actualissimū p̄fāssimū ideo sume vnū. **Q**đ em̄
p̄ omnimodā sup̄habūdancā dicit dicit respectu om̄

Quod etiā simplicit̄ p̄ sup̄habūdanciam dicit̄. impossibi-
le est ut cōueiat nisi vni soli. **U**nde si deus noiāt
eē. p̄māciū. et̄nū. simpliciissimū. actualissimū. p̄fās-
simū. ip̄ossible est ip̄m cogitari nō eē. nec n̄ vñ so-
lū. **A**udi igit̄ israhel deus tuus deus vnus ē. **S**i h̄
vides in pura mētis simplicitate aliq̄liter p̄funde-
ris et̄ne lucis illustracōne. **S**ed vñ subleueris in
admiracōnem. **N**am ip̄m eē est. p̄mū a nouissimū
est et̄nū et p̄ntissimū. est simpliciissimū a maximū.
est actualissimū. et in mutabilissimū. est p̄fectissi-
mū. a imēsūm. est sūme vñ et tamē omimodum.
Si hec pura mente miraris: maiore luce p̄fundeis
dum vlt̄erius vides q̄ ideo est nouissimū q̄ primū.
Quia em̄ primū omnia operatur p̄pter se ipsum.
et ideo necesse est q̄ sit finis vlt̄imus inc̄m̄ et cō-
sūmatio alpha et o. **I**deo est presentissimum quia
et̄nū. **Q**uia em̄ et̄ernum nō fluit ab alio nec defi-
cit a seip̄o. nec dearr̄it ab vno in aliud. ergo nec ha-
bet p̄teritum nec futurum sed esse p̄sens tātum.
Ideo maximū q̄ simpliciissimū. q̄ em̄ simpliciis-
simū in essēcia ideo maximū in virtute. quia
quanto plus virtus est vnica tanto plus est infini-
ta. **I**deo imutabilissimū q̄ actualissimū. q̄ em̄ actu-
atissimū ideo est actus purus. et q̄d tale est nichil
nouū acquir̄it nichil habitūm p̄dit. ac per hoc nō
potest mutari. **I**deo imēsūm quia p̄fectissimum.
Quia em̄ p̄fectissimū nichil potest cogitari vltra

ipsum melius nobilitus nec etiam dignius ac per
hoc nichil maius. omne autem tale inmensum est
Ideo omnimodum quia summe vnum. quia enim
summe vnum. est omnis multitudinis vniuersale
principium ac per hoc ipsum est vniuersalis omnium
causa efficiens exemplaris et finalis sicut causa
essendi ratio intelligendi et ordo viuendi. Est igitur
omnimodum non sicut omnium essentia sed sicut
sanctarum superexcellens et vniuersalissima
et sufficientissima causa. cuius virtus quia summe
vnta in essentia ideo summe infinitissima et multi-
plicissima in efficacia. **V**rsus reuertentes dicant
quia igitur esse purissimum et absolutum quod simpliciter
est esse est purissimum et nouissimum ideo est omnium ori-
go et finis consummans. quod eternum et purissimum. ideo
omnes duracionis ambit et intrat. quod simul eorum ceterum
et circūferencia. quod simplicissimum et maximum ideo
totum intra omnia et totum extra ac per hoc est spera
intelligibilis cuius ceterum est ubique. circūferencia
autem nusquam. Quia actualissimum et immutabilissimum
ideo stabilis manens moueri dat vniuersa. Quia per-
fectissimum et inmensum. Ideo est intra omnia non in-
clusum. extra omnia non exclusum. Supra omnia
non elatum. infra omnia non prostratum. Quia vero
est summe vnum et orodum. ideo est omnia in omnibus
quod omnia sunt multa et ipsum non est nisi vnum. et hoc
quod per simplicissimam vnitatem. secretissimam puritatem

finceriffimā bonitatē est in eo. omnis v̄tūofitas. oīs
exēplartas. et omnis coicabilitas. ac per hoc exp̄pō
et pipfū et inipō sūt omnia. Et hoc q̄ omp̄s oīscīes
et oīmode bonū. qđ perfcē videre ē esse beatū. ficut
dictū est moysi. **E**go ostēdam tibi omne bonū.

Capitulū sextū. de speulacōne beatissime t̄nita
tis in eius nomine qđ est bonum.

Dost cōsideracōnem essenciatū. eleuandus est
oculus itelligēcie ad cōtūcōnem. beatissime
t̄nitas vt alē cherub iuxta altēz statuat. Sicut
em̄ visionis essenciatū ip̄m esse ē p̄cipiū radica
le et nomē per qđ cetera inotescūt. sic cōtemplacōis
emanaōnū ip̄m bonū est p̄cipiatissimū fundamē
tū. Vide i^r et attende qm̄ optimū qđ simplē est quo
nichil melius cogitari potest. Et hoc tale sic est qđ
nō potest cogitari nō esse q̄ oīno melius est esse qđ
nō esse. sic est qđ nō potest recte cogitari qm̄ cogitē
t̄nū et vnū. Nā bonū dicit diffusiuū sui. Sūmū g^o
bonū sūme diffusiuū est sui. Sūma autē diffusio
nō p̄t esse nisi sit actual^r et intrāseca. sbābis et ypo
statica. natural^r et volūtaria. liberal^r et necessaria.
indesciens et perfecta. Nisi igitur in summo bo
no essenciatiter vel eternatiter esset productio actu
alis et consubstancialis et ypostasis eque nobilis
ficut est productio per modum generacōnis et spi
racōis ita qđ sit etnal^r p̄ncipiū etnaliter op̄cipiā
tis ita qđ ess; dilectus ⁊ cōdilais genitus et spiratus

hoc est pater et filius et spiritus sanctus. Nequaquam
esset summe bonum quod non summe diffunderet se.
Nam diffusio ex tempore in creatura non est nisi
centralis respectu immensitatis bonitatis eterne.
Unde et potest aliqua diffusio excogitari maior illa
ea videlicet in qua diffundens communicat alteri to-
tam substantiam et naturam. Non igitur summum
bonum est si re vel intellectu illa carere posset. Si
ergo potes mentis oculo contueri puritatem boni-
tatis que est actus purus principij caritatem diligen-
tis amore gratuito et debito ex utroque permixto
que est diffusio plenissima per modum nature et w-
luntatis que est diffusio verbi in quo omnia dicuntur
et per modum doni in quo cuncta dona donan-
tur potes videre per summi boni communicabilitatem
necesse est esse trinitatem patris et filij et spiritus
sancti. In quibus necessarium est propter summam boni-
tatem esse summam communicabilitatem et ex summa
communicabilitate consubstantialitatem summam et ex consub-
stantialitate summam consubstantialitatem et ex his summam coequi-
tatem ac per hoc summam coeternitatem atque ex predic-
tis summam communicationem qua unus est in altero neces-
sario per summam circumcessionem et unus operatur cum alio
per omnimodam indivisionem sicut unitatis et operationis ipsius
diversissime trinitatis. Sed cum hec deplacis vide ne te exis-
times comprehendere incomprehensibile habes enim ad hoc in
his sex codicibus considerationem quam vehementer.

in stuporem ammiracōnis inducāt oculum mentis
tue. Nam ibi est sūma coitabilitas cū psonarū p̄pri
etate. Sūma cōsubstācialitas cū p̄postasum plura
litate. sūma cōfigurabilitas cū discreta psonalita
te. sūma coeqlitas cū ordine. sūma coetnitas cum
emanaōne. sūma coitimitas cū emissionē. Quis
ad tantoz miraculoz aspectum nō cōsurgat in ad
miracōnem. Sed hec omnia certissime intelligim⁹
esse in beatissima trinitate. si leuamus oculos ad
supercellentissimam bonitatem. Si em̄ ibi est sū
ma cōmunicacō est vera diffusio vera est ibi origo et
vera distinctio. Et q̄ totum cōmunicat nō p̄s idē
ipsum dat qd̄ habet et totum. Igit̄ emanans et p̄
ducēs et distingunt̄ p̄prietatibus et sūt essentialit̄
vnū. Quia igitur distingunt̄ p̄prietatibus ideo ha
bent psonales p̄prietates et p̄postasum pluralita
tem et originis emanaōnem. ordinē nō postero
ritatis. s̄ originis. et emissionē nō localis mutacō
nis s̄ gratuite inspiracōnis per racōnem auctora
tis producentis. quam habet mittens respectu
missi. Quia vero sunt vnū substācialiter ideo oport
et q̄ sit vnitas in essēcia et forma. in dignitate
et exiſtentia et in āranscripabilitate. Dum ergo
hec p̄ se singillatim cōsideras habes vnde veritatem
cōtemplaris. Dum hec adinuicē cōfers habes vnde
in ammiracōz altissimā suspēdaris. Et ideo ut mēs
tua p̄ admiracōz in admirabile ascēdat p̄tēplacōnē

hec simul sunt consideranda. Nam et cherubin hoc
designant q̄ se mutuo aspiciabant. Nec hoc vacat
a misterio q̄ respiciebant se versis vultibus in xpi
riatorium vt verificetur illud quod dicit dominus
in Johanne. hec est vita eterna vt cogit. v. dñi. et
quē n. ihesum cristum. Nam ammirari debemus
non solum condicione dei essenciales et persona
lium in se. verum etiam per comparacionem ad su
perammirabilem unionem dei et hominis in uni
tatem persone cristi. Si enim cherub es dei essen
cialia contemplando et miraris quia diuinum esse
simul est prinum et nouissimum eternum et pre
sentissimum simplicissimum et maximum seu in
circumscriptum totum ubiq̄ et nusquam compre
hensum actualissimum et nūquam motum nichil
habens superfluum nec diminutum et tamen in
mensum sine termino infinitum summe vnum et
tamen omnimodum vt omnia in se habens vt om
nis virtus vt omnis veritas omne bonum. Respi
ce ad xpiatorium et mirare q̄ in ipso p̄mum prin
cipium iūctum est cum postremo deus cum homie
septo die formato. Eternū iūctum est cum homie
temporalī in plenitudine tēporū de v̄gine natum. sim
plicissimū cum sūmo xposito. actualissimū cū sūme
passo et mortuo. p̄fissimū et immensum. cū modico.
sūme vñ et oiodum cū indiuiduo xposito et a cete
ris distincto scilicet ihesu cristo. Si alter cherub

et personarum propria contemplando. et mirabilis simi-
licabilitatem esse cum proprietate. consubstantialitate
cum pluralitate configurabilitatem cum personarum
coequalitatem cum ordine coeternitatem cum produc-
tione. coeternitatem cum emissionem. quia filius mis-
sus est a patre et spiritus sanctus ab utroque. qui ta-
men semper est cum eis et nunquam recedit ab eis: respi-
ce in propitiatorium et mirare quia in christo stat
personalis unio cum trinitate substantiarum et
naturarum dualitate stat omnimoda consensio
cum pluralitate voluntatum stat dei et hominis con-
predicatio cum pluralitate proprietatum stat coadoratio
cum pluralitate nobilitatum stat coexaltatio super
omnia cum pluralitate dignitatum. stat codomina-
tio cum pluralitate potestatum. In hac autem consi-
deratione est perfectio illuminationis mentis dum
quasi in sexta die videt hominem factum ad ymaginem
dei. Si enim ymago est similitudo expressissima dum
mens nostra contemplatur in christo filio dei qui est
ymago dei invisibilis per naturam humanitatem
nostram tam mirabiliter exaltatam tam ineffabi-
liter unitam. videndo simul in unum primum et
ultimum summum et ymum circumferentiam et
centrum alpha et omega causatum et causam creatoris
et creaturam librum scilicet scriptum intus et ex-
tra: iam peruenit ad quandam rem perfectam
ut cum deo ad perfectionem suarum illuminationum

in sexto gradu quasi in sexta die perueniat. nec a
liquid iam amplius restet nisi dies requiei in qua
per mentis excessum requiescat huāne mentis p-
spicacitas ab omni opere quod patrarat.

¶ Septimū caplm de excessu mentali et mistico
in quo requies datur intellectu affectu totaliter in
deum per excessum transeunte.

¶ Caplm septimū.

His igitur sex cōsideraōnibus excursis? tam
q̄ sex gradibus throni veri salomoins. q̄bus
puenitur ad pacem. vbi verus pacificus in mente
pacificus? tamq̄ in interiori Iherosolima requiescit
tamq̄ et sex alis cherub quibus mens veri cōtem-
platiui plena illustraōne superne sapiencie. vale-
at sursum agi? tamquam et sex diebus primis in
quibus mens exercitari habet? ut tandem perue-
niat ad sabbatissimum quietis. postquam mens
nostra contuita est deum extra se per vestigia et in
vestigis. intra se per ymaginem et in ymagine. su-
pra se per diuine lucis similitudinem. super nos
relucentem. et in ipsa luce secundum qd possibile
est secūdm statum vie et exercitium mentis nos-
tre? cum tandem in sexto gradu ad hoc peruenit
ut speculetur in p̄cipio summo et mediatore dei
et hominū Ihesu cristo. ea quorum similia in cre-
aturis nullatenus reperiri possunt. et q̄ omne in-
perspicacitatem humani intellectus excedunt?

restat ut hec speculari transcendat et transeat
nō solum mundum istum sensibilem verum etiam
semetipsum in quo transitu cristus est via et osti-
um cristus est scala et vehiculum tamquam propi-
ciatorium super archam dei collocatum et sacra-
mentum a seculis absconditum ad quod propicia-
torium qui aspiciit plena cōuersione vultus aspici-
endo eum in cruce suspensum per fidem spem et ca-
ritatem deuotionem et ammiracionem exultacio-
nem apreciacionem laudem et iubilationem pas-
ca hoc est trāsitum tum eo facit ut per virgam cru-
cis transeat mare rubrum ab egipto intrans deser-
tum ubi gustet manna absconditum et cum cristo
requiescat in tumulo quasi exterius mortuus. sen-
ciens tamen quantum possibile est secundum sta-
tum vie quod in cruce dictum est latroni coheren-
ti cristo ihu hodie mecum eris in paradiso. Quod
etiam ostensum est beato francisco cum in excessu
contemplacionis in monte excelso ubi que scripta
sunt mente tractauit apparuit seraph sex alarum
in cruce confixus ut ibidem a socio eius qui tunc
cum ipso fuit ego et alij plures audiimus ubi in
deum transit per contemplacionis excessum. et po-
situs est in exemplum perfecte contemplacionis si-
cut prius fuerat actionis tamquam alter iacob et
israhel ut omnes viros spirituales deus per eum
inuitaret ad huiusmodi transitum et mentis

vires spirituales deus per eum inuitaret ad huius
modi transitum et mentis excessum magis exēplo
q̄ verbo In hoc autē transitu si sit p̄fectus. oportet
q̄ relinquātur omnes intellectuales opationes et
aper affectus totus transferatur et trāssformetur
in deum. Hoc autē est mysticum et secretissimum.
qd̄ nemo nouit nisi qui accipit. nec accipit nisi qui
desiderat. nec desiderat nisi quem ignis spūs sancti
medullitus inflāmat. quem cristus misit in terrā
Et ideo dicit **A**postolus hanc mysticam sapiēciam
esse per spiritum sanctum reuelatam. Quoniam
igitur ad hoc nichil potest natura. modicum potest
industria. parum est dandum inq̄sitioni et multū
unctioni. parum dandum est lingue. et plurimum
interne leticie. parum dandum est verbo et scripto
et totum dei dono scz spiritui sancto. parum à nich
al dandum est creature et totum creatrici essentie
patri et filio et spiritui sancto. dicendo cum beato
Opomiso ad deum trinitatem. **T**rinis sup̄essenti
alis sup̄deus et sup̄optime cristianorum inspector
et theosophie. dirige nos in mysticorum eloquiorum
sup̄incognitum et sup̄lucentem et sublimissimū
verticem. vbi noua et absoluta et inconuertibilia
et helogie misteria. fm̄ sup̄lucentem abscondūtur
oculte docentis filency caliginem in obscurissimo
qd̄ est supermanifestissimum superplendentem et
mi qua omne rellucet et inuisibitium superbonorū

splendoribus super implentem inuisibiles intellai^s
Hoc ad deum ad amicum cui hec scribuntur dica^t
cum eodem **O** amice circa mysticas visiones corro
borato itinere et sensus desere et intellectuales ope
racones et sensibilia et inuisibilia et omne noⁿ ens
et ens ad unitatem ut possibile est inscius restitue
tur ipse qui est super omnem essenciam et scien
tiam. etem de ipso et de omnibus inmensurabili et
absoluto pure mentis excessu ad superessencialem
diunarum tenebrarum radium omnia deserens.
et ab omnibus absolutis discedens. **S**i autem
queris quomodo hec fiant interroga gratiam noⁿ
doctrinam. desiderium non intellectum. getum ora
tionis noⁿ studium lectionis. sponsum non magist
rum. deum noⁿ hominem. caliginem noⁿ claritatem
non lucem sed ignem totaliter inflammantem et
in deum excessiuus imito conibus et ardentissimis
affectioibus transferentem qui quidquid ignis
deus est. et huius caminus est in ierusalem. et cris
tus hunc accendit in feruore ardentissime passio
nis. qui solus ille percipit qui dicit. **S**uspendium
elegit anima mea et mor. o. m. quam mortem qui
diliget videre potest deum. quia indubitanter veru
est et non videbit me homo et viuet. **M**oriamur
igitur. ingrediamur in caliginē **I**mponamus silen
cium sollicitudinibus concupiscencijs et fantasmati
cibus transgamus cum cristo crucifixo ex hoc mdo

trāseamus cum cristo crucifixo ex hoc mundo ad
 patre. ut ostenso nobis patre dicamus cum philip
 po sufficit nobis. Cum paulo audiamus sufficit gē
 cia mea. **E**xultemus cū dauid dicentes. defecit ca
 ro mea et cor meū deus cordis mei. ⁊ pater mea de
 in eternum. **B**enedict⁹ dñs in eternū et dicet om̄s po
 pulus fiat fiat.

Explīcīt Itīnēāriūm mētīsīm dēum editūm a scā
 tēre **B**oneuētura geneālī mīnīstro et seruo ordīnis
 fiatrum mīnorū. **D**eō grās.

Breviloquium. Boneuentue in sacra scriptura

Alecto genua mea ad patrem dñi nostri ihesu cristi ex quo omnis paternitas in celo et in terra nominat. vt det vobis scdm diuicias glorie sue virtute corroborari per spiritum scm̄ in interiori homine habitae cristum per fidem in cordibus vris in caritate radicati et fundati vt possitis comprehendere cu omnibus sanctis que sit latitudo. longitudo. sublimitas. et pfundū. Scire eciā supeminētem. scie caritatem cristi vt impleamū in omnē plenitudinē dei magnus doctor gentiū et predicator veritatis diuino repletus spiritu tamq̄ vas electū et scificatum in hoc verbo apit sacre scriturē que thelogia dicitur ortum progressum et statū insinuans ortum scripture attendi fm̄ influentiā beatissime trinitatis. **P**rogressū autē fm̄ exigēciā humane capacitatis. **S**tatū vero siue fructū fm̄ habūdaciā supplemissime felicitatis. **O**rtus nāq; nō est scdm humanam inuestigacōez sed p̄ diuinā reuelacōez que fluit a pre luminū ex quo omnis p̄nitās in celo ⁊ in terra noiatur. a quo p̄ filium eius ihesū cristum dñm nostrū manat in nos spūs scūs. ⁊ p̄ spiritū sanctū diuidētē ⁊ distribuentē dona singulis sic vult. dat fides. et p̄ fide hitat crist⁹ in cordibus nostris. **H**ec ē noticia ihesu cristi ex qua originatē manat firmitas et intelligentia totius sacre scripture. vnde

impossibile ē q̄ aliquis in ipsam ingrediatur agnog-
cendam nisi prius fidem casti habeat sibi infusam
tamq̄ totius scripture lucernam et ianuam ⁊ eadē
fundamentum. Est em̄ ipsa fides omnium supna-
turalium illuminacōez quam diu peregrinamur
a domino et fundamētū stabiliens et et lucerna di-
rigens et ianua introducēs s̄m cui⁹ mensuram
necesse est eadē mensurari sapiētia nobis diuinit⁹
datam. ne quis sapiat plus q̄ oportet sapere sed
ad sobrietatem et vniuersiqz sicut deus diuisit men-
suram fidei. Mediante igitur hac fide datur nobis
noticia sacre scripture s̄m influentiam trinitatis
bē. p. qd̄ expresse insinuat aplūs in. 1. parte auctoi-
tatis prius inducte. Progressus autē scripturē sacre
non est coartatus ad leges retiocinatio nū diffini-
et diuisionū s̄m motē aliaz scientiarū et nō est co-
artatus ad partē vniuersitatis sed potius ē s̄. lum̄
supnatuāle p̄cedat ad dandā hoi viatori noticiā
reꝝ sufficientem s̄m quod expedit ad salutem. p̄tā
per plana verba. partim per mystica describit totius
vs vniuersi continentiam. quasi in quadam sum-
ma. in quo attenditur latitudo describit deorsum
in quo attenditur longitudo describit excellentiam
finaliter saluandorum in quo attenditur sublimi-
tas. describit miseriam ipsorum dampnatorum in
quo profunditas consistit. non solum enim ipsi
us vniuersi vrum eciā ipsi⁹ diuini iudicij. et sic

describit totum uniuersum quantum expedit de ipso ha-
bere noticiam ad salutem secundum ipsius latitudinem
longitudinem altitudinem et profundum **Habes** etiam
ipsam in suo processu hec quatuor secundum quod posterius
declarabitur quia sic exigebat conditio capacitatis
humane que magna et multa nata est magnifice
et multipliciter capere tamquam speculum quoddam
nobilissimum in quo nata est describi non solum na-
turaliter rerum etiam et supernaturaliter rerum uniuersa-
ritas mundanarum ut sic processus sacre scripture
at tendatur secundum exigentiam capacitatis humane. Sta-
tus uero siue fructus scripture non est quantumcumque sed
plenitudo eterne felicitatis. **Nam** hec est scriptura
in qua sunt uerba uite eterne ideo scripta est non
solum ut credamus unum etiam ut uitam posside-
amus eternam in qua quidem uidebimus amabi-
mus et uniuersaliter nostra desideria implebuntur
quibus impletis uere tunc sciamus super eminentem
sciencie caritatem et ita impleti erimus in omnem
plenitudinem dei ad quam quidem plenitudinem
conatur nos diuina ipsa introducere scriptura iux-
ta predictae sentencie apostolice ueritatem. **Hoc** igitur
siue hac intentione ipsa quidem sacra scriptura
perscrutanda est docenda et etiam audienda.
Et etiam ut ad istum bonum fructum et terminum
recto perueniamus progressu per uiam recti itine-
ris scripturarum inchoandum est ab exordio hoc ut cum

vera fide ad patrem luminum accedamus flecten-
do genua cordis nostri ut ipse per filium suum in
spiritu sancto det nobis veram noticiam ihesu cristi
et cū noticiā amorē eius ut sic ipsum cōgnoscentes
et amantes tamquam in fide solidati et in caritate
radicati possimus ipsius scripture noscere latitudi-
nem Longitudinē. altitudinem et profundum per
hanc noticiam puenire ad plenissimam noticiam
et excessiuū amorem beatissime trinitatis quo scō-
rum desideria tendunt in quo est status et cōplemē-
tum omnis veri et boni. **De latitudine scripture.**

Huius sacre scripture sine cōapito et intento
et p̄cipio credito simul et iuocato videndū
est progressus q̄tū ad ipsius latitudinē. longitu-
dinē sublimitatē et pfundum fm viā et ordinem
apostolica doctrinē. **C**onsistit autē latitudo ī multitudine
suarū p̄ciū. **L**ongitudo vero in descriptioē t̄p̄m et
etatiū. **A**latitudo ī descriptioē ierarchiarū gradatū ordi-
natarū. **P**rofunditas ī multitudine mysticorū sensuū
et intelligētiarū. **S**i vero velim⁹ latitudinem sacre
scripture speculari. **P**rima fronte occurrit nobis scriptū-
ra secūda in duo testamēta. s. i. vet⁹ nouū. **V**et⁹ atē
occurrit cū multitudine librorū. habz em̄ libros lega-
les. **H**istoriales. sapiales. et p̄phetales. **I**ta q̄ p̄mi
sūt quinqz. **S**ecundi decē. **T**ercij quinqz. et quarti
sunt sex. **A**c per hoc in uniuerso xxvi. **N**ouū simile
testamētū hz libros hys correspondētes s̄ q̄druplicatē

cause formam. Nam legalibus correspondēt lib
euangelici **H**ystorialibus actus aplīci. **S**apien-
cialibus eplē aplōzet maxime pauli pphetalibus
correspondet liber apoc. ut sit mira cōformitas in
ter testamētum vetus et nouū. nō in cōtinencia se
suum solū. verū etiā i q̄dāiformitate p̄ciū in cui⁹
figuram et signū vidit ezechiel rotas q̄tuor faciez
a rotam in medio rote q̄ vetus ē in nouo et ecōūso
et in libris legalibus et euāgelicis est facies leois
p̄pter excellenciam actōitatis **I**n hystorialibus ē
facies bon⁹ p̄pter excellenciam virtutis. **I**n sapi-
encialibus est facies hominis propter prudenciā
sagacem. **I**n pphetalibus libris est facies aquile
propter intelligenciam perspicacem. **S**ecte autem
sacra scriptura diuiditur in nouum et vetus testa-
mentum et non theoreticā et practicā sicut phia
q̄ cū scripturā fundēt p̄prie sup agnicōez fidei q̄ de⁹
ē fundamētū mox a iusticie a totā⁹ tēē vite nō p̄t
i ea seq̄strai noticia rez sū credēdoz a noticia mo-
rū. sec⁹ at ē de phia q̄ nō t̄m de veritate mox v̄m ec
agit de vero nuda spectācōe p̄fideāto. **Q**m̄ igit̄ sep-
tura sacra est noticia mouens ad bonum et reuo-
cans a malo et hoc est per timorem. ideo diuiditur
in duo testamenta. quorum breuis differencia est
timor et amor. **E**t quia quadrupliciter potest
moueri quis ad ipsum bonum et reuocari a ma-
lo scilicet per ipsa quidem precepta potentissime

maiestatis. vel per documenta sapientissime verita-
tis. vel per extra et beneficia innocentissime bonita-
tis. vel ex omnibus in vnū collectis. ideo tam in no-
uo q̄ in veteri testamento sunt quadriformit̄ tra-
diti libri continentēs sacram scripturā sc̄dm̄ cor res-
pondentiā ad quatuor premissa Nam libri legales
mouent per precepta maiestatis omnipotentissime
Historiales per extra bonitatis innocentissime.
Sapiales p̄ documenta veritatis prouidentissime.
p̄phetales mouent ex omni parte p̄ p̄dictorum ag-
gregationem sicut manifeste in eis apparet vnde
ipsi sūt quasi rememorati totius legalis sapientie
et doctrine Est igitur scripturā sacra similis fluuio
latissimo qui ex cōcursu multarū aquarū aggregat̄
magis ac magis sc̄dm̄ q̄ longi⁹ decurrit Nā cum
p̄mo in scriptura essent libri legales. post supuenit
aq̄ sapie hystoricaliū librorū Ter⁹ vero supueit docē-
na sapiētissi salomonis. post hec ⁊ doctrina sanctorū
p̄phetarū et tandem doctrina euāgelica reuelata p̄
os carnis cristi prolata p̄ euāgelistas cōscripta. p̄
sc̄os aplōs diuulgata. additis ⁊ documētis q̄ spūs
sc̄us sup̄ eos reuens docuit nos p̄ eos. ut sic oēs ve-
ritatē p̄ sp̄m̄ sc̄m̄ iuxta diuinū p̄missū edocti. oīs ve-
ritatis salutis doctrinā ec̄c̄e cristi daret. ⁊ sacram
scripturā cōsumādo veritatis noticiā dilatarēt.

HDe lōgitudine sacre scripture.
Abz ec̄c̄iā sacra scriptura lōgitudinē q̄ consistit

in descriptione tā tpm q̄ etatū a p̄cīpio scz mundi
vsqz ad diem iudicij. Descabit aut p̄ tria tpa mun-
dum deaurere. scz per tempus legis nature. legis
scripte. et legis gracie et in hys tribus temporibus
septem distinguit etates. **Quarum** p̄ma est ab adā
vsqz ad noe. **Secda** a noe vsqz ad abrahā. **Tercia**
ab abrahā vsqz ad dauid. **Quarta** a dauid vsqz
ad trāsmigrationem. **Quinta** a trāsmigracōe vsqz
ad cristum. **Sexta** a cristo vsqz finem mundi. sep-
tima deaurit cū sexta q̄ incipit a quiete cristi in sept-
thro vsqz ad resurrectionē uniuersalē q̄ incipiet re-
surrectionis octaua. et sic scriptuā est longissima
q̄ in t̄cā^o incipit a mūdi et temporis exordio. in
p̄cīpio **Gen.** et puenit vsqz ad finem mundi et tē-
poris scz in fine apoc. Recte aut uniuersū tēpus qd̄ de-
currit p̄m triplicem legem scz inditā interij^o. datam
exterior. et desup̄ infusam deaurit p̄ septē etates et
cōsummat in fine septe ut sic mundi deaurus res-
pondeat exordio. Et maioris mūdi deaurus respō-
deat deauri vite minoris mūdi. scz hoīs p̄pter qz
etiam factus est. Nam p̄ma etas mundi in qua fac-
tus est ipsius mundi formatio. casus ipsorum de-
monum et cōfirmatio ipsorum angelorum. Re-
spondet quidem recte prime diei. in qua facta ē lux
et diuisa a tenebris. **Secda** in qua per archam et
diluuum et saluati sunt boni et mali quidem dele-
ti. Respondet **Secunde** diei in qua p̄ firmamentum

est facta distinctio aquarū ab aquis. **Tercia** in qua
natus est abraham et inchoata sinagoga. q̄ scilicet
tificare et generare debebat prolem ad dei cultum
correspondet diei tercie in qua aperuit terra et p̄t̄
lit herbam vicētem. **Quarta** in qua viguit regnū
et sacerdotium q̄ dd̄ rex amplauit cultum diuinū
Correspondet diei quarte in qua facta est formaō
lumiācium et stellarum. **Quinta** in qua transmi
grantes inter multos populos vexati sunt et tribu
lari respondet diei quinte in qua facta est formaō
piscium ex aquis. **Sexta** etas in qua natus est
christus in hominis effigie qui est vera ymago dei
correspondet septe diei in qua formatus est homo
primus. **Septima** q̄ est quies animarum non ha
bens finem correspondet septime diei in qua requi
euit deus ab omni opere q̄ patratat et sic disting
uantur hee septem etates p̄ insignia facta q̄ fuerūt
in earum exordijs racione quorum correspondet
diebus formaōnis mundi. **Uocatur** autem pri
ma etas infancia. quia sicut infancia tota obliuio
ne deletur sic illa prima etas per diluuium est con
sumpta. **Secunda** puicia. sicut enim in puicia loq̄
incipimus sic in secūda etate facta est distinctio lin
guarū. **Tercia** dicit̄ adolescencia. q̄ sicut vis ge
neracia incipit tūc in actū suū exire. sic tūc uocatus
est abrahā et data est ei circūcisio. et facta est ei p̄
missio de semine. **Quarta** dicitur iuuetus. q̄ sicut

in iuuetute floret omnis etas: sic quarta etate sub
regibus floruit sinagoga. Quinta senectus quia
sicut in senectute vires minuuntur et decidit pulchri-
tudo: sic in transmigratione factum est de iudeorum
sacerdotio. Sexta etas dicitur senium. quia sicut illa
est que copulatur cum morte habens tamen magnam
lucem sapientie: sic sexta etas mundi terminatur cum
die iudicii et in ea viget sapientia per doctrinam christi.
Sic ergo totus iste mundus ordinatissimo decur-
su a scriptura describitur procedere a principio usque
ad finem ad modum pulcherrimi carminis ordinati
ubi potest quies speculari. In decursu temporis va-
rietatem et multipliciter et quietatem ordinem
rectitudinem. et pulchritudinem multorum diuina-
rum uideorum procedendum a sapientia dei gubernante
mundum. Unde sicut nullus potest videre pulchri-
tudinem carminis nisi aspectus eius feratur super
totum versus: sic nullus videt pulchritudinem or-
dinationis et regiminis uniuersi nisi eam totam spe-
culetur et quia nullus homo tam longeuus est quod
totam possit videre oculis carnis sue nec futura potest
per se prouidere prouidet nobis spiritus sanctus libere
scripture sacre cuius longitudo cernitur se decursui
regnis uniuersi.

Q. De sublimitate scripture. ca. 4

Habet nichilominus sacra scriptura in suo pro-
cessu sublimitatem que consistit in descriptione
ierarchiarum gradatim ordinatorum que sunt

ierarchia ecclesiastica. angelica et diuina seu subce-
lestis celestis. et supercelestis. ita q̄ p̄mā describit pa-
ter Sedam aliq̄tulum occulte et etiā adhuc ma-
gis occulte ⁊ ex desc̄p̄ōe ecclesiastice ierarchie est al-
ta. ex desc̄p̄ōe angelice alior̄ ex desc̄p̄ōe diuine al-
tissima ita ut possimus dicē illud p̄phete. mirabilis
facta est sciā tua ex me cōfor. est et nō pō. ad eam ⁊
hoc q̄dem satis recte. Nam cum res habeant esse in
nulla habeāt esse in anima p̄ noticiā acq̄sitam. ha-
beat etiā esse in ea et per grāciam. Habeant in ea
esse per gloriā et habeant esse in arce eterna. ¶
Philosophia quidem agit de rebus ut sunt in na-
tura seu in anima secundum noticiā naturaliter
infitam vel etiā acquisitam. Sed theologia tā-
quam sciēcia supra fidem fundata et per spiritum
sanctū reuelata agit et de eis que spectant ad gra-
ciam et gloriā et etiā ad sapiēciam eternā. Unde
ipsa subiciēs sibi p̄hicam cogniōnem et assumēs
sibi de naturis rerū q̄tum sibi est opus ad fabrican-
dū speculū per q̄ fiat rep̄ntatio diuinor̄ quasi sca-
lam erigit q̄ in suo infimo tāgit. etiā s̄ in suo cacu-
mie tāgit celū et hoc totū p̄ illā ierarchiā ih̄m xp̄m
q̄ nō tantum ratione humane nature assumpte est
ierarchia in ecclesiastica ierarchia rerū etiā in an-
gelica et media et in sua persona in illa supercelesti
ierarchia beatissime trinitatis ita q̄ per ipsum a
summo capite deo descendit v̄nctionis grācia non

solum in barbam unū et etiā in horam vestimenti
q̄ nō tātum in iherusalem supnam unum etiā in
ecclesiam militātem. Est em̄ pulchritudo magna in
machina mūdāna. s; longe maior in ecclesia pulch
tudine scōz carismatū adornata. maxime à in ihe
rusalem supna. sup maxima aut in ulla trinitate
sūma et beatissima. Ideo ipsa scriptura nō tātum
altissimā habet materiā per quā delectat et per q̄
in altum leuat intelligēciam mentis. nullū etiā
ipsa ē venustissima et miro quodāmodo intellectu
nostrum delectat. et sic magis ac magis delectādo
assuefacit ad diuinorum spectaculorum cōtuitus
et anagogias. **¶ De pfunditate.**

H Alter postremo ipsa scriptura pfunditatem
q̄ cōsistit in multiplicitate mysticaz intelligē
ciarum. Nam p̄ter litteralem sensum habet in diū
sis locis expōit triplicē scz allegoricē. Morali
ter et anagogicē. Est autē allegogica q̄n per unū fac
tum indicat aliud factū s̄m qd̄ credēdum est. Tro
pologia siue moralitas est q̄n per id qd̄ factum est
dat̄ intelligi aliud qd̄ faciēdum est. Anagogia q̄si
sursum ductio est quando datur intelligi aliud qd̄
desiderādum est scz eterna felicitas honorū. Recte
aut̄ hic triplex sensus debet esse p̄ter intelligēciam
litteralem. qz sic competit ipsius scripture subiecto
Ipsi auditori. ipsius origini. ipsius etiā fini. **S**ub
in quam competit qz ipsa est doctrina q̄ est de deo

que est de deo. de cristo. de opibus reparacionis et de cre-
dibili. **S**ubm̄ em̄ id̄ q̄ ad substāciā deus quo ad rei-
tatem. cristo quo ad opationē reparacionis. opus q̄
quo ad omnia hoc ē ip̄m̄ creabile. **D**eus aut̄ ē tr̄i-
et vnus **I**n essēcia vnus et in p̄sonis tr̄inus. **I**n
scriptura q̄ est de ip̄so habet in vnitāte l̄r̄e tr̄iformi-
tatem intelligēcie. **X**p̄s em̄ cum sit vnum v̄bū
omnia per ipsum facta dicuntur et in ip̄so relucēt
omnia ita q̄ eius sapiēcia ē multiformis et vna
Opera reparacionis cum sint multa. omnia ad cristi
oblationem principaliter habent aspectum. **C**re-
dibile vt credibile diuersimode relucet s̄m̄ diūsum
statum credēciū. ideo p̄pter conformitatem ad o-
mnia p̄missa sacra scripturā in vna l̄r̄a multiformē
p̄t̄ intelligēciā. **C**ōpetit h̄ auditori q̄ null⁹ ē con-
ueniens eius auditor nisi huil̄ mundus. fidelis et
studiosus ideo sub cortice l̄r̄e aperte occultat̄ mis-
tica et profunda itelligēcia. ad comp̄mendū sup-
biam. vt ipsius profunditate in humilitate l̄r̄e latē-
te et supbi comp̄mantur et in mundi repleantur et
fraudenti declinentur. **E**t negligentes excitentur
ad intelligentiam ipsorum misteriorum. et q̄a
auditor istius doctrine non est eim̄ vnus gene-
ris sed cuiuslibet. **O**mnes enim saluandos oportet
aliqua de hac doctrina scire ideo ipsa multiformē
habet quidem intelligentiam vt sic omnem intel-
lectum capiat omni intellectui condescendat o-nem

intellectū supercedat et omnem intellectum sibi diligenter intendentem multitudine radiositate sue illuminet pariter et accendat. **C**ompetit etiam principio a quo est quia est a deo per cristum sanctum loquentem per ora prophetarum et aliorum qui hanc doctrinam scripserunt. **Q**uoniam autē deus non tantum loquitur per verba verum etiam per facta quia ipsius differēcie facere est et omnia creata tāquā si effectus inuēit suam causam. ideo scriptura diuinitus tradita nō tantum debet significare verba verum etiam facta. cristus etiā doctor licet esset humilis in carne tamen altus erat in deitate iō decebat ipsum et eius doctrinam habere humilitatē in sermone cū profunditate sententię ut sicut cristus fuit panniculis inuolutus ita sapienciā dei in scriptura figuris quibusdā hūilibus inuolueretur. **S**pīritus etiam sanctus diuersimode illustrabat et reuelationes faciebat in cordibus prophetarū. **I**psū etiam nullus potest latere intellectus. et missus erat docere omnē veritatē ideo competebat eius doctrine in uno sermone multiplices laterent intelligencię. **C**ompetit nichilominus ipsi si iniqua scriptura date est ut per eam dirigatur homo in cōgnoscendis et agendis ut tādē pueniat ad optanda. **S**z qz oēs creaturę ad hoc factę sūt ut huiusmodi ueritatē ad supnā pñāz ideo scriptura assumit ipas et atāz spēs diūsas ut sic p illas doceat nos sapiāz

dirigentem nos ad eterna. et qz homo nō dirigē
in eterna nisi cognitam agnoscat verum credendū
et opatiua faciat bonum operandum. et affectiua
suspiret ad deum videndum et amādum. ⁊ persequ
endum. **H**inc est qz scriptura sacra p spiritum sc̄m
data assuit librum creature referendo in finem s̄m
triplicem modum intelligēcie vt sic per tropologia
habeamus noticiam agendorum materialit̄. p al
logoriam credendorū veraciter. per anagogiam de
siderandorū delectabiliter. vt sic purgati p virtuo
sam opacōez illuminati per radiosam fidem et p
fecti. p ardentissimā caritatē perueniam⁹ tandem
ad brauium felicitatis etne.

De mō procedendi sacre scripturē. ¶ Ca. vi.

In tanta igitur multiformitate sapientie que
cōtinetur in ipsius sacre scripture latitudine
longitudine altitudie et p̄fundo vnus ē p̄is mod⁹
procedendi autēticus videlicet intra quē cōtinet mo
d⁹ narrationis p̄ceptorius. p̄hibitiu⁹ exhortatiu⁹.
p̄dictiui cōminatoriui promissiui. deprecatori⁹
et laudatiui. et omnes hy modi sub vno modo
autentico reponuntur. et hoc quidem satis recte.

Quia enim doctrina est vt boni fiam⁹ et saluemur
et hoc non fit per nudam considerationem sed poti
us per inclinationem volūtat̄. iō scripturā dīna eo
mō debuit tradi qmō magis posse⁹ ieliari ⁊ qz ma
gis mouet affcūs ad exēpla q̄ argumēta magis

ad promissiones quam ad rationes magis p
deuotione q̄ diffinitiones. ideo scriptura ista non
debet habere modum diffinitiuū diuisum a collec
tiuū ad probandum passiones aliquas de subiecto
ad modum aliarum scienciarū. sed oportuit quod
haberet modos proprios secundum varias incli
nationes animorū diuersimode animos inclinantes
vt si quis non mouetur ad precepta et prohibita
mouetur per exempla narrata. **S**i quis non p
hoc mouetur. mouetur per beneficia sibi osten
sa. **S**i quis nec per hoc mouetur. mouetur per
monitiones sagaces. per promissiones veraces per
cominationes terribiles vt sic saltem excitetur ad
deuotionem et laudē dei in qua p̄cipiat gratiam p̄
quam dirigatur circa opera virtuosa. Quomiam
igitur hī modi narratiui non possunt fieri per viā
certitudinis rōnum. quia particularia gesta proba
ti possunt. ideo ne scriptura ista tāq̄ dubia vacilla
ret. **A**c per hoc minus moueret. loco certitudinis rati
onis prouidit deus huic scripturē certitudinē aucto
ritatis q̄ adeo magna est q̄ omnem perspicacita
tem humani ingenii superexcellit et quia non est
certa auctoritas eius que potest fallere. vel falli. sed
eius qui falli quidem non potest. et etiam fallere
nesciat. vt deus et spiritus sanctus. **H**inc est qd̄
ad hoc quod scriptura sacra modo quidem sibi de
bito esset perfecte authenticata n̄ ei per humanam

inuestigatoez traditam sed p̄ reuelatoez diuinā iō
nichil in ipsa contempnendū tamq̄ in vtile nichil
respiciendum tamq̄ falsum nichil repudiandū tāq̄
iniquum pro eo q̄ spiritus sc̄us eius auctor p̄fectis
simus nichil potuit dicere falsum. nichil sup̄fluum
nichil diminutum et p̄pterea celum et terra transi
bunt v̄ba sacre scripture nō preteribūt q̄i impleāt
donec celum et terra transeat iota vnum aut vn̄
apex non preteribit a lege donec omnia fiāt salua
toze t̄stante. Qui ergo soluerit ea que scripturā do
cet et docuerit sic homines. Hic m̄m̄ vocabit̄ in
regno celorum. Qui autē fecerit et docuerit. Hic es
magnus vocabitur in regno celorum.

De modo exponēdi sacra scripturā. Ca. vii.

Quodmodū autem scriptura hic specialem
habet modum procedendi. sic iuxta suum p̄
cedendi modū. speciali suo mō debet intelligi et ex
poni. Cum eim̄ ipsa m̄ltiplicē sub vna specie tegat
intellectum. expositor debet abscondita producere
in lucem et illam obductam manifestare per aliā
scripturam magis patentem. Sicut si exponeret il
lud psalmiste. Apprehende arma et scutum et exur
ge in adiutorium meū et velim explicare que sunt
arma diuina dicam q̄ eius veritas et bona volun
tas et q̄ ita sit probandum est q̄ per scripturam a
ptā nā sibi alibi. scuto boē ro. t. co. nos. a itez. scu
to t̄ndabit te veritas eius. ad quod non potest q̄s.

de facili pertingere nisi per assuefactionē lōnis. Ter-
tum et litteram bible cōmendat memorie alioqui
in expositione scripturarum nunq̄ poterit esse potēs
Unde sicut qui dedignatur prima adiscere elemēta
ex quibus dictio integratur nunq̄ potest cognoscere
nec dictionū signatā. nec rectam legē cōstructōm.
sic qui litteram sacre scripture spernit. ad spiritua-
les eius intelligencias nunq̄ assurgit. **A**tendat
autem expositor q̄ ubiq; non requirenda est alle-
goria nec omnia sunt mystice exponenda. ppter q̄
notandū q̄ scriptura quatuor habet ptes. una est
in qua secundū litterā agit de mundanis naturis
et per illas significat reparatōez nostrā sicut appa-
ret in descriptione formationis mundi. alia est in
qua agit. de actibus et pcessibus illi⁹ pp. isrlitica. et
per illos significat reparatōez generis humani. **T**er-
cia est in qua nudis verbis significat et exprimit
que pertinent ad nostram salutem quantū ad fidē
vel moēs. **Q**uarta ē i q̄ p̄tūciat nrē salutis misteri-
um p̄ā nudis v̄bis. p̄ā enigmaticis et obscuris et
p̄pterea i hys locis varijs nō ē vniformit̄ exponē-
da. **D**z aut̄ expositor digni i expōe sacre sc̄pturē. s̄ t̄p̄lice
ēglāz q̄ tradi p̄t̄ de v̄bis aug⁹ in libro de doctrina
xp̄iana. **P**̄ā ē hec v̄biat̄z i hac scriptura prima ve-
borum significa cō. significat res creationis siue
singulares actus humane conuersationis. ibidem
res significatē p̄ verba prima significat̄ dei de nrē

creacionis misteria ubi vero prima sig^o verborum
exprimit fidem siue caritatem ibi nulla est allegoria
querenda. **S**eda regula est ista ubi verba hui⁹ sc^o
ture signent res creacionis aut conuersionis pp. ista
hebraici ibi querat ex alio scripture loco quid queliz
res significat et deinde significacionem suam eliciat per
verba nude significancia fidei veritatem vel morum
etiam honestatem utpote si dicatur. **O**ues p^uunt
gemellos fet⁹ ostendat q^o oues significat ibi ho^u
nes et geminos fetus. gemam caritatem Tercia regu
la est ista quando aliqua scriptura habet aliquem in
tellectum lralem et sp^ualem: debet discutere exposi
tor verum illa attribucio conueniat hystorico an spi
rituali significato **S**i forte veriqz competit: tunc
lraliter et spiritualiter debet affirmari **S**i vero al
tero modo tantum: tunc sp^ualiter debet intelligi sicut
sabbatum legis esse perpetuum sacerdotum eter
num possessio terre eterna et pactum circumcisiois
eternum esse. **Q**ue autem omnia ad spirituale sig
nificatum referenda sunt. **A**d hoc autem q^o sacra
rum scripturarum per siluam quis seure inaden
do et exponendo incedat oportet ut prius noue
rit ip^us sacre scripture veritatem per verba expli
cita. videlicet ut attendat quomodo scriptura au
tem describit inicium progressum et consummati
onem duplicis corporis quasi ex opposito se respic
entium bonorum scilicet qui hic se humiliant ut

exaltentur sempiternaliter in futuro et maiorum
qui hic se exaltant et eternaliter deprimant unde
ipsa agit de toto uniuerso quantum ad summum et unum
primum et ultimum et quantum ad deorsum inter
medium sub forma cuiusdam crucis intelligibilis in qua
describi habet quodammodo uideri lumine mentis. to-
ta machina uniuersi ad quam quidem intelligendam oportet
nosse rerum principium deum ipsarum rerum creationem
lapsum redemptionem per sanguinem reformationem
per gratiam curacionem per sacramenta et tandem retri-
bucionem per penam et gloriam sempiternam et quia
hec doctrina tam in scripturis sanctorum quam etiam doc-
torum sic diffuse tradita est ut ab accidentibus ad
scripturam sacram audiendam non possit per longa tem-
pora uideri uel aueriri propter quod etiam noui theologi
frequenter sacram scripturam exhorrent tamquam inco-
gnitam et inordinatam et tamquam quamdam siluam opacam
rogatus a socijs ut de paupertate scientia oleum nunc
aliquid breue in summa diceret de ueritate theolo-
gie eorum precibus deuictus assensu breuiloquum
quoddam facere in quo summam non omnia sed
aliqua magna oportuna ad tenendum breui ut tam-
gerentur addens simul cum hoc rationem aliquam
ad intelligendum sed quod optabat et occurrebat pro tem-
pore. ¶ Quia uero ipsa theologia sermo est de ipso
deo et de primo principio utpote quia enim ipsa
tamquam scientia et doctrina altissima omnia resoluit in deum

tanquam in principium primum et summum ideo in assignatione rationum in omnibus que in toto hoc opusculo vel tractatulo continetur conatus sum rationem sumere a primo principio ut sic ostenderet veritatem sacre scripture esse a deo de deo et secundum deum et propter deum ut merito ista sciencia appareat una esse et ordinata et theologia non inmerito nuncupata. Si quod igitur imperfectum vel obscurum vel siffuuum vel oblitum vel minus rectum ibi fuerit. venia occupationi et breuitati temporis et paupertate sciencie concedatur. Si quod vero rectum. soli deo honor et gloria referatur. ut autem sequentia clarius elucescant titulos particulares capitulorum premittere curavi ad faciliorem memoriam et lucidiorum consuetum dicendum que septem portionibus septuaginta duobus capitulis distigunt. **¶ Sic prologus. ¶ Cap. prime partis.**

Prima pars de trinitate dei habet capitula ipse et hec sunt. Primum est de illis vij. de quibus est theologia in summa. Secundum quid tenendum de trinitate personarum et unitate essencie. Tertium de istius fidei intelligencia sana. Quartum de istius fidei expressione theologica. Quintum de unitate nature diuine in similitudine apparitionum. Sextum de unitate diuine nature in multiplicitate appropriationum. Septimum de omnipotentia. Octauum de dei sapientia predestinatio est et prescencia. Nonum de voluntate dei et prouidentia. **¶ Capla scde partis.**

Secūda pars de creaturā mundi habet capie-
tula xij. Primum de productione mundi to-
talis. Secūdū de natura corporali quantum ad fieri.
Tercium de natura corporali quantum ad esse. Quar-
tū de natura corporali quantum ad influere et opa-
ri. Quantum de modo describendi predicta in sacra
scripturā. Sextū de productione superiorum spiritu-
um. Septimum de apostasia demonum. Octavum
de confirmatione angelorum bonorū. Nonum de
de productione hominis quantum ad spiritum. Deci-
mum de productione quantum ad corpus. Undeci-
mum de productione eius quantum ad totū cōiunctū.
Duodecimū de cōplecōe et ordinacōe totius mundi
consūati.

Capla quarta pars. Tercie partis.

Tercia pars de corruptela p̄c̄i habet capitula
vii. Primum ē de origine mali in cōmuni. Se-
cūdū de p̄morū p̄ntum tēptatione. Tercū de p̄mo-
rū p̄ntū trāsgressionē. Quartū de p̄morū p̄ntū p̄u-
tione. Quintū de originalis p̄c̄i corruptione. Sep-
tū de originalis trāsfusione. Septimū de originalis
p̄c̄i curatione. Octavū de origine peccatorū actua-
liū. Nonū de ordinacōe et distinctione capitalium.
Decimū de origine et qualitate peccatorū venialium.
Undecimū de origine p̄c̄oz fialiū q̄ sūt p̄c̄a in spiritu
sanctum.

Capla .x. partis.

Quarta pars de incarnatione vbi i q̄ sūt .x. capla.
Primū de rōe q̄ vbi dī dūit incarnatī s̄ dicit

Octauū de integritate confirmationis. Nonum de integritate eucharistie. Decimum de integritate penitencie. Undecimū de integritate unctionis extreme. Duodecimū de integritate ordinacionis. Tredecimū de integritate matrimonij.

Septima pars de statu finalis iudicij habes capla septē Primū de iudicio i cōmuni. Secundū est de antecedētib⁹ ad iudiciū cuius est pena purgatorij. Terciū de antecedētib⁹ ad iudiciū cuius sunt suffragia ecclesiastica. Quartū de cōcomitantibus iudiciū sicut est confractio ignium. Quintū de cōcomitantib⁹ sicut ē resurrectio corp⁹. Sextū de cōsequētib⁹. s. de igne infernali. Septimū a vltimū de gloria paradisi.

Incipit liber prim⁹ de trinitate dei

In principio intelligendum est qd sacra doctrina videlicet theologia que principaliē agit de pmo pncipio. s. de dno a vno de vj. agit i uniuerso. s. de trinitate dei de creaturā mōdi. De corruptela pccati. De incarnatione vbi. De grā spūs scī. De mediā sacmētali. Et de statu finalis iudicij. Nō aut hui⁹ vitatis hec ē qz cum sacra scripturā sū theologia sit scia dās sufficiētē noticiā de pmo pncipio secundum statum vie iuxta quod expedit ad salutem et deus non tantū sit rerum principū et exemplar effectiuū in creatōe. sed refectiuum in redemptione a pccatū in retributione ideo nō tm agit

de deo creatore sed etiam de creatore et de creatura
Et quia creatura rationalis que est quodammo-
do finis omnium non stetit sed suo casu reparari
indiguit. ideo agit de corruptela medico. sanitate et
mediana. tandem de curatione perfecta. que erit in
gloria impijs in penam proiectis. Ideo qz ipsa est sci-
encia sola perfecta quoniam incipit a primo quod
est primum principiu et peruenit ad vltimum qd
est premium eternum. Incipit a summo quod est
deus altissimus creator omnium et peruenit ad in-
finum quod est eternale supplicium. Ipsa etiam
solo est sapiencia perfecta que incipit a tam sum-
ma. ut est principium causarum vel creatorum
ubi terminatur cognitio phica et transit per eam
ut est remedium peccatorum et redit in eam ut est
premium meritorum et finis desideriorum. et in
hac cognitione est sapor perfectus vita et salus ani-
marum et ideo ad adiscendam eam inflammata de-
bet desiderium omnium cristianoru. Ex hys patet
qz theologia sit de tot et de tam varijs. est tamen
sciencia vna cuius subiectum ut a quo omnia est
deus. ut per quod omnia cristus. ut ad quod om-
nia opus reparatiu. ut circa qd oia vniuersam carita-
tis vinculu quo celestia terrestria conectunt ut de q
omnia in libris canonicis comprehensa credibile ut credi-
bile ut de quo oia i libris expoitorum credibile ut in-
telligibile secundum augustinu de veritate credendi

et quia qđ credimus debemus auctoritati et qđ in-
telligimus rōni.

Primo igitur de trinitate dei tria considerāda
sunt. scilicet qualiter vnitas substācie et nē
simul stent cum pluralitate personarum. Secūdo
qualit̄ cū pluralitate apparitionū. Tercio qualiter
cū plit̄ate approp̄atorū. De pluralitate igit̄ p̄sona-
rū in vnitate natūe hoc dicit̄ recta fides. tenēdū
scilicet qđ i vnitate natūe. tres sunt persoē p̄r filij
spūs scūs. Quarū p̄ma est a nulla. scđa p̄ gnācōez
ē a sola p̄ma. Tercia p̄ sp̄iācōez siue p̄cessionē est
a p̄ma et scđa ita qđ trinitas p̄sonarū nō excludit
ab essēcia diuina sumina vnitatē. simplicitatē. in-
mēsitatē. et̄nitatē ⁊ incommutabilitatē. nācitatē. et
eciā p̄mitatē quin potius icludit sūmā fecūditatē
caritatē libeālitatē equalitatē ḡmanitatē cōfor-
mitatē et inseperabilitatē que omnia fides sana
intelligit̄ esse in beatissima trinitate. **T**hō autem
huius veritates hoc est quia fides nostra cum sit
principium cultus dei. et fundamentū eius que se-
cundū pietatē ē doct̄ne dicit̄ de deo sciendū esse
altissime et pyssime. Non autem sentiret altissime
si non crederet qđ deus posset se summe communicare
Non sentiret pyssime si crederet eum posse sed nol-
le. Deoqz vt altissime et pyssime sciēt̄ dicit̄ dñm
se summe communicare eternatit̄ habēdo dilect̄m et
cōdilect̄m ac p̄ hoc dñm vnū ⁊ enū. **H**uic autem fidei

inquātur dicat de deo pyssime fenciēdum attestatur
tota sacra scriptura que dicitur hm pietatem
doctrina quia dīm fatetur habere prolem quam sū
me diligit. verbum sibi coequale quod ab eterno
genuit i quo cuncta disposuit. per quod cūcta pro
durit et regit. **P**er quod eciā carnem factum p
summa benignitate hominem redemit preciosissio
sanguine eius. **R**edemptumqz cibavit per quod eci
am in fine mundi sūmam misericordiā imparciē
do ab omni miseria liberabit. ut per cristum oēs
electi sint filij sūmi patris. in quo eie omnis pieta
tis cōsummatio et dei ad nos et ecōūso **I**nq̄tū aut
fides dicat de deo fenciēdum altissime nō tantū at
testatur ei sacra scriptura verū eciā omnis creaturā
iuxta quod dicit aug⁹. xv^o. de trinitate ca. iij. **N**ez
enim diuinorū librorū tantūmō auctoritas. deum
eē p̄dicat. sed omnis que nos circūstat ad quam
nos eciā ptinemus unūsa ipsarum rerum natu
ra. proclamat se habere prestantissimū conditorē
qui nobis mentem rationēqz dedit qua uiuēcia
non uiuentibus. sensu p̄dita non fenciētibz
intelligēcia non intelligentibus. immortalia im
mortalibus. impotentibus potencia. iniustis quidē
iusta. deformibus sp̄iosa. malis bō. icorruptibilia
corruptibilibz. immutabilia mutabilibus. inuisi
bilia quidem visibilibz. incorpalia corpālibz b̄cā
miseris p̄ferēda iudicamus. ac p̄ hoc qm̄ eb⁹ caris

creatorem sine dubitatione proponimus. Oportet et eum
summe viuere et cuncta sentire atque intelligere.
et mori corrumpi mutarique non posse. Nec corpus
esse sed spiritum omnipotentissimum iustissimum spiritua-
lissimum speciosissimum optimum beatissimumque fatiamus.
Ecce in hijs duodecim includuntur altissime nobi-
litates esse diuini. que tamen possunt ad tria reduci. scilicet
eternitatem sapientiam et beatitudinem. et hec tria
ad unum scilicet ad sapientiam in qua includuntur mens ge-
nerans uerbum nascens et amor utriusque necesse in
quibus fides dicat beatissimam consistere trinitatem
et quam summa sapientia potuit trinitatem. ponit etiam
nichilominus omnes prius habitas nobilissimas
quod dicuntur. uidelicet unitatem simplicitatem et ceteras consequen-
tes. necesse est omnes predictas nobilitates diuini esse similes
scilicet cum bassima trinitate. **C**apitulum tertium.

Huius autem fidei intelligentiam sanam doctorum
doctrina sacra quod in diuinis sunt due emanationes.
tres personae. quatuor relationes quinque
notiones. et ex hijs tantum tres proprietates personarum
les non autem ad intelligentiam predictorum hec est quia
cum primum et summum principium hoc ipso quod primum sit
simplicissimum hoc ipso quod summum sit perfectissimum
ideo perfectissime se predicat quod perfectissimum et indissolubile omnimodum
suat hoc ipso quod simplicissimum et ideo salua unitate ne sunt
ibi modi emanandi perfectissime. modi autem perfectissime emanandi sunt
duo tamen. scilicet primum modum ne et uoluntatis. Primum est generatio

Secundus spiratio siue processio et ideo hi sunt ibi
Quia vero duabus emanationibus substantiis ne
cesse est emanare duas ypostases necesse e etiam
ponere ypostasim primo pducete ab alio no ema
nae. ne sit infinitu abire. ideo sunt ibi tres ypostases
Et quia aulibz emanationi rindet duplex habitu
do relatiua ideo sunt quatuor relationes. s. pmitas
filiatio. spiratio. et processio Qui vero p has habitu
dines innotescut nobis diuine ypostases et preter
hec etiam ypostasis illa in qua est prima ro pnci
piandi. vel pducendi innotescit qz no pducitur na
hoc nobilitatis in ipsa Ideo quinqz sunt nationes
scilicet quatuor relationes predictae cu in nascibili
tate Et quia quelibz psonarum habet vna pprie
tate. p qua principaliter innotescit ideo tres tantu
sunt pprietates psonales q hys noibus expmunt
pprie et pncipaliter. s. pater et filius a sps scs Cu
ein ppriu sit pater esse innascibile siue in genitu esse
pncipru no de pncipio esse patre innascibilitas no
tificat ipm p modum negacois tiz ex oseqnta per
modum positionis quia innascibilitas in patre po
nit fontalem plenitudinem principium non de pnci
picio per modum positionis cum negatione. esse
patrem per modum positionis et habitudinis pro
prie complete et determinate Similiter cum filio
sit ymago vbu a filio ymago noiat illa psona vt
filius diez expssa. vbu vt filitudiez expressua. filio

Et similitudinē ypostaticam. Rursus ymago noi-
nat ut similitudinē cōformē. Verbis ut similitudi-
nē intellectuales. filius similitudinē cōsequēcialem
Per hunc modū cum p̄p̄riū sit sp̄s sancti eē do-
nū. esse nexum seu caritatē amborū. eē etiam sp̄m
sanctum donū nominat datū voluntarium. carita-
tas siue nexū ut datum voluntarium a precipiū.
Sp̄s. ut datū voluntariū p̄mū a ypostaticū. Hinc
est q̄ ista tria noia q̄ s̄t pater filius et sp̄s sc̄us
trium p̄sonarū p̄p̄rietas insinuantur. Hec igitur
tenenda sunt ad fidei trinitatis intelligēciam sc̄-
nam. **Ca. quartū.**

Ad huius autē fidei expressionem catholicā
tenendum est sc̄dm sacrorū doctorū documē-
ta q̄ in diuinis sunt duo modi predicādi sc̄z p̄ mo-
dum substācialem et relationis. tres modi subponē-
di sc̄z eē nature siue essence. persone et notionis.
quatuor modi substāciam significandi sc̄z noie esse
cie substācie p̄sone et ypostasis. Quinqz modi dicē-
di sc̄z sc̄dm differentem modum existendi secundum
differentem modum se habendi et secundū dēntem
modū itelligendi modū Ratio autē p̄dictorū hec ē
q̄ cū p̄mū p̄cipiū sit p̄fectissimū si l' a simplicissimū o-
magz p̄ sc̄ois sūt de ip̄o d̄nr p̄p̄rie a v̄e q̄ a ifc̄ois sūt
ā. ā d̄nr. ā si d̄nr s̄ assūptōez h̄ne nē d̄nr l' tr̄slatē.
cū igit̄ s̄ sit p̄nc̄. s̄ s̄ba. q̄t̄itas. elā. q̄l̄itas ac° pal°

ubi. quando. scilicet. et habere. quinq; ultima pprie
spectat ad corporalia seu mutabilia et ideo no attri-
buuntur deo nisi trāsumptiuo modo seu figuratio
Alia vero quinq; precedencia deo attribuunt secūd
id q̄ cōpletionē dicunt ita tamē q̄ diuinā simplici-
tatem nō impediunt **O**mnia ergo p̄dicamēta sūt
ad ipsum q̄ ē illud de quo predicantur et ita per cō-
pationem ad subiectum in quo sunt omnia dicūt
trāsire in substāciam. relationē tantum excepta.
que cum duplicem habeat compationem. s. ut ad
subiectum in quo. et ad t̄minū ad quē. p̄mo° trā-
sit ne faciat companem sed secundo modo manet
ut faciat distinctionē. **E**t hinc est q̄ substācia con-
tinet unitatem et relacō multiplicat t̄mitatem **I**de-
oq; manent ibi duo modi tantum p̄dicandi diffe-
rentes **D**e quibus dat̄ regula talis **Q**uēcūq; dicūt
secundū substāciā de oībus dicūt et sigillatī et siml
et singulariter. que vero secūdū relationem aut nō
de omnibus dicuntur. aut si de pluribus pluraliter
ut relati. distincti. similes. equales. p̄pter relatio-
nem intrāsecam **N**omē autem t̄mitatis cōphendit
utrūq; qm̄ pluēs p̄nt esse relacōes in vna p̄sona
sic sūt plēs p̄soē i vna nā iō distinctō i nocōe nō ifert
diūsficacōez p̄soē nec distinctō p̄soē plificacōz nē et
p̄ nō q̄t̄t̄ queit̄ effec̄ie queit̄ nocōi p̄ p̄soē nec ecōū°
et hic ē q̄ sūt ibi t̄s moī supponēdi de qb̄ dai p̄sue
aut tal̄ r̄glā. **S**uppoita effec̄ia nō suppoit̄ notio nec

persona et supposita notio non supponit eentia nec perso-
na et supposita persona non supponit eentia nec notio.
sicut per exempla et quoniam vera distinctio est in suppositis
sibi manente essentia una. ideo notio est ibi multipliciter
significati substantia. scilicet ut concubabile et inconcubabile. ut
communicabile per modum abstractionis per nomen
essencie et per modum concretiois et per nomen sub-
stantie. ut in concubabile vero vel ut distinguibile per
nomen ypostasis vel ut distinctam per nomen perso-
ne vel alter. scilicet distinctam qualitercumque et sic ypostasis
vel notabiliter et perfecte et sic persona. **Exempla ha-**
rum quatuor sunt in creatura humanitas homo. as-
homo petrus. primam essentiam. secundam substantiam.
terciam ypostasim. et quartam personam dicite et quia
in persona que distinguitur non solum est considerare
eum qui distinguitur. sed illud quo distinguitur et
hec est proprietas siue notio. ideo necesse est quod in di-
uinis sint quinque modi dicendi et querendi. scilicet
quis ratione persone. qui ratione ypostasis. quia di-
cit suppositum substantie in distincte. que ratione
notionis. quid ratione substantie. quid siue quo-
modo essencie. et quoniam hijs oes modi in unitate essencie radican-
tur quod quod est in deo ipse deus unus et solus. ideo non ponunt in
divinis. nec per essentiam nec secundum esse et propterea sunt tamen tres
modi dicendi. scilicet per modos essendi siue emanandi. sic dif-
feret persona a persona. per modos se habendi. sic dicitur persona et
essentia quod una persona ad alteram refertur et ideo distinguitur.

Personae et
suppositae
notio
essentia
substantia
ypostasis
persona
distinctio
multipliciter
significati
concubabile
inconcubabile
communicabile
abstractionis
concretiois
nomen
essencie
nomen
substantie
distinguibile
ypostasis
persona
distinctam
qualitercumque
sic
ypostasis
notabiliter
perfecte
sic
persona
Exempla
humanitas
homo
as
homo
petrus
primam
essentiam
secundam
substantiam
terciam
ypostasim
quartam
personam
dicite
et
quia
in
persona
que
distinguitur
non
solum
est
considerare
eum
qui
distinguitur
sed
illud
quo
distinguitur
et
hec
est
proprietas
siue
notio
ideo
necesse
est
quod
in
di-
uinis
sint
quinque
modi
dicendi
et
querendi
scilicet
quis
ratione
p-
sone
qui
ratione
ypostasis
quia
di-
cit
suppositum
substantie
in
distincte
que
ratione
notionis
quid
ratione
substantie
quid
siue
quo-
modo
essencie
et
quoniam
hijs
oes
modi
in
unitate
essencie
radican-
tur
quod
quod
est
in
deo
ipse
deus
unus
et
solus
ideo
non
ponunt
in
di-
vinis
nec
per
essentiam
nec
secundum
esse
et
propterea
sunt
tamen
tres
modi
dicendi
scilicet
per
modos
essendi
siue
emanandi
sic
dif-
feret
persona
a
persona
per
modos
se
habendi
sic
dicitur
persona
et
essentia
quod
una
persona
ad
alteram
refertur
et
ideo
distinguitur

Essentia vero nō refertur ad alterā et ideo nō disti-
guitur. Scđm modos eciam intelligendi sicut dif-
fert vna pprietas substanciabz ab altera vt boni-
tas et sapientia. Prima differentia ē maior vel per-
fecta et summa q̄ possit repieri in diuinis. Et enim
in suppositis ita q̄ vnum nō dicitur de altera. Se-
cunda differentia est minor quia est in attributis
habet em̄ vnum possit dici de alio vt psona de essen-
tia aliud tamen dicitur de vno quod non de altero
vt psona distinguitur et refertur: eēncia vero non
Tercia vero drā est minima. quia est in cōnotatis
habet enim vnum de altero dicitur adinuicē et idē
possit dici de vtrisq; nō tamē idem cōnotatur vtro-
biq; nec per idem datur intelligi vtrāq;. Ex p̄ mo-
modo differendi oritur pluralitas psonarū. Ex se-
cūdo modo pluralitas pdicationū substācialiū et
relatiuarum. Ex tercio pluālitās eēncialiū pprie-
tatum et notionū siue ab eterno. siue ex tpe. siue
pprie. siue transumptiue. siue cōmuniter. siue ap-
ppriate ditorum extra sunt manifesta. Hys itel-
lectis claret satis a quid sciendum et qualitē loquē-
dū de summa trinitate diuinarum psonarū.

De vnitāte nature diuine et inlāformitate ap-
partitionum. Caplm̄ quintū.

Sciēdo autē de plitāte appicōm̄ doz̄ dīna docē-
na h̄ eē tenēdū q̄ cū de⁹ sit icāuscipabilis. In-
uisibilis. icōmutabilis nichilo⁹ tñ hitat spēaliter in

sanctis viris. **I**n terris apparuit patriarchis et p
phetis descendit de celis misit et filium et spiritum sanctum ad
salutem humani generis. et licet in deo sint indivisa. nam
virtus. et operatio trinitatis. missio tamen vel appa
ritio unius persone non est missio vel apparitio alterius.
Licet enim sit ibi summa equalitas soli tamen patris
est mittere et non mitti. Spiritus sancti est tantum
modo mitti respectu divinarum personarum. nisi forte dica
tur mittere hominem assumptum filii aut est mittere et mit
ti sicut ex scripturis potest colligi. **I**ntelligentia autem et ratio
predicorum hec est. quia licet primum principium sit in
sum et incommensurabile. sit incorporeum et invisibile
sit eternum et immutabile. **P**rinicipium tamen est re
rum spirituum et corporum naturalium et gratuitarum
ac per hoc rerum etiam mutabilium sensibilium et ac
tuum scripturarum. per quas licet ipse immutabilis in
sensibilis incommensurabilis. seipsum reddat manifestum et notum
Reddit autem se manifestum. et notum generaliter. per unum
sitatum suorum effectuum ab ipso emanantium in
quibus dicitur esse per essentiam potentiam et presentiam
quod se extendit ad omnia creata. **R**eddit etiam speci
aliter notum per aliquos effectus qui nisi ipsum est
specialiter ducunt ratione quorum dicitur habita
re apparere. descendere. mitti et mittere. **H**abitatio
namque dicit effectum spirituale cum acceptioe sicut est
effectus gratie gratum facientis que enim est deiformis
et in ipsum deum reducit et deum facit nos

habere et haberi a nobis ac p hoc et inhabitare in
nobis et gratie effectus p̄is ē omnibus p̄sois ideo
vna p̄sona nō habitat sine alia immo simul tota
trinitas **A**ppere vero dicit effectū sensibile cum ex
pressa significacōe. sicut sp̄s sc̄us apparuit i colū-
ba **E**t qm̄ sicut p̄sone diuine distincte sunt sic dist-
incte significari possūt et signis et noib⁹. ideo que
libet p̄sona potest p se apparē et appicio p̄t omib⁹
competere siue insimul siue ailib⁹ p se. vnde q̄ sp̄-
ritus sc̄us dicitur in linguis igneis ⁊ colūba appa-
ruisse. hoc non est p nouum v̄m̄alū vel officiū spi-
ritualem sed p v̄m̄ionem que est inter signatum ⁊
signum et sibi specialiter et modo et origine depu-
tatū **D**escendere autē dicit vtrumbibet effectuum
predicatorum cum inchoatione **D**eus enim beatissi-
mus angelus semper est presens in celis quia in
eis semper inhabitat et apparet **P**eccatoribus ā
in terris est modo vt absens et quantum ad grati-
am et quantum ad noticiam et ideo cum incipit
apparere vel inhabitare de presente cel' et quasi ab-
sente nobis fit presens t̄ris. et ideo licet in se non
mittetur nobis t̄n descendere dicitur **M**itti vero di-
cit effectos predicos cum eterna productiōe. **T**ūc
enim pater mittit filium cum faciendo eum nobis
presentem per noticiam vel gratiam insinuat q̄ ab
ipso procedit et quia pater a nullo procedit. ideo
nūsq̄ mitti dicitur **Q**uia vero filius et producat

et producatur. ideo mittit et mittitur. Quia vero
spiritus scus eternalit̄ producit̄ sed non pducit̄ ni
si ex tempore. ideo ipsius ē pprie mitti et non m̄t̄
tere nisi resp̄ū creature. Ex quo patet q̄ hec sunt
im pprie et exponēde Spiritus sanctus mittit se ⁊
mittit filium. filius mittit seipsum. nisi intelligat̄
in q̄tū est de virgine natus. patz̄ etiam qz̄ mittere
et m̄t̄i nō cōpetit̄ omnibus quia licet dicat̄ effec
tum in creatura. dicit̄ tamē relationē int̄insecam
ī qz̄ mittere dicit̄ auctoritatē. M̄t̄i dicit̄ sub auct̄
toritatē ratione p̄ductionis eterne interī ip̄ortatē

De unitate nē dine ī m̄laformitate a ppriatorz̄

Uterio vero de pluralitate approp̄atorū hoc
docet scriptura tenendū. Quia licet omnia es
senciālia omnibus p̄sois equaliter et indēnt̄ con
ueniāt. Tamē p̄ū dicit̄ur approp̄ari unitas. filio
unitas. sp̄ū sancto bonitas. et iuxta hanc sumiunt̄
sc̄da approp̄iatio hylary. scz̄ eternitas ī p̄re Sp̄s
in ymagine. Usus in munē. Iuxta hanc sumit̄ ter
cia scz̄ in patre ratio principiandi. In filio ratio
exemplandi. in sp̄itu sancto ratio finiendi. Et
iuxta hanc sumit̄ quarta scz̄ omnipotēcia pat̄i. om
ni sciēcia filio voluntas siue tenuolēcia sp̄itui
sancto. Hec dicuntur approp̄iari nō qz̄ fiāt̄ pp̄ria
tū sp̄ sic p̄ia. s̄ qz̄ ducūt ad itelligēciā ⁊ noticiā pp̄o
rū viz̄ cū p̄soz̄. itellēcia aut̄ ⁊ rō predictorum hec
est. Quia em̄ primum principū est nobilissimum

et perfectissimū ideo cōditiones eius nobilissime et
generalissime in eo repunt in sūmo. **H**ec aut sunt
vnū verū bonū que non contrahunt ens s̄m suppo
sita sed s̄m rationē. **N**am vnū noiat ens vt cōnuē
rabile et hoc habet p̄ indiuisiōē sui in se. verū s̄m
qd̄ cōgnoscibile et hoc habet p̄ indiuisiōē sui a p̄
pria specie. **B**onū s̄m qd̄ cōmunicabile. **E**t hoc habet
per diuisiōē suā p̄pria opatione et quia hoc tra
plicit̄er indiuisio se habz sc̄dm ordinē q̄tū ad ra
tionem intelligendi ita q̄ verū p̄supponit vnū et
bonū p̄suppoit vnū et verū. **H**inc est q̄ hec actū
bunt̄ primo p̄cīpio in summo q̄ perfecta et gn̄a
tia et appropant̄ tribus persōis. q̄ ordinata. et iō
summe vnū p̄cī qui est origo p̄sonarū. **S**ūme verū
filio qui est a patre vt v̄bū. **S**ūme bonum spiritū
sancto qui est ab vtroz vt amor et donū et q̄ sum
me vnū. ē sūme p̄mū. nāqz carz oī incep̄cōe et q̄a
summe verū ē sūme eq̄le et pulchz. et q̄ sūme bonū
ē sūme utile et p̄ficiū. **H**ic orit̄ sc̄da approp̄a^o hy
lariz q̄ ē et̄nitas i p̄cē et q̄ si h̄z p̄cīpū h̄ ē oīo p̄m
Sp̄s i ymagie. i. i v̄bo q̄ sūme pulchz. vsus in
munere id est in spiritu sancto quia summe p̄ficiū
um et cōmunicatiūū quod per alia verba sic insin
at aug⁹. **I**n patre vnitatis. **I**n filio equalitas. **I**n
spiritu sancto vnitatis eq̄litasqz cōcordia. **S**ur
sus quia summe vnū et p̄cīmū tenet rationē
p̄ncipiandi et originandi. **S**umme pulchrum

et speciosum tenet rationem expr̄mēdi et exemplā
di **S**ūme proficiū et bonū tenet rationē finiendi
quia bonum et finis idem **H**inc oritur **T**ercia racō
appropāndi efficiēciā p̄i exemplaritatē filio.
finalitatem spiritū sancto. **R**ursus quia a primo
principio fluit omne posse a p̄mo et sūmo. exēpla
ri fluit omne scire ad sūmū finē tendit omne velle
ideo necesse ē p̄mū esse omnipotētissimū sapientissi
mū beniuolentissimū. **V**ritas autem p̄ma et sum
ma rediens supra seipsam reductōe p̄fecta est om
nipotētissime **S**ic et veritas sapientissima et boni
tas beniuolentissima et hec appropāntur quia or
dinē insinuant **V**olūtas em̄ dat p̄intelligere cō
gnitōē et voluntas et cōgnitio p̄supponūt potēci
am et v̄tutē quia posse scire ē aliquid posse. **E**x hys
apparet q̄ sint appropāta et quibus et qua de cau
sa. hec tria vltima scz potēcia sapiēcia et volūtas
sūt potētissime illa ex quibus in scripturis laudat̄
trinitas sūma et ideo de hys aliquid breuiter dicē
dum est et sūmatim.

De omnipotēcia.

Ca. vij.

Oritur de dei oipōtēcia p̄m sacra scripturā hec
sunt tenēda videlicz qd deus est oips. ita tñ
qd ei nō attribuit̄ actus culpabiles vtpote mētiā
et male velle **N**ec actus penales vt metuē et dolere
nec act⁹ corporales seu materiales vt dormire et am
bulare nisi forte transumptō. nec act⁹ icōuenientes

ut posse facere maiorem se vel alium dñi sibi equa-
lem vel infinitum actu et cōsimilia quia ut dicit an-
selm⁹. q̄ quodlibz incōueniens eciā minimū est
ipossibile apud deum licet aut hoc nō possit. est tñ
omnipotens. vere. ⁊ perfecte. **I**ntelligencia autem
et ratio predcōrū hec est. **Q**uia primū principium
est potens potencia. que est potencia simplex et idē
distributio addita ei distribuit p̄ hys que posse ē
posse simpliciter. hec aut sunt que egrediuntur ā po-
tencia cōpleta et ordinata. **P**otencia autem cōple-
tam. dico que nō potest deficere nec potest succumbere
nec potest indigere. **S**ed potencia in peccando defi-
cit. in paciēdo succūbit in copalibus actioibus in-
digenciam includit. **D**iuina vero potēcia q̄ sūma
et perfectissima est ideo nec est de nichilo nec est sub
aliquo nec eget aliquo alio. **A**c p̄ hoc nec culpabili
a nec penalia nec materialia potest. et hoc quia po-
tēcia cōpleta omnipotēs est. **P**otencia autē ordina-
tam contingit tripliciter d. s. vel. s̄m actum vel s̄m
aptitudinem ex parte creature vel secūdu aptitudi-
nē ex parte solius virtutis icreate. **Q**d possibile ē po-
tēcie p̄mō dē ē nō tñ possibile s̄ eciā actuale.
Qd scdōmō ⁊ n̄ p̄mō ē possibile simplē s̄ n̄ actuale.
Qd aut t̄mō nō p̄mō l̄ scdō ē possibile dō s̄ ipos-
sibile creature. **Q**d autem nullo p̄dōmō ē possi-
bile sic illd qd directe epugnat ordi s̄ rōes ⁊ cās p̄mō
diales ⁊ eternas. simpliciter ē ipossibile sicut q̄ deus

faciat actu infinitū q̄ simul faciat aliquid eē ⁊ nul
lomo do eē. q̄ faciat illud q̄ fuit nō fuisse et cetera
talia que posse est contra ordinem et cōplementum
diuine potentie. Ex hys patet resp̄cū quoz est diui
na potentia pat; etiā q̄ debēt dici simplē possibilis
et simpliciter impossibilia. ⁊ q̄ aliquoz impossibilitas
simul stet cum vera omnipotentia.

De sapientia. Caplū vig.

De sapia vero dei hic sunt tenēda. videlicet q̄
ipsa diuina sapiēcia limpidiſſie cognoſcat oia
bona et mala. p̄ncipia preterita et futura. actualia
et possibilis ac p̄ hoc incōphensibilia nobis et infi
nita. ita tñ q̄ ipsa inſe nullomodo diuſificat licet
diuſa noia forciatur. In q̄tum em̄ est cognoſcitiua
omniū possibilium dicit̄ ſcia ſiue agnitiua. In q̄tū
ē cognoſcitiua omniū q̄ ſunt in vniūſo ē viſio. In
q̄tū est cognoſcitiua omniū que bñ ſunt dicit̄ ap
pbatio. In q̄tum ē cōgnoſcitiua eoz q̄ futura ſunt
dicit̄ preſcia ſiue preuiſio. In q̄tum ē eoz que ab
ipſo do fiēda ſunt dicit̄ diſpō. In q̄tū ē eoz q̄ pre
miāda ſunt dicit̄ p̄deſtiācō. In q̄tū vero ē coḡtia ea
rū q̄ dāpnāda ſunt dicit̄ re pbatio. Et q̄ ipa non
em̄ ē cognoſcitiua ſed est etiā ratio cognoſcendi iō
iōtū ē rō cognoſcēdi omnia coḡta dicit̄ lux. In q̄
tū ē rācō cognoſcēdi viſa et approbata dē ſpedm̄.
iōtū ē rō p̄uiſa agnoſcēdi ⁊ diſpōita dē exp̄plac.
iōtū ē rō agnoſcēdi p̄deſtiata ⁊ r̄ pbata dē lib̄ vite

Est igitur liber vite respectu rerum ut redeuntium
exemplar ut exeuncium **S**peculū ut eūcium lux
vero respectu omnium ad exemplar aut spectat. yde
a. ubum. ars. et ratio. ydea secundum actum pre-
uidendi. verbum secundū actū pponēdi. ars secun-
dum actū prosequēdi. ratio secundū actū pficiēdi. qz
superaddit intentionē finis **Q**uia vero hec omnia
vnu sunt in deo. ideo frequēter pro alio accipitur
et licet diuina sapiencia ratione diuersitatis scito-
rum et cognitorum diuersa sortiatur vocabula nō
tamē diuersificatur secundum rationē intrinsecam
Congnoscit em̄ cōtingencia in fallibilit̄ mutabilia
inmutabilit̄ futura presenciatiter tēporalia eterna-
liter. depēdencia independenter. creata increate. aha
a se in se. et p se. et cum infallibilit̄ cognoscat con-
tingencia simul stat libertas et veritatis liber-
tatis cum predestinatione et prescencia. **I** Intel-
ligencia autem et ratio predictorum hec est **P**ri-
mum principium hoc ipso qz primum et summū
cognitionem habet simplicissimam simul et perfec-
tissimā **Q**uia perfectissimā p̄terea cognoscat om-
nia simul distinctissime sub omnibus conditioni-
bus quas res habent vel habere valent. **E**t p̄te-
ree futura scit esse futura. et presencia quidem pre-
seucia. et eciam bona a p̄probanda. et mala repro-
banda. **H**inc est igitur quod diuersa sortiatur ei
vocabula secundum quod dictum ē sup. **S**z qz sil

stat perfectio sapientie cum summa simplicitate. Hinc
est quod omnia ab a se cognoscit in se et per se ex quo
sequitur secundum quod creata cognoscit increate. Ex
quo sequitur tertium quod dependencia cognoscit inde-
pendenter. Ex quo oritur quartum quod temporalia cogno-
scit eterniter. Ex quo quintum quod futura cognoscit
presenter. Ex quo sextum quod mutabilia cognoscit
inmutabiliter. Ex quo septimum quod contingencia in-
fallibiliter. et ita quod contingencia manentia contin-
gencia sunt diuine sapientie prorsus infallibilia tam
in contingentibus que subiacent nature quam liberta-
ti voluntatis humane. unde qui vult hoc verum in-
telligere. quomodo simul stet voluntatis creature.
libertas cum infallibilitate predestinationis eterne
resolueno ab hoc ultimo procedat per illos gradus
usque ad primum quod primum principium perfectissime
cognoscit omnia per se ipsum. quod est verum certissi-
mum. Et ex quo omnia rationandi in fallibiliter con-
cluduntur. Sicut autem diuine cognitionis cer-
titude simul stat cum contingencia rerum cognita-
rum quia simul est simplicissima et perfectissima
diuina sapientia. sic unitas stat cum multiformi-
tate rationum et idearum ex eadem causa. Quia
enim perfectissima ideo distinctissime cognoscit
vniuersa et singula et illa omnia distinctissime et
perfectissime representat et ideo singulorum dici-
tur habere rationes et ideas tamquam ipsarum rerum.

similitudines perfectissime expressivas. Quia vero
simplici si una est ideo similitudines ille unū sunt
in ipsa. Unde sic deus una virtute omnia producit
ex tpe secundum omnimodam rerū integritatem
Sic una virtute omnia exprimit sempiternatis
et sic una est in deo altissimo omnipotēte actū ope
secundum rem dicuntur tamen plures rerum pro
ductiones ratione pluralitatis pductorū sic una ve
ritatis est unū actus intelligentiē in deo dicuntur
tamen plures similitudines ydeę et ratione plura
litas ydeotarum vel existentium vel futurorū pos
sibilitū. Hec autem rationes vel ydeę licet sint una
veritas et lux et essentia non tamen dicuntur esse
una ratio vel ydea. Rō em̄ vel ydea dicitur ut alterū
secūndum rationem intelligendi. Dominat ei simi
litudinē cognita que realiter tenet se expte dei licet
secundum rationē intelligendi videat aliquid dicē
ex parte ydeati. Si autē h^o simile in creatura requi
ratur dicēdum est qd hic est illi^o exemplaris ppriū
quia sicut dictū ē simul est simplex et infinitum p
fectissimum. Quo pre intellectu innotescunt cetera
cōsequenti. Quia em̄ exemplar illud est simplissimū
et perfectissimum ideo actus purus. quia vero
infinitum et immensum ideo extra omne genus.
Et hinc est qd existens unum potest esse similitudo
exp̄ssiva mltorū. De voluntate dei a pūdeca. Ca. 9.

DE voluntate dei hec tenēda sunt quod ipsa

potest voluntas diuina carere veritate. ideo non
tantum est recta. verū etiam regula rectitudinis.
Quia vero nullomodo potest carere veritate ideo non
tantū est efficac. verū etiā fons et origo totius effi-
cacie ita vt nil sine illa possit effici nil cōtra illam
possit fieri nil etiā fit a quo valeat impediri et quia
rectissima est null⁹ potest esse rectus nisi cōforme ē
ei **N**ull⁹ autē p̄t ei cōformari nisi volūtas illa inno-
tescat sibi **O**portuit igitur volūtatē diuinā vt regu-
lā rectitudinis notificari nobis **R**ectitudo autē q̄dam
ē nātūritatis et hoc ē in faciēdo bonū necessariū et de-
clinādo malū. q̄dā autē ē p̄fectionis et superogati-
onis ultra debita a h̄m hoc inotescit nobis p̄ t̄plex
signū. s. p̄ceptōez. prohibitionē et consiliū qd̄ quidā
significat diuinū placitū acceptare tamq̄ iustum
quod per diuinū p̄ceptum quod declinat h̄m diui-
nam prohibitionē et adimpletur h̄m cōsiliū **S**igna
vero hec infallibilia. signa sunt diuine voluntatis
vt ē regula rectitudinis **R**ursus quia efficacissima ē
nullomodo potest aliquis aliquid efficere nisi ipsa
opante et coefficiente. **N**ullus deficere potest l̄ pec-
care nisi ipsa iuste deserente et secundum hoc duo
sunt eius signa scilicet impletio q̄ est signū volūta-
tis vt efficientis **E**t permissio q̄ est signum volū-
tatis iuste deserentis **I**uste autem deserit quia ius-
tum est vt enim amministret illas quas condidit
vt non infringat ipsas leges quas indidit. **E**t sic

cōsiliarius eius fuit. aut q̄s p̄or dedit illi et reſbue
tur ei. Quoniā ex ip̄o et per ip̄m et in ip̄o ſunt oia.
ip̄i gloria in ſecula ſeculoꝝ. Amen.

Secūda pars incipit de creatura mūdi. Ca. 1
ys ſumatim preintellectis de trinitate
dei: dicēda ſunt aliqua de creatura mū
di. Circa quā in ſūma hec ſunt tenēda
videlicet q̄ vniūſitas machine mūdia
us p̄ducta eſt in eſſe ex tpe et de nullo ab vno p̄ā
cipio p̄mo ſolo et ſūmo. cuius potencia licet ſit in
menſa: diſpoſuit tamē omnia in certo p̄dere. nu
mero et mēſura. Hec generaliter intelligenda ſūt
circa rerū p̄ductionē ex quibus et veritas colligit̄
et error repudiatur. Per hoc em̄ qd̄ dicitur. ex tpe
excludit̄ error ponēcium mūdum eternū. Per hoc
q̄ dicit̄ ex nullo excluditur error ponēcium et̄mita
tem circa materiale p̄cipiū. Per hoc qd̄ dicit̄ ab
vno p̄ācipio: excludit̄ error manicheorū ponēcium
plurimitatē p̄cipioꝝ. Per hoc q̄ dicit̄ ſolo et ſūmo
excludit̄ error ponēcium domini p̄duxiffe infecio
res creaturas p̄ miniſteriū intelligenciā. Per h̄o
qd̄ addit̄ in certo numero et p̄dere et mēſura oſtē
ditur q̄ creatura eſt effectus et̄mitatis creat̄is ſub
ēplia genere cauſalitat̄is efficiētis: a quo eſt in cre
atura vnit̄as. modus et mēſura. Exemplaris:
a quo eſt in creatura veritas ſpecies et numerus.
Finalis a quo eſt in creatura bonitas. Ordo et pon

Est em pondus inclinatio ordiata et hec quid gna
liter dicta sunt de omni creatura siue corpea siue
incorpa seu ex vt risqz cōposita sicut ē natura hūa
na. **De natūa corpea q̄tū ad fieri. Ca. scdm**

Natūa vero corpea est nobis considerāda q̄tū
ad fieri. q̄tū ad eē et q̄tū ad opari. **De natūa**
vero corpea q̄tū ad fieri hic spēaliter sunt tenēda
scz q̄ sit sex diebus in esse producta ita q̄ in princi
pio ante omnē diem creauit deus celum et terram
Prima vero die creata est lux. **S**ecda firmamentū
factū est in medio aquarū **T**ercia die sepate sunt
aque a terra et congregate in locum vnū **Q**uarta
vero die celum ornatum luīaribus **Q**uinta aer et
aqua volatilibus et piscibus **S**exta die terra aīa
libus et hominib⁹ **S**eptima vero die requieuit de
us nō a labore nec ab ope cum vsqz nūc opetur s̄
a nouarū specierū cōditione qm̄ omnia fecāt vel
in simili sicut illa que ppagantur vel in seminali
rōne sicut illa que alijs modis introducūtur in eē
Ratio autem ad intelligenciā p̄dcorū hec est **Q**uia
ei res manāt a primo p̄ncipio et p̄fectissimo tale
aut est oipotētissimū sapientissimū et beniuolentis
simū ideo oportuit q̄ sic p̄ducerētur in esse vt in ea
rum productione reluceret tripliciter nobilitas p̄
dicta et excellencia et propterea enim triformis
fuit operatio ad ipsam mundanam machinam
producendā scz creatio q̄ a ppriate r̄ndz oipotēcie

Distinctio respondēs sapiencie. Et ornatus qui est
pōdit bonitati largissime. Et quā creatio est de nie
hilo ideo fuit in principio. ante omnem diem tāq̄
omniū rerū et temporū fundamētū. Rursus quia
distinctio corporū mundi attendit̄ fm̄ triplicē mo
dum. ideo facta sunt per triduum. Est distinctio nē
luminose a p̄spicua et opaca. et hec est facta p̄ia
die in diuisione lucis a tenebris. Et est disti
nature p̄spicue a p̄spicua. et hec facta est sc̄da die i
diuisione aquarū ab aquis. Est etiā distinctio na
ture p̄spicue ab opaca. et hec facta est in tertia die
in diuisione aquarum a terris. In hys ip̄licite dat̄
intelligi distinctio celestiu et elemētarium fm̄ qd̄
post declarabitur. Sic igitur distinctio per tridū
feri debuit et quia ornatus respondet distinctio. iō
tribus dieb⁹ debuit similiter. consummari. Est em̄
ornatus nature lumine. et hic factus est in quar
to die in formatione stellarum et solis et lune. Et
est ornatus nature p̄spicue. et hic factus est. in
quinta die i qua facti sunt ex aquis pisces et a
ues ad illum ornatum aeris i et ipsius aque. Est
etiā ornatus nature opacē scilicet terre et hic factus
est i sexto die i quo sc̄z facte sunt bestie. facta em̄
sunt et reptibilia. facta est etiā ad consummatioēz
omniū natura humana. Hec aut̄ oia licet deus po
tueit facē i i st̄ati. maluit tū p̄ successioz̄ t̄p̄m tū p̄p̄
distictā et clarā ep̄n̄tatioēz potēcie sapie et bonitatis

tū ppter cōueniētē correspō dēciā m dierū siue tpm
et opacōnū tū etiā vt sicut in prima cōditione fieri
debe bant seminata opm fiendōrū sic fierent ⁊ p
figuracōes tpm futurorum. **U**nde in illis diebus
quasi seminaliter p̄cessit distinctio omniū tēporū
que explicantur p̄ deursum etatū et hinc est q̄ sex
diebus operū additur **S**eptimus q̄etis. q̄ dies nō
describit habē vesp̄rā nō quia non hūit dies illa
noctē succedētē sed ad p̄figurādū aiārū quietē
q̄ nūq̄ habebit finē. **S**i autē diceretur alio modo
q̄ omnia essent simul facta. tunc omnes h̄ septem
dies ad consideracōnē angelicā referūtur. **V**erū
tamē p̄mus modus dicendi magnū est scripture
cōsonus ⁊ auctoritatib⁹ scōrū et p̄cesserūt et qui
secuti sunt b̄m̄ augustinū.

Capl̄m. caum.

De natura vero corporea quantum ad esse te
nendum est q̄ corporalis mundi machina
tota consistit in natura celesti et elementari ita q̄
celestis distincta est in tres celos prināpales scilicet
et empyreum cristallinum et firmamentum **I**n
tra firmamentum erat quod est celum stellatum
continentur orbes septem planetarum. qui sunt sa
turnus. **J**upiter **M**ars **S**ol **V**enus. **M**ercurius.
Luna. **N**atura vero elementaris in quatuor speras
distinguitur scilicet ignis aeris. aque. et terre. et sic
procedendo a summo celi cardine vsq; ad centrum

terte decē cōcurrūt orbes celestes et quatuor species
elementares ex quibus integratur et cōstituitur to-
ta machina mundi sensibilis distincte perfecte et or-
dinate. **R**atio autē ad intelligentiā predictorū hec ē
Quia cū natura corporalis ad perfectionē sui et ex-
pressionē sapiēcie multiformis primi p̄cipij req̄-
rit multiformitatem formarū sicut apparet in mi-
noribus plantis et animalib⁹ necesse fuit ponē
aliqua corpora simplicia que multiformiter possēt
misceri ad introductionē formarū multiformiū et
talis est natura subiecta cōtrarietati et hec est ele-
mentaris. **N**ecesse etiā fuit fieri naturā p̄ quam ha-
berent hec contraria in mixto cōaliari et talis ē na-
tura elongata a contrarietate cuiusmodi est natu-
ra lucis et corporis sup̄celestis et quoniam mixtio fi-
eri nō potest nisi per cōtraria agenda et paciēcia
Ideo nātē fuit contrarietatem duplicē fieri in elemē-
tis scz q̄tū ad qualitates actiuas que sunt calidū
et frigidū. **E**t q̄tū ad passiuas q̄ sūt hūidū et siccū
et q̄ q̄libz elemētū agit et patitur ideo q̄libz habz
duas q̄litates. vnā passiuā. et alterā actiuā. ita tū
q̄ vnā p̄cipalē et p̄riā et alterā accidētālē et con-
trariā. ac p̄ hoc nātē ē tū q̄tuorē elemēta s̄ q̄tuor
q̄litates p̄dētis q̄druplē obiectas. **N**ā v̄o celestis a
ē vniformis et immobilis et h̄c ē empyreū. q̄ lux purā
aut mobilis et multiformis et sic firmamentū
aut mobilis et vniformis. et sic celum medium

inter empyreum et stellatum quod est celum cris-
talinum. Quartum autē membrū scz quod sit mul-
tiforme et immobile non potest stare. quia multi-
formitas disposuit ad motus varietatē nō ad unū
formē quietem. Sunt ergo tres celi quoz p̄mum
p̄ totum luminosū ē scz empyreum. Scdm̄ per to-
tum perspicuum est scz cristalinū. Tercium ex troz
coniūctum scz firmamentum. Cum tres sint celi in-
corruptibiles et quatuor elementa variabilia ut fi-
at debita cōnexio concordia et correspondētia. dis-
posuit deus septem orbes planetarū qui sua varie-
tate motuum et incorruptibilitate formatū quasi
quoddam vinculum essent et iūctura inferiorū ele-
mentarū orbium et superiorū celestium. ad perficiē-
dum et decorandum vniuersum q̄ s̄m̄ numerales
p̄portiones ordinatum dicitur et connexum dena-
rio celestium et quēnaio elementorum reddentibus
ipsum proporcionabiliter tam pulchrum quam p̄-
fectum et ordinatum ut suo modo suum representet
principiū. **Capitū quartū.**

Quāntum vero ad operari hoc tenendum est
de natura corporea scilicet q̄ celestia influūt
in terrestria et elementaria quātū ad distinctiua
significationem temporū scilicet dierum mensurā
et annorū. Sic em̄ dicit sc̄ptura q̄ sint in signa et tē-
pora et dies et annos. Inluūt etiā q̄tū ad effecti-
ua productionem rerū generabilū et corruptibilū

scz mincāhum. vegetabiliū sensibiliū et corpōrū
hūanorū. Sic tñ sunt in signa tempoz et regimē
opacōnū vt non sint certa signa futurorum conā
gentium nec influāt super liberū arbitū p vim
constellationum q̄ dixerunt aliqui philosophi esse
fatum. Ratio autē ad intelligēciam p̄dictorū hec ē
Quia tñ in corporibus celestibus ppter p̄ximitatē
ad primū principiū sit lux motus calor et virtus
lux ratione sue forme et speciei motus respā suā
prioris influentis. Calor respā inferioris nature
susipientis virtus vero omnib⁹ modis predictis.
Cum inquam ita sit celestia corpora p lumē et ma
tum sūt in distinctiōes tēporū scilicet diei s̄m lumen
solis et motū firmamētū mensis s̄m motum lune
rā obliquo circulo anni s̄m motū solis in eodem cir
culo. Temporū vero s̄m varium planetarum mo
tū distanciā et conarsum ascensum et descensum
retrogradationem et statū ex quibus oritur diuers
sitas in temporibus. **P**er virtutem autem et ca
lorem influunt ad productionem eorum que ex
elemētis generātur excitando promouendo consi
liando. ita secūdm conciliationem cōtrariorū ab
equalitate remotā influūt innumālia s̄m cōsiliati
onem. ab equalitate minus longinquam in verge
tabilia secūdm enim conciliationem equalitati
proximantem insensibilia. **S**ecūdm vero concī
liationē equalē in corpōa humanā q̄ disposita sūt

ad nobilissimā formā quē ē anima rationalis ad
quā ordinat et terminatur appetitus omnis natu-
re sensibilis et corporalis. ut per eam que est forma
ens. uiuens et intelligēs quasi ad modū circuli in-
telligibilis reducat ad suū principiū in quo per-
ficiatur et bñficetur. Et qm̄ in illud tendit p̄ liberū
arbitrium ideo quantū ad arbitrii libertatē precel-
lit omnem virtutē corporalē. Ac per hoc cuncta na-
ta sunt sibi seruire nichil autē sibi dñari nisi solus
deus non fatū seu vis positionis siderum p̄pterea
indubitanter verū est quod est sumus finis omniū
eorum que sunt. et omnia corporalia facta sūt
ad humanū obsequium ut ex illis omnibus atten-
datur homo ad amādū et laudādū deū factore v-
niūserū cui⁹ p̄uidencia cetera disponūt. **H**ec igitur
sensibilis corporaliū machina ē quasi quedā dom⁹
a sūmo opifice hōi fabricata donec ad domū uiat nō
manu factā i celis ut ficut aia mō rōe corporis a sta-
tus merita est in terris. sic aq̄ corpus ratione aie
et p̄mij sic in celis. **De mō scribendi p̄dicā in sac̄**
Scriptura. **Capitū quintū.**

Et predictis colligitur quod deus res ordina-
te condidit quantum ad tempus et ordinate
disposuit quantum ad situm. Sic etiam ordina-
te gubernat quantum ad influenciam et scriptu-
ra enim ordinate narrat quantum ad doctrine suf-
ficienciam licet enim non ita explicitē describat

distinctionē orbū. nec celestū. nec elemētariū.
parum aut nichil dicat de motibus et v̄tutibus cor
porū superiorū et de mixtione elemētōrū et elemēta
torū et q̄ plus est nichil explicitē narrat de conditi
one spiritūū supernorū maxime aū describit istud
vniūsum in esse productū **Nō** autē ad intelligēciam
p̄dictorū hec est Quia aū primū principū reddat
se nobis cognoscibile per sc̄pturā et p̄ creaturā. p̄
librū creature se manifestat vt prinpiū effectiū
Per librū scripture vt p̄cipiū reparatiū. et princi
piū reparatiū nō potest cognosci nisi cognoscāt
et effectiū. **I**deo scripturā sacra licet principaliter
agat de operibus reparationis. agere nichilomī
debet de opere cōditionis **I**nq̄tū tñ ducit in cogniti
nē primū p̄cipy efficientis et reſcientis et ideo
ipsa est cōgnitio sublimis ⁊ salutaris **S**ublimis
quia de p̄cipio effectino qđ deus est creator **S**al
utaris quia de principio reparatiuo qđ est cristus
saluator et mediator **R**ursus quia sublimis ē vt
pote quia agit de primo principio et ente sūmo: iō
nō descendit ad describendas sp̄iales entium natū
ras motus virtutes et differēcias. sed stat in ge
neralitate quadam in qua in phcantur spiritualia
describēdo. s. cōditiones mundi quantum videlicet
ad ipsam dispositionem et eciam influēciam et
quo ad naturam luminosam apacā et per viā
i gnālitate qđā ⁊ qm̄ p̄mū p̄cipiū de q̄ agit h̄ i se

de quo ait hēt in se ordinē naturę in existendo. Or-
dinē sapiēcie in disponēdo. ordinem bonitatis in in-
fluendo ita q̄ ordo nature habet similitatem et eq̄-
licitatem. Ordo sapiēcie cōsiderat p̄oritatem et poste-
rioritatem. Ordo influēcie superioritatem et infe-
rioritatem. Ideo ad insinuandum ordinem nature
determināt sc̄ptura iuxta q̄ dñi opati debebat q̄ in
p̄ncipio ante t̄pis deorsum fuit illa t̄plex natura
de nō esse in eē p̄ducta. Cū dicit In p̄ncipio creauit
deus celum et terram et sp̄s dñi ferebat sup̄ aquas
ubi nomine celi insinuat natura lumiōsa nomine
terre natura opaca. noie vero aque natura p̄spicua
sive puia sive p̄trarietati subiecta sive sup̄ p̄trarie-
tatem eleuata. Ibi etiā insinuat trinitas eterna sc̄z
pater in noie dei creatis. filius in noie p̄ncipij. sp̄s
sc̄tus in noie sp̄s domini. et sic est intelligendum
illud q̄ dicit. Qui uiuit in eternū creauit oīa sil.
Non q̄ ea creauit in chaos oīmode cōfusionis. s̄m
q̄ finxerūt poete. cū p̄duxerat hanc naturā t̄plicem
sūnam in sūmo. mediam in medio. et infimam in
infimo. Nec in esse omnimodū distinctionis. cū celū
esset p̄fectum et terra in cōposita. natura media q̄
mediū tenens mūdum esset ad p̄fectam distincti-
onem deducta. Ad insinuandum autē ordinem sa-
piēcie in disponēdo determināt q̄ hec t̄plex natura
nō simul fuit distincta et ordinata s̄ iuxta t̄glis
nature create epigēciam p̄ t̄duū distincta et p̄ t̄duū

ratione sue luminositatis congruum fuit quod ali
ud influeret supfrigidum. Et sic crystallinum et si-
cut celum spherum licet influat ad calorem non ta-
men est formaliter calidum sic etiam celum quod dicitur
aqueum siue crystallinum non est essentialiter frigidum
Unde quod sancti dicunt quod aque ibi constitute sunt ad
reprimendum calorem superiorum corporum et cetera con-
similia non secundum formalem predicationem sed
secundum efficienciam et influenciam intelligenda sunt
Competit ergo conditio creature secundum ordinem
predicatorum et ordini nature et creaturice sapientie
et diuine scripture. quod est sciencia sublimis. **R**ursus
quia ipsa est sciencia salutaris ideo determinat de
opere conditionis nisi propter opus reparacionis et quoniam an-
geli sic conditi sunt ut latentes nullatenus reparen-
tur sicut apparebit in sequentibus ideo tacetur secundu-
m litteram exteriorum angelorum lapsus et condicio qua
non debebat subsequi reparatio. **Q**uia vero subli-
mitatem scripture decebat prorsus reticere de con-
ditione sublimissime creature. **I**deo sic scriptura sa-
cra describit rerum conditionem iuxta quod exigit
sciencia sublimis et salutaris ut tamen secundum spi-
ritualem intelligentiam tota conditio latenter descri-
pta spiritualiter referatur ad describendam ierarchiam
angelicam et eccasticam. ideo secundum spirituale intellectum de-
scribitur in illis tribus naturis primo per dominum. **N**am angelica nomine celi
et eccastic. nomine terre et gentium per quod irrigatur vicia; nomine aquarum

Rurfus p̄septenarium dierū intelligitur septiformis ecclesie status s̄m dearsus etatū et per eūdem ecia septenariū intelligitur septiformis angelorū conuersio a creatura ad deum. ⁊ sic ex predictis apparet sufficiencia et veritas sc̄pture in diūsis opinionibus sanctorū scilicet augustini et aliorū que si bi nō contradiant cū vere sint si recte intelligant̄

De natura angelica. Ca. v.

Qonsequēter de natura spūali et incorporea cōmodi est angelica dicendū ē. De qua cōsidēdū oportet q̄tum ad conditionē sup̄norum spirituum quantū ad ruinā demonū et quātū ad p̄firmationē bonorū angelorum. Sciendū est igitur q̄ angel̄ a primordio sue conditionis quatuor sunt attributa scilicet simplicitas essencie personalis. discretio p̄pter rationē insitam memoria intelligētia et voluntas arbitry libertas ad eligenda bona et ad resp̄uenda mala. Hec autem quatuor attributa principalia. quatuor alia cōcomitantur sc̄z virtuositas in opando officiositas in ministrādo perspicacitas in cognoscendo. imutabilitas post electionē siue in bono siue in malo. Bō aut̄ ad intelligentiā predictorū hoc ē q̄ p̄mū principū hec ipso q̄ p̄mū omnia de nichilo producit. ido nō tantū p̄ nichil sed eciam p̄ se nō tm̄ creaturā a se longinq̄ sc̄z verā corpoream producere debuit. verum ecia p̄m̄ quam et hoc est creaturā intellectualis ⁊ incorporea.

De natura angelica. Ca. v. De qua cōsidēdū oportet q̄tum ad conditionē sup̄norum spirituum quantū ad ruinā demonū et quātū ad p̄firmationē bonorū angelorum. Sciendū est igitur q̄ angel̄ a primordio sue conditionis quatuor sunt attributa scilicet simplicitas essencie personalis. discretio p̄pter rationē insitam memoria intelligētia et voluntas arbitry libertas ad eligenda bona et ad resp̄uenda mala. Hec autem quatuor attributa principalia. quatuor alia cōcomitantur sc̄z virtuositas in opando officiositas in ministrādo perspicacitas in cognoscendo. imutabilitas post electionē siue in bono siue in malo. Bō aut̄ ad intelligentiā predictorū hoc ē q̄ p̄mū principū hec ipso q̄ p̄mū omnia de nichilo producit. ido nō tantū p̄ nichil sed eciam p̄ se nō tm̄ creaturā a se longinq̄ sc̄z verā corpoream producere debuit. verum ecia p̄m̄ quam et hoc est creaturā intellectualis ⁊ incorporea.

De natura angelica. Ca. v. De qua cōsidēdū oportet q̄tum ad conditionē sup̄norum spirituum quantū ad ruinā demonū et quātū ad p̄firmationē bonorū angelorum. Sciendū est igitur q̄ angel̄ a primordio sue conditionis quatuor sunt attributa scilicet simplicitas essencie personalis. discretio p̄pter rationē insitam memoria intelligētia et voluntas arbitry libertas ad eligenda bona et ad resp̄uenda mala. Hec autem quatuor attributa principalia. quatuor alia cōcomitantur sc̄z virtuositas in opando officiositas in ministrādo perspicacitas in cognoscendo. imutabilitas post electionē siue in bono siue in malo. Bō aut̄ ad intelligentiā predictorū hoc ē q̄ p̄mū principū hec ipso q̄ p̄mū omnia de nichilo producit. ido nō tantū p̄ nichil sed eciam p̄ se nō tm̄ creaturā a se longinq̄ sc̄z verā corpoream producere debuit. verum ecia p̄m̄ quam et hoc est creaturā intellectualis ⁊ incorporea.

q̄ hoc ip̄o q̄ deo similitima est simplicitate habet na-
ture et discretionem p̄sonalem vt deo assumletur.
ex pte substance cōmunis siue indiuidue. habet
eciā imēte ymaginē trinitatis s̄m memoriā intelli-
genciam et volūtatem. habet eciā libertatē volun-
tatis. **De** assumilet̄ deo ex pte potentie siue natura-
lis siue electiē. vt sic potētia natural̄ in signita sit
dei ymagine. electiā vero arbitriū libertate. **Requa-**
q̄ em̄ meritorie pueniret. ad p̄mū gloriosum q̄s
facit quēq̄ beatū nisi haberet limū voluntatis ar-
bitrium. hoc aut̄ esse nō potest in sbā racōnali quā
comitat̄ memoria intelligētia et volūtas. vbi aut̄
est ratio oportet q̄ sit racōnalis nature indiuidua
sbā. necesse est eciā q̄ sit spūalis sbā et ni corporea
ac per hoc carēs omni dimēsiōne quātitatiā. talis
aut̄ sbā hoc ip̄o q̄ simplex est. vtuosa est in opan-
do. hoc ip̄o q̄ vtuosa et p̄sonalit̄ distincta. cōuenit
ei distinctio officij i ministrādo. hoc ip̄o q̄ simplex
et vtuosa cōpetit ei p̄spicacitas in discernēdo. hoc
ip̄o q̄ simplex et p̄spicax est habet intellectū dei for-
mē ideo post electionē stabilitatē habet in electio-
ne siue in bono siue in malo. et hee adicōnes ip̄am
gnālem adicōz spūituū sup̄noz gnātē comitātur.

Capitū septimū.

De apostasia aut̄ demonū hoc tenendum est
q̄ deus omnes angelos bonos cōdidit medi-
os tamē inter se sūmum bonū. et bonū cōmutabile

quod est creatum statuit ita quod si conuerterentur ad a-
mandum quod est supra ascenderent ad statum gratie
et glorie. **S**i vero ad bonum commutabile quod est infra
Hoc ipso ruerent ad malum culpe et pene quod non
est de deo peccati sine decore iusticie. **P**rimus autem
lucifer inter angelos presumens de bono priuato.
priuatam perijt excellenciam. volens alijs superari.
et ideo cecidit cum ceteris conscientibus sibi. cadens
aut factus est impenitens. et obstinatus. exercerem-
tus. et ordinatus in opatione toto mentis conami-
ne et exclusus a dei contemplatione ad hominem
subuertendum per temptacionem multiplicem. **R**
Racio autem ad intelligentiam predictorum hec est
quod cum primum principium sit summe bonum nichil
facit quod non sit bonum. quod a bono non procedit nisi
bonum quod autem fit ab ipso. hoc ipso minus est eo.
et ideo non potest esse summum bonum. fuit igitur an-
gelus a deo conditus. bonum quidem sed non summum
perficiendum tamen si affectum tenderet in summum
et quoniam per liberum arbitrium voluntas poterat tendere
in bonum summum vel conuerteri ad bonum priuatum. **L**ucifer
sue pulchritudinis et altitudinis confidencione exaltatus
ad se diligendum et suum priuatum bonum. presumpsit de
altitudine habita. et ambiuit excellenciam propriam
non tamen obtentam. ac per hoc presumendo. constituit
se sibi principium in se ipso gloriando et ambiendo. consti-
tuit se sibi summum bonum in se ipso quiescendo

Cum aut ipse nec summam esset principium nec summum bonum. necesse fuit quod de inordinato ascensu indescensu rueret. pari ratione et omnes consentientes. et quia non est deus peccati sine deo re iusticie. ideo statim cum decidit in peccatum cum ceteris ad hereticis sibi perdidit locum summum scilicet celum empiricum. descendens ad primum scilicet caliginosum aerem vel infernum. ita quod lapsus fuit in culpam per liberum arbitrium. Lapsus aut in penam per diuinum iudicium. et quod in mutabilitate habuit post electionem ideo statim obstinatus est in malo. et per hoc execratus a vero. et deordinatus est in operatione. et infirmatus in virtute. ideo voluntas eius impia et actio auersa a deo conuersa est in hominis odium et inuidiam. et perspicacitas rationis a vero lumine execrata conuersa est ad deceptiones per diuinationes et cautelas. et officiositas in ministrando a vero ministerio amota conuersa est ad temptamenta. et virtuositas immutata et corrupta quantum permittitur ad miracula facienda conuertitur per transmutationes repentinas quas facit circa corporiam creaturam. et quia hec omnia sunt deordinata per voluntatem depriuatam per superbiam. et ideo hec omnia conuertit ad fomentum sue superbie. querens ab omnibus coli et honorari ad modum dei. hinc est quod omne male agit. quod deus iusto iudicio permittit ad vindictam malefactorum laudem vero bonorum sicut apparebit per finale iudicium

De confirmacione vero angelorum hoc tenendum
est quod sicut angeli a deo auersi statim sunt
obstinati per imperitiam. sicut angeli ad deum con-
uersi statim fuerunt confirmati per gratiam et gloriam
in voluntate perfecte illuminati in ratione secundum cognoscen-
tiam respectivam et matutinam. perfecte formati in vir-
tute siue motam siue operatam. perfecte ordinati ordi-
nacione siue contemplatam siue ministratam. et
hoc secundum triplicem ierarchiam secundum supremam medi-
am et infimam. ad supremam autem spectant
throni cherubin et seraphim. ad mediam autem do-
minaciones. virtutes et potestates. ad infimam
vero principatus archangeli. angeli. ex quibus plu-
rimi sunt in ministerium missi. et in custodiam ho-
minum deputati quibus ministrant purgando. illu-
minando. et perficiendo secundum imperium voluntatis diui-
ne. ¶ Ratio autem ad intelligenciam predictorum
hec est. quod cum angeli propter expressam similitudi-
nem et propinquitatem ad primum et summum principium
habeant intellectum deiformem et immutabilem
post consensum ex libertate arbitrij superueniente
gratia ad summum bonum conuersi cum totaliter in de-
um tenderent per gloriam fuerunt confirmati propter
et perfecti. ideo quantum ad voluntatem fuerunt stabi-
les et fideles. quantum ad rationem perspicaces. ita
ut non tantum cognoscerent res in proprio genere sed etiam in
arte. ac per hoc non haberent tantum cognoscere respectivam

sed etiam matutinam. vel etiam diurnam propter illius
lucis plenitudinem et omnimodam puritatem
respectu cuius omnis creatura merito potest dici te-
nebra. quantum autem ad virtuositatem perfecte
formati siue in operando siue in exequendo vel as-
sumpto corpore vel etiam non assumpto. quantum
vero ad operationem perfectissime ordinati sunt ut
iam non possint deordinari nec ascendendo ad con-
templationem dei. nec descendendo ad ministran-
dum homini. quia cum deum facie ad faciem comitem
plentur quocumque mittantur mita deum currunt
aguntur enim et agunt secundum ordinem iherarchicum
in eis imitatum per naturam. consummatum per
gloriam. quam stabiliendo liberi arbitrii terribilitate.
illustrauit perspicacitatem ordinauit officiositatem
et roborauit virtutem secundum quatuor attributa supe-
rius nominata. perspicitas autem rationis in comitem-
plando. aut principaliter respicit ad maiestatem
diuinam venerandam. aut ad veritatem inceden-
dam aut ad bonitatem desiderandam. Et secundum hoc
sunt tres ordines in prima ierarchia scilicet throni
ad quos spectat reuerentia. cherubim ad quos
sapientia. et seraphim ad quos spectat tenuolen-
tia. Ad perfectam vero virtuositatem spectat vir-
tus in paratam. virtus executam et virtus expedi-
tam. prima ad dominaciones. secunda vero ad vir-
tutes. tertia vero ad potestates spectat. quarta est

at cere potestates contrarias. Ad perfectam vero offi-
cositatem spectat regere. reuelare et releuare. Pri-
mū ē p̄cipatūū. scdm archangeloz. et terciū ange-
lorum. qz custodiūt stantes ne cadant et cadentes
adiuuant vt resurgant. et sic patet qd hec omnia
sunt in angelis bonis fm plus et minus gradatā
a superioribus descendendo vsque ad ima. ordo autē
denotari dēt ab eo qd excellēt⁹ accepit i munere.

De pductōe hoīs. p̄mo de anima. Ca. 9.

Post naturā vero corpeam et in corpeam dda
sūt aliq̄ de natura ex v̄tusqz p̄pōita. p̄mo ex
pte mētis. scdo ex pte carnis. t̄cio ex pte totius ho-
mīs. De aia igit̄ rācōnali hec in sūma tenēda sūt
fm sacra doctrinā scz qd ipsa est forma. ens. viuens
intelligens. et libertate vtens. forma quidem ens
nō a se ipsa nec de dīna natura. s; a deo de nichilo
p creatōnem in eē deducta. fōr̄ vero viuēs nō q̄dem
natura extrāseca s; se ipsa. nō vita mōrh s; vita per-
petua. fōr̄ vero itelligēs nō tm̄ creata. s; sciā creat̄
cem essenciā ad cui⁹ ymaginacōz; scā est p meōriam
itelligēciā et volūtate fōr̄ qz libertate vtēs qz semp̄ ē
liberā a coactōne. a miseria qz et coactōne liberū fuit
i statu inocēcie licet nō i statu natūe lapse. hec autē
libtas a coactōe n̄l ad ē q̄ facultas rōis et volūta-
tis q̄ sūt potēcie aie p̄cipales. Rō at̄ ad itelligēciā
p̄dōz hec ē qz cū p̄m p̄cipiū sit b̄ssim̄ a beiuolē-
tissim̄ iō sua sūma triuolē b̄tudinē z̄imē carit̄

Non tantum spirituali et prime. sed etiam corporali
et longinque. Corporali tamen et longinque coiccat
mediate quae lex diuinitatis hec est. ut infima per me-
dia reducatur ad summa. et ideo non tantum spiritum
angelicum et sepatum fecit beatificabilem. sed etiam
spiritum coicatum scilicet humanum. Est igitur anima
rationalis forma beatificabilis et quae ad beatitudinis
summu[m] puenire non est gloriosum nisi per meritum
nec mereri contingit nisi in eo quod uoluntarie et libere
fit. ideo anime rationale libertate arbitry dari oportet
per remotiōem omnis coactionis quae hoc est de-
natum uoluntatis ut nullatenus possit cogi. licet per
culpam misera efficiatur et serua peccati. Rursus
quia forma beatificabilis est capax dei per memoria[m]
intelligēciam et uoluntatem et hoc est esse ad yma-
ginem trinitatis propter unitatem in substantia et trinitatem
in personis. ideo necesse fuit animam hominis omnia
esse intelligentem ac per hoc dei ymagine insignita[m].
Et quae nichil beatum potest beatitudinem amittere
nichil poterat esse beatificabile nisi esset incorrupti-
bile et immortale. necesse ergo fuit animam rationale
immortali uita de sui natura esse uiuentem. Postre-
mo quae esse quod ab alio beatificabile est et immortale. est mu-
tabile secundum bene esse. et incorruptibile secundum esse. ideo anima
nec a se est nec de diuina natura quae mutabile est. nec
producta de aliquo nec per naturam generata quae est immortale
et incorruptibile. et ita hec forma non potest per generationem

veri ut boni. et hoc ut eterni qd est supra animam
vel spalis qd est infra. Hinc est qd potēcia cognitiua
de pote intellectus vel ratio diuidit. ita qd intellectus
in speculatiua et practica. Ratio in superiorem pot
conem et inferiorē. in potius nominat diuersa offi
cia qd diuersas potencias. ¶ Postremo qm appeti
tus dupliciter potest ad aliqd ferri scz hinc naturale
instinctum. vel hinc deliberationem et arbitriū. Hinc
est qd potēcia affectiua diuidit in volūtatē natu
ralem. et volūtatē electiua qd pprie volūtas dicit
Et qm tal electio nō dicitur est ad vtrāqz ptem. Sed
ē a libo arbitio. et qd hec indrā surgit ex delibera
tione pambula et volūtatē adiūta. Hinc ē qd libe
arbitriū ē facultas rōis et volūtatē. Ita qd sicut
āqz dicit oēs pōtēcias rōis potēcias pphēdit. ait em
ut de libero arbitrio loqmur nō de pte aie s; certe de
tota loqmur. Et cōarsu nāqz illaz potēciāz mā
oris sup seipsam redeūtis a volūtatē citātis asue
git integritas libtatis qd est pncipiū meriti l demeriti
hinc elationem boni vel mali. ¶ Ca. x.

DE corpore autē huāno i statu pōtētiōis pme tenē
da sunt hec hinc doctrinā fidei orthodoxe scz qd
corpus pmi hoīs sic fuit cōditū et de limo ēre fortū
ut tamen esset anime subiectum et suo modo pro
porcionabile. pporcionabile in quā qm ad cōplec
tionem equalem. quantum ad organizacōnem pul
chritiā et mīliformē. a qm ad rectitudinē stature

Subiectū autē ut esset obtpans sine rebellioe. ess;
eciā ppagans et ppagabile sine libidine. ess; vege-
tabile siue defectione. ess; eciā immutabile ad oīmo-
dam corrupcionem nō intueniēto morte. et p̄m hoc
datus est sibi locus paradisi terrestris in habitacōz
trāquillam. formata est mulier de latere viri in cō-
sorcū et adiutoriū ad ppagacōnem immaculatam.
datū est eciā lignū vite ad vegetacōnem cōtinuam
et tādē ad imutacōnem p̄fectam p̄ immōrtitatem
perpetuā. **R**atio autē ad intelligētiam p̄ditorum
hec est q̄ cum p̄mum principium sit in pduendo
potētissimum sapiētissimum et optimum. et in om-
nibus effectibus suis hoc aliquomodo manifestat.
Potētissime hoc debuit manifestare in vltio effcū
et nobilissimo cuiusmodi est homo quē inter cete-
ras creaturas pducit vltimo. ut in hoc potissime
apparet et luceret diuinorū operum consumatio.
Ut igitur in homine manifestaretur dei potētia.
ideo fecit eum ex naturis maxime distantibus con-
iunctis in vnam p̄sonam et naturā. cuiusmodi sūt
corpus et anima. quorū vnū est substantia corpo-
rea. alterum vero scz anima est substantia spūalis
et incorporea q̄ distant maxime in gnē sbē. ut vero
ibidē manifestaretur dei sapientia fecit tale corpus
ut proportionem suo modo haberet ad animam.
Quoniam igitur corpus vnitur anime ut perficien-
ti et mouenti ad beatitudinem sursum tendenti.

Ideo ut conformaretur anime viuificantia habuit con-
plexionem equalem non a pondere vel mole. sed ab
equalitate naturalis iusticie q̄ disponit. ad nobilib
finem vite modum. **U**t autem conformaretur mo-
uenti p̄ multiformitatem potēciarum habuit mul-
tiformitatem organorum cū summa venustate et
artificōsitate et durabilitate sicut pat̄ in facie et in
manu q̄ est organum organorum. ut autem confor-
maretur anime sursum tendenti ad celum habuit
rectitudinem stature et sursum caput erectum. ut
sic rectitudo corporalis attestatur rectitudini men-
tali. **P**ostremo ut in homine manifestaretur dei
bonitas et tenuolencia. ideo fecit hūmānem absq;
omni culpa. et absq; omni pena siue miseria. cum
enim p̄imum p̄ncipium simul sit optimum et
iustissimum. q̄ optimum non debuit facere homi-
nem nisi bonū. ac per hoc innocentem et iustum.
Quia vero iustissimum nō debuit infligere penam
ei qui nullum omnino habuit peccatum. ac per hoc
alī anime rationali tale corpus constituit q̄ ita si
bi esset obtemperans. ut in eo nulla esset pugna re-
bellionis. nulla promitas libidinis. nulla inminu-
tio vigoris. nulla corruptio mortis. ita esset anime
conforme. ut sicut anima erat innocens et tamen
poterat cadere in culpam. sic corpus esset impassi-
bile et tamen poterat cadere in penam. ideo pote-
rat mori. et poterat non mori. poterat habere q̄

poterat habere sufficientiam. et poterat habere indi-
gentiam. poterat obtemperare. poterat etiam aduer-
sus eam rebellionē et pugnam habere. Et propterea
in statu illo corpus erat tale. ut ab eo fieret descriptio
seminalis ad propagationem proles. per animalium
sexus mulieris pater eum precipiatis. fieret etiam hu-
moris nutritivis consumptio. per actionem caloris. si-
et etiam nichilominus restauratio per alimentum lignorum
parisi. restauratio per lignum vite seu preservatio hu-
mido radicali. quod quidem lignum hanc virtutem habu-
it ob quod ut dicit auus non solum fuit in cibum. verum
etiam in sacramentum. Incorruptio igitur et immortalitas
corporis a deo precipititer veniebat ab anima si-
cut a continentem et influente. a corporis bona et equi-
tatione sicut a dispositum et suscipiente. a ligno au-
tem vite sicut a vegetate et animalitate. a regie vero
divine providentie sicut interiorius conservante et exteriorius
protegente.

¶ Caplū undecimū.

DE toto autem homine in paradiso formato. hec te-
nenda sunt scilicet quod datus est ei duplex sen-
sus scilicet interior et exterior. mentis et carnis. da-
tus est ei duplex motus scilicet imperativus in vo-
luntate et executivus in corpore. Datum est ei du-
plex bonum unum visibile alterum invisibile. Datum
est ei duplex preceptum scilicet nature et discipline. Pre-
ceptum nature. crescite et multiplicamini. Preceptum
discipline. de ligno vite boni et mali ne comedas.

Iuxta qd datum est sibi quadruplex adiutorium
scilicet. sciencie. consciencie. sinderesis. et gracie. ex
quibus sufficienter habuit ut posset stare in bono
et proficere. et a malo cauere et declinare. **R**atio
autem ad intelligenciam predictorum hec est. qe
primum principium fecit mundum istum sensibi-
lem ad declarandum se ipsum. videlicet ad hoc qd
p illu tamq p speculu et vestigium reduceretur in
deum artificem amandum et laudandum. et sm
hoc duplex est liber. vnus scilicet scriptus intus.
qui est eterna dei ars et sapiencia. et alius scriptus
foris scilicet mundus sensibilis. **C**um igitur esset
vna creatura que habebat sensum intus ad cogni-
tionem liberi interioris vt angelus. et alia q sen-
sum habebat foris vt quoddam animal brutum.
ad perfectionem vniuersitatis fieri debebant crea-
tura q hoc sensu duplici esset pdita ad cognicōnem
libri scripti intus et foris idest sapiencie et sui ope-
ris. **E**t quia in cristo simul cōcurrit eterna sapien-
tia. et eius opus in vna persona. ideo dicitur liber
scriptus intus et foris ad reparacōnem generis hu-
mani. **E**t quia cuiuslibet sensui correspondet motus
Et ideo duplex est homini datus motus scz vnus
sm instinctu racōis in mēte. alius sm instinctum
sensu altatis i carne. pmi ē impare. scdi vero ē ob-
tpare sm rectu ordinem. **Q**ū aut fit eōuerso tunc
rectitudo et regimen anime p̄cipitur de statu sua

nature. videlicet vnam ad recte iudicandum. et
hec est rectitudo consciencie. aliam ad recte volen-
dum et hec est sinderesis. cuius est remurmurare
contra malum et stimulare ad bonum. duplicem
etiam super addit perfectionem gracie. vnam gra-
cie gratis date q̄ fuit sciencia illuminans intellec-
tum ad cognoscendum se ipsum. dominum suum
et mundum istum qui factus fuerat ppter ipsum.
aliam vero graciā gratum facientis q̄ fuit cari-
tas humilitans affectum ad diligendum dominū
super omnia. et proximum sicut se ipsum. et sic
ante lapsum homo habuit perfecta naturalia super
uestita nichilominus diuina gracia. Ex quo ma-
nifeste colligitur q̄ si cecidit homo non nisi ex sua
culpa fuit q̄ obedire contempsit.

Capitulum xij.

Ex predictis colligi potest. q̄ creatura mun-
di est quasi quidam liter in quo lucet repre-
sentatur et legitur trinitas fabricatrix h̄m epl̄icem
gradum expressiois scilicet per modum vestigy y-
maginis et similitudinis. ita q̄ ratio vestigy ve-
periat in creaturis omnibus. ratio ymaginis
solum in intellectuibus siue spiritibus racionabi-
libus. et ratio similitudinis in solis deiformibus.
ex quibus quasi per quosdam scalares gradus na-
tus est intellectus humanus gradatim ascendere
in summum principium quod est dominus deus.

Ratio autē ad intelligēciam p̄dictorū hec est. q̄e
omnes creature cū respectū habeant et depēdentiā
ad suū creatorem ēphater possunt cōpari ad ipsū
sc̄z aut sicut ad principiū creatiū. aut sicut ad ob
iectum motiū. aut sicut ad donū in habitatiū. p̄
momō comparatur ad ipsum omnis eius effectus.
Secūdomō omnis intellectus. Terciomō omnis
spiritus iustus. et ideo acceptus. omnis em̄ effect⁹
quātūmāq; habent parū de esse habet deum tamq̄
principium. omnis intellectus quemcūq; habeat
parum de lumine. natus est p̄ cognitionem et amo
rem deū capere. omnis spūs iustus et sc̄us habet
donū spiritalis sc̄a infusum sibi. **E**t quoniā creatura
nō potest habē deum sicut p̄cipiū q̄n̄ configeret ei
s̄m unitatem veritatem et bonitatem. nec deum si
c̄t obiectū quū eū capiat per memoriā intelligē
tiam et voluntatem. nec deum sicut donū infusum
quin cōfigurarēt ei per fidem spem et caritatē seu
triplicem dotem. et p̄ma cōformitas est longinqua
sc̄da p̄p̄nqua. tertia p̄p̄ma. **H**inc est q̄ p̄ma dicitur
vestigium trinitatis. sc̄da ymago. tertia simili
tudo. **E**st igitur spiritus racōnalis medius inter
p̄mam et ultimā. ita q̄ p̄mam habet inferius sc̄a
dam interius. tertiā superius. et ideo in statu inno
cēcie cū ymago nō erat viciata p̄ culpam s̄ dei for
mis p̄ grām effc̄a sufficiebat lib̄ creature in q̄ seip
sū excebat homo ad cōtūēdum lumē dīne sapiē.

ut sic sapiens esset cum uniuersas res videret in se videret in proprio genere. videret res in arte secundum quod tripliciter habet esse scilicet in materia vel natura propria in intelligentia creata et in arte eterna. secundum quod tria dicit scriptura. **D**ixit deus. fiat. fecit. et factum est ita proprie quam etiam triplicem visionem accepit homo oculum triplicem sicut dicit hugo scilicet oculum carnis quo videtur mundum et ea que sunt in mundo. oculum rationis quo videret animam et ea que sunt in animo. oculum contemplationis quo videret deum et ea que sunt in deo et sic oculo carnis videret homo ea que sunt extra se oculo rationis que sunt intra se et oculo contemplationis que sunt supra se. **Q**ui quidem oculus contemplationis actum suum perfectum non habet nisi per gloriam quam amittit per culpam recuperat per gratiam et fidem et scripturarum intelligentiam quibus mens humana purgatur illuminatur et perficitur ad celestia contemplanda ad que lapsus homo venire non potest nisi prius defectus et tenebras proprias recognoscatur quod non facit nisi ruinam humane nature diligenter consideret et attendat.

Incipit tertia pars de corruptela peccati. et de origine mali in communi.

Determinatis igitur breuiter aliquibus de trinitate dei et creatura mundi restat nunc breuiter atque tangere de corruptela peccati de qua tenendum in summa quod peccatum

institum sed quia de nichilo fuit et defectiua potuit
deficere ab agendo ppter deum ut scz aliquid face
ret ppter se no ppe deu at per hoc no a deo. nec se
cundu deu. et hoc est peccatu q modi speciei et or
dinis est corruptiuu. **Q**uia defectus est no habz
causam efficiete sed deficiete. scz defectu voluntatis
create. **Q**uia vero corruptio e et no nisi in bono et ois
est in re corruptibili. ideo no nisi in bono est ac per
hoc tu voluntas libera corrupat in seipsa modum
speciem et ordinem deficiendo a vero bono peccatu
omne inqatū huiusmodi e a voluntate sicut ab oi
gine pma et est in voluntate sicut i pprio subiecto
quod quide facit volūtas quando sua defectibilita
te mutabilitate et veribilitate spreto bono in defici
enti a incomutabili iherescit bono comutabili. **E**x
quibus colligitur q peccatum non est appetitio re
rum malarū sed desertio meliorum et ideo in appe
titu voluntatis est modi speciei et ordinis corrup
tiuū. **A**c per hoc a deo voluntarium quod si non
est voluntarium non est peccatum. **H**ys autem
preintellectis et manifestatis cadit impietas ma
mcheorum ponencium summe malum omnium
malorum primum quidem principium apparet
eciam que et quatis sit mali origo et eiam quid
sit mali subiectum.

De primorum parentum temptatione.

Ad intelligendum autē qualiter corruptela peccati intrauit in mundum. considerare oportet lapsum primi parentis translationē culpe originatis et ortum seu radicem peccati actualis. Circa lapsum ergo primi parentis haec tria occurrunt nobis consideranda scilicet temptatio diabolica culpa commissa et pena inflicta. Haec igitur de temptatione diabolica sunt tenenda. videlicet quod tū deus hominem condidisset in felicitate paradisi in sexu duplici scilicet virili muliebri. Diabolus inuidēs homini assumpta specie serpentina aggrediens mulierem. primo querēdo cur precepit vobis deus ne comederetis et cetera. Secūdo asserēdo dicens nequa quod moriemini. Tercio pmitteōdo eritis sicut dy scientes bonum et malum. volens ista temptatione decere mulierem infirmiore. et per illam postea prosternere sexum virilem quod et fecit domino permitte. Ratio autem ad intelligenciam predictōrum haec est quia sicut primum p̄cipium est potētissimū introducendo sic eciām est rectissimū in gubernando. Et ideo sic res quas condidit administrat ut ens ageve proprios motus sinat. Quoniam igitur homo sic factus erat ut per victoriam p̄gnet perueniret ad premium quietis ec̄erne licet deus sciret ipsum hominem ad temptationem quidem succumbere debuit tamen hominem permittere temptari ab eo qui videlicet sciret posset et velle.

Quoniam igitur diabolus qui prius erat sciens et
rectus per superbiam cadendo factus est versutus et iudus
ideo per inuidiam temptare volebat et per astuciam
sciebat et ideo temptauit iuxta quod potuit et deus
permisit Quod autem in temptando speciem serpenti
nam assumpsit hoc dispositionis diem fuit ut non solum
deprehendi eius versucia posset verum etiam ex illa
effigie versucia dyabolica in temptando cunctis filiis
adeo innotescere posset. **R**ursum quod temptauit de pre
cepto discipline hoc similiter fuit dispositionis di
em ut siue vinceretur siue viceret cunctis innotesce
ret meritum obedientie seu demeritum inobedientie.
Quod autem incepit a muliere hoc fuit versucie
sue quia facilis est deicere minus fortem. unde ver
sucia hostis ex infirmiori parte aggreditur ciuita
tem. Similiter modus quo in temptatione pro
cessit maxime versucie fuit quia experiendo impel
lendo et alliciendo processit. **E**xperientiam enim
sumpsit in interrogatione impulit in assecuratio
ne. allexit autem in promissione. **P**rimo enim
interrogauit de causa ipsius mandati ut rationem
duceret in dubium. **S**ecundo autem dubitatio est
habita ne forte moriamur assecurauit. ut irascibi
lem duceret in contemptum. **T**ercio promisit ut
concupiscibilem duceret in appetitum. et sic his
tribus autem modis libertatem traheret arbitrii
ad consensum que enim est facultas ipsius rationis

et voluntatis complectens nichilominus tres prædictas vires scilicet rationalem irascibilem et concupiscibilem respectu quarum dyabolus allexit mulierem per triplex appetibile. scilicet per scientiam que est appetibilis rationali per excellentiam ad modum dei que est appetibilis irascibili et per suauitatem ligni que est appetibilis concupiscibili. et temptauit de quod erat in muliere temptabile per omne illud per quod poterat in temptationem induci quod est triplex appetibile mundi. scilicet concupiscenciam carnis. concupiscenciam oculorum. et superbiam vite secundum que tria attenditur omnis temptatiois origo siue a mundo siue a carne siue a diabolo.

De transgressione eorūdem.

O culpa vero primorum parentum hec tenenda sunt scilicet quod mulier assensuens temptationi dyabolice appetijt scientiam et excellentiam ad modum dei. appetijt nichilominus experiri suauitatem ligni vetiti et tandem incidit in transgressionem mandati. Nec hijs contenta offerendo ei fructum ligni vetiti induxit virum qui nolens delectas suas contristari mulierem non corripuit sed potius consensum prebuit male suadenti et oblatum ipsum pomum quidem gustando factus est ei transgressor ipsius diuini precepti. Ratio autem ad intelligenciam istorum predictorum hec est qui cum ab ipso primo principio. ut supra dictum

fuit datus eēt hominī duplex sensus et appetitū
respcū duplicitatē libri ⁊ respcū duplicitatē boni
vt fm libertatē arbitrii homo posset ad vtrumqz
conuerti. **M**ulier audita suggestionē serpentis ex
teriori non reuertet ad librū interiorem qui legibi
lem se prebet recto iudicio rationis. sed potius sen
sum suū circa exteriore librū tenuit et circa exte
rius bonum negociari cepit. **E**t quia sensus eius
nō accessit ad verum infallibile appetitus eius con
ūta cepit ad bonum cōmutabile aperit igitur qd
diabol⁹ promisit et idō consensit vt faceret quod
suggessit. **A**ppetēdo igitur excellentē scienciā erecta
est in supbiā hoc ipso allecta ē ad gulam. **A**c per
hoc terciō pstrata est p iobedienciā. **P**rimū fuit i
mētē scdm in sensualitate. terciū i opere ⁊ sicut tēp
tatio ab inferiori incipiēs puenit vsqz ad summū
quia ab auditu per appetitū venit ad consensum sic
econuerso deordinatio a superiori incipiens perue
nit vsqz ad vnum et fecit vnum peccatum consum
matum quod in humana natura est omnis peccas
ti iniciū et omnium origo malorum. **N**am mul
ier illecta illexit virum que similitur ad librū ex
teriorem conuersus et ad illud bonum commubi
bile nimis apreciādo mulieris consortium et sue
societatis solaciū nec ipsam mulierem voluit cor
ripere nec quidem proprias delicias constāstari
et quoniam autem debuit eam corripere et non

corripuit. Ideo imputatur ei peccatum mulieris. quod
vero noluit delicias suas contristari a se repellendo
mulierem incepit nimium diligere seipsum. ac
per hoc recedere a diuina aicitia incidit in gulam et in
obedienciam. fuit ergo transgressio precepti com
munis utriusque licet ex alia et alia causa quia non
vir sed mulier fuit seducta. In utroque tamen sci
licet viro et muliere fuit deordinatio a summo usque
ad vnum quia primo in mente siue ratione. deinde
in sensuaitate et postremo in opere. Ideo enim ut
que prostratus fuit per in obedienciam. Et illectus
per gulam quia fuit uterque erectus in superbiam
mulier quidem appetendo et ambiendo quod non
dum acceperat. vir autem minus amando et app
ciando quod iam habebat. Unde mulier mandu
cando credidit sublimari. Adam vero estimans se
aliquod magnum et ipsi deo carum minus graui
ter se credidit puniendum. nundum enim exper
tus fuerat rigorem ipsius diuine seueritatis. et
sic uterque dum erexit se supra se cecidit misera
biliter infra se. scilicet a statu innocencie et gracie
ad statum culpe et miserie.

De punitione eorumdem.

Capitulum quintum.

De peccato
et de
obediencia
et de
superbia
et de
gula
et de
inobediencia
et de
transgressione
precepti
et de
deordinatione
a summo
ad vnum
et de
sensuaitate
et de
opere
et de
illectu
et de
sublimatione
et de
estimatione
et de
puniendo
et de
rigore
et de
seueritate
et de
cecidit
et de
statu
et de
gracie
et de
culpe
et de
miserie

De pena vero primorum parentum hoc aen-
dum est videlicet quod vir et mulier statim
post culpam senserunt penam rebellionis et eru-
bescentiae in carne et ideo ad cooperiendum verecū-
da fecerunt sibi perizonata. **P**ostea vero diuino
iudicio vir inurit penam laboris et angustiae. pe-
nam famis et indigencie penam mortis et reuer-
sionis in cinerem iuxta quod dicit scriptura. male-
dicta terra in opere tuo et cetera. **M**ulieri vero ē
multiplicata pena quoniam inflata est ei penalitas
multiplicium erumpnarum in cōceptu pena dolois
in partu pena quoq; subiectionis ad virum in cō-
uictu. ac per hoc secūdum quod amaret satis gra-
uiter fuit punitum illud peccatum scilicet lignum
viti esus licet fuerit satis facilliter perpetratum.
Ratio autē ad intelligēciam predictorum hec est. q̄
cum primum principium sit prouidentissimum in
gubernando et rectissimum in presidendo nichil pe-
sus in ordinatum dimittit vniuerso et quia culpa
recte ordinatur in penam conuenientius enim in
doleat quidem supplicio quam enim letatus in delicto
est. **Q**uoniam autem melius est dolere damp-
num ipsius salutis quam letari in ipso dampno
equitatis. **P**ropterea statim in primis parenti-
bus decus peccati subsecutum est decus ipsius iu-
dicy. ut quod inordinatum fuit cadendo ab ordi-
ne ipsius nature caderet statim in ordinem iusticie

Hic enim duplex ordo sic cuncta complectitur ut
quod ab uno acciderit in alteram differentiam rela-
batur. Quoniam igitur utque patens superbiendo
in mente et gustando in carne in obediens fuit su-
o superiori. Iusto dei iudicio factum est ut sibi fieret
inobediens suum inferius et maxime quantum ad par-
tes illas secundum quas est coniunctio utriusque sexus
que sunt membra virtuti generatiue deseruiencia et
quia hoc erat in eis non ex natura sed ex propria cul-
pa ideo erubescabant et coopiebant se. Rursus quia
spretis summo delictabili questiunt in carne delectari.
Ideo iusto dei iudicio inflatus est ei labor et defectus
famis et sitis. Postremo quia propter bonum carnis
separati elegit a bono mentis. Ideo iusto dei iudicio
anima in vita separatur a carne per mortem et cine-
rationem ac per hoc sicut dederat homini secundum ordi-
nem nature corpus subiectum anime propagabile sine
libidine. Vegetabile sine defectu. immutabile sine
morte interueniente. sic homine peccante secundum ordinem
iusticie subtrahere debuit predicta et infligere op-
posita ut sic culpa non remaneret impunita et in-
ordinata. quod nequaquam pati debet diuina prouidentia
a. et quoniam peccatum a muliere exordium sumpsit
ideo pena eius duplicari debuit. Quia igitur in me-
te superbiens fuit subiectionem enim inuenerit quia
lignum ad uiscendum suauis vidit et appetere do-
lorem inuenerit. Postremo quia enim fregit iugum

obediencie maritice vinculum et pondus multipli-
cis erumpne. Et sic patet quāto ordine diuine pro-
uidencie inflite sunt viro pene multiplices et du-
plicate in muliere. vt sic decus peccati non rema-
neret seu esset sine decore iusticie.

De originali peccati corrupcōe.

Post lapsum vero primi parentis dicenda sūt
aliqua de traductione peccati originalis. Cie-
ra quod primo considerandus est modus corrupti-
onis scdo modus traductionis. tercio modus cū-
tionis. Modus autem quo genus humanum per
originale peccatum corrūpitur hic est. Nam quilibz
per concubitū generatus nascitur filius ire. quia
priuatus rectitudine originalis iusticie. ppter cuius
absentiam incurrimus quantum ad animā qua-
druplitem penam. scz infirmitatē. ignoranciā. ma-
liciam. et cōcupiscenciā que quatuor inflita sūt
ppter originale peccatum quas sane penas spicitu-
ales cōtitatur in corpore multipliciter penalitas
multiplex defect⁹ mltiplex labor morb⁹. et mltiplex
dolor ad has qz penas sequit̄ pena mortis et inai-
rationis pena carēcie visionis dei. et amissiois glē
celestis nō solū in adultis verū etiā in puulis non
baptizatis qui quidē puuli pena mitissima inter ce-
teros puniūt qz solā penam dampnū habet sine pe-
na sensus. Ratio ad intelligēciam p̄dicōrū hec ē. qz
cū primū principium om̄ia agat a se p̄ se et ppter se

neceſſe eſſe optimū et rectiſſimū ac per hoc piſſi-
ſimum et iuſtiſſimū. et inde eſt q̄ vniuerſe vie eius
miſericordia et veritas ſiue iudiciū. **S**i enim de
a p̄cipio hominē in tātis miſeris cōdidisset nec
pietas eſſet nec iuſticia q̄ tāta opus ſuum preme-
ret vel opprimēt miſeria nulla p̄cedente culpa. **S**i
ſi tātis miſeris nos repletet vel repleti p̄mitteret
ſine culpa nec pie nec iuſte gubernaret nos diuina
p̄uidencia. **S**i igitur certiſſimū eſt p̄mū p̄cipiū a
p̄uidendo rectiſſimū et clemētiffimū eē. **N**āc eſt q̄
genus hūanū taliter ſteterit ut a p̄cipio nulla eſ-
ſet in eo nec culpa nec miſeria. **N**āc eſt etiā q̄ talis
adminiſtret ut nō p̄mitcat in nobis eſſe miſeriam
niſi p̄pter aliquā culpā p̄ambulā. **Q**m̄ igitur certū
eſt q̄ a noſtra origine multiplicem contrahimus
pene miſeriam certum eſt q̄ omnes naſcimur na-
tura filij ire ac per hoc p̄iuati rectitudine origina-
lis iuſtiāe quam p̄iuationem vocamus culpam o-
riginalē. **E**t quia omnis culpa dicit reſeſſum a bo-
no incommutabili et acceſſum ad bonum commu-
tabile et recedere a bono incommutabili eſt recede-
re a ſumma virtute veritate et bonitate accedere
autem ad bonum commutabile eſt plus debito in-
illud per amorem tendere. **H**inc eſt q̄ perdens o-
riginalē iuſticiā inuēnit quidem ipſam inſir-
mitatem ignorantiam. maliciā. et concupiſcē-
ciam. **R**urſus quia deſerens bonum icōmutabile

propter bonum commutabile efficitur indignus &
troqz. Hinc est qd ratione carencie originalis iusti-
cie perdit anima quietem temporalem in corpore
per multiplicem corruptionem et mortem et tandē
separatur a visione lucis eterne amittendo felici-
tatem glorie tam in anima quam in corpore. Pos-
tremo quia carencia huius iusticie in nascentibus
non est per motum voluntatis pprie nec per actu-
alem delectationem. Hinc est qd originali peccato
post hanc vitam non deletur pena sensus in gehē-
na pro eo qd supra condignum sed citra puniat di-
vina iusticia quam semper committatur suphabū-
dans misericordia. hoc credendum est sensisse bea-
tum aug⁹ licet verba ipsius exterius ppter detesta-
tionem erroris pelagiorum qui aliqualem felicitatem
eis concedebat. aliud sonare videantur ut eū
eos reduceret ad mediū habundancius declinavit
ad extremū.

De transfusione eiusdem

Modus aut traductōis culpe originalis videtur
ēē talis. qd licet aīa nō sit ex traduce origina-
lis. tñ culpa ab adā tñsit ad aīas posterorū mediāte
carne p cōcupiāz generāta. ita qd sic ab aīa pccante
infecta fuit caro ade et prona effecta ad libidinē sic
per libidinem seminata et secum trahens infecti-
onem viciōsam inficit quidem et viciat animam
que quidem infectio non tantū ē pena s; etiā culpa

⁊ sic persona corrumpit ipsam naturam ⁊ natura
corrupta corrumpit personam. salua diuina iusticia
cui nullomodo potest iputari infectio anime licet
eam creando infundat et infundendo vniat cū car
ne infecta **R**atio autē ad intelligenciam predictor
hec est. quia cum p̄mū principiū hominē fecit ad
suam ymaginē et p̄pter suysius expressionē sic
eum condidit ex parte corpis vt oēs homines p̄
pagarentur a p̄mo homine tamq̄ a p̄mo radicali
principio. sic ex parte anime vt p̄pter expressam
similitudinē tā in esse do et durādo q̄ intelligendo
et amando imediate emanarēt omnes spiritus ra
tionales ab ipso deo tāq̄ a principio p̄mo et inne
diato **E**t qm̄ spūs tāq̄ excellentior magis accedit
ad primū principiū sic condidit deus hominem vt
spiritus p̄sset corpi ⁊ corpus subeēt spūi creato
q̄ diu ille obediret spūi increato. ⁊ econtra si spūs
creatus nō obediret deo iusto dei iudicio corpus su
um inciperet rebellare sibi quod fecit cum adā pec
cauit **S**ic igitur si adā stecisset corpus suum obe
diens spiritui esset. et tale ad posteros mitteret et
deus animam infunderet ita q̄ corpori vniat imor
tali et sibi obedienti haberet ordinem quēdam ius
ticie et immūtatem omnis pene **S**ic ex quo adam
peccauit et caro facta est rebellis spiritui oportet ei
q̄ talem ad posteros transmittat etenim deus se
cundum institutionem p̄mariam animā ifundat

Anima vero cum dicitur carni rebeli inarric defee-
tum ordinis naturalis iusticie quo debebat omni-
bus inferioribus impare et quia anima carni uni-
ta est oportet qd ipsam trahat vel trahatur ab ipsa
et ipsam no potest trahere tamq̄ rebellem necesse
est ut ab ipsa trahatur et incuriat morbū concupi-
scencie. Ex quibus duobus tamquā ex auersione
et conuersione dicitur integrati secundum augus-
tinum et secundū anselmū peccatum originale.
Quonia igitur ordiatissimū fuit ut natura huma-
na ita condideretur. et quod condita ita propagaretur
sic et quod peccas ita puniretur sicut dictum est p̄
us sic qd in condicione seruetur ordo sapientie in p̄-
pagatione ordo nature in punitione ordo iusticie.
Pate qd n̄ est contra diuinā iusticiam si ad posteros
transmittatur culpa & rursus quia culpa originalis
in animā transfundi non possit nisi pena rebelliois
in carne preccederet et pena nō esset nisi culpa pre-
cessisset nec culpa preccederet a voluntate ordinata
sed inordinata. **Ac** per hoc non a voluntate diui-
na sed a voluntate humana. **Pate** quod origina-
lis culpe transfusio est a peccato primi hominis
non a deo non quidem a natura condita sed a vi-
tio perpetrato et sic verum est quod dicit augusti-
nus quod peccatum originale non transmittit ad
posteros ppagatio sed libido.

De auaratione eiusdem.

naturā in carne. ideo sic autē macula originalis in
mēte q̄ remanet infectio et seq̄la in carne. et q̄ hō
gnāt. nō h̄m q̄ curatus in mēte h̄ h̄m q̄ corruptus
in carne. nō h̄m q̄ spūalis. h̄ h̄m q̄ carnalis. Hinc
est q̄ q̄uis sit baptizatus et sit ab originali m̄da
tus in se trāsmittit t̄m in plem originale. **R**ursus
q̄ reatus pene eterne respicit deformitatē mentis
et p̄sone. actus autē respicit inclinacōnem carnis
et nature. ideo trāsit originale p̄ baptismū q̄tum
ad reatū et remanet q̄tum ad actū. **P**ostremo. q̄
afflictio t̄p̄alis cōdicōnem respicit ex p̄te carnis
cū caro semp remaneat subiecta cuidam infectioni
remanere debet semper subiecta penalitati. **E**t ideo
fiat penalitas et corruptio per gratiam nō aufertur
a carne. sic sequela illa siue concupiscentia et
languor mēbrorum simul stare potest cū gratia cu
ratam. et ideo q̄uis paulatiue minuatur tū radix
nō tollitur. nūquam omnino aufertur in viatore
nisi per gratiam singularem ne v̄gine. q̄ enim vir
go cepit eum qui erat expiatio omnis culpe. ideo
data fuit sibi gratia singularis qua extincta fuit
in ea radicitus omnis cōcupiscentia ad cōcipiēdum
dei filium absq̄z omni peccati labe et corruptela.

De actualibus peccatis. Ca. 8.

Postq̄ dictum est de traductione originalis
peccati. dicenda sunt aliqua. de origine p̄c̄i
actualis. de cuius ortu hec tenenda sunt in s̄ma.

valet q̄ peccatum actuale originem trahit a libera
voluntate vniuscuiusq; per suggestionem . delecta
tionem . consensum . et operationem secundum
illud . **Jacobi primo** . vniuscuiusq; temptatur a con
cupiscencia sua abstractus et illectus . deinde con
cupiscencia cum conceperit perit peccatum . pec
catum autem cum consummatum fuerit generat
mortem . **S**i autem suggestio et delectatio consis
tat circa consensum est veniale peccatum . **S**i ve
ro consequatur consensus et opus in hys q̄ diuina
lege prohibita sunt peccatum est mortale et con
summatum . **Q**uod si medio modo fiat vt consen
sus sit sine opere . aut quia vult in opus procede
re sed non potest et tunc voluntas reputatur pro
facto . nec minus culpabilis est quam si in ipso fac
to deprehenderetur . aut quia non vult in opus
procedere sed vult intrinsece voluptari in delectatio
ne et tunc manducat mulier et non vir . et licet
peccatum nō sit plene consummatum . est tamen in
ter mortalia computandum . quia muliere mandu
canto totus homo dampnari meretur quod mar
ime intelligi habet in p̄cis carnalibus . **R**atio aut̄
ad intelligēciam p̄dicōz hec est . **C**um p̄cis dicat
recessum volūtat̄is a p̄mo p̄cipio inq̄tū ipsa volū
tas nata est agi ab ipso . s̄m ipsum . et p̄t̄ ipsum
Omne peccatum est inordinatio mentis siue volun
tatis circa quam nata sunt esse virtus et vicium .

Peccatū igitur actuale cū est actualis inordinatio
volūtatīs. Inordinatio autē ista autē tanta est q̄ or
dinē iusticie exēmiāt et hoc mō dicit̄ mortale pec
catum. qđ natum est auferre vitā sepando ipsam
a deo p̄ quē viuificat̄ anima iusta. aut causa modi
ca est q̄ ordinē illum nō p̄mit. s̄ in aliquo pertur
bat tātum et tūc dicit̄ veniale peccatū. q̄ de ipō adi
pisci possum⁹ veniam cito. p̄ eo q̄ gratia nō tollit̄
p̄ ipsum. nec inimiciā diuinā incurrit homo. Est
autē ordo iusticie vt bonū incommutabile. p̄feratur
bono commutabili vt bonū honestum p̄feratur bono
vtili. vt voluntas dei p̄feratur voluntati nostre. vt
iudiciū racōnis recte p̄ferat̄ sensuabilitati humane
Et quoniā lex dei istum ordinem p̄cipit et vetat op
positum. Quādo bonum commutabile p̄fertur eterno
Et bonū vale p̄fertur honesto. et voluntas nostra
p̄fertur diuine volūtatī. et sensualis appetitus. p̄
fertur rationi recte committitur mortale peccatum.
de quo dicit̄ Ambro⁹. q̄ est p̄uaricacō legis diuine
et celestium inobedientia mandatorum. hoc autē
committitur siue omittatur q̄ lex diuina p̄cipit.
siue fiat id quod prohibet. Ex quo duplex peccati
genus oritur delictum scilicet et commissum. Quādo
vero bonum commutabile plus debito diligitur sed
non p̄fertur incommutabili et vtilitas non p̄fer
tur honestati. et voluntas nostra plus debito ama
tur ita tamen q̄ non p̄fertur diuine. et caro cōci.

Sensualem ratio sensualitati succumbat et mulier
serpenti obedit. ac p hoc fit subusio recti ordinis et
ita subusio iusticie pp̄ qd̄ comitat̄ p̄m̄ moze li-
cet minus ḡue q̄ nō solū imputat̄ mulieri. v̄z etiā
viro a q̄ mulier debet cōpesci et cohiberi ne obtempe-
ret serpenti. et sic patet q̄ imperperratione omnis
actualis peccati fit. aliquab̄ imitatio p̄mi peccati
fm̄ explanaōnem doctoris precipue Augustini.
p̄. de ciuitate dei.

De origine et distinctione capitaliū p̄ccōz. cā. 9

Consequēter autem descendendum est ad or-
tum peccatorum in speciali inter q̄ quedam
sunt capitalia. quedam penalia. quedam finalia
sue irremissibilia quasi prima media et postrema
Circā ortum vero peccatorum capitalium hoc est
in summa tenendum. valet q̄ peccatoz actualiam
vnum est initium. duplex radix. triplex fomen-
tum. septiforme capud siue capitale peccatum. v-
num inquam initium scilicet superbia. iuxta qd̄
dicat̄ scriptura. **I**nitium omnis peccati superbia.
Duplex radix scilicet timor male humilians. et a-
mor male accendens. **T**riplex fomētum scāidum
tria q̄ sunt in mundo scilicet concupiscentia carnis
Concupiscentia oculorum. et superbia vite. **S**ep-
tiforme vero capud scilicet. **S**uperbia. **I**ra. **A**cci-
dia. **I**nuidia. **A**uaricia. **G**ula. **L**uxuria. **I**nter
q̄ quinqz sunt spūalia peccata. duo vero vltima

sunt carnalia. **R**atio autē ad intelligentiā ho-
rum hec est q̄ cum peccatum mortale sit actualis
recessus a primo principio recedere autem a primo
principio nō potest esse nisi per contemptum ipsius
vel in se ipso vel in suo precepto. contemptus autem
primi principij est supbia necesse est q̄ omnis mor-
talis peccata culpa seu offensa initium sumat a su-
perbia. Quia vero nullus contempnit primum
principium vel sūmum eius preceptum per se nisi
p̄ hoc q̄ aliquid aliud ab ipso vel amat acquirere
vel timet perdere. Hinc necesse est omne peccatū
actuale originem trahere a duplici radice scilicet ti-
more et amore. q̄ radices sunt malorum licet non
eque p̄me. nam omnis timor ortum habet ab amo-
re. nullus em̄ timet aliquid perdere nisi q̄ amat il-
lud habere et ideo habet per ea foueri timor per q̄ fo-
uetur et amor. amor autem inordinatus est respec-
tu cōmutabilis boni et quomā illud est triplex scz
interius excellētia. exterius pecunia. inferius car-
nis lasciuia. Hinc est q̄ necesse est esse tria pecca-
tum actualium radicialia fomenta q̄ superius sunt
peccata. ad q̄ dum anima inordinatē ferit omnia p̄ca
capitalia oriuntur. et q̄ hoc fit s̄m septiformē mo-
dum. Ideo sunt peccata capitalia septem. ex q̄bus
generatur vniuersitas viciorum. Volūtas em̄ nr̄a
ā deordinat q̄ appetit q̄ nō est appetendum. ā q̄ re-
fugit q̄d nō est refugiendum. **S**z q̄ appetit q̄d nō ē

appetendum utpote bonū ut nunc seu cōmutabile
seu apparens bonum. aut est interius et sic est pri
uata excellentia q̄ amat supbia. aut est exterius
et sic sufficientia q̄ amat auaricia. aut inferius et
sic est delectabile quia ad cōseruationem indiu
dū et sic alimentum quod est delectabile secūdm
gustum et appetitur a gula. aut quia ad cōserua
tionem speciei et sic coitus qui est delectabilis h̄m
tactum et appetitur a luxuria. **Si** autem volūtas
deordinatur quia refugit q̄ non est refugiendum
Hoc potest esse tripliciter h̄m triplicem modum re
fugiendi. **Aut** enim refugit secundum puersum
instinctum rationalis et sic est inuidia. aut secun
dum instinctum irascibilis et sic est ira. aut secun
dum instinctum concupiscibilis et sic est acādia.
Vnde q̄ quatuor sunt principalia appetibilia et tres
vires secundum quarum instinctum est fuga ideo
tantum septem sunt peccata capitalia. **Rursus** q̄
sensus appetibilis est cum delectatione. sensus q̄
rei fugiende est cum dolore. **Hinc** est q̄ quatuor
habent cōiunctam leticiam. tria vero alia habent
ad cōiunctam tristitiam et penam. omnia tamen
dicuntur capitalia. q̄ deordinationes sunt princi
pales et multarum deordinacōnum principia suo
modo influentia. **Vnde** licet q̄dam ex hys fugam
respiciant habent tamen et ipsa delectabilia sua.
Nam inuidia vult puatim bonū possidere sine sociō

et ita integraliter. et ita sine cōtrario et ita impū-
babiliter. accidia sine labore aliquo. et ita infatiga-
biliter. Et q̄ hec nō de facili obtinētur. ideo magnū
exercitiū viciōrū secum trahunt ad hec q̄ appetūt
assequēda. vel ad ea q̄ respiciūt declināda respectu
quorum dicūtur peccata capitalia quasi capita ex
quibus manant alia q̄ plurima.

Capitū p.

De peccatis autem penalibus tenēdum est il-
lud scilicet q̄ licet malum culpe et malum pe-
ne sint diuerse malorū differēcie q̄dam tamen sic
sunt peccata q̄ etiam sunt peccati pena. Speciali-
namq; modo peccata et pene peccati dicūtur illa q̄
habent adiūctum dolorem et mesticiam sicut acci-
dia inuidia et cōsimilia. Quibus specialiter dicūtur
illa q̄ habent adiūctam vel meram deprauationem
nature vel ignominiam sicut sunt illa quātum ad q̄
dicūt peccator in reprobū sensum emdi. Enālitur
aut peccata q̄ sunt inter p̄mā apostasiā et ultimā
gehennē penā et peccata possunt dici et pena peccā-
ti. Iuxta q̄d dicit gregorius crimina criminibus vin-
dicari. licet aut idem dicatur p̄m et pena peccati.
tenēdum tamen est q̄ omnis pena inq̄tum pena
iusta est et a deo. nulla vero culpa iusta nec a deo s̄
tantum a libero voluntatis arbitrio. pena vero q̄
recte est pena a deo est inflata. q̄ vero est culpa vel

indignatus ad culpam est cōtacta vel acta. **R**atio
autem ad intelligenciam predictorum hec est. q̄ cū
malum dicat excessum a primo principio per hoc
q̄ nocet bono. nō autem nocet bono nisi aliquid
adimendo de bono. Bonū autem consistit in modo
specie et ordine. Nullum est malum q̄ nō sit speci
ei modi et ordinis corruptiuum. Ordo autem dupl
ex est scilicet ordo nature. et ordo iusticie. Ordo autē
nature in bono naturali. et ordo iusticie in bono
morali. Et q̄ bonum naturale in omni natura.
Bonum morale in voluntate habet consistere. ideo
ordo nature est in omni natura. ordo autem iusticie
in voluntate electiua consistit. Et quia voluntas
est instrumentum se ipsum mouens. natura vero
misericordie. Hinc est q̄ ordo iusticie est ordo non
tantum factus. s̄ etiam factiuus. Ordo autem natu
re est ordo factus. Quoniā ergo malum potest pri
uare ordinem nature. et ordinem iusticie. Hinc ē
q̄ duplex est malum culpe scilicet et pene. Rursus
q̄ ordo iusticie est ordo voluntarius. Hinc est q̄
malum culpe est affectio voluntaria. malum autē
pene est affectio inuoluntaria. Postremo. quia or
do iusticie qui inest voluntati est ordo factiuus. ideo
malum culpe quod est priuatio eius est malum qd
facimus. et malum pene est malum quod patimur.
Et quia nō est passio nisi naturaliter predat actio
nec est actio ad quā non sequatur aliqua passio.

Hinc est q̄ nulla est p̄na sine p̄cedente merito cul-
pe. nulla est eciam culpa quin comitetur aliqua pe-
na. **E**t quoniam q̄d facimus a nobis est. q̄d nos
vero patimur potest esse a nobis. et ab alijs vtro-
te a causa superiori ul' inferiori. ideo licet omnis cul-
pa sit a nobis. nō tamen omnis pena a nobis. p̄m-
mo q̄dam est a nobis acta. q̄dam inflicta. q̄dam
cōtracta. **E**t q̄ cum q̄ facit q̄d nō debet. dicit̄ iustū
esse pati q̄d debet. ideo omnis pena inquat̄um pena
iusta est et a diuina p̄uidencia. q̄ ad culpam ordi-
nata et ipsius culpe ordinatiua. **Q**uia vero passio
illa potest esse per adp̄cionem boni naturalis vel
boni moralis cū naturali. **H**inc est q̄ q̄dam pena
est mere pena. q̄dam vero est pena et culpa. q̄ bonū
moralē q̄d est iusticia nō adimit̄ nisi per iniusticiā
qui est culpa. **P**rima igitur pena a deo est et p̄m q̄
est pena. et p̄m id q̄d est. a deo sc̄z inq̄ nō instituen-
te s̄ vindicāte. **S**ec̄da vero cū sit culpa p̄m id q̄ est
a deo nō est. sed solum q̄tum ad ordinem. ipsa ve-
ro vel est acta si sequit̄ ad actuale vel est contracta
si sequit̄ ad originale. **S**i igitur p̄prie accipiatur
malum. p̄m q̄ est p̄uatio boni naturalis et affectio
inuolūtaria et malum q̄d patimur sic nō coincidit
cum malo culpe in idē licet sit annexum eidem.
Si vero dicat̄ large vt dicat̄ malum q̄d patimur
sive a nobis sive aliūde sive in natura sive in volū-
tate sic coincidunt in idē sed non ad idē vel p̄m

idem. q̄ q̄ nō est in se culpa dicitur p̄cedentis pe-
na. vel culpa ratione actionis pena dicitur esse ra-
tione passionis. et sic patet quomodo pro quāto et
quare aliquid dicit̄ simul peccatū et pena peccati.

Capitulum xi.

De peccatis autem finalibus siue irremissibi-
bus cuiusmodi sūt peccata in spiritum san-
ctum hoc est tenendum. q̄ licet omne peccatum ge-
neraliter sit contra deum trinū et vnū. a ppriate
tamen aliquod dicitur esse in patrem. aliquod in
filium. aliquod in spiritum sanctum. hoc autē pec-
catum in spiritum sanctum irremissibile dicitur in
hoc seculo et in futuro. nō q̄ in hoc seculo nō possit
dimitti. s̄ q̄ t̄ro dimittit̄. aut vix in hoc seculo q̄
tum ad culpam. modicum autem et quasi nichil si-
et remissio sibi in futuro quātum ad penam. huius
eciam peccati sex sunt differentie scilicet inuidia
gracie fraternae. Impugnatio veritatis agniti. despe-
ratio. p̄sumptio obstinatio. mentis. et impenitencia.
finalis. **R**atio autem ad intelligenciam predic-
torum hec est. quia cum peccatum dicat recessum a
p̄mo p̄ncipio t̄no et vno. Omne peccatum ymagi-
nem trinitatis deformat. et ipsam animam fedat
quantum ad triplicem potenciam scilicet irascibi-
lem racionalem et concupiscibilem et a libero arbi-
trio procedit q̄ in se gerit ī signe trinitatis scilicet
patris racione facultatis. filij quia racionis.

spiritus sancti quia voluntatis. licet autem hec tria
cōcurrant simul ad omnem culpam. que libet au-
tem harum per suum defectum potest esse ratio de-
ordinandi alias. defectus autem circa facultatem
est in potentia. circa rationem est ignorantia. cir-
ca voluntatem est malicia. et hinc est. q̄ cum que-
dam sint peccata ex in potentia. quedam ex igno-
rantia. quedam ex malicia. et potentia attribua-
tur patri. sapientia filio. et voluntas spiritui san-
cto. q̄ quedam dicuntur esse in patrem. quedam
in filium. quedam in spiritum sanctum. Et quo-
niam nichil magis est in voluntate q̄ ipsa volun-
tas. et voluntas est origo peccati. nullum peccatū
est adeo voluntarium et mere. sicut est illud quod
prouenit ex corruptione existente in voluntate. Cū
duplex dicatur inuoluntarium scilicet per violen-
tiam et per ignorantiam. p̄mum per defectum po-
tentie. secūndum per defectum scientie. quando w-
luntas sola corruptione sua licet posset resistere et
sciat hoc malum esse aliq̄d eligerit tunc dicitur pec-
care ex certa malicia. et tale peccatum mere proce-
dit ex in probitate voluntatis liberi arbitrij et di-
recte impugnat gratiam spiritus sancti. Et quia
mere p̄cedit ex libertate arbitrij. ideo nō habet co-
lorem excusationis. et p̄pterea modicam et quasi
nichil debet ei qui punitur. de pena relaxari. Quia
recte directe impugnat grāciam spiritus sancti per

¶ fit remissio p̄c̄i. Ideo dicitur irremissibile. non
q̄ nullomodo possit remitti. s̄ q̄ optum est in se di-
recte est impugnatium medicamenti et remedij p̄
q̄d fieri habet remissio peccati. Et quoniā remissio
fit a deo p̄ gratiam penitenciam in tra ecclesiasticā
unitatem. Ideo d̄e huius peccati accipiuntur s̄m
q̄ directe impugnant illa tria. aut em̄ impugnant
gratiam ipsam penitenciam in se. aut in comparā-
tione ad deum a quo datur. Aut in cōparatione ad ec-
clesiam in qua suscipitur. Si in cōparatione ad uni-
tatem ecclesie. sic q̄ unitas ecclesie cōsistit in fide
et caritate. siue in gratia et veritate sic est duplex
p̄c̄m sc̄z inuidia fraterne gratie et impugnatio ver-
tatis agnice. Si in cōparatione ad deum dantem. q̄
vniuerse vie eius optum ad iustificacionem marie
sunt misericordie et veritas. sic est duplex peccatū
vnū scilicet q̄ impugnat misericordiam. et hoc est
desperacio. et aliud q̄ impugnat iusticiam. et hoc
ē impunitatis p̄sumpcio. Si vero impugnat ipsam
gratiam penitenciam in se vel s̄m se sic est duplex
q̄ gratia penitencialis facit resiliere a peccatis cōmis-
sis et precauere a cōmittendis. contra primum
est obstinacio mentis. contra sc̄d̄m est impenitencia
finalis. Impenitencia dicitur propositum non pe-
nitendi. sic enim est species peccati in spiritum san-
ctum. Sc̄d̄m enim q̄ finalis impenitencia dicit
cōtinuacōz p̄c̄i vsq̄ ad finē. sic ē seqla oīm mortū

q̄ in hac vita nō remittuntur et maxime omnium spe-
ciez peccati in sp̄m sanctū. Et sic om̄e peccatū inci-
um sumit a supbia. et cōsumationē et finem hēt
in finali in penitencia. in quā qui puenit in gehē-
nam corruit. a qua q̄dem in penitētia finali nullus
peccans mōlter potest liberari nisi intueniat grā
mediatoris cristi. et ideo incarnacōnem ipsius desi-
derabat. uniuersitas saluādorū. Cui mediatori do-
mino nostro sit omnis honor et gloria ī secula seculi
seculorum Amen. **¶** Quarta pars de incar-
natiōe uerbi q̄ deuit deum incarnari.

Capitulum primum.

Distincta sunt aliqua de trinitate
dei de creatura mundi. et de corruptela
peccati. Restat nūc uiter aliqua dicē
de incarnacōne uerbi. per q̄d q̄dem uer-
bum incarnatū facta est salus et redemptio gn̄is
humani. nō q̄ aliter deus genus humanū saluare
uel liberare nō potuerit. sed quia nullus alius mo-
dus ita cōgruus et cōueniens fuit ipsi repatori. et
reparabili. et repationi. **¶** Ratio ad intelligētiā
p̄dictorum hec est. quia cū principium effectiuum
rerum nō debuit nec deuerit esse nisi deum. Et nō
alterius sit res conditas reparare q̄ in esse produ-
cere. sicut non alterius bene est esse q̄ simpliatē
esse. detentissimum fuit rerum principium repara-
tiuum esse deum sūmum. ut sicut omnia creauerit

deus per verbum increatum . sit omnia curaret
per verbum incarnatum . Quoniam ergo deus
omnia fecit potenter et sapienter et optime seu be-
nivolenter . deuit vt sic repararet q̄ suam poten-
tiam sapienciam et beniuolenciam ostenderet .
Quid aut̄ potencius q̄ coniungere extrema sum-
me distancia in vnā personam . quid sapiencius
et congruentius quam q̄ ad perfectionem totius
vniuersi fieret coniunctio primi et vltimi verbi .
scilicet dei quod est omnium principium et huma-
ne nature q̄ fuit vltima omnium creaturarum .
quid beniuolentius quam q̄ deus propter seculi
salutem accipiat formam serui . ymmo hec
tante benignitatis est vt nichil clementius . nichil
benignius nichil amabilius excogitari possit .
Conuenientissimus ergo erat hic modus deo repa-
tori p̄pter commendandum differentiam . potenci-
am . sapienciam . et beniuolenciam . **R**ursus q̄
homo videns in culpam auertat se et recessisset a
principio potentissimo . sapientissimo . et beniuo-
lentissimo . **I**deo corruit in infirmitatem ignoran-
ciam . et malignitatem . at per hoc de spūali efficitur
carnalis . animalis . et sensualis . **E**t ideo neptus
erat ad diuinam virtutem in imitandam . ad lucem
cognoscendā . ad bonitatem diligendā . **A**d hoc 9° q̄ hō
ab isto statu reparet̄ grauētissimū fuit vt ei adescē-
dēt̄ p̄mū quācipiū redēdo se vlti noscibile amabile

et imitabile. Et q̄ homo carnalis. animalis et ferri-
suus. nō nouerat nec amabat. nec seq̄batur. nec
sibi p̄porōnabilia et cōsumilia. ideo ad eripiendum
hominē de hoc statu uerbum caro factum est. ut ab
homine qui caro erat et cognosci posset et amari.
ac per hoc et homo deū cognoscens et amās et imi-
tans remediaret a morbo peccati. **P**ostremo. q̄
homo p̄fecte reparari nō poterat nisi reciperet men-
tis innocētiam. dei amicitia. et suam excellentiam
qua soli deo suberat. Et et hoc nō potat fieri nisi
per dñm in forma sui. ideo cōgruū fuit ōbum incar-
nari. **E**xcellentia namq; recipere nō poterat nisi
recipator esset. deus q̄ si mera creatura. tūc homo
esset subiectus illi mere creature. et sic nō recipa-
ret statum excellentie. **A**micitiā quoq; dei recipa-
re nō poterat. nisi p̄ mediatorem cōueniētem. q̄ mā-
nū posset ponere in utrūq; et utriq; p̄ti in formis
esset. et utq; amicus. et ideo sicut similis deo per
diuinitatē. sic similis homini p̄ humanitatē. **I**nnocē-
tiam uero mētis recipere nō poterat nisi dimis-
sa culpa. quā dimittere nō debebat diuinā iusticiā
nisi p̄ satisfactionē cōdignam. et q̄ satisfacere non
potuit nisi deus p̄ toto humano gnē. nec debebat.
nisi homo qui peccauerat. cōgruētissimū fuit huā-
nū genus reparari per hominē deum natum de gnē
ade. **Q**uoniā igit̄ excellētia recipari nō poterat.
nisi per reparatorem excellentissimum. nec amicitia

reformari poterat nisi per mediatorem amicitabilis-
simum nec innocētia reacquiri poterat nisi per sa-
tisfactorem sufficientissimū. Excellentissimus autē
repator non est nisi sit deus. amicitabilissim⁹ non
est nisi sit homo. sufficientissimus satisfactor non
est nisi patē sit deus et homo congruentissimū fu-
it repatioi nrē icarnacō verbi ut fiat genus huma-
nū in esse exierat per verbū increatum et in culpā
eciderat deserendo verbum inspiratum sic a culpa
resurgeret per verbū incarnatū.

Capitulum secundū.

Circa ipsum igitur verbum incarnatum tria
nobis occurrunt scz unio naturarū plenu-
do carnatū et ppassio passionū ppter redimendū
genus humanū. Circa unione naturarū hec tria
cōsiderāda sunt ad intelligendū incarnationis mis-
terium scilicet opus. modus. et tempus. De opere
autem hec tenenda sūt secundū fidē cristianā scilicet
q̄ incarnatio est operatio trinitatis per quam fit
assumptio carnis a deitate et unio deitatis cū car-
ne. Ita tamē q̄ assumptio non tātum est carnis
sensibilis sed etiam spiritus rationalis secundum
potenciam vegetādi sensiedī et intelligēdi ita tamē
q̄ unio nō fit in unitatem nature sed p̄sone nō hu-
mane. sed diuine nō assumpte sed assumptis nō
p̄soē cui⁹libz h̄ p̄soē soli⁹ vbi in q̄ tāta fit unio ut
q̄tq̄ de de filio dei dicat de filio hoīs ⁊ ecōū. hys

et inuocabilitate ipsi⁹ pfectissimē. **H**inc est q^d diu
initas et humanitas nō unū in unitate natūe nec
accidentis. ununtur ergo in unitatem persone et
ypostasis et quoniā diuina natura in nullo supposit
to p̄t subsistere p̄tē quā in p̄pria ypostasi ideo ul
la unio non potest esse in ypostasi seu p̄sona hoīs
sed dei ac p̄ hoc per illā unionē primū p̄cipiū in
vnā suarū ypostasum fecit seipsum suppositum
humane natūe. et ita em̄ vna tm̄ ibi est personali
tas. et unitas personalis ex p̄te. s. assumptis. **P**os
tremo quia ē a p̄mo p̄ncipio vt ē rep̄atiūū recō
ciliando et recōcilians est mediator. **M**ediatio au
tem p̄prie conuenit dei filio ideo et incarnatio.
Mediatoris namq^z ē esse medium inter deum et ho
minem ad reducendū hominem ad diuinam cog
nitionem. ad diuinam cōformitatē. ad diuinā fili
acōnē. **N**ullum autem magis decet eē medium q̄
personam que producit et producitur que est etiā
media personarum nullumq^z magis decet reduce
re ad diuinam cognitionem quam uerbum quo se
pater declarat. quod est unibile carni sicut et uer
bum uoci. **N**ullumq^z magis decet reducere ad con
formitatem quam eum qui est em̄ ymago patris.
Nullumq^z ad filiationem adoptiuā quam filiū
naturalem ac per hoc nullum decet magis fieri filiū
un hominis quam ipsum filium dei omnipotentis
Qm̄ igit̄ idē oīno est filius hoīs et rōe incarnationis

et quicquid vni et eidem sunt eadem in se sunt eadem.
Hic est quod necessario fit ydiamatum nisi sit vo-
cabulum in quo aliqua repugnancia includat sicut sunt
ilia in quibus includitur respectus vniuersis vniuersi nature ad
alteram sicut vniuersi incarnari. assumere et assumi. vel
negatio aliam cuius oppositum alteri competat sicut in
parte esse creati et consimilia in quibus istancia fertur con-
tra regulam phibitam propter causas predictas. **Ca. cxiij**

O modo incarnationis hoc tenendum est quod age-
lo nunciante virgini misterium incarnationis
perficiendum in ipsa virgo credidit appete et con-
sensit. Spiritus sanctus in eam superuenit ad sanctifica-
dum et ferendum. cuius virtute virgo concepit filium
dei. quem virgo peperit et post partum virgo per-
mansit. Conceptit autem non solum carnem verum etiam
carnem amantem. et verbo unitam. nullo peccato obnoxia-
tam sed omnino sanctam et immaculatam. ratione autem
dei dicitur et est dulcissima virgo maria. Ratio au-
tem ad intelligenciam istorum predictorum hec est
quia incarnatio est opus manans a primo princi-
pio in quantum est reparatiuum modo congruentissimo mo-
do communissimo. et completissimo. deest enim eius sapi-
enciam operari congrue deest eius largitate operari propter et
virtute operari perfecte. Quoniam ergo est a primo princi-
pio reparante modo congruentissimo et congruo modus est
quod medicina ex opposito respondeat morbo. et re-
paratio lapsui et ipsum remedium noyumento.

Cum ergo genus humanū lapsū fuerat per dyā
bolicam suggestionem et per consensum mulieris
decepte et p generationem cōcupialem trāssunden
tem originale peccatum in prolem oportuit q̄ eō
rio hic esset angelus bonus suadēs bonū et virgo
credens ⁊ consenciens in bonum suāsū et caritas
spiritus sancti sanctificans et feundans ad concep
tum miraculatū vt sic contraria contrarijs curarē
tur. Ac per hoc sicut mulier per dyabolū decepta et
p vicium cōcupiscibilis cōgnita et corrupta trāssū
dit in omnis culpam morbū et mortē. sic mulier p
angelum erudita. et per spm̄ scm̄ scificata et feun
data absqz omni corrupcōe. tā mētis q̄ corporis
prolem generaret que omnibus ad ipsum veniētis
bus daret gratiam sanitatem et vitā. Rursus qz
a ipso primo principio incarnatio est reparante
modo communissimo. Nā per verbum incarnatum
reparatur lapsus hominum et angelorum vt po
te celestū et terrestrium. et hominū lapsus repa
ratur fm̄ utrumqz sexum. vt medicamētū sit com
mune omnibus decentissimum fuit q̄ ad incarna
tionis misterium fieret concursus angeli m̄lieris
et viri angeli denūciantis mulieris virginis et cō
cipientis viri vero vt concepte proles. Vt sic ange
lus gabriel esset nūcius patris eterni virgo ima
culata esset templum spiritus sancti proles concep
ta esset. Ipsa quidem persona verbi ac per hoc in

cōplemētum vniūsi quartū modū introduci qui. s.
esset de muliere sine semine virili p virtutem opa:
tons summi Quia vero debuit eē cōpletio ī v̄tute.
Hinc est q̄ in cōceptione filij dei simul cōcurrūt vir
tus innata virtus infusa et v̄tus increata. virtus
innata manet p̄parauit virtus infusa purificando
segregauit Virtus increata subito perfecit quod
nō poterat fieri a virtute creata nisi successiue. Et
sic virgo maria mater fuit cōpletissimo modo ipm̄
dei filium concipiendo absq; viro fecundāte spiritu
sancto. Et q̄ in mente virginis amor spiritus sc̄i
singulaiter ardebat ideo in carne eius virtus. s. s.
miracula faciebat. gracia sc̄z p̄am ex̄citante. par
tam adiuuante partim eleuāte naturam iuxta qd̄
conceptus ille mirabilis ex̄igebat.

O tempore vero incarnationis hoc tenēdum
est licet deus a principio potuerit incarnari
noluit tamē nisi in fine seculorum precedente lege
nature et lege figure post patriarchas et prophe
tas quibus etem̄ per quos fuit incarnatio repro
missa post quos incarnari dignatus est tamquam
in fine temporum et plenitudinem. iuxta qd̄ dicit
aplūs. Vbi venit plenitudo temporis misit deus fili
um suū. natum ex muliere factum sub lege ut eos
qui sub lege erant redimeret. Ratio autem ad in
telligenciā predictorum hec est est quia incarna
tio ē op̄9 primi principij reparantis iuxta qd̄ dicit

et cōuenit s̄m libertatem arbitrii s̄m sublimitatē
remedy et s̄m integritatē uniuersi. Nam sapiētissim⁹
artifex in agēdo omnia hec attēdit. Quoniā ergo
libertas arbitrii hoc requirit ut ad nichil trahat
in uita sic debuit deus genus hūanū reparare ut salu
tē inueniret qui uellet querere saluatōrē. qui uero
nollet saluatōrē q̄rere nec salutem per consequēs
inueniret. Null⁹ autē querit medicū nisi recōgnos
cat morbum. Nullus querit doctorem nisi recōgnos
cat se ignorātē. Nullus adiutorē nisi recōgnos
cat se impotētē. Quia ergo homo in p̄ncipio sui
lapsus ad huc supbiebat de sciēcia ⁊ uirtute ideo
premisit deus tempus legis nature in quo cōuinc
retur de ignorācia et post cognita ignorācia h̄c
permanente superbia de uirtute qua dicebat non
de est qui faciat. sed de est qui iubet addidit legē
preceptis moratibus erudientem ⁊ cōmōnialib⁹
aggrauantem ut habita sciēcia et cognita ipsa i
potencia confugeret homo ad diuinam misericor
diam et grāciam postulandam que data est nob
in ipso aduentu cristi. Ideo post legem nature et
scripture subsequi debuit incarnatio uerbi. **Rur**
sus quoniā quidem sublimitas remedy requirit
ut credatur fide firmissima et ametur caritate ar
dentissima tamquam autem illud misterium secre
tissimum etenim saluberrimum. Ideo quōdam cō
gredientissimum fuit ut ante cristi aduentū p̄cēret

et cōuenit s̄m libertatem arbitrii s̄m sublimitatē
remedy et s̄m integritatē uniuersi. Nam sapiētissim⁹
artifex in agēdo omnia hec attēdit. Quoniā ergo
libertas arbitrii hoc requirit ut ad nichil trahat
in uita sic debuit deus genus hūanū reparare ut salu
tē inueniret qui uellet querere saluatōrē. qui uero
nollet saluatōrē q̄rere nec salutem per consequēs
inueniret. Null⁹ autē querit medicū nisi recōgnos
cat morbum. Nullus querit doctorem nisi recōgnos
cat se ignorātē. Nullus adiutorē nisi recōgnos
cat se impotētē. Quia ergo homo in p̄ncipio sui
lapsus ad huc supbiebat de sciēcia ⁊ uirtute ideo
premisit deus tempus legis nature in quo cōuinc
retur de ignorācia et post cognita ignorācia h̄c
permanente superbia de uirtute qua dicebat non
de est qui faciat. sed de est qui iubet addidit legē
preceptis moratibus erudientem ⁊ cōmōnialib⁹
aggrauantem ut habita sciēcia et cognita ipsa i
potencia confugeret homo ad diuinam misericor
diam et grāciam postulandam que data est nob
in ipso aduentu cristi. Ideo post legem nature et
scripture subsequi debuit incarnatio uerbi. **Rur**
sus quoniā quidem sublimitas remedy requirit
ut credatur fide firmissima et ametur caritate ar
dentissima tamquam autem illud misterium secre
tissimum etenim saluberrimum. Ideo quōdam cō
gredientissimum fuit ut ante cristi aduentū p̄cēret

trūta testimōia pphetarū tā exp̄hata in verbis q̄
ip̄hata in figuris. ut multis et firmis testimonijs
quod erat secretum fieret certum et indubitabile
ad credendū. p̄t̄erēt etiā multiplicia p̄missa et ac-
dētissima desideria ut p̄missum b̄n̄ficiū expecta-
retur et spectatū differret dilatū amplius desidera-
retur. et diu desideratū feruēci⁹ amaret et grōsus
susciperet et sollici⁹ seruaret. **P**ostremo qm̄ inte-
gritas et perfectio vniuersi requirit ut vniūsa sine
ordinata q̄tū ad loca et tpa et hoc opus incarnatio-
nis eāt p̄f̄ssūm iē oia opa dina. ⁊ p̄cess⁹ dz eē ab
i⁹f̄cōe ad p̄f̄c̄m ⁊ n̄ ecōūso. **H**ic ē qd̄ op⁹ illd̄ debuit
fieri in fine temporū ut sicut prim⁹ us homo qui eāt
totius mūdi sensibilis ornameētū vltimo fuerat
conditus scz sexta die ad totius mundi cōpletionē
sic sedūs homo totius mundi repati cōplementū
in quo primum principium coniungitur cum vlti-
mo scilicet deus cum limo fieret in fine temporū hoc est
in sexta etate que est etas apta ad exercitiū sapi-
entiae ad eneruationem concupiscencie et ad transi-
tum a statu turbinis ad quietem que omnia com-
petunt sexte etati deorsus mundi p̄pter incarnati-
nem filij dei. **Q**uoniā igitur aduentus casti fuit in
tempore legis gracie et in exhibitione gracie rep-
misse et in p̄c̄ipio etatis sexte ⁊ hec omnia debent
plenitudinem quia lex gracie implet legē scripturę et
solutio p̄missi implet promissionem. et sexta etas

rōne perfectionis senarij sonat in plenitudine. **H**ic est q̄ in aduentu filij dei dicitur esse plenitudo tēporum nō p̄pter hoc q̄ in eius aduentu tempus finitur sed quia temporalia misteria impleantur. sic autem cristus non debuit venire in principio temporis quia aduentus eius nimis fuisset festinus sic nec differre voluit vsqz in finem vltimum quia tunc ei nimium esset tardus. **D**ecebat enim saluatorem inter tempus morbi et tempus iudicij introducere tempus remedij. decebat mediatorem quedam suorum membrorum precedere quedam sequi. decebat ductorem perfectum tunc se ostendere cum eēt oportunitas arrendi ad brauium ⁊ hoc ē i fine tpm. et iuxta tminū et ia propriaōe ad finale iudiciū ut p̄ timorē iudicij stimulati. ⁊ p̄ spem p̄mij attracti ⁊ p̄ p̄fectionē exēpli aiati vigorose et p̄fecte seq̄mur ducē de v̄tute in virtutē vsqz quo pueniam⁹ ad brauiū felicitatis et̄ne. De plenitudine gr̄e cristi.

Postquā innotuit nobis verbum incarnatū quātū ad v̄nionē naturarū cōsiderādum est quātū ad plenitudinem carismatum spiritalium. **C**irca que primo consideranda est plenitudo gr̄e in affectu. deinde plenitudo sciencie in intellectu. **P**ostremo plenitudo meriti in opere et effectu. **D**e plenitudine igitur gr̄e in affectu in cristo. hoc tenendum est q̄ in cristo a sui conceptione fuit ipsa plenitudo omnis gr̄e ac plenitudo oīs p̄fōis.

quātū ad grāciam singularis p̄sone et quātū ad grāciam
capitis. et quātū ad grāciam vniōnis. ita q̄ p̄ grāciam
singularis p̄soē. habuit oīs culpe imunitatē. et
quātū ad actum. et quātū ad posse quia nec peccauit
nec peccare potuit s̄ peccatū h̄re. Per grāz. v̄o vni
ōnis dignus est non tantū felicitate glorie. Verum
etiam adoracōe latrē que est cultus reuerēcie soli
deo debite. Per grāciam v̄o capitis ifluit motum
et sensum in vniūsos quia accōdunt. ad eū vel per
fidem rectam. vel fidei sacramenta siue aduentū ei⁹
precesserint siue fuerint subsequuti. Nam et qui prei
bant et qui sequebant̄ clamabant osanna filio d̄i
Ratio aut̄ ad itelligēciā predcōz. hec est. q̄ repacō
est opatio primi p̄cipij ita q̄ ab ipso manat s̄m
liberalitatē et ad ipsum reducit s̄m cōformitatem
ideo oportet q̄ fiat per grāciam deiformitatē. Grā
em̄ a manat a deo liberalit̄ et reddit hominē difor
mē. Quā igitur reparatiuū p̄cipiū p̄ grāz. reparat et
oīs res plen⁹ ē i origine q̄ alibi n̄cē ē q̄ in princi
pio nostro reparatio scilicet cristo domino fuerit om
nis gracie plenitudo. Et quoniam reparatiuum
principium in reparando non tantum tenet ratio
nem principij verum etiam medij et extremi. Ex
tremi quidem in satisfaciendo medij in r̄cōsiliādo
et p̄cipij i supfluēdo. Nō n̄cē ē q̄ i cristo fuit pleitu
do gr̄e r̄ōe extremi satisfaciētis. medij r̄cōsiliātis et
p̄cipij supfluētis. qm̄ igit̄ extremū ad satisfaciēdū ē.

ydoneum necesse est esse deo placens. Ac p hoc ab
omni peccato perfecte in mūe. et hoc nō potest esse
nisi per donum diuine gracie in aliquo homine ne
cesse fuit ponere in cristo graciā ipsum significan
tem et cōfirmantem quam vocamus graciā sin
gularis psonē Rursus qm̄ mediū ad recōsiliandū
cōueniens non est nisi habeat in se utrāq; naturā
superiōrē scz et inferiōrem adorabilem et adorātē
et hoc fieri nullomō potest p n̄ sume dignatiū et
gratuitā vnionem ideo necesse est in cristo ponē
graciā super omnem graciā et omnimoda re
uerenciā venerādā quā vocamus grā; vnionis
rōne cui⁹ cristus est homo super om̄ia benedictus
deus et ideo cultu latrē venerādus. **P**ostremo q̄a
p̄ncipiū ad influendum efficac̄ n̄ ē nisi habeat in
se plenitudiez fontalē et origialē que nō ē tm̄ pleni
tūdo sufficiēcie. sed etiā suphabūdācie. ideo nō ē
v̄bū incarnatū plenū esse grē et veritatis. ita q̄ de
pleitudie ei⁹ accipere valeāt unūsi iusti sicut unū
ūsa mēbra a capite recipiūt influenciā motus et
sens⁹. ⁊ p̄ hoc vocatur hec grā grā capitis pro eo
q̄ sicut caput hz in se sensuū pleitu diez ceteris mē
bris ē cōforme ceteris p̄sidz. ceteris bñficiū p̄stat in
fluēcie q̄ capita onectūt sic crist⁹ hñs in se grē supha
būdāciā nobis p̄silis in natuā p̄ ceteris scūs ⁊ iust⁹
ce teris q̄ ad ipz accedūt p̄stat bñficiū grē ⁊ spūs p̄
q̄ sit sēs⁹ ⁊ mot⁹ in spūalib⁹. **E**t qm̄ ad ipz accedere

presentibus et futuris. ideo ratio influendi in cristo
potitur respectu omnium tam preteritorum quam presentium
et futurorum in cristu credenciam et in cristo renatorum
qui per fidem copualant cristo et per gratiam influente sunt me-
bra cristi et temple spiritus sancti ac per hoc filij dei patris in
consequa ad invicem per in dissolubile vel in divisibile vi-
tulum caritatis. Quod sicut distantia locorum non divi-
dit sic nec divinitate tempore sepatur. ac per hoc omnes
iusti ubique sunt et quicumque fuerunt unum efficiunt
corpus cristi mysticum sensum et motum suscipiendo ab
uno capite influente secundum fontalem radicalem et origina-
lem pleitudinem omnis gratie in cristo habitatis sicut
in fonte.

Capitulum vi.

De pleitudine sapientie hoc tenendum est. Quod in verbo
carnato in cristo scilicet domino fuit fructiois sapien-
tie plenitudo non solum quantum ad cognita verum etiam quan-
tum ad cognoscendi modos et deas. In cristo namque
fuit cognitio sempiternalis ex parte divinitatis cog-
nitio sensibilis ex parte sensualitatis et carnis. Cog-
nitio sciabilis ex parte mentis et spiritus et hec fuit tri-
plex quoad substantiam. quoad gratiam. quoad gloriam. unum sapias
huit et ut deus et ut homo et ut comprehensor. et ut viator
et ut illuminatus per gratiam. et ut recte formatus per naturam. et
ita in unum fuit in cristo. v. modo cognoscendi. primum est
per divinam naturam et agnovit omnia actualia et per se habilia facta
et ifacta agnoscere actualia et apprehensiva et per gloriam et sic omnia
agnovit actualia et facta agnoscere actuali comprehensiva

In finita vero cognōe habitualis vel excessiua. ter-
tius per gratiam et hic cognouit omnia spectan-
cia ad hūani genēis redēptōez. Quartus s̄m na-
tura integrā cuiusmodi fuit in adā et hic cognouit
omnia que spectāt ad vniūsi cōstitucōez. Quintus
s̄m sensibilem exp̄ienciam et hic cognouit ea que
uenerunt ad organa sensuum s̄m quē modū dicit
q̄d didicit ex hys que passus est obediēciā. Ratio
aut̄ ad intelligēciam predictoz hec est. quia sicut
reparā principij est nos reparare per liberalissimam
graciā sic etiā per prouidentissimā sapiēciā. Quia
enī s̄m ordinem sapiēcie conditū fuerat non potest
absq; luce et ordine sapiētie reparari. Et ideo sicut is-
tus in munis esse debuit ab omni culpa sic elonga-
tus ab omni ignorācia. ac p̄ hoc totaliter replet̄
sapiēcie sup̄ne luce et arcūfulgēcia. Quia p̄pter
cognōez perfectā habuit s̄m utramq; naturam et
potēciam cognoscitiuam et secundū omnium rerum
existētiā. Quia ergo res habēt esse i eterna ar-
te et i hūana mēte et i p̄prio gnē. nāe fuit hēc hāc
t̄formē rez cōgnōez. Quia v̄do res duplē p̄t cōgnosci
i arte. s̄. l̄ ab ip̄o artifce l̄ ab alio arte cōplāte. s̄. l̄
h̄z duplē cōgnosci i mēte etiā p̄t acq̄sitiōez q̄ xp̄o nō
p̄p̄t p̄t ip̄scōez. vel s̄. hitū inatū vel s̄. hitū ifuū
Hic ē q̄ ad p̄fctāz sapie pleitudiez necessariū fuit
v. mōs p̄dōs t̄pici i xp̄o dō a hoie. ut i arte ecna cō-
gnoscat res p̄ nāz d̄initas et p̄ glāz cōp̄hensionis.

In mente sua per habitum naturalem et inatum sicut agnos-
uerunt adam et eua et angeli et per habitum infusum
gratuitum sicut sci dei et per spiritum sanctum illumina-
ta. In proprio vero genere agnosceret. via sensus me-
morie et est experientie que in nobis facit rem cognitam
cognosci. in christo vero rem cognitam per unum modum cog-
noscere facit secundum alium non. Quoniam enim divina substantia virtus et
operatio est inmensa. Hinc est quod per primum modum que est per na-
turam diuinitatis infinita actualiter comprehendit. quodam
enim in ineffabili modo summo infinito omnis infinitas est fini-
ta. Quia vero creature quantumcumque sublimate finita est
substantia virtus et operatio. Ita tamen quod mens humana non que-
rit nisi in bono infinito. nec tamen illud proprie comprehendit quod
infinitum non comprehendit a finito accepta comprehensione proprie
hic est quod quantum ad hunc modum agnoscendi anima est per gloriam; com-
prehensiois capit quantumcumque potest capere nam sicut per bonum infini-
tatum beatificata cui est summe unita. ac per hoc ad finita
se extendit actualiter comprehendendo ad infinita vero habitu-
aliter. vel etiam excedendo. non enim potest anima equari verbo nec
in scientia nec in aliquo alio. Rursum quia gratia max-
ime respicit opus reparationis. hinc est quod secundum mo-
dum tertium cognoscendi per gratiam perfectissimam cog-
nouit christus omnia que spectant ad reparationem nostram; longe
excellenter et melius quam angelus prophetarum vel etiam angelorum
in plenitudine quod natura hominis bene instituta nata erat omnibus creaturis
prece. et ipsas nosce tantumquam eas que debebant sibi sicut
patuit in primi hominis conditione hic est quod quantum ad hunc modum

agnoscendi cognouit oia que spectat ad mudana
machina constituenda longe excellencius q̄ adam.
Postremo quia sensus nō est perceptiuus rerum
nisi ad obiecti presentiam. Hinc est q̄ fm cognitio
nē sensitiua non simul agnoscebat omnia s̄ nunc
hec nūc illa iuxta q̄ optinū erat ad reparacōez hūai
generis faciendā. **Ca. septimū.**

Omnipotētie vero meiti cristi hoc tenēdū ē q̄
i cristo dño fuit ois meriti perfectio et pleitu
do. p̄mo q̄tū ad eū q̄ mēbat. q̄ n̄ tm̄ fuit hō uerunt
etiā de. scdo q̄tū ad t̄ps in q̄ mēbat q̄ ab istāti cō
reptiois vsq; ad horā mortis. t̄cio q̄tū ad id per q̄
mēbat q̄ p̄ perfectissimū hitū caritatis et p̄fissimū
exercitiū uirtutis i orādo i agendo et i paciēdo. quar
to q̄tū ad eū cui mēbat q̄ n̄ tm̄ sibi. uerū etiā nob̄
ymmo oib; iustis. quinto q̄tū ad id q̄ mēbat nob̄
quia n̄ tm̄ gloriā v̄m etiā ḡciā et uia n̄ tm̄ glā; spi
tus s̄ etiā stolā carnis et apercōez ianue celestis.
sexto q̄tū ad id qd̄ mēbat sibi q̄ liz n̄ mēret gloriifi
cacōez mētis q̄ iā hēbat mēbat tū gloifiacōez cor
pois acceleaōez r̄surrectois. deificacōez sui nois et
dignitatū iudicialē ptātis. septio q̄tū ad modū q̄
tū em̄ t̄plē dicat̄ āquis mēri. uel de debito faciēdo
magis debitū. uel de debi to v̄nomo faciendo debi
tum alio modo omnibus hys modis meruit nobis
**Et terciomodo tantum meruit sibi faciente hoc
plenitudine quidem gracie spiritus sancti per quā**

erist? si fuerat bñs a i statu merēdi. ita q sup e? me
itu oia merita nrā hñt fundari. Ad ad itelligēciā p
dcoz hec ē qz cū i pñcipio repācio isto dño nostro
fuit pleitudo grē a sapie q se nob oigo rēe a scē vi
uēdi. nō ē qz i xpō fuerit pleitudo a pfcō ois meriti
p omnē modū plitudis. qz em i cristo fuit pleitudo
grē vnois p quā dē? erat ab istāi cōceptiois hñs
gloriā cōphēsiōis et motū liberi arbitrii. **Hic est**
qz necessario fuit pfectio meriti in cristo a qtu ad
excellētissimā dignitatē mētis et qtu ad cēlīmā
oportunitatē tps. Rursus qz fuit i eo pleitudo grē
psone singularis p quā hñt firmissimā caritatē et
omnes virtutes pfectas qtu ad hitus exercēcia.
Necesse fuit qz in eo eēt plenitudo meriti. qtu ad id
p qz cōūgit mereri cuiusmoī ē radix caritatis a ac
tus mltiplcis vtutis. āpli? qz i eo fuit pleitudo grē
capitis p qz pleissimā hñt influēciā i mēbra sua. hic ē
qz pleitudinē hñt meriti n̄ tm̄ tpsū sui s̄ etiā tpsē
tu nā qb? sic oia spūalia q hē? influūt rōe dimita
tis sic meruit rōe assūptē. hūāitatis sū sint bō pñ
tis status sū etne felicitatis. postremo tātoz caris
matū pleitudo necessaiō pōbat i cōsto sūmā a pfcāz
felicitatē s̄ sui pte supiorē hz dspēsate p̄t nos ez i
statu vie. hic ē qz pfcōez hñt meiti qtu ad id qz me
ruit sibi qz n̄ glāz n̄ bñtudinēz aie cōcātā q nālic i ip
so oē meitū añ ibat s̄ solū illa cū q? stat? vie statē n̄
pōtāt sic stolā corpis cū glā sue excellētissimē dignitatis

Hinc etiam ē q̄ perfectionē habuit meriti q̄tū ad
modū merēdi q̄ em̄ in ipso ab instanti cōceptionis
fuit perfectissima plenitudo statim omnia meruit q̄
potuit mereri resp̄cū sui. Ac per hoc debitū vno mō
potuit facere debitū. alio mō de debito debitū vel de
bitō magnū debitū facere nō potuit sibi. quia nullo
mō potuit in sc̄itate proficere cum a principio esset
sc̄issimus fecit tamen hoc nobis. quia merito ipsi
iustificamus p̄ graciā et p̄ficiam⁹ i iusticiā p̄ eter-
nā gloriā coronamur. ac per hoc in merito cristi
radicata sunt omnia merita nostra siue satisfacto-
ria pene siue meritoria eterne vite. quia nec ab of-
fensa sūmī boni digni sum⁹ absolui. nec in mensi-
tate eterni p̄m̄y que deus est digni sum⁹ lucrari n̄
p̄ meritū hoīs dei cui dicere possu⁹ a dele⁹. Oia op̄a
nostra opatus es in nobis dñe Ipse inq̄ est dñs
cui p̄pheta dicit dixi dño de⁹ meus es tu qm̄ bono-
rū meorū nō eges. **De passione cristi.**

Postq̄ c̄ v̄bū icar̄itū cōsiderata ē via nāz. cōsid-
rata ē n̄loī⁹ plenitudo cōsideratū. deinde cōsideranda
ē tollerācia passiōz. ita q̄ cōsiderand⁹ ē stat⁹ paciētis
mō⁹ paciēdi. a exit⁹ passiōis d̄ statu v̄o paciētis
hec tenēda s̄c̄. s̄. q̄ xp̄s assūpsit n̄ tm̄ hūanā nāz s̄c̄
d̄fūs ita nāz. assūpsit ei penatitates cōrles vt fa-
mē sic̄ a lassitudiez assūpsit a sp̄uales vt esticiam
geitū a hore nec tm̄ oēs cōrles assūpsit sic̄ h̄c d̄fūs
eḡtudinū cōrliū mltiformiū nec oēs sp̄uales sicut

funt ignorantia et rebelliones carnis ad spiritum
nec qualiter aq; q; sic necessitatem paciendi susce-
pit ut nichil posset pati in vite nec hm voluntatem
diuinitatis nec hm voluntatem rationis. licet pas-
sio fuerit cōtra voluntatem sensualitatem et car-
nis. sicut exprimit oratio saluatoris qua dicit. nō
fiat ego volo sed fiat tu vis. **R**atio autem ad in-
telligentiam p̄dictorum hec est. q; cum repatiuum
principium in recōsiliando necessario habeat medi-
atoris officium. ideo necesse est q; habeat cōuenien-
tiam extremorum cum utroq; nō solum quātum
ad naturam. verum etiam quantum ad ea q; sunt
circa naturam. Quoniam ergo deus est iustus et
beatus immortalis et impassibilis. homo vero lap-
sus est peccator et miser passibilis et mortalis. ne-
cesse fuit mediatorem dei et hominum. ut hominē
posset reducere ad deum. cū deo cōmunicare in iusti-
tia et beatitudine. cū homine vero in passibilitate et
mortalitate ut sic habendo mortalitatem trāseun-
tem et beatitudinem p̄ueniētem hominem reduce-
ret. de presenti miseria ad vitam beatam. Sic eō-
tra angelus malus habendo immortalitatem cum
miseria et iniusticia fuit mediator faciēs eadē in cul-
pam et miseriā p̄ suggestionem suā. Qm̄ ergo ip̄e
mediator debuit habē innocētiam et b̄titudinem
fructōnis cū mōrtalitate et passibilitate. hinc ē q; sil-
debut esse viator et cōprehēsor. de omni etiā statu

aliquid habuit in se s̄m q̄ dicitur assumpsisse de
statu innocencie peccati immunitatem. de statu na-
ture lapse mortalitatem. de statu vero glorie bea-
titudinem fruicōnis perfecte. **R**ursus quoniam
penalitates viciose sicut sunt illa quatuor p̄pter
peccatum originale inflictā scilicet ignorācia infir-
mitas malicia cōcupiscencia stare nō possunt cū
perfectissima innocencia. **H**inc est q̄ nec has as-
sumere debuit nec assumpsit. **Q**uia vero pene q̄
sunt ex̄citatiue virtutis perfecte. et testificatiue hu-
manitatis nature nō simulate. potissime ille sunt
q̄ respiciunt naturā in cōmuni sicut fames et sitis
in absencia alimenti tristitia et timor in presencia
noamenti. **H**inc est q̄ illas debuit assumere et
assumpsit. **P**ostremo q̄ nullus innocens debet
inuitē aliquā penam sustinere. q̄ hoc esset contra
ordinem diuine iusticie. nullus etiā mortalis vult
mori et pati s̄m appetitum nature q̄ naturaliter re-
fugit mortem. **H**inc est q̄ cristus habere debuit
huiusmodi penalitates. sic tamen q̄ nichil posset
pati inuitē s̄m rācōnem. nō solum p̄pter b̄itudinē
et diuinitatem omnipotētem sibi unitam per q̄ pote-
rat repellere omnia. s̄ etiā p̄pter p̄fectissimam in-
nocēciā q̄ s̄m ordinē naturā iusticie n̄l p̄mittit pa-
ri inuitē. sic etiā pateret de t̄n h̄ eēt p̄tra nālē icliā
rōz et appetitū natūe q̄ ē i s̄sualitate et carne. **H**ic
ē q̄ x̄pc orās s̄m rōz volūtatē carnis exp̄mebatur

cōtra passionem fugiebat cū dicebat. transeat a
me calix iste. volūtatem tamen rācōnis voluntate
patris conformabat et appetitui carnis pōnebat
cū dicebat Non mea volūtas s; tua fiat. Et sic vna
voluntas nō erat alteri cōtraria. qz fm volūtatem
diuinam qd iustum erat voluit fm voluntatem ra
tionis iusticie cōsensit. s; fm voluntatem carnis pe
nam recusauit s; tamen iusticiam nō accusauit. et
sic unaq; voluntas qd suū erat operabatur. et qd
ad se pertinebat sequebatur. voluntas scilicet diui
na iusticiam. voluntas rācōnalis obedientiam.
voluntas carnis naturam. ac per hoc non erat in
cristo colluctatio et pugna s; parata ordinatio et
tranquillitas ordinata.

De passione q̄tūm ad statum patienter.

¶ Caplū nonū.

Quomodo autem patiendi hoc tenendum est.
qz cristus scilicet passus est passione genera
lissima. passione acerbissima ignominiosa. passioe
interemptoria s; viuificatiua. Passione inquā ge
neralissima quantum ad naturam humanam non
solum fm omnia membra corporis principalia. ve
rum etiam fm omnem anime potētiā. licet nichil
ul pati posset fm diuinam naturam. Passus est eti
am passione acerbissima. qz non solum dolendo vt
patiens per vulnera. sed etiam delendo vt cōpati
ens ppter nostra delicta. Passus est etiā passione

ignominiosa. ppter patibulum crucis qd erat sup
plicium pessimorum. et ppter consortium iniquoz
scilicet latronū cum quibus fuerat deputatus. pas
sus est etiā demiq; passione interemptoria per se
paracōnem anime a corpore salua tamen vnione
vtriusq; cum deitate. Anathema em̄ est qui dicit
dei filium naturam quā semel assumpsit aliquādo
reliquisse. ¶ Ratio autem ad intelligenciam p̄dicta
rum hec est. quia reparatiuum principium sicut
ordinate produxit sic et ordinate debuit reparare
humanum genus. sic ergo reparare dēt vt salua
sit libertas arbitrij. saluus sit nichilominus honot
dei. saluus etiā sit ordo regiminis vniuersi. ¶
Quia ergo reparare debuit salua libertate arbitrij
reparauit dando exemplum efficacissimum quod
informat et inuitat ad culmen virtutum. Nichil
autem magis informat hominem ad virtutem q̄
exemplum tollerandi mortem ppter iusticiam et
obedienciam diuinam. mortem inquam non quā
cumq; sed penatissimam. Nichil enim magis in
citat quam tanta benignitas. qua pro nobis alissi
mus dei filius non pro nostris meritis ymmo cū
multis nostris demeritis posuit animam suam.
q̄ benignitas tanto magis ostenditur quanto p
nobis grauiora et abiectiora pati voluit deus.
Qui enim proptio filio suo non pepercit sed pro no
bis omnibus tradidit illum. quomodo nō cum ac

Qui em̄ pprio filio suo nō pepercit sed pro nobis
omnibus tradidit illum. quomodo nō cum illo om
nia nobis donauit. Ex quo inuitamur ad ipsum a
mā dum. et amatum imitandum. **R**ursus qz repa
rare debuit saluo honore dei offerendo obsequium
satisfactiuū. Est autem satisfacere honorem debi
tum deo rependere. honor autem deo subtractus p
superbiam et inobediētiam respectu rei ad quam
homo astringitur nullomodo melius restituitur q̄
per humiliacōnem et obedientiam ad eam rem ad
quam nullatenus tenebatur. Quoniam ergo p̄p̄s
ihesus in quantum deus equalis erat patri in for
ma dei. in quantum homo innocens nullatenus erat
debitor mortis. dum semetipsum exinamuit et fac
tus obediens usqz ad mortem. exsoluit deo q̄ non
capuit per obsequium satisfactionis p̄fecte. et ob
tulit sacrificium summe suauitatis pro perfecta dei
placatione. Postremo qz reparare debuit saluo or
dine regiminis vniuersi ideo p̄ remedium congru
entissimum. Congruentissimum autem est vt cō
traria contrarijs curentur. quia igitur homo vo
lens esse sapiens vt dicit deus peccauit in ligno ve
lito volens delectari itaqz inclinatus est ad libidi
nem erectus in presumptionem. ac per hoc totum
genus humanum infectum est et perdidit immorta
litatem et incurrit debitam mortem. Hinc est qz
ad hoc qz homo exparetur cōuenienti remedio qz?

factus homo voluit humiliari. et in ligno pati et
contra infectionem vniuersalem pati passione ge
neralissima. contra libidinem passione acerbissi
ma et contra presumptionem passione ignomino
sissima. contra mortem debitam et inuitam pati
mortem non inuitam sed voluntariam. **Quia** er
go generalitas infectionis in nobis in fecerat non
solum corpus et animam. sed etiam omnem corpo
ris partem et omnem anime potenciam. **Hinc**
est qd cristus passus est secundum omnem corporis
partem. et in omni potencia anime. et in inferiori
parte rationis. q̄ summe in deo delectabatur ut ra
tio per unionem sui ad superius. et summe pacie
batur ut natura per coniunctionem ad inferius.
quia cristus erat viator et comprehensor simul.
Rursus quia libido vehementer infecerat in nobis
carnem et animam et quantum ad carnalia et spi
ritualia peccata. **Hinc** est qd acerbissima passio
ne passus est in carne. et amantissima cōpassus est
in anima. quia in carne erat maxima equalitas
complexionis et perfecta viuacitas sensuum. in a
nima vero summa caritas ad deum et summa pie
tas ad proximum. **Hinc** est qd uterq; dolor fuit
intensissimus. **Amplius** quia tumor superbie. ali
quando surgit interius ex presumptione. aliquan
do exterius ex ostentacione et aliena laude. **Et**
ideo ad remediandum omnem superbiam. spūs

Cristus passus est verumq; genus ignominie et in
se patiente et in comitatu quem habuit in passioe
Postremo q; hec oia nō atangebant diuinam na
tura impassibilem s; solum huānam. Hinc est q; in
morte cristi sic est facta diuisio anime a carne ut ta
men salua esset. vnitās p̄sone et vnio tam carnis
q̄ anime cum diuinitate. Et q; vnio anime cum
corpore facit hominem et facit viuū. Hinc est q;
cristus nō fuit homo in illo triduo licet anima et
caro vnita cum verbo essent. vnde q; mors in hu
mana natura non potuit mortem inducere in per
sona q; semper fuit viuā. ideo mortua est mors in vi
ta et per cristi mortem absorpta est mors in victoria
et princeps mortis deuictus. ac p; hoc homo a mor
te et causa mortis per meritum mortis cristi tamq̄
per remedium efficacissimum liberatus.

De passione quantum ad exitum.

Capitulum decimū.

DExitu autem passionis cristi et fructu. hec
indubitanter tenenda sunt. scilicet q; anima
cristi post passionem descendit ad infernum siue ad
limbum ad liberationem non omnium sed eorum
qui inter membra cristi decesserunt per fidem viuū
vel per fidei sacramentum. Post hec tertia die re
surrexit a mortuis in sumendo corpus qd prius vi
uificauerat sed non tale quale prius fuerat quia
prius fuit passibile et mortale. postquam autem

desurrerit impassibile et immortale uiuentis perpetue
Unde post quadraginta dies ascendit ad celos
ubi super omnem creaturam exaltatus sedet ad
dexteram patris. qd dictum intelligitur non quan-
tum ad situm qui non conuenit deo patri sed quan-
tum ad excellenciam bonorum quia scilicet residet
in potioribus bonis patris. **P**ostremo interiec-
tis decem diebus misit in a postolos promissum
spiritum sanctum per quem congregata est ecclesia
gencium et ordinata secundum diuersas distribu-
ciones officiorum et gratiarum. **R**acio ad in-
telligenciam predictorum hec est. quia sicut cristus
inquantum uerbum increatum perfectissime omnia
formauit. sic inquantum increatum omnia perfec-
tissime reformare debuit. licet enim perfectissimum
principium opus non dimittere circa perfectum
Debuit ergo reparatorium principium redempti-
onis humane remedium perducere ad perfectum.
ad hoc autem qd esset perfectissimum oportuit qd es-
set sufficientissimum et efficacissimum. quia suffi-
cientissimum ideo se extendit ad celestia terrestria
terrestria et infernalia. **Q**uia ergo per ipsum
funt infernalia recuperata. terrestria remediata.
celestia reintegrata. ita qd primum horum fecit p-
remiam. secundum per gratiam. et tertium per glo-
riam. **E**t ideo post passionem anima descendit ad
inferos ad liberandum in inferno detentos. **D**eum

desurrerit
impassibile
immortale
uiuentis
perpetue
unde
post
quadraginta
dies
ascendit
ad
celos
ubi
super
omnem
creaturam
exaltatus
sedet
ad
dexteram
patris
qd
dictum
intelligitur
non
quantum
ad
situm
qui
non
conuenit
deo
patri
sed
quantum
ad
excellenciam
bonorum
quia
scilicet
residet
in
potioribus
bonis
patris
postremo
interiec-
tis
decem
diebus
misit
in
a
postolos
promissum
spiritum
sanctum
per
quem
congregata
est
ecclesia
gencium
et
ordinata
secundum
diuersas
distribu-
ciones
officiorum
et
gratiarum
Racio
ad
intelligenciam
predictorum
hec
est
quia
sicut
cristus
inquantum
uerbum
increatedum
perfectissime
omnia
formauit
sic
inquantum
increatedum
omnia
perfectissime
reformare
debet
licet
enim
perfectissimum
principium
opus
non
dimittere
circa
perfectum
debuit
ergo
reparatorium
principium
redempti-
onis
humane
remedium
perducere
ad
perfectum
ad
hoc
autem
qd
esset
perfectissimum
oportuit
qd
esset
sufficientissimum
et
efficacissimum
quia
suffi-
cientissimum
ideo
se
extendit
ad
celestia
terrestria
terrestria
et
infernalia
quia
ergo
per
ipsum
funt
infernalia
recuperata
terrestria
remediata
celestia
reintegrata
ita
qd
primum
horum
fecit
p-
remiam
secundum
per
gratiam
et
tertium
per
gloriam
Et
ideo
post
passionem
anima
descendit
ad
inferos
ad
liberandum
in
inferno
detentos
Deum

de resurrexit a mortuis ad viuificandum in pecca-
tis mortuis. ascendit ad celos captiuam duxit cap-
tiuitatem ad reintegrandum ierusalem celestem.
misit spiritum sanctum ad edificandum ierusalem
terrestrem. **Q**ue omnia necessario consequuntur
et exiguntur ad sufficientiam reparationis huma-
ne. **R**ursus quia remedium illud fuit efficacissi-
mum tam in eos qui cristi aduentum precesserunt
quam in eos qui sequuntur. qui tam ad ipsum cri-
stum accedunt et accesserunt et eius membra fue-
runt et sunt. **T**ales autem sunt qui adherent ei
per fidem et specie et caritatem. **I**deo remedium il-
lud efficaciam habere debuit. primo in eos qui in
cristo crediderunt. credendo sperauerunt. et spera-
do amauerunt. **A**c per hoc debuit ad miseros desc-
endere ad ipsorum liberationem. **U**nde aperta ia-
nuam celi per cristi passionem q̄ satisfaciendo amoue-
rat rüpheam mutando sententiam diuinam eripu-
it de inferno omnia membra sua. **D**ebuit etiam
precipuum efficaciam habere in eos qui cristi ad-
uentum sequuntur. ut etiã attrahendo ad fidem.
sp̄e. et caritatem tandem ad gloriam perduceret
celestem. **U**t ergo edificaret ad fidem qua credi-
mus cristum verum hominem et verum deum. qua
credimus eum voluisse nos redimere per mortem.
Et ad vitam nos reducere posse per resurrectionē
Ideo voluit resurgere ad vitam immortalem. q̄

vitam immortalem. interiectio tamen spatio tem-
poris debito scilicet triginta sex horarum in quo os-
tenditur qd vere mortuus fuit. ac magis accelerare
debit ne si citius resurgeret crederetur qd non ve-
re mortuus fuisset s; se mortuum finxisset. nec am-
plius differre ne si semper iaceret in morte crederetur
impotens. et qd nullum posset ad vitam reuocare.
ideoq; resurrexit tertia die. **A**mplius vt erigeret
ad spem. ad celestem ascendit gloriam quam
speramus. **S**ed quia spes non oritur nisi ex fide
immortalitatis future. ideo non statim ascendit s;
spatio quadraginta dierum interiecto. in quo per
multa signa et argumēta veram affirmaret resur-
rectionē. per quā animus solidaretur in fide et sub-
leuaretur ad sperādum gloriam celestem. **P**ostea
vt inflammarer ad caritatem misit spiritus
sancti ignem in die penthecostes. et qd nullus hoc
igne impletur nisi qui petit querit et pulsat cum in-
stanti et importuno spei desiderio. ideo non statim
post ascensionem misit sed decem dierum spatio in-
teriecto. in quo discipuli ieiunātes. orantes et ge-
mentes disposuerunt se ad spiritus sancti suscep-
tionem. **A**c per hoc sicut debitam seruauit horam
in paciēdo. sic in resurgendo sic in ascendendo in
celum. sic inmittendo spiritum sanctum. et ppter
fundamentum trium virtutum predictarum. et
ppter multa misteria q̄ in hys tybis implicātur.

Et quoniam spiritus qui caritas est et per carita-
tem habetur est omnium origo carismatum. Ideo
cum descendit spiritus sanctus effusa est plenitudo
carismatum ad corpus christi in sticum consumma-
dum. Et quia diuersa membra debent esse in corpe
perfecto. et diuersorum membrorum diuersa officia et
exercitia. et diuersorum officiorum diuersa caris-
mata. Hinc est quod uni datur per spiritum sermo
sapientie. alij sermo scientie. alij fides. alij gracia
sanctatum. alij genera linguarum. alij interpretatio
sermonum. qui omnia operatur vnus atque idem
spiritus diuidens singulis. prout vult secundum suam libe-
rissimam prouidentiam et prouidentie largitatem.

Incipit quinta pars. De gracia spiritus sancti.

Dest tractatum de incarnatione verbi quod
est origo et fons omnis doni gratuiti.
dicenda sunt aliqua de gracia spiritus
sancti que potest quadrupliciter conside-
rari. Primo in quantum est donum diuinitus da-
tum. Secundo in comparatione ad liberum ar-
bitrium. Tercio in consideratione ad habitus vir-
tutum. Quarto in consideratione ad exercitia
meritorum. ¶ De gracia igitur in quantum est do-
num diuinitus datum hec tenenda sunt. scilicet
quod ipsa est donum quod a deo immediate donatur et infun-
ditur. etiam cum ipsa et in ipsa datur spiritus sanctus.
qui est donum increatum optimum et perfectum

quod descendit a patre luminum per verbum incarnatum. sicut quod Johannes in apocalypsi. fluvium spiritus didum ad modum cristalli vidit procedere de sede dei et agni. ipsa nichilominus est donum per quod anima efficitur sponsa christi. filia patris etermi. et templum spiritus sancti quod nullomodo fit nisi ex dignatione condescensione et condescensu dignatione maiestatis eterne per donum gratie sue. Ipsa denique est donum quod animam purgat et illuminat et perficit. vivificat. et reformat. et stabilis. eleuat assimilat. et deo iungit. ac per hoc acceptabilem facit. propter hoc donum huius gratie gratum facies recte debuit appellari. **R**atio autem ad intelligentiam predictorum hec. quod cum primum principium productivum pro sua summa benivolentia fecit spiritum rationalem capace[m] beatitudinis eterne. et reparativum principium capacitate[m] infirmam per peccatum reparavit ad salutem. et beatitudo eterna consistit in habendo summum bonum et hoc est deus. et bonum excellens in proportionabiliter omnem humani obsequij dignitatem. nullus omnino ad illud summum bonum est dignus pervenire. cum sit omnino super omnes limites nature nisi deo condescendente sibi eleuetur ipse supra se. deus autem non condescendit. per sui essentialitatem incommutabilem sed per influentiam ab ipso manentem. nec spiritus eleuatur supra se per localem situm.

sed per habitum deiformem. necesse est spiritum rati-
onali ut dignus fiat eterne beatitudinis quod perti-
net ad influentiam deiformis. **H**ec autem influ-
entia deiformis quia est a deo. et secundum deum.
et propter deum. ideo reddit ymaginem nostre men-
tis conformem trinitati beatissime. non tantum secundum
ordinem originis. verum etiam secundum rectitu-
dinem electionis. et secundum quietudinem fruic-
tionis. **E**t quoniam quilibet habet immediate ad de-
um reduatur sicut inmediate ei conformatur. ideo
donum dei immediate donatur a deo tamquam a
principio influente. ut sicut inmediate emanant
a deo dei ymago. sic immediate manat ab ipso dei fru-
ictio quod est diuine ymaginis perfectio deiformis.
Et ideo dicitur ymago recreationis. **¶** **R**espondeo
quoniam qui fruicitur deo deum habet. ideo cum gra-
tia sua deiformitatem disponente ad dei fruic-
tionem datur donum increatum quod est spiritus sanctus
quod qui habet deum habet. **E**t quoniam nul-
lus deum habet quin ab eo spiritaliter habeatur. nul-
lus habet et habetur a deo. quin ipsum precipue
et incomparabiliter diligit et diligitur ab ipso sicut
sponsa a sponso. nullus sic diligitur quin ad eter-
nam hereditatem adoptetur pro filio. **H**inc est
quod gratia gratum faciens facit animam templum
dei. sponsa christi et filiam patris eterni. **E**t quia
hoc non potest esse nisi ex summa dignatione et con-

cōdescensione dei. ideo illud nō potest esse per habi-
tum aliquē naturaliter insertum s; solum p̄ donum
diuinitus gratis infusum. q̄ expresse apparet si q̄s
ponderet q̄tum est esse dei templum. dei filium. deo
nichilominus indissolubiter et quasi matrimoni-
aliter p̄ amoris et gracie vinalum copulatum. ¶

Postremo q̄mens nostra nō effiat. cōformis tri-
nitati beatissime s̄m rectitudinē electionis. nisi per
vigorem virtutis. splendorem veritatis. et feruorē
caritatis. et vigor v̄tutis aiām purgat. stabilic. et
eleuat. Splendor veritatis aiām illuminat refōrt
Et deo assimilat feruor caritatis perficit viuificat
et deo cōiungit. et ex hys omnibus homo deo pla-
cens et acceptus existit. Hinc est illa influentia
deiformis dicitur habere omnes decem p̄dictos ac-
tus. ita tamen q̄ denominatur ab ultimo sicut cō-
pletissimo. dicitur em̄ gracia gratum faciens q̄ ha-
bentem facit deo gratum. cum nō solum gratis deē
a deo. verum etiam s̄m deum et p̄pter deum. cum
ad hoc sit vt per ipsam opus manens a deo reue-
tatur in deum. in quo ad modum circuli intelligibi-
lis consistit omnium racōnabiliū spirituum com-
plementum.

De gracia inq̄tum educunt liberum arbitrium
extra peccatum. .Capitū II.

Scaūdo spūs sc̄i gracia occurrat nobis cōfide-
randa incōpācōne ad liberū arbitrium et hoc

¶ **S**im duplicem modum. pmo scilicet inq̄tum ipsa est
adiutoriu ad meritū. scdo vero inq̄tum est remedi
um cōtra peccatum. ¶ **D**e gracia ergo dei inq̄tum
est adiutorium ad merēdum. hec tenenda sunt. q̄
cū gracia dicatur generaliter specialiter et pprie
Generaliter dicitur adiutoriu diuinū creature lite
raliter et gratis in p̄sum. et in differenter ad quē
cumq; actum. et sine huiusmodi adiutorio gracia
nec possumus aliquid efficere nec durare in esse.
Specialiter vero dicitur gracia adiutorium diui
nitus datum. ut quis p̄aret se ad suscipiendum
sp̄itus sancti donum quo p̄ueniat ad meritū sta
tum. et talis dicitur gracia gratis data. et sine hac
nullus sufficiēter facit q̄ est in se ut p̄aret se ad sa
lutem. ¶ **P**prie vero gracia dicitur adiutorium datū
diuinitus ad merēdum. qd̄ quidem dicitur donum
gracie gratum faciētis sine quo nullus potest mere
ti nec in bono proficere. nec ad eternam salutem p̄
uenire. ipsa em̄ tāquam radix merendi omnia me
rito antecedit. p̄pter qd̄ dictum est q̄ p̄uenit vo
luntatem ut velit. subsequitur autem frustra velit
Unde ipsam nullus potest mereri merito condigni
Sed ipsa meretur augeri a deo in via. ut aucta
mereatur et perficiatur in patria et gloria sempi
terna ab ipso deo. cūius est gratiam infundere
augere. et perficere s̄m cooperationem volūtatis
et s̄m p̄positum seu benep̄hatū p̄destinacōnis etne

Ratio autem ad intelligentiā p̄dictorum hec est. q̄
cū p̄mū p̄cīpium sua omnipotēti virtute et benignissima largitate creaturā omnē de nichilo p̄duxit ad esse. ac per hoc creatura de se habeat nō esse. totum autem esse habeat aliunde. sic facta fuit. ut ipsa sua defectibilitate semp suo principio indigēt.
Et p̄mū p̄cīpium pro sua benignitate influere nō cessaret. Cum ergo sp̄s rationalis hoc ipso q̄ de nichilo sit in se defectiuus. hoc ip̄o q̄ natura limitata et egena sit in se recuruus amās p̄prium bonū hoc ip̄o q̄ aliunde totus sit totaliter deo obnoxius.
Et q̄ defectiuus est de se tendit in nō esse. q̄ recuruus p̄ se nō assurgit ad rectitudinem p̄fecte iusticie. q̄ deo totaliter obnoxius ⁊ deus bonis eius nō indiget nichil potest facere de se p̄pria virtute. p̄ q̄ deum sibi constituat debitorem et maxime eterne mercedis q̄ deus est nisi p̄ diuinam cōdescensionē. hinc est q̄ ad hoc q̄ cōseruetur in esse cū sit defectiuus indiget semper adiutorio diuine p̄sentie manuteneute et influentiē p̄ q̄ manuteneat in esse.
Que q̄uis sit uniuersalis in creaturas omnes. nominatur tamen nomine gracie. q̄ nō ex debito p̄cedit s̄ ex liberalitate bonitatis diuine. hinc est eadē q̄ ad hoc q̄ se p̄paret ad donū superne gracie cū sit recuruus indiget dono alterius gracie gratis date. maxime post naturam lapsam per quam habitis efficiatur ad bona moralia. q̄ sunt ex cōtra

stantia q̄ nullomō p̄nt dici bona nisi procedāt ex
intentione recta videlicet q̄ nō p̄pter nos sed p̄pter
sūmū bonū fiant ad q̄ n̄ assurgit spūs n̄ reur
uus nisi p̄ueniatur a deo per aliquā graciā gr̄atis
datam **H**inc nichiloī est q̄ ad hoc q̄ faciat op̄a
meritoria mercedis eterne cū totalit̄ sit deo obnox
ius et debitor sui totius indiget dono gr̄e gratum
facientis p̄ quā deus sibi cōdescendat prius accep
tans suā ymaginē et voluntatē q̄ op̄acōez ex ipsa
manātem. quia cum tam nobilior sit suo effectu t̄n̄
nullius potest facere se meliorē. nec opus deo pla
rens facere. nisi prius placeat ip̄e ut deus respiciat
ipsum prius q̄ ad munera eius et ido omnis radic
mercedi fundatur in gr̄a gr̄atum faciente cuius est fa
cere hominem deo dignū p̄pter quod null⁹ potest
eam mereri merito cōdignū s̄ solū merito cōgruū **I**p
sa autem hita meretur sui ipsius augmētū i statu
vie per bonum eius vsum merito congrui. **N**ā cum
solus deus sit ipsius gr̄e fontale principium influē
di ipse solus est p̄cipium augmētūdi per modū
infundētis et graciā per modum meritū et digni
tatis. et librū arbitiū p̄ modū cooperātis et meren
tis pro eo q̄ liberū arbitiū cooperat gr̄e et q̄ ē gr̄e
suū facit. et id n̄ t̄n̄ li. ar. p̄ gr̄ciā mēt̄ gr̄e augmētū
i statu vie merito cōgrui. verū etiā p̄plemētū i statu
gr̄e merito cōdigni. tū p̄p̄t̄ boītatē l̄ subhmicitatē sci
spūs doi i merito cooperātis tū p̄p̄t̄ v̄acitatē dei pro

mittētis. tū ppter veritabilitatē libetī arbitrii cōsent
ciētis et finaliter perseverātis. tum ppter difficul-
tatē status merētis. tū ppter dignitatē cristi nostri ca-
pitās incūveniētis quod debet gloriificari cū suis mē-
bris. tū etiā ppter liberalitatē dei retribuētis quem
nō decet pua reddere ppter absequiū fidelit̄ obtem-
parantis. tum ppter nobilitatē opis quod carita-
te pcedit quod tantum pōderat ī cōspai iudicis q̄
tū amor ex quo pcedit qui deū icōpatiēter pponit o-
nibus creaturis et ideo nō sufficienter et competen-
ter potest nisi in deo et sūmo bono remunerari. **Ex**
quibus omnibus tamquā ex vii. rationibus gloriā
eternā merito. nō tm̄ cōgrui sed condigni mereri
facit septiformis. **Capitū quātū.**

O gratia vero inq̄tū est remedium cōtra pec-
catum hec tenenda sunt scz q̄ liberum arbi-
triu sit licet sub deo potētissimū potest tamen p se ī
peccatū corruere sine adiutorio dīne grē q̄ dicitur
gratū faciēs. ipā aut grā licet sit sufficiēs remediū
cōtra pccm n̄ tm̄ ifundit̄ adulto nisi assit. li. ar. con-
sens⁹. **Ex** q̄ colligit̄ q̄ ad iustificatōez q̄tuor cōar-
ēt. s. ifusio grē. expulsio clpe cōtū a mot⁹ li. ar. ex-
pellit̄ g⁹ clpa a di dono n̄ tm̄ a li. ar. nā grē ḡtis das-
te ē li. ar. reuocatē a malo a reducē l̄ exatōē ad bonū
a li. ar. ē p̄sentē l̄ dissētē cōsentētiis ē grāz suscipe
suscipiētis coopai eidē vt cōdē pueiat ad salutē. hō
ad intelligēciā p̄d cōz h̄ ē q̄ cū primum principium

hoc ipso quod primum et potentissimum sit creaturam omnium
um que sunt in universo propter quam peccatorum que sunt trans-
gressiones legis diuine et celestium inobediencie
mandatorum. Nichil habet sibi rebelle iniuriosum
et offensuum nisi peccatum quod contempnendo dei precep-
tum et auertendo nos a bono immutabili offendit deum
deformat liberum arbitrium primum donum gratuitum et
obligat ad supplicium eternum. Cum igitur defor-
matio ymaginis et contemptio gratie sit quasi amehila-
tio in esse moris et vite gratuite cum offensa dei sit
tantum ponderanda quantum est ipse cum reatus esse
ne pene ratione teneat infiniti impossibile est quod homo
absoluatur aut resurgat a culpa nisi recreetur in vi-
ta gratuita nisi remittatur offensa et pena relaxe-
tur eterna. Solus ergo qui fuit principium crea-
tium est principium recreatiuum et reparatiuum
verbum scilicet patris eternum quod est iustus ihe-
sus mediator dei et hominum. Quod quia omnia
de nichilo creat. ideo creat se ipso solo sine aliquo
intermedio. Quia vero recreat deformatum per vi-
cium culpe reformando per habitum gratie et iusti-
tie obligauit ad penam absoluendo per satisfactio-
nem condignam hinc est quod nos reparat sustinendo
pro nobis penam in natura assumpta et infunden-
do gratiam reformatiuam. Que quoniam continuat nos
suo origini facit nos membra christi ac propter hoc animam
peccatrice que fuerat inimica dei prostrat in dyaboli et sua

peruenire ad eternam salutē. verū est ergo q̄ dicit
 Augustin⁹ qui creauit te sine te. n̄ iustificabit te s̄i
 te. verū etiam quia nō ē volentis neq; currens sed
 dei miserētis. verum ē etiā q̄ null⁹ debet sup̄bire de
 meitis q̄ nil deus in nobis preter sua dona coro
 nat. Reseruauit em̄ sibi muneā grē literaliter lar
 gienda vt discat homo nō esse gloriandū in se q̄
 si nō acceperit sed in dño gloriari. verū est etiam
 q̄ li. arbi. licet per se legem adimplere nō possit nec
 graciā in se efficere nec excusabile tamē ē si n̄ faci
 at quia gracia gratis data semp̄ presto est ad cō
 motionem cuius am̄niculo facere potest q̄ in se ē
 quo facto hēat graciā gratum facientem qua obtē
 ta diuinā impleat legem ⁊ voluntatē q̄ facta tandē
 ad bātudinē pueniat sempitēnā p̄pter opa merito
 ria q̄ totaliter sūt a grā. totaliter etiā a li. ar. licet
 p̄ripari⁹ a grā qm̄ sic dicit Ansel⁹ grā cōpat̄. ad li.
 ar. sicut sessor ad equū. q̄ quidē sessor. li. a. dirigit de
 ducit. et per ducit ad portum eterne felicitatis exē
 cendo nos in opib⁹ p̄fecte v̄tutis s̄m donū ipsius q̄
 cie sep̄iformis. **Ca. septū.**

Circio restat agere de gracia in comparōe ad
 habitus virtutum Circa quā consideranda
 sunt tria. Primum est qualit̄ grā vna ramificatur
 i habit⁹ v̄tutū. Sedm̄ qualit̄ ramificat̄ i hic⁹ do
 nox. Terciū q̄lit̄ ramificat̄ i habit⁹ bātudinū. De
 ramificacōe igit̄ grē i hic⁹ v̄tutū hec tenēda sunt scz

q̄ cū vna sit grā gratificās aimā. vij. t̄m sunt vir-
tutes gratuite quibus regit̄ vita hūana tres quidē
theologicæ sc̄; fides spes caritas. et quatuor cardia-
les sc̄; prudēcia tēperācia fortitudo et iusticia. que
vno mō ē virtus cōis et gnālis alio mō spūalis et
ppria. **H**ec aut̄ vij. virtutes licet sint distictæ et appa-
rias excellēcias habētes sūt t̄m cōnere et equales
adinuicē in eodē. **E**t licet sint gratuite p̄ grāz infor-
mate. p̄nt tamē fieri iformes p̄ culpā sola caritate
excepta et iterum reformari p̄ p̄miam adueniēte
grā q̄ ē hitūū v̄tuahū oīgo fis et fōz. **R**ō ad itelligē-
tiā p̄d̄cōz h̄ ē. qz cū p̄cipiū p̄d̄cūū sua sūma p̄fō-
ne i dā° vitā nē n̄ t̄m dat viuē q̄tū ad p̄m̄ rez ē q̄
tū ad actū p̄m̄ q̄ est opari. sic n̄cē ē qz p̄cipiū repa-
tiūū vitā tribuat spūi i esse gratuito. q̄tū ad esse
et q̄tū ad opari et qm̄ vni° viuētis p̄m̄ vna vitam
p̄mā multe sūt opacōes vitales ad illi° vite p̄fec-
tam manifestacōez. cū act° diuificēt p̄ obiecta et
diuifitas actūū requirat distictōez hitūū. **H**ic ē qd̄
licet vna sit grā gratificās. raificari t̄m necessāio
h̄z i varios hit° apt̄ varias opoēs. et qm̄ qdā sunt
opa moralia p̄maia sicut credē qdā media sūt itelli-
gē cōdita qdā postēma sūt vidē itellcā et i p̄mis aia
raificat̄ i sedis expedit̄. i cōijs p̄ficiat̄. iō grā q̄tū faci-
ēs raificat̄ i hit° v̄tuū qz ē aiaz rectificacōe i hit° do-
norū qz ē aiaz expedit̄. et i hit° b̄tudinū qz ē ai-
mā p̄ficiē. **R**ursus quoniam rectitudo anime primo

requirit q̄ ipsa rānificetur sc̄dm̄ duplīcem ei faci-
em sc̄z supiorem et inferiorem et resp̄tū finis et res-
pectu eorū que sunt ad finem. ideo necesse est ani-
mā quātū ad supiorem faciē in qua consistit ymago
trinitatis eterne rectificari per tres theologicas v̄-
tutes. **U**t sicut ymago creationis consistit in trini-
tate p̄sonarum et cum unitate essencie. sic ymago
recreationis i trinitate habituū cū unitate gracie
per quos anima fertur recte in sūmā trinitatē p̄m-
tria approp̄ata in t̄bus p̄sonis. ita q̄ fides dirigit i
sūme verū. verum credendo et assentiendo. **S**pes i
sūme arduū i tenēdo et expectādo. **C**aritas i sūme
bonū desiderādo et diligendo. **N**ecesse est etiā quātū
ad inferiorem faciē animā rectificari p̄ quatu-
or cardinales virtutes. **N**am prudentia rectificat
rationalem fortitudo irascibile. tēperācia cōspisci-
bilem. **J**usticia vero rectificat omnes has vires in
cōparatione ad alterum ⁊ quia alterū illud deter-
minate potest esse proximus. potest etiā idem hō
compari ad se ipm̄ ut ad alterū. potest etiā eē de⁹
ipse. hinc est q̄ iusticia dicitur circuire omnes vi-
res vel virtutes. dicitur eē non tantū virtus cardī-
nalis verum etiā generalis cōprehēdēs totius
aie rectitudiez cū ipsa dicitur rectitudo volūtatis.
vñ ipsa nō tm̄ apprehēdit v̄tutes ordinātes ad p̄-
imū sicut ē equetas ⁊ libeālitās. v̄z eē ad se ipsum
sic ē p̄nia ⁊ innocēcia nec n̄ ad deū sicut est latitia

pietas et obediētia. **P**ostremo q̄ omnis rectitudo virtutū s̄m eē ḡtutū manat a grā tanq̄ ab origine et radice et s̄m eē meritorii p̄pat̄ ad caritatē sicut ad originē formā et finē. h̄ic ē q̄ ceterē v̄tutes ḡtuite q̄ ad h̄itus sūt cōnexe. a q̄ ad actus meritorios sunt eq̄les. h̄ic ē etiā q̄ ceteri h̄itus p̄nt eē iformes caritate excepta q̄ ē v̄tutū forma. Cū enī h̄nt sine grā et caritate ī quib̄ cōsistit vita virtutū tūc sunt iformes. Cū aut̄ sup̄ infundit̄ grā tūc iformat̄ et decorat̄ et deo acceptabiles sūt sicut et colōes absq̄ luce sūt invisibiles. sup̄veiente aut̄ luie sūt lucidi pulchri et aspectui cōplacētes. v̄n̄ quēadmodū ex luce et colōibus fit vnū m̄d̄e motū et vna lux sufficit ad multos colōes illuminādos. sic ex grā et h̄itib̄ iformibus cū iformat̄ fit vnū sc̄dm rōnē meritorij et gratiā et vna nichiloī grā sufficit ad informationē et gratificationē h̄itū d̄n̄sorū. **Ca. vii.**

De ramificatione aut̄ grē ī habitus donorum hec tenēda sūt. q̄ licet plurima sint dona seu gracie gratis date et generaliter oīs habitus diuinitus dati dona dei non absurde possunt dici. **S**pecialiter tamē et appropriate vii. sunt dona spir̄s̄ sancti que enumerat̄ ysayas loquēs de flore qui processit de radice yesse. i. cristo de quo dicit̄ requiescet super eum spiritus domini. spiritus sapie et intellectus sp̄s̄ cōsily et fortitudis sp̄s̄ scie et pietatis et replebit eū sp̄s̄ amoris d̄m̄. In hac aut̄ enu-

meacōe descēdēdo pcedit a sumo a cōbinādo ut si p
ostēdat donorū distinctio. cōnexio. origo. et ordo. hō
ūt ad intelligēciā pcedōz hec ē qz cū pncipiū re
paciū p sumā libeālitatē n̄ tm̄ det grāz ad recti
ficādū cōtra obliquitatē viciorū p hitus v̄tutū. v̄
rū etiā ad expediēdū cōtra ipedimēta synchomacū
p hitus donorū. idō plurificari dūt dō gratuita fm̄
qz necessariū ē ad expeditōis sufficiēciā. Quomā
igitur aia nostra indiget septiformit̄ expediti. hic
est qz ex septiformi causa necesse est dō spūs sanc
ti esse septiformia. Indiget namqz expediti contra
viciorum obliquitates quātum ad vires natura
les et quo ad supadditas virtutes in paciēdo in
agēdo. in cōtemplando et utroqz modo. **P**rimo
igitur ppter viciorū obliquitates. expeditissie expel
lendas. septē sunt spiritus sancti dona. utpote t̄os
contra supbiā. pietas contra inuidiam. sciēcia
contra iram que quasi est quedā insania. fortitu
do cōtra accidiā que mentem reddit ad bona i va
hdam. cōsiliū cōtra auariā. intellect⁹ cōtra gu
lam. et sapiēcia cōtra luxuriā. scdo ppter expediē
das vires naturales dūt esse septē dona spūs sci
Nā irascibilis indigz expedi ad bona tā i p̄speris
q̄ in aduersis. in prosperis per timorē i aduersis p
fortitudiez. **C**ōcupiscibil̄ idigz expedi q̄tū ad affcō
nē r̄spai p̄ri a h̄o fit p pietatē a q̄tū ad affc̄z r̄spai
di a h̄o fit p gustū sapie. **R**ōl̄ v̄o ad idigz expedi i

expediri ad declinandum a malo quod fit per timorem. Ne
esse etiam habet expediri ad proficiendum in bono vel ne
cessitatis vel supererogationis. Circa primum expedi-
mur per scientiam et pietatem ita quod unum est dirigens et
aliud exsequens. Circa secundum expedimur per consilium
dirigens per fortitudinem exsequens. Necessario etiam ha-
bemus quiescere in optimo et hoc quantum ad intellectum
verum et quantum ad affectum boni primum fit per do-
num intellectus. secundum per donum sapientie in quo
est quies. **Sexto** ad expeditionem in contempla-
do dona spiritus sancti sunt in septenario numero
Nam ad vitam iherarchicam et contemplationem
necessarium est animam purgari illuminari et per-
fici. Purgari autem oportet a concupiscentia ab ig-
norantia. a malicia ab infirmitate seu impotentia
primum facit timor. secundum pietas. tertium sci-
entia. quartum fortitudo. Illuminati autem indi-
gemus in operibus reparationis et primarie. condicis. pri-
mum dat consilium. secundum intellectus. Perfici autem
per accessum ad summum quod consistit in uno et hoc
per donum sapientie. Et archanum contemplationis
in alto consummat quasi in cubito. **Septimo** demum ad expedi-
tionem in actu et contemplatione. videlicet dona dunt esse. nam contemplatio
appetitus consumitur ad unitatem etiam dicitur habere expedientia dona. scilicet quan-
tum ad euerentiam maiestatis timorem quantum ad intelligentiam veri-
tatis intellectus. quantum vero ad sapientiam suum gustum bonitatis sa-
pientiam actia vero quod consistit in agendum et sustinendum dicitur habere quatuor.

pietate ad agendum et fortitudinem ad sustinēd
et directiua duorū horum sunt sciencia et consiliū.
Vnde quia ad expediēd nācia est discrecio ideo sic
donorum cōbmatio et plurima sunt dona ad intel
lectū spectancia quia lux cognitionis vehementis
expedit ad dirigendos pedes in viā rectam et pacis

Capitulum septimum.

De ramificacōe autē grē i hitus bātudinū hec
tenēda sunt scz q̄ septe sunt bātudies quas
saluator enūmerat in sermone de monte scz paup
tas spūs. mitas. luct⁹ esuries iusticie. misericor
dia. mundicia cordis et pax. ad has vero beatitudi
nes ppter sui perfectionē et plenitudinē. r̄. fruct⁹
spūs. et quiqz v. spūales sensus cōsequuntur qui n̄
dicunt novos hitus s̄ status delectationū et usus
spiritualium speulationum. quibus replentur et
consolantur spūs iustorum virorū. **R**atio autē
ad intelligēciā p̄dōrū hec est. quia cū principium
reparatiuum sit perfectissimū et p̄fectissimum repa
tuum et reformatiuū per donum gratuitū. Ideo
gracie donum ab ipso manans liberaliter et habū
de ra nisi ari debz vsqz ad habitus p̄fectionum qui
cum finī appropimant. **R**atio vocablō nūcipāt ex
noie bātudinū. q̄rū sufficiēcia nūs ⁊ ordo colligit
ex itēgtrate p̄fectiois ex modis p̄fectionū et ex dis
posicōib⁹ p̄fēcōm. **P**riō ergo ad itēgtrate p̄fectio
nis nācia r̄q̄rit p̄fēcōm recess⁹ a malo p̄fēcōm passus

in bono et perfectus status in optimo. Quoniam autem ma-
lū aut peccat ex tumore supbie. aut ex rācore ma-
licie aut ex languore cōcupie. ideo ad perfecte elon-
gandū ab hoc ēpici gnē mali tres sunt necessarie
bātudies scz paupertas spūs elongans a malo tūo-
ris. caritas elongans a malo rācoris et luctus elo-
gans a malo libidis et languoris paupialis. Quia
vero pfectus pcessus in bono atcedit h̄m diuinam
imitationē et vniūse vie dñi misericordia et veri-
tas. Hinc est q duplex est bātudo h̄m has duas
vias scz esuries siue zelus iusticie et affectus mie-
ricordie. Quoniam autem status in optimo est p limpida cognitiō-
nē et p trāquillam affectionē. Hinc ē q sūt due vl-
time bātudines. scz mūdicia cord ad deū vidēdum
et pax mētis ad perfecte fruēdū. scdo etiā si modi
pfectōis atcedant debēt esse vy. hitus bātudinū. Nā
ē pfectō religionis. platois et i cene sanctitudinis. ad
perfectā autē religionis necessario requirit abditatō
boi puati acceptatō boi sēmi et appetitō boi eēmi. p̄m
fit p paupertatem spūs h̄m p per mīatatem affectus
terciū p amaritudinem luctus. ad perfectionē vō
prelacionis duo necessario requirūt scz zelus iusti-
cie et affcūs mie. Nā aut et veritas custodiūt re-
gē. h̄m her duo disponi debet regimē platois i ecclā
militate. ad pfectōez icene scitudois necessario requirit
puritas cōscie et trāqllitas toti⁹ aie. p pacē dei om-
nē hūanū sensū exstantē. Tercio si attendantur

dispositiones preamble septem beatitudines dñt
eē. timor enim facit recedē a malo et a mali occasio
ne et qui radix omnium malorum est cupiditas. Ideo
timor disponit ad spiritus paupertatem in qua
simul iungitur humilitas cum paupertate ut sic e
longetur vir perfectus a fonte omnis culpe a sup
bia et cupiditate. et hinc est qd paupertas sps est
fundamentum totius perfectionis euangelice. vñ
primo oportet fundamentum sternere qui vult
ad culmen perfectionis venire secūdu illud euāge
licū **S**i vis perfectus esse vade et vende omnia que
habes et da pauperibus. ecce paupertas que nichil
relinquit et sequere me ecce humilitas que facit
qd homo abnegando seipsum tollat crucem suam et se
quat christum qui est totius perfectionis principissimum
fundamentum. Disponit ergo timor ad spūs pauper
tatis. **P**ietas ad imitatem nam qui pie ad aliquem ef
ficatur nec illum iritat. **S**ciencia vero disponit ad
luctum quoniam per scienciam cognoscimus nos a statu bea
titudinis relegatos in hanc vallē miserie et lacrima
rum. **F**ortitudo autem disponit ad esuriam iusticie. **Q**ui ei
fortis est tam auidē se tenet cum iusticia ut malit a
vita corporali quā a iusticia seperari. **C**onsilium vero
disponit ad misericordiam. nichil ei deus magis con
sult in scriptura quā facere misericordiam quod super omnia
reputat holocausta. **I**ntelluctus autem disponit ad mū
diciam cordis. **N**ā spectatio veritatis mundat cor nōm

ab oib⁹ fantasys. **S**apia vero dispoit ad pacē. nā
sapia iūgit nos sūmo vero et bono i q̄ ē finis ⁊ tñ.
q̄llitas tota nā rōbilis appetit. **Q**ua pace adeptā
nāo. seq̄tur suphabūdās delcātio spūalis q̄ i duo
denario sciū spūs cōtinet ad p̄sumād suphūdāciā
dilcātiōm. **E**st at̄ duodenari⁹ nūs hūdās i q̄ ifinua
tur spūalium carismatū exuberācia quib⁹ fruatur.
et delcātur aia scā et tunc est hō ad cōtēplatiōem
pdoneus et ad cōspcūs et amplex⁹ sponsi. et spō
se qui habēt fm consensus spūales. quib⁹ videtur
cristi sponsi sūma pulchritudo sub racōe splendoris.
audiēt sūma armoia sub ratione verbi. **G**ustatur
summa dulcedo sub rōe sapie cōphēdētis utrūq; v̄
bum sc; et splendorem. odoratur sūma flagrācia
sub ratione verbi inspirati in corde. astringitur sū
ma suauitas sub ratione verbi incarnati inter nos
habitantis corporaliter et reddentis se nobis pal
pabile. osculabile. āplexabile per ardentissimā cari
tatem que mētē nostrā per extasim et raptum trā
sire facit ex hoc mundo ad patrem. **E**x dictis igit̄
manifeste colligitur qd̄ habitus v̄tutū ad exercitiū
disponunt prināpaliter actē. habit⁹ vero donoz ad
exercitiū contemplatiue. **H**abitus autem beati
tudinum ad perfectionē v̄tusq; fructus aut spūs q̄
sūt gaudiū. caritas pax paciēcia. lōganimitas. boi
tas benignitas māsuetudo fides modestia. **C**ontinēā
⁊ castitas diāt delcātiōnes seq̄ntes opa p̄fecta.

Sensus vero spūales debent perceptiones mēta-
les circa veritatem cōtemplādam. que quidē contem-
platio fuit in pphetis per reuelatōez q̄tum ad tri-
plicē visionē. s. corpalem ymaginātiā et intellectus
alem. In alijs vero iustis repatur per speulacōez
que incipit a sensu et peruenit ad ymaginacōnem
de ymagnatione ad rationē. de ratione ad intelles-
tum. de intellectu ad intelligenciā. de intelligencia
vero ad sapienciā seu noticiā excessiuā. que incipit
hic in via et cōsummat in gloria sempiterna.
Et in hys gradibus p̄sistit scala **J**acob cui⁹ acūmē
attingit celum et thronus salomonis in quo residet
rex sapientissimus. et vere pacificus et amorosus
vt sponsus speciosissimus et desiderabilis totus in
quē angeli desiderāt prospicere et ad quem suspi-
rant sanctarum desideria animarū sicut ceruus des-
iderāt fontes aquarum **Q**uo quidem desiderio fer-
uentissimo ad modū ignis spūs noster nō solum
efficitur agilis ad ascensum. verum etiā quadā
ignorācia docta supra se ipsum capitur in caliginē
et excessum. vt nō solum cum ipsa dicat in odorem
vngentorum tuorum curtemus sed etiā cum p̄-
pheta psallat. et nox illuminatio mea in delicijs
meis quam nocturnam et deliciosam illuminatio-
nem nemo nouit nisi qui probat **N**emo autem p̄-
bat nisi per gr̄ciam dinitus datam. qui quia nemi-
datur nisi ei qui se exercet ad illā ideo d̄miceps

consideranda sunt exercitia meritoꝝ

De exercitio grē respā credendorū

Quarto igit̄ restat cōsiderare grā; q̄tūm ad
exercitia meritoꝝ Circa qd̄ considerandum
est primo de exercitacōe in credendis cuiusmoi sūt
articuli fidei. Secdo in diligendis cuiusmodi sunt
illa que spectant ad ordinē diligendi Tercio in ex
equēdis cuiusmodi sunt precepta legis diuine. q̄rto
in postulandis eimodi sunt peticōes orōnis diuine
De credendis hec tenenda sunt q̄ licet per fidem
astringamur credere plima que sunt supra ratioē
Et generaliter omnia que continent̄ et asserunt̄
in canone sacre scripture Spēaliter tamē et pprie
articuli fidei sunt credēdi qui cōtinent̄ in serie sima
boli & p̄lia. Et h̄y quidē vnomo sunt xij si habeatur
respēctus ad eos qui symbolum ediderūt. Aliomō
xiiij. si cōsideremus que radicalit̄ sunt tenenda. tā
q̄ credendorū omniū fundamentum. Ratio aut̄ ad
intelligenciā predcōꝝ hec q̄ cum p̄mū principiū in
se ip̄o sit verū et bonū. in ope vero suo sit summe ius
tū & misericors. & summe vero deat̄ sūma affēctio.
Sūme bono feruēs dilcō. Sūme iusto vnūsal s̄b
iectio. Sūme m̄ia fiducial̄ invocacō. & grā sic or
diatia mētis nr̄e ad p̄mū p̄cipij culturā debitā.
Hic ē q̄ ip̄a dirigit et eleuat ad debita et meritoꝝ
exercitia i credendis. amādis. & exequēdis ac postū
lādis s̄ q̄ t̄q̄rit sūma veritas boitas iusticia & m̄ia

ad quam credendā artamur per fidem a de q̄ sacra
scriptura agit p̄cipaliter nō ē veritas q̄cūq; sed vi
tas diuina vel vt est in natuā ppriā vel in natuā as
sumpta. Nam et in hui⁹ veritatis cognicōe cōsistit
et p̄miū p̄cie et meritū vie. hinc est q̄ articuli fidei
qui sunt meriti fidei fundamēta vel sacramēta ā
spectant ad deitatē aut huānitatē. Et diuinitas
habet considerari i tribus p̄sonis. s. patre generātā
filio genito. spū sancto p̄cedēte et q̄diforme opacō
ne scz creatōe in eē natuē. recreacōe in eē grē. resus
citacōe in repacōe vite. et glorificacōe in colloē glē.
Hinc est q̄ articuli spectātes ad diuinitatē sunt
septē Sile quia cristi huānitatis habz cōsiderari.
vt cōceptā de spū sancto vt nata de virgine. vt pa
tēs in cruce. vt descendens ad infernū. vt resurgēs
ā morte. vt ascēdēs i celū vt viēs ad fiāle iudiciū
Hic ē q̄ A. se huānitatis a sic i vniūso x̄ij. ad mod
A. stellarum et septem candelabrorū aureōrū
in medio quorum filius hominis ambulabat. qm̄
ergo vnus est cristus in diuina natuā et huāna et
vna tantum est veritas summa que est ratio cre
dētibus. vna p̄ma sūma et sola que non mutatur
p̄ tēpora. Hinc est quidē q̄ de omnibus articulis p̄
dictis vna tantum est fides et eadem non mutata
tam in presentibus quam in preteritis quam in fut
uris licet magis clara sit et explicita vel specifica
ta i eis q̄ x̄pm sequūt q̄ i eis q̄ p̄cessēt ei⁹ aduētū

fiat nouū testamētū clarū ē q̄ vetus i quib⁹ p̄
dicti articuli cōtinēt Et quia spūs scūs hos articulos
los fidei in scripturāz pfunditate cōtētos i vnū cō-
pexit p̄ x̄y. aplōs tāq̄ p̄ testes firmissios. Hinc ē q̄
predā articuli in vnū symbolū aplōrū collecti fue-
rūt. Et ideo h̄m aplōs cōponētes x̄y. articuli dici ei
possunt. q̄ quilibz aplūs in edificationē fidei posu-
it vnū articulum quasi lapidē vnū viuū q̄ spirit⁹
sanctus recte prefigurauit in x̄y. uiris qui x̄y. lapi-
des de iordanis aluco abstraxerūt ad altare dñā
cōstruēdū. **De exercitiō grē respā diligēdoz.**

De diligēdis aut̄ hec tenēda sūt q̄ licet om̄ia
opa dñi sint bona valde q̄tuor tamen pprie
sunt diligēda ex caritate sc; deus ec̄n⁹. q̄z nos su-
nē prim⁹ et nostrū corpus. In qua dilectione ser-
uandus ē ordo et modus. Ut de⁹ diligat̄ p̄mo a su-
per oia et p̄pter se. sc̄do q̄ nos sumus sub deo et p̄
deō. terc̄o prim⁹ nē fiat et nos. quarto corp⁹ nēm
infra nos et infra primū tāq̄ bonū min⁹ precipiū.
ad hoc autem exequendum datur vnus caritatis
habitus et duplex mandatum in quo pendet vnū
ficus legis et p̄phetarum non solū q̄tum ad ve-
tūs testamētū verū ec̄iā q̄tū ad nouū. Rō ad itelli-
gēciā p̄dōz h̄ ē q̄ p̄m̄ p̄cipiū h̄ ip̄o q̄ p̄m̄ est
sūmū hoc ip̄o q̄ sūmū ē sūme bonū ē a hoc ip̄o q̄
sū ne bonū ē sūme b̄m̄ a sūme b̄f̄i. at̄m̄. a h̄ ip̄o q̄
sūe. b̄f̄i. at̄m̄. ē sūe fr̄uēd̄. h̄ ip̄o q̄ sūe fr̄uēd̄. ē sūe

est inherendum ei per amorem et in eo quiescendum
tamquam in fine. Quia ergo amor rectus et ordinatus
qui caritas appellatur principaliter fertur in illud bonum
in quo fruatur et in quo quiescit et ipsum est ratio
diligendi. Hinc est quod illud precipue diligit tamquam
beatificatiuum et cetera per consequens que per illud
perdonea sunt beatificari. Quia ergo nobiscum ad be-
titudinem natus est peruenire primus natus etiam
am est peruenire et corpus nostrum tamquam beatifica-
bile cum spiritu. Hinc est quod quatuor tamquam quod caritate
diligenda esse dicitur. scilicet deus et primus noster spiritus
et nostrum corpus. Sursum quoniam deus est super nos
tamquam bonum supremum. spiritus noster intra nos tamquam bo-
num intersecum et proximum noster iuxta nos tamquam bo-
num cognatum. corpus vero nostrum infra nos tamquam bo-
num subiectum. Hinc est quod hic debet seruari ordo in
diligendo ut primo deus diligatur super omnia et propter
seipsum. Secundo spiritus noster sub deo super omne
bonum cadum. Tercio proximus noster iuxta nos
ad conformabile bonum. Quarto corpus nostrum in nos si-
tue infimum bonum et in eodem gradu continetur deus propter quod verum
quod tenet rationem inferioris boni respectum spiritus nostri. Postremo
quod amor est principium motus et origo omnis affectionis mentalis
qui de facili reflectitur in se et difficiliter tendit in primum. et
difficiliter eleuat in deum. Hic est quod licet. scilicet sine diligenda
duplex cum datur manifestum unum quod dicitur in deum. aliud quod
dicitur in primum. et quod omnia precepta per ad deum referunt vel

ad primū cōsp̄ i finē vel in illis qd ē ad finē. hic ē qd
i istis duob⁹ mādatīs claudit̄ collōmādatōz et
cō ih̄sis oīm scripturaz. **E**t caritas ipsa ē radiē
forma et finis virtutū q̄ iūgit oīs cū vltimofine
et ligat oīa ad mūtē siml et ordinatē. **A**c p hoc
ipsa ē pondus inclinacōis et vinculū colligacōis p
fecte ordinē quidē seruās diligendorū diūforū. q̄tū
ad affectum piter et effectū. vnitatē h̄ns i habitu q̄
tū ad vnū finē p̄cipale dilcīm qd ē racō diligendi
resp̄ū oīm ahorū q̄ p amoris vinculū nata sunt
colligari i vnū cristū. q̄tū ad caput et corpus qd
vniūsitatē in se cōtinet saluādorū q̄ vniūsitatē nūc
inchoatur in vita. sed cōsummabitur in eternaglo
ria. **I**uxta qd dominus orat vt sint vnū sicut et
nos vnū sumus. et ego in eis et tu in me vt sint
cōsummati in vnū. qua vnitatē cōsummata p vin
culū caritatis erit deus oīa in omnibus eternita
te creata et pace perfecta erūtqz omnia per amorē
cōia cōmunicōe ordiata et ordinatione cōnexa et cō
nexionē in dissolubilit̄ alligata.

De exercitio gracie respectu agēdorū precepto
rum et consiliorum.

Omnibus autem legis diuine hoc tenēs ē
qd i lege mosayca s̄c p̄cēp̄ iudicialia figurātia
a mōlia. vt p̄cēp̄ dealogi i duab⁹ tabul̄ p̄sc̄p̄
ta digito dei. **L**ex at euāgelica iudicialia ep̄at aufe
rendo figurālia euacuat ad implendo moralia

consummat adiciendo adiciat aut doctum pmissa
sa exortancia. et consumilia perficiencia. cuiusmodi se
consilium paupertatis consilium obediencie. consilium
castitatis ad que implenda inuicem existus do? eum
qui uult esse perfectus. Ratio aut ad intelligenciam
predictorum hec est. qz pnum principiu sicut est su
me bonu in se ipso. sic est summe iustu in opere su
o et in uniuerso regie disponendo. Quonia ergo sum
me iusti est celare iusticiam non tantum in se sed
etiam in altero. Iusticia aut consistit in reformado se
regulis iuris. Hinc est qz diuine iusticie e regulas
iusticie homini imprimere et exprimere no tantu dic
tando p modum. ueritatis et ueritatis sed etiam ob
ligando p modum uoluntatis ipantis. Et quoniam
gracia facit uoluntate nostra uoluntati diuine con
formem. ipse est disponere nos ad obtempera
dum et subiaccndu illis regulis iusticie secundu
dictamen legis diuinitus date. Rursum quonia di
uine impys dupliciter obtemperare configit uidz
ex timore pene uel ex amore iusticie. et pnu est in
perfectorum. secundu autem perfectorum ideo du
plicem deus contulit homini legem. una timoris et
altera amoris. una in fuitate generate in adopcio
nem filioru dei trāsferente. Ac p hoc quia timentab
et in perfectis compeit ut creantur per iudicia. et
manuducatur per signa et dirigant nichilo? per p
cepta. Hic est qz lex mosayca q est lex timoris et et

et scilicet de nō occidēdo. **P**enes vero veracitatem
que principaliter cōsistit in verbo accipiunt de falso
testimonio nō ferendo. **P**enes benignitatē vero cui au
puditas opponitur et cōcupiscencia quatuor utraqz
potest esse i ope. et ecia in corde accipiuntur quatuor
scilicet nē mechaberis. et non cōcupisces uxorem.
non furtum facies. et nō cōcupisces rem alienam. et
habent hec ordinati s̄ maiora vel minora noamē
ta p̄ que infrūgi potest iusticia et sic regule spectan
tes ad cōmōicōez debent cōtineri in decem preceptis
Quoniam autem iusticia ad p̄fectionē puenit dū
p̄fecte se elongat a malo. **E**t quātū ad culpā et q̄
tū ad causam et de malū oritur ex t̄plice radice. scz
cōcupiscencie carnis. cōcupiscencie oculorum et su
p̄ b. e. v. t. **H**inc ē q̄ sūt t̄a consilia euāgelica perfee
te nos elongancia a triblici radice predicta. **Q**ue
ideo sunt cōsilia. qz ut perfee faciant recedere a ma
lo nō solū separāt ab illicitis. verū eciam a licitis cō
cessis que possunt esse occasio mali. **A**c per hoc nō
solum iusticiam continent sufficientem. verum eciam
habundantem secundum quod competit euā
gelice legis. et exercitatiōi gracie perfectiss.

De oratione dominica.

Orationibus autē orōnis dñice hoc tenēd ē
qz licet de⁹ sit lib̄aliss⁹ et p̄mpcōr ad dād q̄
nos ad acāpiēd vult tū a nob̄ oārī ut occōm h̄eat
largiendi dona gracie spūs sci. **V**ult autē orari non

solum oratione mentali que est ascensus intellectus in
deum verum etiam vocali que est petitio de cetero a deo
non solum per nos ipsos. verum per sanctos tamquam per
coadiutores diuinitus nobis datos. **Ut** quod minus
digni sumus impetrare. per nos impetrare valeamus
perfectos. **Et** quia quod oremus. scimus quod oportet nescimus
ne vageremur incerti formam nobis tribuit in ora
tione quam composuit in qua sub septenario petitionum
vniuersitas comprehenditur petendorum. **Ratio** au
tem ad intelligendam predictorum hec est quia primum
principium sicut est summe verum et bonum in seipso
sic misericors et opere suo. **Et** quoniam misericordis
simus est libentissime condescendit humane miserie
per infusionem gratie sue. quia simul cum hoc iustum est
ideo donum perfectum non dat nisi desideranti. **Non** dat
gratiam nisi regradanti. **Non** impendit misericor
diam nisi miseriam agnoscenti. **Ut** salua sit libertas
arbitrii et non vilescat nobilitas domini et integer per
seueret. cultus honoris diuini. **Quoniam** ergo orantis
est diuinum affectare subsidium proprium allegare defectum
et gratias agere pro beneficio gratis datum. **Hic**
est quod oratio disponit ad susceptionem diuinorum
carismatum et deus orari vult ad hoc ut munera
largiatur. **Rursus** quia ad hoc ut desiderium effica
citer sursum tendat ad impetrandum dona diuina.
Necesse est quod affectio nostra feruida sit. et cogitatio
in vnum collecta et expectatio nostra sit cetera et summa. sed cor

nōm frequēter tepidū ē frequēt disperſū. frequēt
eciā pauidū ppter pccā remozſū. nec audēs p se ip-
ſum cōparere ante diuinū cōſpectū. **H**ic eſt q̄ dñs
uoluit nos nō tm̄ orare mētāliter. uerū eciā uocāte
ad noſtra affectus excitatiōē per ūba et ad recol-
lctōez cogitationū per ſenſum uerborū. **V**oluit eciā
nos orare per ſantos. et ſantos p nobis ad dñ-
dum fiducia pauidis. ut qui nō audet. uel nō pnt
ipetrate per ſe. p ydoneos ipetratoēs obtineāt. ac
p hoc in orātib⁹ hūilitas cōſeruet i ſcis itcedentib⁹
dignitas declaretur. **I**n oibu⁹ criſti mēbris caritas
et unitas oſtendat qua q̄ inferiora ſunt. ad ſuperi-
ora fiduciahter reuertunt. **E**t ſuperiora inferiorib⁹
liberaliter cōdeſcendunt. **P**oſtremo quia deus iu-
ſtus et miſericors exaudire non debet niſi in hys q̄
ſpectant ad ſuum honorem et noſtram ſalutem
huiuſmodi ſunt que ſpectant ad premium patrie
et ad ipſum uitiacum uie. **E**t prima ſunt tria et
ſequencia quatuor. **H**inc eſt q̄ petitiones orati-
onis dominice que docent quid petere ualiter debe-
amus ſunt ſeptem. **Q**ue enim ſpectant ad diuinū
honorem et premium patrie ſunt tria ſcz intelligen-
tia ueritatis reuerencia maieltatis et concordia ro-
luntatis. **S**eu per uerba aha uel eſt uifio ipſius
ſummi ueri qd̄ n̄ uidet niſi a mūdis a ſcis a h̄ peti-
tur. cū dē. ſificet̄ no. tu. i. tui nois. noticia pſcis ſcis
a mūdis donec. **P**ē tentio ſummi ardui que reges.

Septenariū dotū vltimū quē debe⁹ appetere. Sep-
nariū peticoñū penultimū q̄ debe⁹ petere. Septe-
nariū autē v̄tutū donoz et b̄tudinū c̄plicem inter
mediū p̄ quē debe⁹ trāsire. **U**t sic sepcies i die lau-
dantes nomē dñi et orātes ipetrem⁹ gr̄ciā septifor-
mē v̄tutū donoz et b̄tudinū q̄ v̄mcam⁹ septifor-
mē pugnā vicioz capitaliū. et p̄ueiam⁹ ad septifor-
mē coronā et dotū glorioz adiuuāte nichilo⁹ sep-
tiformi medicina sacramētoz diuinit⁹ ad repacō-
nē hūani gn̄is statutoz.

Sexta ps de mediāa sacramētalī.

Postq̄ actū est de c̄mitate dei de creatura mura-
di de corruptela p̄c̄i. de incarnacōe v̄bi et de
gr̄a sp̄s sci. Nūc sexto dicēdū ē de mediāa sacra-
mētalī. Circa quā cōsiderāda sunt septē. Agēdū est
enī de sacramētoz origine. variacōe. distinctiōe. isti-
tucōe dispēsatione iteratione et v̄niuscuiusqz inte-
gritate. De origine ergo sacramentozum hoc tenē-
dum est q̄ sacramenta sunt signa sensibilia diuini-
tus instituta tamquam medicamenta. In quib⁹
sub tegumento rerum sensibilibum diuina virtus
secretius operatur. Ita q̄ ipsa ex similitudie repre-
sentāt. ex institutione significant ex sanctificatio-
ne conferunt aliquam specialem gr̄ciam per quā
enim anima curatur ab infirmitatibus viciozum
Et ad hoc principaliter ordniantur tamquam ad
finem vltimum valent tamē ad humiliationem

Rursus quoniam gratia curatio non datur elatis incredulis
nec fastidiosis. **I**deo oportuit haec signa sensibilia di-
uinitus dari quae non solum sanctificarent et gratiam conferrent.
ac per hoc saluarent. verum etiam significacione erudiret et
susceptione humiliarent et diuificatione exercitarent
a sic per exercitacionem exclusa acedia a concupiscibili
per eruditionem exclusa ignorancia a rationabili per humilitatem
exclusa superbia. ab irascibili tota anima curabilis fieret
a gratia spiritus sancti que reformat nos per has tres
potencias ad ymaginem trinitatis et cristum. **P**ostremo
autem quoniam per huiusmodi signa sensibilia diuinitus
instituta gratia spiritus sancti suscipitur et in eis ab ad-
cedentibus inuenitur. **H**ic est quod huiusmodi sacramen-
ta dicuntur gratiae vasa et causa non quia gratia
in eis substantialiter contineatur nec causaliter effi-
ciatur cum in sola anima habeat collocari. et a solo
deo habeat infundi. **S**ed quia in illis et per illa
gratiam curationis a summo medico christo ex diuini
decreto oportet hauriri. **T**unc deus non allegauit
sua potentiam sed gratiam sacramentis. **E**t promissis igitur
apparet quis sit sacramentorum ortus. verum
etiam quis usus et quis fructus. nam ortus est christus
usus autem est actus exercitatus. eruditus. humiliatus.
fructus autem est hominum curatio et salus. patet
etiam quod sit causa efficiens quod diuina institutio quae materialis quae signi-
ficabilis quae formalis quae gratuita scilicet quae facta per quod hominum medi-
cina et curatio. **E**t quia denotatio fit a forma et a fine

hic est q̄ dicit̄ sacramēta q̄si sc̄ificācia medicamē
ta. Per hec em̄ anima a feditate viciōrū reducit̄
ad cōtēplationē perfectam. et ideo hec sint corpa
lia et sensibilia tamen sunt medicinalia et ob hoc
venerāda tāq̄ sancta q̄ sacra significant misteria
ad secula p̄parāt carismata a sacratissimo deo data
sacra institūōe et b̄ndicōe diuinitus cōsecrata ad
cultū sacratissimū dei in ecclesia sacra constituta. Ita
vt merito dici debeāt sacramēta. ¶ Ca. sc̄dm.

De variatione aut̄ sacramentorū hoc tenēdū
est q̄ sacramēta ab inicio ad curacionem ho
minū instituta sunt et semper cū morbo hominis
curarecūt ⁊ vsq̄ in finem seculi p̄durabunt. sed
alia fuerunt sub lege nature. ⁊ alia sub lege scrip
ta et alia sub grā. Et in hijs omnibus que postre
ma sunt significacōe sunt euidentiora et effectū ḡ
cie digniora. In lege enim nature fuerūt oblatioēs
et sacrificia et dēciacōes. In lege aut̄ scripta intro
ducta est circūfictio et adūcta est expiatio. suprad
dita est oblationū dēciacōnū et sacrificiorū
multiformis distinctio. In lege autē noua statu
ta sunt sacramēta numero pauciora. utilitate po
tiora. v̄tute efficaciora et p̄minētia. digniora i q̄b̄
ē ipletio sil et euacuatio sac̄mētōrū p̄dōrū. Sō autē
ad itelligēciā p̄dictorū hec ē q̄ v̄bū ic̄arnatū quod
est repatiōis nr̄e p̄cipiū ⁊ fons ⁊ origo sac̄mēta
rū cū sit clemētissimū ⁊ sapiētissimū eo q̄ clemētissimū

est nō p̄misit q̄ curaretur morbus peccati sine re
medio sacramenti. eo vero q̄ sapientissimum ideo
iuxta dictamen sue immutabilis sapientie cuncta
ordinatissime gubernantis diuersa adhibuit me
dicamenta et varia s̄m mutationum variam tem
porum diuersorum. Quoniam ergo ab initio p̄
currēte tempore et aduentu saluatoris magis ac
magis a p̄pinqunte semper magis ac magis effe
ctus salutis creuit et cognitio veritatis. congruū
fuit et ipsa salutis signa per successione[m] temporū
alia post alia variari vt effectus diuine gracie in
salutem cresceret. simulq; et ipsa siḡtio in ipsis sig
nis visibilibus euidentior apparēt. et ideo p̄imum
per oblationes. postea per circumsisionem. ad vl
timum per baptismalem ablutionem expiationis
et iustificationis sacramētum formati institutum
est. Quia eiusdem mundationis forma et simili
tudo in ablutione quidem occulte inuenitur. in cir
cumsisione vero euidentius exprimitur per bap̄tis
mum autem manifestius declaratur. Hinc est q̄
illa p̄imi temporis sacramenta sicut dicit hugo
fuerunt sicut veritatis umbra. medij temporis si
cut ymago vel figura. Postremi scilicet gracie si
cut corpus q̄ intra se veritatem et graciā cura
tricem contineret quam presentant. et principali
ter conferunt qd̄ promittunt. ¶ Rursus quoniam
presencia veritatis et gracie q̄ in lege gracie eph̄i.

betur ratione sue excellencie et multiformitatis in opere et virtute per unum signu in exprimi non poterat nec decebat. **H**inc est q̄ in omni tempore et lege plura fuerunt sacramenta data ad illam veritatem et gratiam exprimentam. sed precipue in tempore legis figure. cuius est figurare multa signa et varia q̄ precesserunt. q̄ sua varietate casti gratiam multipliciter exprimerent et excellencius commendarent. et multipliciter commendando nutrent per uulos. exerceant perfectos. et duos onerando frangerent et ad iugum gracie domarent. et quodammodo emoluerent. **P**ostremo quoniam veritate superueniente cessat umbra. et figura presenciatiter sortitur finem intentum. quo habito cessare debet eius usus et actus. **H**inc ē q̄ gratia superueniente vetera sacramenta et signa impleta sunt pariter et sublata. quia signa erant pronostica futurorum et quasi prenuntiatiua de longinquo. et noua nichilominus instituta tamq̄ demonstratiua presentis gracie et rememoratiua quodammodo passionis dominice q̄ fons est et origo gracie creatiue siue in nobis siue in hys q̄ precesserunt casti aduentum. sed in hys qui precesserunt tamquam precium promissum. et in hys qui sequuntur tamquam precium persolutum. **E**t quoniam non debetur gratia promissioni precij nisi ratione persolucionis. et habundancior debetur q̄

precij nisi ratione p̄solutionis. et habundantiōz de
betur. p̄soluto precio q̄ promisso. Hinc est q̄ pas
sio casti immediatus sanctificat sacramenta t̄pis
legis noue. et plenior gratia in eis redundat p̄t̄
qd̄ illa p̄parauerunt et per duperunt ad hec sicut
via ad terminum sicut figurum ad signatum sicut
figura ad veritatem. et sicut imperfectum reducit
et p̄parat ad perfectum.

Capitulum terciū.

De distinctione autem et numerorū sacramen
torum noue legis hoc est tenendum. q̄ ipsa
sunt septem s̄m correspondenciam ad gratiam sep
tiformem qui per septenarium temporis nos redu
cit ad principium quietem et arcum eternitatis
sicut ad octauam resurrectionis vniuersalis. Ho
rum autem sacramentorum ianua est baptismus
Deinde cōfirmatio. eucharistia. penitencia. vntio
extrema. ordo. et matrimonium. qd̄ licet vltimo
colloceatur propter morbum concopiscencie annex
um. ipsum tamen fuit ante omnia int̄ roductum
in paradiso eciam ante peccatum. Ratio autem ad
intelligenciam predictorū hec est. quia principium
nostrum reparatiuum cristus dominus verbum
incarnatum. cum sit dei virtus et sapientia et m̄
sericordia nostra. sic potenter sic sapienter sic clemē
ter sua delet instituire sacramenta in lege gracie
vt nihil profusus desit curationi nostre quantum

cōpetit statui presentis vite. Ad perfectam autē
curacionem egritudinis concurrunt hec tria scilicet
expulsio egritudinis. introductio sanitatis. et con
seruacio introducte salutis. **P**rimo igitur ad p
fectam curacionem perfecta et vniuersalis requi
tur morbi expulsio. et morbus est septiformis tri
plex culpabilis scilicet culpa originalis mortalis et
venialis. et quadruplex penalis scilicet ignorācia
malicia. infirmitas. et concupiscencia. et nō sanat
oculum qđ sanat calcaneum sicut dicit **J**eronimus
Hinc est qđ oportuit adhiberi contra hec septenari
um medicamentorum adhunc septiformem mor
bum plinius expellēdum. scilicet contra originalem
baptismum. contra mortale penitenciam. contra
venialem vnctionem extremam. contra ignoran
ciam ordinem. contra maliciam eucaristiam. con
tra infirmitatem confirmatorem. contra concupis
cenciam matrimonium qđ eam temporat et expu
sat. **R**ursus quia perfecta curacio esse nō potest
sine restitucione integre sanitatis. et sanitas amie
integra consistit in vsu septem virtutum. trium sci
licet theologicarū et quatuor cardinalium. **H**inc
est qđ ad harum sanitatem restituendum institui
oportuit septiforme sacramentum. **N**am baptis
mus sanando disponit ad fidem. **C**onfirmacio ad
spem. **E**ucaristia ad caritatem. penitencia ad iusti
ciam vnctio extrema ad perseueranciam q̄ est ac

unctio extrema ad perseuerantiam q̄ est fortitudi
nis cōplementum et summa. Ordo ad prudentiam
matrimonium ad temperantiam conseruandam
quam maxime p̄sequitur infirmitas carnis. h̄ ho
nestas remediatur nuptiarum. Postremo quoniā
perfecta curatio esse nō potest sine cōseruatione sa
lutis introducte. et salus introducta cōseruari nō
potest in conflictu certaminis nisi in acie ecclesie q̄
est terribilis vt castrorum acies ordinata. et hoc q̄
dem fit per septiformis gracie armaturam. Hinc
est q̄ necesse est esse septem sacramenta. nam vt
hec acies sit perfecte et continue cōminuta cum con
stet ex partibus corruptibilibus indiget sacramen
tis muniens releuantibus et renouantibus.
muniens pugnantes. releuantibus cādentes.
renouantibus morientes. Sacramentum autem
muniens aut munit ingredientes et sic est baptis
mus. aut stantes et sic est confirmatio. aut exun
tes et sic est extrema unctio. Sacramentum ve
ro releuans aut releuat a casu veniali. et sic est eu
karestia. aut a mortali et sic est penitencia. Sacra
mentum autem renouans aut renouat in esse spi
rituali et sic est ordo cuius est administrare sacra
aut quidem in esse naturali et sic matrimonium. q̄
renouat multitudo in esse nature quasi omniū sacra
mentum. ideo fuit p̄mo ante omnia institutum
Licet p̄pter morbum cōcupiscentie auersum. et q̄si

in misericordie sanctificationi quibus significatione sic
sacramentum magnum inter medicamenta spiritua
lia. ultimo collocatur. et locum sortitur extremum
Unde quod baptismus est ingrediendum confirmatio
pugnatum. Eucharistia vires resumendum. penite
tia resurgendum. extrema unctio existendum. or
do novos milites introducendum. Matrimonium
novos milites parandum. patet ex his suffici
entia et ordo medicamentorum sacramentalium et
armorum.

C. Capitulum iij.

Omnibus institutione autem sacramentorum hoc
tenendum est. quod septem sacramenta legis gra
de Christus instituit tamquam novi testamenti medi
ator et precipuus legislator. in qua vocavit ad pro
missa eterna. dedit precepta dirigentia. et institu
it sacramenta sanctificationis. Instituit autem ea in
verbis et electis ad evidenciam significationis et
efficaciam sanctificationis ita quod semper habent significationem
veritatis sed non semper efficaciam curacionis. non
propter defectum a parte sui. sed a parte suscipientis. In
stituit autem predicta sacramenta diversimode quod
dam scilicet ex eis confirmando. approbando et consumendo
ut matrimonium et penitentiam. quod autem insinuando et iniciando
ut confirmationem et unctionem extremam. quod autem ini
ciando et consumendo et in se ipso suscipiendo ut sacramentum
baptismi. eucharistie. et ordinis. hec enim ita et plene sta
tuit et eam per se suscepit. non autem ad intelligenciam predictorum

est q̄ principium reparatiuū nostrum est cr̄stus
crucifixus verbum scilicet incarnatum q̄d q̄ verbū
est patri equale et substancialē est verbum sūme
virtutis sūme veritatis et sūme bonitatis ac p̄ hoc
et summe auctoritatis . et ideo ip̄sus est pp̄rie no-
uum testamentum introducere . ip̄sus eciā est
legem dare integram et sufficientem s̄m exigenci-
am summe virtutis et veritatis ac bonitatis sue .

Domine ergo summe bonitatis p̄missa proposuit
beatificantiā . ratione summe veritatis precepta de-
dit diligentia ratione summe virtutis sacrā statu-
it amminiculantiā . ut per sacramenta virtus re-
pararetur ad implenda precepta diligentia . et p̄
precepta directiua perueniretur ad promissa eter-
na . faciente hoc verbo eterno cr̄sto scilicet domino
in lege ewangelica in quantum est via veritas et
vita . **R**ursus quia reparatiuum principium nō
solum est verbum in quantum verbum sed eciā in
quantum incarnatum q̄ hoc ip̄so q̄ incarnatum om-
nibus se offert ad noticiam veritatis . et omnibus
digne accedētibz se exhibet ad grām curatiōis .

Hinc est q̄ tamq̄ plenū gracie et veritatis ad ma-
iorem euidentiam significandi ad efficaciam sc̄tificandi
sacrā instituit in electis simul et verbis ut dū elcā
ocul et v̄ba auribus se offerret q̄ sunt duo sensus
maxime cognoscitiui euidentiam daret significatiōis
exp̄sse . Deinde eciā v̄ba significaret elcā ut plenior

fieret efficacia caritatis humane. quoniam nul-
li datur repugnanti et impugnanti fontem gratie
intencius in corde. **I**deo sic instituta sunt ut significa-
rent semper et vniuersaliter. non autem sanctifica-
rent nisi. accedentes digne absque animifictione.
Postremo quoniam et si verbum incarnatum sit
fons gratie sacramentalis fuit ante incarnacione.
Aligua vero non nisi post spiritus sancti missionem.
quedam vero medio modo se habentia. **H**inc est
quod oportuit sacramenta institui diuersimode. Nam
ante incarnacionem necessaria fuit et punctio peni-
tencialis et generacio matrimonialis. **I**deo hec
duo sacramenta non de nouo instituit sed iam a se
instituta et naturalia dictamini quodammodo im-
pressa consumauit et confirmauit in lege euange-
lica dum penitenciam predicauit et nupcijs inter-
fuit et legem coniugij approbauit secundum quod tol-
litur ex diuersis euangely locis. **A**n te vero spiri-
tus sancti donacionem nec fuit plena donacio spi-
ritus sancti ad confirmacionem et nominis cristi
publicam confessionem. nec unctio mentis plenaria
ad euolacionem. **I**deo hec duo sacramenta scilicet
confirmacio et extrema unctio cristus solum imia-
auit et insinuauit. confirmacionem. manum peruu-
lis imponendo et predicando discipulis eos bap-
tizando spiritu sancto. **U**ncionem vero discipulos
ad curandum mittendo qui infirmos ungebant oleo

hic dicitur in tharco. medio vero tpe fuit regnatio et ede-
desie ordinatio. et spiritualis cibatio. Ideo hec tria
sacramenta scilicet baptismi. eucharistie. et ordinis
et complete dedit et clare instituit primo baptismum
suscipiendo. Deinde formam dando et ceteris pub-
licando. Ordinem vero dando primo potestatem li-
gandi et soluendi peccata humani generis. et po-
testatem conficiendi sacramentum altaris. Euka-
ristiam vero copando se grano frumenti et conficien-
do et dando imminente passione sacramentum corpo-
ris et sanguinis sui. Et ideo hec tria sacramenta
per castum distinde et integre debuerunt institui et
in lege veteri multipliciter figurari tamquam sacramen-
ta substantialia noui testamenti et propria legis latoris scilicet
uerbi incarnati.

A. Caplin v.

De dispensacione vero sacramentorum hoc te-
nendum est. quod potestas dispensacionis sacramen-
torum regulariter spectat ad solum genus humanum. In
omnibus autem sacris dispensandis necessaria est in dispensan-
te intentio. in aliquo etiam necessario cum intentione requiritur
ordo sacerdotalis scilicet ut pontificalis. pontificalis inquam neces-
sarius est dispensacioni confirmationis et ordinis. Sacer-
dotalis vero dispensacioni eucharistie penitencie et
unctionis extreme. Baptismus autem et matrimonium
licet ad sacerdotes spectet potestatem tamen propter ordinem sa-
cerdotalem dispensari de facto maxime in articulo
necitatis. hys autem extraneis sacra dispensari potest

a bonis et malis a fidelibus et hereticis intra ecclē
siam et extra s̄ intra s̄m veritatem et utilitatem
extra vero nō ad utilitatem licet dispensentur s̄m
veritatem. **R**atio autem ad intelligentiam predic
torum hec est quia reparatiuum principium nost
rum verbum scilicet incarnatum in quātum deus et
homo sacrā instituit ad salutem hominum. ordina
uit sicut et cōgruum fuit q̄ hominibus dispensa
rentur per ministerium hominum p̄pter cōseruan
dam vniformitatem dispensationis ad saluatoreē
cristum et ad hominem saluandum. **Q**uoniam
igitur cristus saluator humanum genus saluauit
s̄m qd̄ exigerat equitas iuris. dignitas ordinis et
securitas salutis. operatus est salutem nostrā mo
do recto et ordinato et certo. **H**inc est q̄ s̄m horū
trium exigentiam sacrā cōmisit hominibus dispen
sanda. **P**rimo igitur q̄ rectitudo iuris exigit vt o
pera hominis s̄m q̄ homo nō fiant precipitante
et opera hominis vt minister cristi aliquomodo refe
rantur ad cristum et opera hominis vt minister
salutis aliquomodo referantur ad salutem vel in ge
nerali vel in special. et dispensacō sacramētorum
est opus hominis vt racōnalis. vt minister cristi
vt minister salutis. **H**inc est q̄ necesse est esse q̄
fiat ex intentione. et ex intentione qua q̄s intendit
facē q̄ x̄ps instituit ad huānam salutē p̄ saltē facē
qd̄ s̄nt ecclēsia in quo claudit̄ in quāli intēcio p̄dca

q̄ ipsa ecclesia fiat a cristo sacramentū accēpit sic
ad fideliū salutem dispensat. **V**rsus quia or
do dignitatis exigit ut maiora maioribus et mino
ra minoribus. et media medijs cōmitantur. **E**t
q̄dam sunt sacramenta q̄ precipue respiciunt ex
cellenciam virtutis seu dignitatis vt sacramētum
confirmacōis et ordinis. q̄dam q̄ inspicunt indi
genciam necessitatis vt baptisimus et m̄mōnium
quorum vnū generat. alterum regenerat ad exis
tenciam debitam. q̄dam autem media vt eukarist
tia et penitencia et v̄ncio extrema. **H**inc est q̄
prima tanquā extrema nō possunt dispensari nisi
ab ep̄is et pontificibus quātum est de iure cōmuni
alia vero tanquam infima dispensari possunt a q̄
buscumq; ordinibus et personis inferioribus maxi
me in articulo necessitatis qd̄ dico racōne baptisimi
media vero a solis sacerdotibus qui inter ep̄iscopos
et inferiores personas sunt quasi in medio cōstituti
Postremo q̄ securitas salutis erigit vt res sic fiat
vt in dubium non cadat. et nullus est qui cer
tus sit de bonitate et credulitate dispensatoris.
Et idem ipse non est certus de se vtum amore vel
odio dignus sit. **I**deo si sacramenta dispensari
solum possint a bonis. nullus esset certus de suscep
tione sacramenti et sic oporteret semper iterari.
et malicia vnus preiudicaret aliene saluti. nul
la etiam esset stabilitas in gradibus ierarchie

baptismus potest esse extra ecclesiam. mutus au-
tem beate vite non nisi intra ecclesiam reperitur. quod su-
pra petram etiam fundata est quod ligandi et soluen-
di claves accepit. hec est una quae tenet et possidet om-
nem sponsi sui et domini potestatem per quam coniu-
galem potestatem etiam de ancillis parere filios
potest. qui si non supbiant in sortem hereditatis re-
cabuntur. si autem supbiant extra remanebunt. ma-
gis ergo qui pro ecclesie honore atque unitate pug-
namus non tribuamus hereticis quidquam apud eos
eos cognoscimus. sed eos arguentes doceamus. quod
quod ex unitate habent non valere ad salutem nisi ad
eandem redeant unitatem.

¶ Ca. vi.

Diteratione autem sacramentorum hoc tenen-
dum est quod licet sit commune omnibus sacra-
mentis non iterari super eandem personam et materiam et ex
eadem causa. ne fiat contumelia sacramento. **S**pecia-
liter tamen sunt tria sacramenta quae non sunt aliquatenus ite-
randa scilicet. baptismus. confirmatio. et ordo. **I**n his autem
tribus imprimatur triplex character interior qui non
deleat inter quos character baptismalis vetinet funda-
mentum. nec potest alij imprimi. nisi ille primitus imprimat.
Nisi si quis ordinatur non baptizatus nichil profusus effi-
cit. sed totum de nouo faciendum quod non intelligit iteratum
quod constat non fuisse factum. **R**atio autem ad intelligenda
am praedictorum haec est. quod principium nostrum repatum verbum scilicet
incarnatum licet ratione suae virtutis a sapientie et bonitatis nihil

agat in efficacitate nichil inepte. nichil in fructuose. potissime tamen obseruari debet in suis nobilissimis operibus cuiusmodi sunt illa per quae reparatur genus humanum. Quoniam ergo sacramenta sunt de genere huiusmodi operum diuinorum.

Hinc est quod contumelia quodammo do fit eis. quando super eandem materiam et personam et ex eadem causa iterantur. quia in hoc ostenditur quod prius dispensata fuerunt in efficaciam et inepta ex infructuosa. contra illud quod exigebat ipsius reparati principij virtus et sapientia et bonitas summa quae semper assistit ad operandum in illis et per illa sacramenta. **R**ursus autem quoniam inter haec sacramenta reparatiua in quibus est generaliter efficaciam diuinae virtutis ad reparationem humani generis quaedam sunt quae tantum introducta sunt propter remedia morborum quaedam etiam quae non solum ad hoc sed etiam ad statuendum et discernendum et ordinandum in ecclesia ierararchicos gradus. et morbi potest variari expelli et iterum introduci. **G**radus autem ecclesiae debent esse firmi solidi et incommutabiles. **H**inc est quod sacramenta quae respiciunt morbos iterabiles habent efficaciam transentem. ac propter hoc iterabiles ratione nouae cause sacramenta vero illa quae respiciunt gradus ierararchicos et status fidei determinatos necesse est quod propter efficaciam remediatis aliisque efficaciam tribuant permanentes ad gradum et statum ecclesiae distinctionem firmam et stabilem.

et qm hoc nō potest fieri per data naturalia vel so-
na gratuita gratum facienda. necesse est fiat per a-
liqua signa substantie incorruptibilis scilicet anime
incorruptibiliter a principio incorruptibili secūdu
conformitatem ad incorruptibile indelebiter et
gratis impressa. q̄ caracteres appellantur. Qui quo-
niam nūquam delentur. Ideo nec iterari possunt
nec illa sacramenta in quibus caracteres imprimū-
tur. **P**ostremo quoniam triplex est status fidei
secundum quem habet fieri distinctio in populo cris-
tiano videlicet in acie ecclesiastice ierarchie scilicet
status fidei genite roborate et multiplicata. secun-
dum primum fit distinctio fidelium ab incredulis.
per secundum fit distinctio fortium a debilibus. per
tercium fit distinctio clericorum a laicis. **H**inc
est q̄ illa sacra q̄ respiciūt eplice fidei statu p̄dictū
caractēs imprimūt p̄ q̄s indelebiter impressos semp
distinguit. ac p̄ hoc nūq̄ iterari possūt. **Q**m ḡ
baptismus respiciat statu fidei genite in quo pplūs
dei distinguit ab incredul ut israhelice ab egipcys
Et cōfirmacō respiciat statum fidei roborate in q̄ dist-
inguitur pplūs fortis ab infirmis sicut pugiles ab
hys q̄ nō sūt ad pugnādū ydonei. **O**rdo respicie
statu fidei multiplicata in q̄ distinguit clericos a laicis
sicut leuite a cub⁹ alijs. **H**inc ē q̄ in hys tribus tm̄
sacris caractēs imprimūt. **Q**uia vero distinctio ppli a
nō p̄ se ē p̄ma et radical⁹ **H**ic ē q̄ caractē baptisimat

est fundamentum omnium aliorum characterum
Et ideo illo non substrato nichil poterit superedificari
ac per hoc oportet de nouo fieri. Si autem ille sub
stratus fuerit alij imponi possunt nec unquam ulte
rius iterandi sunt. nec tria sacramenta predicta que
eos imponunt. ex causa aliqua iterantur. et grauis
de facto iterantibus debet imponi penitentia. propter
diuini sacramenti contumeliam. licet ab eis quatuor
ex causis diuersis p[ot]t sine sua contumelia iterari.

Septimū caplū.

Iam nūc septimo loco restat videre de integritate
cuiuslibet sacramēti que cum sit in numero sep
tiformi. Primo videndum est de integritate bap
tismi quod est ianua omnium aliorum sacramētorum
De integritate igitur sacramenti baptismi. Hoc
tenendum est. quod ad hoc quod aliquis baptizetur recte
et plene requiritur expressio forme rationis a do
mino instituta que est hec. Ego te baptizo In noie
patris et filij et spiritus sancti amen. absque omissi
one vocali. et sine interpositione vocabuli absque pro
posteracone ordinis supradicti. et sine immutacione
nominis pronominati. Requiritur etiam merio vel
ablutio per elementum aque in toto corpore vel salte
in digniori parte. ita quod expressio et merio fiat ab
vno et eodem et in eodem tempore. quibus coar
rectibus si non sit fixio in baptizato datur ei gratia
regenerans. rectificans. et purificans ab omni culpa

quod ut efficacius fiat cathecismus et exortismus tam
quam paratorij permittuntur tam in puerulis quam
in adultis requiritur fides propria in puerulis sufficit
aliena. Ratio autem ad intelligenciam predictorum
hec est quod cum principium nostrum reparatiuum
verbum scilicet incarnatum tamquam perfectissimum
et sufficientissimum reparare habeat genus huma-
num per medicamenta sacramentorum ita quod nichil
sit superfluum nichil inordinatum nichil etiam
diminutum ita quod disponere debuit quod sacramenta
baptismi et alia integrarentur secundum quod exigebat sua
virtus nostra salus et etiam nostra morbus.

Quoniam igitur virtus nos reparans est virtus
vocis trinitatis quoniam sancta mater ecclesia cre-
dit in animo confitetur in verbo et profitetur in sig-
no sub trium personarum distinctione et propria
et ordine et origine naturali. Est etiam virtus passi-
onis christi qui mortuus et sepultus fuit et die ter-
cia resurrexit. Hinc est quod ad horum expressionem
in sacramento quod primum omnium sacramentorum
est in quo primo et principaliter hec virtus operatur
debet fieri expressio trinitatis indistincta propria et
ordinata nominatione quantum est de forma commu-
ni. Licet aliquo tempore potuerit fieri in nomine
christi in quo intellectus clauditur trinitatis. Debet
etiam fieri expressio verbi baptizandi cum trina im-
mersione ad expressionem mortis christi et sepulture et

resurrectionis post tribuum facte q̄tūm est de gra-
tuitate. Et quia simul opatur utraq; virtus. Et
in vno saluatore cristo utrumq; horum debet fieri
ab vno et eodem simul et in eodem tempore ppter
seruandam vnitatem in sacramento et significan-
dam vnitatem in saluatore nostro et mediatore
cristo. ¶ Rursus quoniam salus nostra require-
bat inchoari per regeneracōnem seu renouacōnem
in esse gracie conferentis spirituale esse. abstergen-
do immūdiā. effugando tenebram. et refrigeran-
do cōcupiscēciam q̄ vniuersaliter labefacit omnem
hominem descendētem semināliter ab adam. ¶
Hinc est q̄ sacramentum primum qd̄ est regene-
ratiuum debet fieri in elemēto qd̄ haberet conformi-
tatem ex naturali representacōne ad triplicem ef-
fectum predictum gracie inchoantis nostram salu-
tem. Quoniam ergo aqua sua puritate mūdāt
sua peruetate luminis est delatua. sua frigidita-
te refrigerat. Et maxie cōe est oibus inter oia liqui-
da. ¶ Hinc est q̄ sacramentū regnācōis nr̄e p̄fici d̄z
in elemēto aq̄ mdr̄iter. qz ois aq̄ oia que eadem
est sp̄e. et similiter ne aliqs ppter defectū elemēti
p̄ciliū salutis iactē possz. Postremo qm̄ morb⁹
nr̄ p̄tra qz p̄ncipali ē baptism⁹ ē origiāle p̄c̄m. qd̄
aiām p̄uat vita gr̄e. ⁊ oim̄ v̄tutū r̄cūdiē. Et hitat
et p̄nā qd̄ amō reddit ad oē ge⁹ culpe. et t̄nducit
aiūdē. ⁊ puulū f̄c̄t cōcupiscibilem. adul̄t̄m vero actu

concupiscentem. redigit etiam in diabolicam seruitutem et in potestatem principis tenebrarum. Hinc est quod ad hoc quod per illud sacramentum per contrarium sufficiens adhibeatur remedium. congruit in eo dari gratiam regenerantem contra priuationem vite gratuite. gratiam rectificantem in septiformi virtute contra priuationem virtutis habilitatiue. gratiam purificantem ab omni culpa. contra prouitatem ad omnem deordinationem viciosam. Et quoniam originale peccatum trahitur aliunde. et puulum facit concupiscibilem et adultum actu concupiscentem. necessaria est adulto fides propria et penitentia. et puulo sufficit aliena que scilicet est in vniuersali ecclesia. Quia vero baptismus debet erueret a seruitute diaboli et de potestate principis tenebrarum tam puulos quam adultos. Hinc est quod vterque exortizari debet per expulsionem potestatis contrarie. vterque etiam cathetizari. adulti ut expulsa caligine erroris instruuntur ad fidem puuli vero ut sciant patrum quid eos debeant docere ne pro humano defectu impediatur baptismi sacramentum quod terminus habeat finem suum.

Capitulum octauum.

De sacramento confirmationis hoc tenendum est quod ad ipsius integritatem requiritur forma vocalis que secundum morem magis conueniens est. Signo te signo crucis. et confirmo te crismate

salutis in nomine patris et filii et spiritus sancti. Requirit etiam
crisma quod conficitur ex oleo et balsamo. de quo tamen per manus
Episcopi signum crucis fronti imponitur sub predicta forma. ubi
confirmacionis suscipitur sacramentum per quod confirmatur homo ad no-
men christi audacter et publice confitendum. **H**omo autem ad in-
telligenciam predictorum hec est. Quia reparatum pre-
cipium nostrum verbum scilicet incarnatum sicut
eternaliter conceptum est in corde patris et corpora-
liter in carne sensibiliter apparuit homini. sic ne-
minem reparat nisi ipsum et corde concipiat crede-
do. et creditum exterius confitendo. deponat con-
fessione debita cuiusmodi est confessio viridica vir-
tute plena que non tantum est veritas speculativa ve-
rum etiam practica. in qua non tantum est adequa-
cio intellectus sermonis veri verum etiam in qua
totus homo veritati conformatur secundum intel-
ligenciam rationis. secundum complacenciam vo-
luntatis. et secundum adherenciam virtutis. ve-
lit ex toto corde tota anima. tota mente. sit ex corde
puro et consciencia bona et fide non ficta. Et est tra-
his confessio integra placida et intrepida. ut sit in
rota eius de qua placida rota eius coram qua est. Intrepida
rota eius a qua fieri habet ulla confessio. Quoniam in hoc homo pu-
sillanimis non est idoneus nisi per manus superne gratie confortatus
est ideo ad hoc sacramentum confirmacionis fuit diuinitus insti-
tutum tanquam immediate sequens baptismum. Quia vero fi-
nis imponit necessitate hys que sunt ad finem. id est itaque

debet hoc sacramētum huiusmodi exigentiam confessionis
predicte et suarum conditionum trium videlicet pre-
dictarum. **P**rimo ergo quod confessio hec debet esse in-
tegra et integritas confessionis non est nisi quis con-
fiteatur christum verum hominem pro hominibus
crucifixum eundemque verum dei filium in trinitate
patri et spiritui sancto per omnia coequalem. **I**nde
est quod in forma vocali non tantum fit expressio actus
confirmandi verum etiam in ipsius signi crucis et
nominis beatissime trinitatis. **A**mplius quod con-
fessio debet esse placida ratione eius coram quo fit
et fieri habet coram deo et hominibus et deo non
potest placere nisi assit lumen intelligentie et nitore
conscientie nec proxime nisi assit odor bone fame et
vite honeste. ideo ad horum designationem in electo
exteriori commiscetur oleum oliuarum quod est nitidum
balsamo quod est odoriferum. ut per hoc sanctificetur
quod confessio ad quam hoc sacramētum ordinat et dis-
ponit coniunctum debet habere et nitorem conscientie
et intelligentie cum suavi odore tam vite quam fame ne
aliqua contrarietas sit inter linguam et conscientiam
et inter vitam et famam. propter quam talis confessio
acceptetur ab homine nec approbetur a christo. **P**
Postremo quod talis confessio debet esse intrepida ut
nec timore nec pudore quis dimittat dicere verita-
tem. nec tunc persecutionis christi ignominiosam mortem
crucis confiteri publice formidet. Perubescat precipue

horrens in similem incidere penam et ignominiam
 passionis. et huiusmodi timor et pudor potissime
 apparent in facie et maxime in fronte. Et ideo ad
 omnem verecundiam et formidinem appellendam et
 manus potestiva imponit quae officinat. et erup frontem
 imprimitur ut non erubescat eam publice confiteri
 nec formidet pro confessione nominis casti si opus
 fuerit quamcumque penam vel ignominiam sustine-
 re. tamquam verus pugil vinctus ad primum. et tamquam
 miles strenuus ferens in fronte regis sui signum
 et crucis eius triumphale vexillum tum quo paratus
 fit hostium aeneos penetrare securus. Nemo enim
 crucis gloriam libere potest predicare si crucis pena
 et ignominia formidetur. Juxta quod dicebat sanctus
 Andreas. ego si crucis ignominiam expauescerem
 crucis gloriam misericordie predicarem.

C. Caplm 12.

H. A.

*Hoc raptim totum
 sapit doctrina
 Berengarianam
 olim. quae nunc
 Sacramentarium
 et Galvani dicitur.
 Hoc vero vult
 quo nulli sunt
 tentia in hoc
 capitulo sapient
 flarosi, verum*

O E sacramento eucharistie hoc tenendum est
 quod in hoc sacramento verum corpus et verus
 sanguis christi non tantum significatur sed etiam ve-
 raciter continetur sub duplici specie panis scilicet
 et vini. tamquam sub vno non duplici sacramen-
 to. hoc autem post consecrationem sacerdotalem quae fit in
 placone verbalis forme a domino institute super panem hoc
 est corpus meum. super vinum vero. hoc est calix sanguinis
 et
 Quibus ubi cum intentione conficiendi a sacerdote platis
 transibat utrumque elementum secundum substantiam in corpus et sanguinem
 omnia consueverunt catholice religioni.

Ihesu cristi. remanētibz speciebus sensibilibus.
sub quarum utraqz continetur totaliter nō cirā
scriptibilitē nec localiter s; sacramentaliter totus
cristus. in quibus pponitur nobis eciā ut cibus
quem qui digne accepit nō solum sacramentaliter
verum eciā per fidem et caritatem spūaliter
manducando corpori cristi mystico magis incorpora
tur et in se ipō reficitur et purgatur. qui vero indig
ne accedit iudicium sibi manducat et bibit nō diu
dicans sanctissimum corpus cristi. **R**atio autem
ad intelligēciam p̄dictorum hec est. quia principi
um nostrum reparatiuum verbum scilicet incarna
tum et sufficientissimum est in virtute et sapientis
simum est in sensu. ideo sic nobis contulit sacrā h̄m
quod exigit sapientia et sufficientia sua. et qz suffi
cientissimum est. ideo in largiēde medicāmen
ta morborum et carismata grāciarum nō tantum
instituit sacramentum qd nos in esse grācie gene
raret ut baptismum. et gemitos augmentaret et
roboraret ut confirmāōnem. verum eciā qd ge
mitos et augmentatos enutritet ut sacramentum
eucharistie ppter qd hec tria sacramēta oibus dan
tur q̄ accedunt ad fidem. **Q**m̄ igit̄ nutrimentum
nostrū optum ad esse gratuitum attendit̄ in vnoqz
fidelīū p̄ cōseruāōnem deuocōnis ad deum dilecti
ōnis ad primū. et delectacōis intra se ipm̄. et deuo
tio ad deū exercet̄ p̄ sacrificij oblacōnem. dilectio

ad proximum per vnius sacramenti cōmunionem.
et delectatio intra se ipsum p viatici refectionem.
Hinc est q̄ principū nostrum repatiuum istud sa-
cramētum eukaristie dedit in sacrificium oblatōis
Et sacramētum cōmunionis et viaticū refectionis.
Quia vero principū nostrū repatiuū nō tantum
est sufficiētissimū s̄ etiam sapiētissimum cuius est
omnia agere ordinate. ideo sic dedit nobis et dispo-
suit sacrificium et sacramētum et viaticum exhibe-
re s̄m q̄ cōpetit tempore gracie reuelate statui vie
et capacitati nostre. **P**rimo igit̄ quomā tempus
gracie reuelate requirit. ut iam nō offeratur obla-
tio qualiscumqz. sed pura placida et plenaria. **E**t
nulla alia est talis nisi illa q̄ fuit in cruce oblata.
Sciat̄ cristi corpus et sanguis. ¶ **H**inc est q̄ neces-
sario oportet in hoc sacramēto nō tantum figura-
tiue verū etiam veraciter corpus cristi tamq̄ oblati-
onem huic tempore debitam cōtineri. **S**imiliter q̄
tempore gracie cōsonat q̄ sacramētum cōmunionis
et dilectionis nō tantum sit cōmunionē et dilectio-
nem significans. verum etiā ad illam inflammās
ut efficiat qd̄ figat̄. et q̄ maxie nos inflāmat ad di-
lectionē mutuā et maxie vnit̄ mēbra ē vnit̄as capi-
tis a q̄ p vim amoris diffusiuā vnicū et trīsforti-
uā manet i nos dilectio mutua. ¶ **H**inc ē q̄ in h̄
sac̄to p̄tinēt v̄z xpi corpus et cāo imaculata ut se-
in nob̄ diffūdet̄ et nos iuuet̄ vnic̄s et in se trīsfort̄s

*Oblatio unlla alia
quā, carque in
vixit oblata*

*in Sacramento
hor̄ continetur
verū Chr̄ corpus
et ideo dicitur
quod sacramētū
hor̄ est verū
Chr̄s*

1°

per ardentissimā caritatem per quā se nobis dedit. se pro
nobis obtulit se nobis reddidit et nobiscum existit
usque ad finem mundi. **V** Postmodum etiam refectione
competens statui gratie est refectione spiritalis. communis
et salutaris. refectione autem spiritus est verbum vite
ac per hoc refectione spiritalis. spiritus in carne est ver-
bum incarnatum siue verbum caro quod nobis commu-
nis et salutaris quia licet sit vna omnis tamen
saluatur per ipsam. Quia ergo non est dare alium
cibum spiritualem communem et salutiferum nisi ip-
sum verum corpus christi. **V** Hinc est necesse est ip-
sum in hoc sacramento veraciter esse contentum eri-
gente hoc placatione sacrificij placatum. sacramenti
vinitiu. et viticie refectione quod debent esse in tempore
noui testamenti et gratie reuelate et veritatis christi.
V Rursus quia statui die non competit christum
aperte videre propter velamen enigmatis et prop-
ter meritum fidei. nec conuenit christi carnem deni-
bus attractare et propter horrorem crudelitatis et
immortalitatem ipsius corporis. Ideo necesse fuit
corpus et sanguinem christi tradi velatum sacratissi-
mis symbolis et similitudinibus congruis et expres-
sis. Et quoniam nichil magis est ydoneum ad
refectionem quam cibus panis et potus vini. nichil
magis est ydoneum ad significacionem vinitatis
corporis christi veri et mystici quam panis factus de
mundissimis granis et vinum expressum de pu-
re

*Refectio Spūs non
carnalis*

*Christi corpus in
sacramento non
continetur. ergo
sacramentum non
est totum quod
est Christus totus.*

*Recte
Nam quod symbolū
similitudo est veri-
tatis est non
est veritas*

vinū expressum de purissimis a cōis in unū collec-
 tis. ideo sub hys speciebus magis q̄ sub alijs debu-
 it sacramentum exhiberi. Et quia cristus sub illis
 speciebus esse debet. nō s̄m mutacōnem factam
 in ipso sed potius in eis. ideo ad prolacōnem dupli-
 cis verbi predicti in quo insinuat̄ existencia cristi
 sub speciebus istis fit cōuerſio substance vtusq; in
corpus et sanguinem remanētibus solis acciden-
tibus tamquam signis corporis contenti et eciām
expressiuis. Quia vero corpus cristi beatum et glo-
 riosum nō potest diuidi nec in ptes suas nec ſepa-
 rari ab anima neque a diuinitate summa. ideo sub
 utraq; specie est vnus cristus totus et in diuisus
 scz anima corpus et deus ac per hoc utrobiz vnū
 et simplicissimum sacramentum cōtinens totum
 cristū. Et qm̄ quebet pars speciei significat cristi
 carnem. Hinc est q̄ totus cristus est in tota spe-
 cie et in qualibet eius parte siue sit integra siue di-
 uisa. ac per hoc nō est ibi vt circūscriptus vt occu-
 pans locum. vt habens situm. vt perceptibile per
 aliquem sensum corporeum et humanum sed om-
 nē latens sensum vt fides habeat locum et meritū
 ppter qd̄ eciām vt non deprehendatur. accidencia
 illa habent omnem operationem quam habebant
 prius hęc sint pter subiectum q̄ diu cōtinēt̄ in tra-
 se cristi corpus. qd̄ quidem est q̄ diu durat in suis
 p̄prietatib⁹ naturalib⁹. et sūt ydonee ad cibādum

Chrs sub speciebus
 non ipse species
 Chrs

Panis et vinū
 signa contenti
 corporis et sangui-
 nis Chrs, no autē
 ipse species Deus
 verus

Nota
 Sacramenta sunt
 contenta Chrs
 tamen in se non
 sunt, totus Chrs

Pars speciei signi-
 ficat Chrs carnem

Chrs non est
 localiter circum-
 scriptus in pa-
 ne. quasi sedem
 et situm habens

Nota hoc bene. Tam diu Chrs est in et sub speciebus panis
 et vini, quam diu ipse species idonee ad cibādum et ad
 potandū

Postremo quoniam capacitas nostra ad christum efficaciter suscipiendum non est in carne sed in spiritu non in ventre sed in mente. Et mens christum non attingit nisi per cognitionem et amorem per fidem et caritatem ita quod fides illuminat ad recognitionem et caritas in flammam ad deuotionem. Ideo ad hoc quod aliquis digne accedat oportet quod spiritualiter commedat ut christum per cognitionem fidei masticeat per deuotionem amoris suscipiat per quam in se non transformet christum sed ipse potius trahatur in eius corpus mysticum propter quod manifeste tollitur quod qui tepide in deuote et inconsiderate accedit iudicium sibi manducat et bibit quod tanto sacramento contumeliam facit. Et ideo consilium est hijs qui se sentiunt minus mundos mente vel etiam in deuotos ut differant quousque ad esum rei agni parati deuoti mundi et circumscripti accedant propter quod etiam hoc sacramentum preceptum est celebratum cum solempnitate precipua tamen quantum ad locum tamen etiam quantum ad tempus et quantum ad verba et orationes et quantum ad vestimenta in celebratione missarum ut ipsi sacerdotes conscientibus quod etiam percipientes suscipiant gratiae donum per quam purgentur illuminentur et perficiantur reficiantur et in ipsum christum per excessiuum amorem ardentissime transferantur.

Capitulum primum.

*Nota bene
non in ventre sed
in mente*

*Spiritualiter com-
medat non ror-
poralis*

*Quotusquisque est
qui mundus?*

*Ubi hoc fuit per
Pauli Apostoli et
aliorum*

De sacramento penitencie hoc tenendum est. q̄
ipsa est sc̄da tabula post naufragiū ad quā
naufragans per mortale peccatum recurrere potest
q̄ diu est in statu presentis vite quocienscumque
et quando cuiq; voluerit diuinam clementiam im
plorare. **I**psius autem ptes integrales sunt cōtri
tio in animo. cōfessio in verbo. et satisfactio in ope
re. ex quibus tūc penitēcia integratur. cū peccator
omnem mortalem culpam perpetratam et facto de
serit et verbo accusat et in animo detestatur pro
uens nūquam iterare peccatum. hys debito modo
cōcurrētibus cū absolucōne facta ab eodem in quo
est ordo clauis et iurisdictio absoluitur homo a pec
cato et reunitur ecclesie a recōsiliatur pro median
te clauē sacerdotati per cuius iudiciū non tantū
habet fieri absolucio. verum etiam excōmunicacio
et relaxatio q̄ pprie habent fieri ab episcopo tamq̄
ecclesie sponso. **R**atio autem ad intelligentiam
predictorum hec est. quia principium nostrum re
paratum verbum scilicet incarnatum eo ipso qd̄
verbum fons est veritatis et sapientie. eo ipso q̄ in
carnatum est fons pietatis et indulgentie. **I**deo
debet reparare genus humanum per medicamen
ta sacramentorum et precipue contra precipuum
morbum qui scilicet est mortale peccatum. **I**uxta
qd̄ docet pontificem pium. peritum medicam. et
iudicem equū ut sic in curatione nostra appareat

verbi incarnati summa clemencia . summa pruden-
cia . et summa iusticia . primum igitur quoniam
incuracione nostra a mortali culpa per penitencia-
am apparere debet ipsius cristi pontificis piissimi
summa clemencia et summa clemencia pontificis su-
perexcedit omnia peccata humana qualiacumq; et
quancumq; sint et quocienscumq; fuerunt pe-
petrata . ¶ Hinc est qd peccantes suscipere ad veni-
am est ipsius pontificis clementissimi non semel
bis . sed quocienscumq; suppliciter implorauerit
clemenciam dei . Et qd diuina clemencia tunc ve-
re humiliter et suppliciter imploratur quando in-
teruenit penitencie lamenta . et ad hoc potest homo
se conuertere quam diu est in statu presentis vite
quia verabilis est in bonum et malum . ¶ Hinc
est qd q̄tumcumq; et quancumq; ⁊ quocienscum
que homo peccauerit peccator ad penitencie sacra-
mentum potest habere refugium per qd sibi fiat re-
missio peccatorum . ¶ Rursus quia in incuracione
nostra debet apparere et manifestari ipsius cristi
medici piissimi summa prudentia . et prudentia
medici est in adhibendo remedia contra per q̄ non
tantum morbus auferatur verum etiam precidatur
causa . cum peccetur in deum delectacione consensu
et perpetracione scilicet corde . ore . et opere . ¶
Hinc est qd prudentissimus medicus instituit vt cō-
tra inordinacionem peccatoris fm triplicem vim

scilicet affectiuam interpretatiuam et operatiuam
q̄ fit per delectacōnis complacentiam occultam esse
reformatio penitentis s̄m triplicem v̄m p̄ditam
per doloris penitentiam conceptam in corde per cofi
punctionem expressam in ore per confessionem cō
summatam in opere per satisfacionem. Et quia
omnia peccata mortalia ab vno deo auertunt et
vni gracie opponuntur. et vnā principalem homi
nis rectitudinem puerunt. **H**inc est q̄ ad hoc q̄
penitencie sacramentum sit sufficienter ex suis p
tibus integratum. necesse est q̄ penitencia habeat
de omnibus peccatis et quantum ad preteritum p
displacenciam de perpetratis. Et quantum ad pre
sens per cessacionem de perpetrandis. et quantum
ad futurum p̄ ppositum nūquam recidivandi vel
in idem vel in aliud genus peccati. vt sic totaliter
recedendo a culpa per penitenciam diuina gracia
suscipiatur per q̄ obtineatur venia omnium pecca
torum. **P**reterea quoniam in curatione nostra
manifestari debet ipius iudicis recta iusticia. et ip
sius in p̄pria persona nō est iudicare ante iudiciū
finale ideo ad pertricularia iudicia ante finem iudi
ces debuit constituere. Et quia iudices isti inter de
um offensum et hominem offendentem sunt quasi
intermedij vt proximi cristo. et prepositi populo do
mini domino autē illi p̄cipue sunt p̄rimi et fami
liares racōe officij q̄ sūt eius misterio cōsecrati s̄z

sacerdotes. Ideo omnibus in sacerdotali ordine cō
stituitur et solie datur potestas duplicis clavis scz
clavis sciencie ad discernendum. et clavis q̄ est po
testas ligandi et solnendi ad diiudicandum et ab
solucionis beneficium impendendum. Quia vero
ap̄ter confusionem vitandam nō quilibet aulibet
est prelatus in ecclesia militante. cum ipsa ecclesia
ierrarchia debeat esse secundum potestatem iudicia
riam ordinatam. Ideo hec potestas ligandi et sol
uendi concessa est primo vni et summo sacerdotali
tui collata est tamquam summo capiti potestas v
niuersalis. et deinde h̄m periculares ecclesias diui
ditur in partes. ita q̄ primo in episcopos deinde in
presbiteros descendit a capite vno. Ideo licet vnus
quisqz sacerdos habeat ordinem et clauem ad eos
tamen vsus clavis tantum se extendit qui sibi or
dinarie sunt subiecti. nisi sibi ab eo qui habet potes
tatem ordinariam committatur. Cum ergo illa
iurisdicatio sit principaliter in capite summo. et de
inde in episcopo. et postremo in sacerdote. curatio
potest quidem a quolibet horum cōmitti alteri. suf
ficiēter quidem ab infimo. magis a medio et maxi
me a suprema. Et quia in pontifice summo et eci
am in episcopis est huiusmodi iurisdicatio non tan
tum ad iudicandum inter deum et hominem in oc
culto verum eciā ad iudicandum inter hominem
et hoiēm in ap̄to tāq̄ in illis q̄ p̄missū est ecclesie

regimen et custodia sicut sponsa committitur spon-
so. Hinc est quod gladium habent prelati in quo p[ro]p[ter]
percutere ad iuris defensionem in exco[m]m[un]icatione. et
potestatem largiendi de thesauris meritorum eccl[esi]e
sive quos habet repositos et comendatos tam a ca-
pite quam a membris et hoc in relaxatione. ut sic tan-
quam veri iudices ligandi et solvendi integram pos-
sideant potestatem. per quam impenitentes feriunt
et co[m]pescant rebellos. Et nichilominus absoluat
et reconcilient deo et sancte matri eccl[esi]e veraciter
penitentes.

Capitulum decimum.

De sacramento unctionis extreme hoc in sum-
mo tenendum est. quod ipsa est sacramentum
existencium ex hac vita preparans et disponens ad
sanitatem perfectam. valet etiam ad delenda veni-
alia et ad recuperandam sanitatem presentem si in-
firmo expediat. ad huiusmodi sacramenti integri-
tatem requiruntur oleum oliuarum simplex s[ed] con-
secratum vocalis expressio orationum. in unctione
infirmi in septem partibus determinatis scilicet in o-
culis. auribus. labijs. naribus. manibus. pedibus.
et lumbis. nec debet illud sacramentum dari nisi
adultis et postulantibus inminente periculo mor-
tis et hoc per manus et ministerium sacerdotis. ex
quo tollitur quod inter hoc sacramentum et confirma-
tionem est differentia septiformis scilicet in efficacia.

in forma et in materia in suscipiente in dante in
loco et in tpe Ratio ad intelligētia predictoz hec ē
quia p̄cipiū n̄m repatiūū verbum scz incarnatū
nos repat inq̄tū mediator dei et hominū homo
cristus ihesus et inq̄tū ihesus habz saluare Inq̄
tū vero cristus vinctus habz vntionis grāz in ali
os diuare Hinc est q̄ ipsius ē in sacramentis suis
mēbris vntōm ēbuere salutare. Qm̄ autē anima
ad hoc q̄ perfecte sanetur indiget triplici genere
sanitatis scz ad strennuitatē actōis ad suauitatē
cōtēplationis et ad felicitatē cōprehensionis. P̄cia
est int̄nāū in acie ecclesie. Sc̄da est presidēcium
in eadē quorū est alios erudire et tertia est exēcū
um de eadem p̄ mortē Hinc est q̄ non solum vnti
onis sacramētū instituit d̄ns in confirmatione. v
rū etiā mediā in ordine p̄tāicali et extrema imi
nente piculo mortis. Quoniā igitur finis ip̄it ne
cessitatem hys que sunt ad finem. hinc est q̄ sc̄a
dū exigēcia huius finis debet hoc sacramētū ope
rari. debet etiā integrari. debet etiā suscipi et disp
ensari. P̄cimū ergo qm̄ huius sac̄i opatio debet rē
gulari a fine et finis est quia introductum est
ad salutē felicitatis p̄petue facilius et expeditius
cōsequēde et hoc fit per deuotionē sursum leuantē
per exonerationem a culpis venialibus et alijs cō
sequēde q̄ deorsum deprimūt. Hinc est q̄ sacramē
tū illd̄ efficacā hz a ad deuocōez excitandam et ad

venialia dimittēda. et ad p̄corū scoriā faciū abo-
lēdam. Et q̄ plurib⁹ infirmis expedit adhuc viue-
re ad suorū accumulū meritoꝝ. **H**ic ē q̄ sacm̄ illud
et aimā vigotādo ī bono. et exorādo a malo. fr̄q̄s
ter etiā alleuiat a morbo. et hoc est q̄ dicit b̄tus
Jacob⁹. et oracō fidei saluabit infirmū et si in p̄cis
fuerit dimittētur ei. Ritus q̄ huius sacramēti isti-
tucō debet eē fm̄ exigēciā finis et hoc est acq̄sitiō sa-
lutis sp̄ualis p̄ remissionē culparū et hec salus res-
piat sanitatē et mūdiciā cōsciencie interioris fm̄ q̄
iudicat ille iudex celestis. **H**ic ē q̄ in hoc sacramē-
te debet esse oleū simplex et cōsecratū q̄ sanctitatē et
nitore designat ī habitaculo cōsciencie. Quia vero
sup̄ istam salutem mortalis homo nō habet potes-
tate. hic est q̄ oratio et forma vocalis exprimitur
per ipsum verbum deprecatiuum ad impetrandum
gracie donum. Et quoniam anima infirmitates
sp̄ituales contrahit in corpore secundum quatuor
virtutes ipsi⁹ corporis vegetiuas scilicet significa-
uam interpretatiuam. generatiuam. et progressi-
uam. **H**inc est q̄ membra hys virtutibus deserui-
ēciā sūt vngēda. Quia ergo quiq̄ sūt mēbra deser-
uēciā v. sensib⁹ sc̄z oculi visui. aures auditui. et os
gustui et etiam alij virtuti sc̄z ic̄ptatē et pedes de-
seruiunt p̄gressui et lūbi generatiōi q̄ genitalia in-
dignū et pudendū est contractari et etiam noiari.
Hic ē q̄ unctio debet fieri in septem locis predictis

ut sic disponatur homo per hoc sacramētū ad ple-
nitudinē sanitatis per dilectionē omnis peccati ve-
nialis. **P**ostremo quia huius sacramenti suscepō
a fine depēdēz. et finis est velocior trāsitus ad celū
per depositionē omnīū venialiū et conūsiōnē mētie
ad deū. ideo non habet dari nisi adultis qui veniali-
ter peccant. nec aliquibus nisi petentibus qui sur-
sum de uoce erigunt nec nisi in piculo cōstitutis et
quasi in trāsitu ad altum. et quia hoc sacramētū ē
quasi picitantiū et tantū habz materiā sacrā scz
oleū cōsecratū. **H**inc est qz ppter piculū euitādum
debet cōmitti sacerdoti et ppter psecūtiōnē olei n̄ est n̄
a sacris maibus cōtrectādum. ex variatione ergo
finis in cōfirmacōe et unctiōe extrema dicitur va-
rietas in efficacia in materia. in forma. in loco. i tē-
pore. in suscipiente. et dispēsante. **I**n efficacia quia
illud sacramētum disponit ad uitalius agoizandū
hoc ad celerius euolandū. **I**n materia qz illud fit in
oleo pmycto balsamo. hoc uero in oleo puro. **I**n for-
ma qz illd i iudicaciā h° ē dīpctā. **I**n loco qz illd i
frōte. h° uero i m̄laptici pte. **I**n tempore quia illud
in sanitate. **H**oc uero in egritudine. **I**n suscipiente
quia illud non solum adultis uerum eciam perui-
lis. **H**oc uero tantum adultis. **I**n dante quia illd
ab episcopis hoc uero a sacerdotibus quibuscumqz
et hec omnis diuersitas a fine procedit. quia sicut
claruit qdē diuersitas in ipsis finibus proximis

diuersitate introducit in hijs que ad fines illos ha
bet finaliter ordinari.

O E sacramento ordinis hec in summa teneba
sunt. q̄ ordo est signaculū q̄ddā quo spūales
potestas traditur ordinato. Licet autem ordo sit v
num de septem sacramentis septiformis tamen est
ordinis gradus. Primus est in hostiarijs. Secun
dus in lēoribus. Tercius in exorcistis. Quartus in
acolijs. Quintus in subdiaconis. Sextus in diaco
nis. Septimus in presbiteris. Hys autē quasi p
modum cuiusdam preparatorij preponitur clerica
lis tonsura et psalmistatus. Per modum autē com
plementi supponitur. Episcopatus p̄archatus et
papatus. a quibus manant ordines et dispensari
debent sub debitis signis tam ex parte visus quam
et auditus solempnitate debita nichilominus ob
seruata q̄tum ad tempus locum. officium. et perso
nam. Ratio autem ad intelligenciam predictorū
hec est. quia principium nostrum reparatiuum ve
bum scilicet incarnatū ut deus et homo sacrāmē
torum medicamēta ad salutē hoīm instituit ordi
te discere et p̄tāte s̄ exigēciā sue boitatis sapie et
v̄tutis. hic ē q̄ ip̄a sac̄oz medicamēto p̄misit hoīb⁹
dispēsāda n̄ q̄hēatūz s̄ eomō q̄ exiebat ordo. discere
et p̄tās. Oportuit ergo aliq̄s p̄sonas distingui et
segregate ad huiusmodi officium exequendum q̄
bas ordinatio iure potestas h̄modi committerentur

quia huiusmodi discretio non debuit fieri nisi per
signa sacra cuiusmodi sunt sacra. Hinc est quod debuit
esse aliquod sacramentum quod esset sacrum signaculum
ordinatiuum. distinctiuum et potestatiuum ad sacra cetera
dispensanda. modo distinctiuo potestatiuo et ordinati-
uo. Et ideo ordo diffinitur sic Ordo est signaculum quod
dam in quo spiritualis potestas traditur ordinato ita
quod simul in eis notificatio clauduntur tria predicta.
E quibus colligi possunt in summa quae ad integritatem
ordinis expungunt. Primum igitur quoniam ordo est sig-
naculum distinctiuum et sequestratiuum ab omni popu-
lo ut quis diuino cultui sit totaliter mancipatus ideo
ordines precedit distinctio quedam in ton sua et co-
rona. per quam intelligitur resectio temporalium appeti-
tum et mentis eleuatio ad eterna. Et ita ut totus
ostendatur clericus deputatus esse ad diuinum cul-
tum et ideo dicit in susceptione corone. dominus
pars hereditatis mee et cetera. Et quia talis debet
esse instructus in diuinis laudibus que maxime
consistit in psalmis ideo psalmistatus tamquam pri-
marius ceteros ordines antecedit quem tamen lae-
go modo ysydorus inter ordines numerauit. **S**e-
cundo vero quia ordo est signaculum ordinatiuum
et in se ipso etiam ordinatum et ordo consistit in gradu
um disparitate et in distinctione completa secundum
quod exigit septiformis gratia ad cuius dispensa-
tionem sacrum specialiter et principaliter ordinat. **H**ic

est q̄ sunt septē. ordines gradati ordiati vsqz ad
sacerdotiū i quo est status ordinū qz ipsi ē consecraē
sacramētū corpis cristi in quo ē plenitudo omnū
grāriū. vñ aly sex sūt tāq̄ ministratory. a quasi q̄
bus per quos ad gradū ascēdit salomois q̄ et sex
sunt ppter numeri pfectionē qz senari⁹ pri⁹ p̄fāt⁹
est et ppter hoc q̄ sic exigit perfectō et sufficiēcia
officij ministrādi. nā oportet aliq̄s ministrare quasi
a remotiori aliq̄s appinq̄ori. et aliquos de primo
vt nichil desit in misterio ordiato. Et qm̄ quodlibz
hoz misterioz geminat̄ s̄m actus purgādi et illu
minādi. Hinc est q̄ sex sunt ordines misteriales et
vn⁹ omnium perfectissim⁹ in quo altaris cōficatur
sacramentum quod cōsumatur in ordine vno tā
q̄ in fine vltimo et cōpleto. Postremo qz ordo est
signaculum potestatiuum nō tantum respectu ali
orū sacramentorum dispensandorum. verum etiā
respectu sui. Et potestas sup potestatem ē potestas
excellens. ideo sibi non tantum competit potestas
simplex cui⁹ modi est in ordine simplici vñ etiā
eminēcia potestatis cuiusmodi est in hys quorū
est ordines ordinare et dispensare. Et quia excellē
cia quanto magis descendit tantomagis dilatur.
a q̄tomagis ascēdit tātomagis vnit̄. hic ē q̄ plēs
sūt Ep̄i. paucōes ac̄ep̄i. paucissimi p̄arce et vnus
pater patrum. q̄ papa merito appellat̄ tamq̄ vn⁹
primus et sūm⁹ p̄t̄ sp̄ūalis om̄iū p̄m̄ p̄mmo om̄iū

fideliū et iherarcha p̄cipu⁹ et sponſus vniūſ
capud in diuiſum p̄tiſer ſumm⁹. criſti vicarius
fons ⁊ origo ⁊ regula auctorum p̄cipatuum ecclē
ſtaſticorū a quo tamq̄ a ſūmo diuat ordinata po
teſtas vſq; ad ifima ecclēſie membra ſecūdum qđ
erigit p̄cellens dignitas i ecclēſiaſtica iherarcha
et quia hec dignitas p̄cipue manet in ordiē. **180**
hoc ſacramentum non debet diſpēſari niſi cū mag
na diſcretionē et ſollemnitatē. **Ac** p̄ hoc non a q̄
libet nec cuiſlib; nec in quolib; loco nec in quolib;
tempore ſed a perſonis lr̄atis honeſtis et a cunctis
irratibus alienis. ieiunioſtomacho. loco ſacra. hoā
miſſe. et paribus ab ecclēſia iure ſtatutis debent
huiusmodi ordines diſpēſari. et hoc ab ep̄ſcopis
quib; p̄pter ſui p̄eminēciā reſeruat diſpenſatō
ordinū cōfirmatio impōne manuū cōſecratio moia
et abbatū et dēdicatio ecclēſiaz que p̄pter ſui celib
tatem non debet diſpenſari niſi ab hys qui habēt
p̄eminēciā p̄tatis.

O Sacramēto matrimony hoc i ſūma tenēdū
eſt. qđ m̄momiū ē l̄ama cōiūctō maris et fe
mine idiuiduā vite cōſuetudinē retinēs. **Hec** autē
cōiūctio non ſolum fuit poſt peccatum verū eciam
an̄ ſ; p̄us fuit iſtitutū ſacramētū cōiūgy i offm̄. nē
aut̄ n̄ ſolu in offm̄ verū eciam i remediū p̄tra libidis
moribū p̄ ſigbat cōiūctōez dēi et aie. **Nūc** p̄ter hoc
ſiḡt cōiūctionē criſti ⁊ ecclē ⁊ duarū n̄az i vnicatē

prose. **I**ntroducit autē cōiunctio i eē p liberū cōsensū
aimorū ex parte utriusqz psonę exteriorē expressū
in aliquo sensibili. **C**onsummari autē habet in co-
pula carnali. nam per verba de futuro dicit mōmo
nū iūciari p verba de pñti ratificari. sed per carnas
lē copulā cōsumari. **H**uius. autē sacra ea sunt bona
scz fides. ples. et sacramētū. et rē. impedimēta q̄ ipedi
unt cōtrahēdū et dimūt iā cōtractum q̄ i hys v̄sib⁹
cōtinent. **E**rror. cōdicō. v̄tū. cōgnatio. cōmē. cultus.
disparitas. vis. ordo. ligamē. honestas. **S**i sis af-
finis. si forte coire neq̄bis. **H**ec faciēda v̄tāt cōnu-
bia iuncta retractant. **N**ō ad itelligēciā p̄dcorū
hec ē. q̄ p̄cipiū nostrū ē patiūū v̄bū scz incarnatū
eo ipso q̄ v̄bū dei fons est sapie in excelsis. **E**o ip-
so q̄ incarnatum est clemencie fons in terris. **E**t iō
in eo ipso q̄ verbum increatum est humani genis
formatiūū ex sūma sapia eo ipso q̄ incarnatū est
ipsius reformatiūū ex sūma clemētia. **I**deo enim
humanū genus reparat per clemēciam quia p̄-
reparabile fecit per sapiēciam que pro suo summo
ordine exigebat q̄ genus humanum faceret potēs
stare et potēs labi. potēs etiā reparari sicut in
p̄cedētib⁹ oñsū fuit. **Q**m̄ igit̄ v̄bū dei hominē fe-
cit in sua sapia sicut et p̄grūū fuit potēs stare. cadē.
et r̄surgē. **H**inc ē q̄ genus hūanū eomō p̄pogādum
ordinauit q̄ ex ipso mō p̄pagandi haberet q̄ manu-
duceret ipsum ad statū haberet etiā q̄ manuducēe

ad remedium sicut etiam in propagatione illa est ad
aliquid per peccatum. scilicet libido quod traducit mor-
bum. Et quia status hois erat ex coniunctione ipsius
anime ad deum per amorem unitum modo castissio
singulari et indiuiduo. remedium ueniebat ex coniunc-
tione diuine nature et humane in unitate yposta-
sis et persone unitate inquam a diuina gratia introductam
ut singularem et indiuiduam. Hinc est quod deus instituit
it ab initio ut propagation fieret per coniunctionem maris
et femine indiuiduam et singularem. que significaret
ante peccatum coniunctionem dei et anime seu dei et sub-
celestis iherarchie. Post peccatum uero coniunctio-
nem cristi et humane nature seu cristi et ecclesie. et
ideo utrobique est sacramentum. scilicet ante et post licet a^o et
alio modo ante et post quantum ad significationem a^o usum
Cum enim esset sacramentum antequam superueniret morbus. li-
bidoque superuenit per peccatum potius habet per matrimonium
excusati quam per ipsum ualeat ignorare quod non morbus medi-
camentum corrumpit. sed medicamentum habet curam mor-
bum. Ex quo manifeste apparet quid sit matrimoni-
um et qualiter sit in esse diuinitus introductum.
Rursum quia quelibet predictarum spiritualium
unionum in ipso sacramento matrimony signarum
est unius sicut ipseus agentis et etiam influentis
alterius sicut patientis et suscipientis et hoc qui-
dem faciente amoris uinculo qui ex mera uolun-
tate procedit. Hinc est quod matrimonium dicitur esse coniunctio

duplicis p̄soē d̄n̄tis s̄ r̄acōez āgentis et paciētis
sc̄z vitalis sexus et mulhebris ā hoc ex mutuo cōsensu
voluntatis et quia voluntas exterius non appaet
nisi per signa ipsam expr̄imēcia. **H**inc est q̄ n̄cē ē
q̄ cōsensus mutu⁹ exteri⁹ expr̄imat. Quia vero cō
sensus per verba de futuro nō est verus cōsensus et
pprie sed ipsius promissio. cōsensus aut̄ de p̄nti lic̄z
fit verus cōsensus tamē ān̄ cōm̄ptionē nō facit ple
nariā v̄ni onē quia nūdū sunt vna caro. **H**ic est q̄
per v̄ba de futuro dicitur esse **M**āmoniū iūciatum
de presenti confirmatū vel ratū sed ī carnali copula
cōsummatum q̄ tūc sunt vna caro et vnū corpus
fiūc ac p̄ h̄o s̄igē plene v̄ni onē illam que est inter
nos et cristum tunc em̄ plene traducitur corpus
v̄ni⁹ in corpus alterius secūdū sui cōp̄is p̄tātē ad
procreandum prole et ideo ipsius **H**a. sunt tria
bona sc̄z sacramētū p̄pter vinculū insolubile. fides
p̄pter debita solucōez. proles vero sicut consequens
ad v̄cūq̄z. **P**ostremo quia dicta cōiūctio māmonii
alis debet esse ex libero cōsensu procedens ad copu
lacionē p̄sonarū distāciū in vnā māmonij legem. et
hoc potest trij. modis impediā. **H**inc est q̄ trij. sunt
īpedimeta māmonij q̄d patet sic ad m̄ciōiale cōsen
sum requiritur libertas in consensu libertas in con
senciente. ā ydoneitas ad coniunctionem. sed liber
tas cōsensu totalit̄ p̄ duo s̄ duas p̄tes in volūcarij
s̄. p̄ ignorāciā ā p̄ violēciā ā sic s̄. 2. īpedimeta. sc̄z

eror et violencia. Libertas in cōsciente tollitur per
hoc q̄ quis est alligatus alteri et hoc vel deo vel hoī
Si deo hoc est per votū expressū vel aliquod q̄ h̄
votū annexū primū est in voto s̄m est in ordine. **S**i
aut̄ hoī hoc dupliciter aut p̄ ligamē existēs aut
p̄ p̄cedens. **P**rimū est in ligamine q̄ quis ligatur
cū uxore. sc̄dm est in crimine quando mechus vel
mecha machinatus est i mortē coniugis. **P** ipō uiuētē
fidem de cōtrahēdo dedit. et sic sūt quatuor impedimē
ta sc̄z votū. ordo. ligamē. et crimen. ydoneitas vero
ad unionē est distancia p̄sonarū cōueniēs que tol
litur p̄ nimiam p̄mitatē vel p̄ nimiam elongati
onem. nimia autem p̄mitas aut est per genera
tionē suē p̄ aliqd̄ simile geneacōi ut est cōgnatio
legalis aut spiritalis. aut venit per cōmixtionem
seruum aut per cōtraxionem sponsaliū et sic sunt
tria impedimenta scilicet cōgnatio. et affinitas.
et publice iusticie honestas. **N**imiam autem distan
cia autem attenditur ad ea que sunt nature
ut cū n̄ possunt commisceri carnaliter. aut em̄ q̄
tū ad ea q̄ sūt fortūe q̄ n̄ s̄t i nr̄a pt̄ate ut p̄z cū vn̄
ē h̄ū et alē liber. ā q̄tū ad ea q̄ s̄t religiois cristiaē
Ut cū vn̄ ē baptizatus alter vero mie. et sic s̄t cā i
pedimēta sc̄z impotēcia coeundi error cōditiois et
disparitas religiois. ac per hoc sunt in vn̄so r̄ij
impedimēta que spiritu sancto dictamine introduc
ta s̄t in ec̄c̄a aū et si om̄ia sacra p̄missa sint potissie

coniugij sacramentum commissum est regulandum
ppter varietates q̄ circa hoc sacramentū incidere
possunt et ppter morbum annexum qui est maxie
infectiuus et misericordie tenēs modum et ideo ip
sius ecclesie est gradus geneacōis limitatē sicut p
tempore expedire vidz et personas legitimas vel
illegitimas iudicare et diuorcia facere sed nunq̄
debet nec potest manifestū quod lāme introduc
tum est annihilare quia quos deus cōiūxit hō n̄
potest quantūcumq; sit magne potencie separare
cum ipsius dei iudicio iudicandi remaneant vni
uersi. **I**ncipit septiaps et vltia de iudicio finali

Dostq̄ aliq̄ breuiter dicta sunt de trini
tate dei de creaturā mundi de corrupte
la p̄ci de incarnacōe vbi de gracia spi
ritus sancti de mediāna sacramē tali.

Restat nūc septimo et vltimo aliq̄ breuē tangere
de statu final' iudicij. De quo i sūma tenēdum ē q̄
sine dubio iudiciū vniūsoꝝ futuz ē in q̄ p̄ p̄ dñm
n̄m ihesum cristū iudicabit viuos et mortuos bo
nos et malos reddēdo vniūq; secūdu expigēciam
meritorū. In hoc autem iudicio fit apertio librorū
scz consciarū q̄bus meita et demerita vniūsoꝝ ip̄sis
et ceteris innotescāt faciēte hoc virtute illius libri
vite vbi s̄. incarnati q̄ i forma dinitatis n̄ videbit̄ n̄
a boīs. In forma v̄o hūaitatis i q̄ sūa p̄m̄lgabit̄
videbit̄ tam a boīs q̄ a malis h̄ tribit̄ i ead forma

appaeat motus et blandus iustis. **N**ō autē ad intelligē
tā p̄dōrū hec ē qz cū primū principū hoc ip̄o qz p̄
mū sit a se ip̄o s̄m seipsum et p̄pter se ip̄sū. **H**oc ip̄
so ip̄sū ē efficiēs forma. et finis uniuersa producēs
regēs et p̄ficiēs. ita qz sicut producat s̄ altitudinē
sue v̄tutis sicut etiā regit s̄ rectitudinē sue verita
tis et cōsummat s̄ plenitudinē bonitatis. **Q**uā ergo
altitudo sūme v̄tutis req̄rebat ut n̄ tm̄ eēt produc
tio creature ad vestigiū. verū etiā ad ymaginē nō
solum creature irrōnalis. verū etiā rōnalis. nō so
lum nature que mouet s̄ ip̄etū naturālē. verū etiā
s̄ libertatē volūtatis. et creaturā q̄ ē ad ymaginē qz
dei capax ē. est b̄ficiabilis creaturā rōlis ē disciplinabi
lis creaturā h̄ns libertatē volūtatis ē s̄m legē iust
tie ordinabilis et deordinabilis. **H**inc est quod ip
sa rectitudo veritatis legē homini imponere debuit
in qua ad beatitudinem inuitaret et ad ipsam legē
erudiret et ad iusticiam obligaret ita tamen qz li
bertatem volūtatis non coheret. quin pro suo libi
to volūtatis ipsam iusticiam relinquere posset et
sequi cum ipsa res sic quas condidit amministrā
ret ut eas quidem agere proprios motus sinat.
Et quia ipsa plenitudo bonitatis in obseruando ei
operatur secundum quod exigit altitudo virtutis
Hinc est enim quod consummatio ipsius beatitu
dinis non datur ab ipsa bonitate summa nisi h̄ys
qui sc̄z seruauerunt iusticiam ab ipsa rectitudine

veritatis impositam qui susceperunt disciplinam et
amauerunt illam summam felicitatem et perpetuam
plus quam bona transitoria. Et quoniam quidam
hoc agunt quidam contraria pro suarum varietate vo-
luntatum que interius occultant et in statu vite secun-
dum arbitrium suum currunt. Hinc est quod ad manifes-
tationem altitudinis virtutis rectitudinis veritatis
et plenitudinis bonitatis necesse est vniuersale iudi-
cium sequi in quo fiant iuste retributiones primo-
rum a parte declarationes meritorum. et irreuocabiles la-
udes sententiarum ut in iustis retributi omnibus stipen-
diorum summa bonitatis appareat plenitudo. In ap-
ertis declarationibus meritorum veritatis appareat ratio
et in irreuocationibus laudibus sententiarum summe
iustitiae et pietatis appareat altitudo. Primum igitur
quoniam ei iusta retributio respicit culpam cui debet pe-
na. vel iusticiam cui debetur gloria. Et vniuersi filii ad se
habent hanc vel illam. Hinc est quod necesse est in iudicio
retributionis eis iudicari ut iusti glorificentur et i-
iusti condempnentur. Rursus quia aperta declaratio me-
ritorum requirit quod simul appareat quid agendum
est et quid actum est vel omissum a libertate volun-
tatis humane secundum varietatem circumstantiarum.
Hinc est quod et liberi consciarum aperientur ut appareant
merita et liberi vite ut appareat ipsa iusticia se-
cundum quam approbanda vel reprobanda sunt
merita illa. Et quoniam ille liber vite est liber in quo scripta

sūt omnia siml lucidissime et i cōsciencijs scribunt
veraciter Ideo ex cōarsu apōis horum libroz fiet
apta declaratio omniū meritoꝝ ita q̄ oculta au⁹
libet cordis et sibi ⁊ ceteris innotescēt. **Uñ** et vult
aug⁹ libet ē vis qua fiet vt ad memoriā au⁹ libet
cūcta mirabiliter reuocētur. vt lucide apeat eq̄tas
dinorū iudicioꝝ in aptissimo liūie veritatis. **Postre**
mo q̄ irreuocabilis latio sentēciay debet fieri ab
eo qui possit audiri. ⁊ videri ⁊ a quo non possit ap
plāri. **Et** videri ab vniuersis nō potest sūma lux q̄
tenebrofi oculi videri non possunt. p̄ eo q̄ facie ad
faciem videri n̄ potest sine dei fornicitate mentis ⁊
iocūditate cordis. n̄cē ē q̄ iudex appareat i effigie
creature. **Quia** vero creatura puā auctoritatē n̄ hz
sūmam a qua applāri nō possit. hic ē q̄ necesse est
q̄ iudex n̄cē ⁊ deus sit vt iudicet p̄ auctoritate sūmā
⁊ homo sit vt videatur et disceptet cū peccatorib⁹
i effigie humana. **Et** q̄ vna vox disceptationis eret
culpabiles et assecurat innocentes. **Hinc** est q̄
vna eius effigies iustos letificabit et econtratio
autem impios detercebit.

Capitulum secundum.

Demē in speciali circa statum finalis iudicij
consideranda sunt quedam sicut preambu
la. **Quedam** sicut concomitancia. **Quedam** au
tem sicut consequentia. preambula sunt quidem
duo scilicet pena purgatoria ⁊ suffragia ecclāsticā

Primo igitur de pena purgatoria hoc tenendum ē
q̄ ignis purgatorius est ignis corporalis. quo tam̄
spūs iustorū qui in hac vita non cōpleuerūt peni
tenciam et satisfactionem cōdignam affliguntur
scdm plus et minus scandum q̄ plus detrimabita
ex hac vita traxerunt secū. Affliguntur autē mi
nus grauter q̄ in inferno et grauius q̄ i hoc mū
do non tamen ita grauter quin semp sperant et
sciant se in inferno non esse. Licet forte pre magni
tudine penarū hoc aliquociēs non aduertant. hac
autem afflictione ab igne corporali iflicta purgāt
spūs a reatibus et scorijs et etiam reliquis pecca
torum quibus sufficienter expurgatis in mediate
euolant et introducuntur in gloriam paradisi. Ita cō
autem ad intelligenciam predcōrū hec est. quia p̄
mum principū eo ipso q̄ primum sit optimum et
perfectissimū et eo ipso q̄ optimū sit summe amati
uū boni et summe detestatiuū mali sicut summa bo
nitas non patitur q̄ bonum remaneat irremune
ratum: sic etiam pati non debet q̄ malū remaneat
impunitum. Quoniam viri iusti aliquando decedunt
qui penitenciam in hac vita non totaliter impleue
runt. cum meritum vite eterne non possit remanes
se in eis irremuneratum. et viciū culpe non pos
sit remanere impunitum ne pturbetur pulchritudo
ordinis vniuersi. Necessē est q̄ ipsi finaliter pre
mientur. Necessē est etiam q̄ idem temporaliter

punitur fm suarum culparum exigentiam et
reatum. et qz culpa comissa et offensua fuit maies
tatis diuine. et dampnificatia ecclesie. et deforma
tiua ymaginis diuine menti nostre impressae maxi
me si fuit culpa mortalis et venialis disponit ad
hoc et de offensa requirit punitio. de dampno vero
est agenda satisfactio. et de reformatiōe requiren
da est expurgatio. **H**inc est qz necesse est qz pena
illa sit iuste punitiua digne satisfactoria. et suffi
cientis purgatiua. primū igitur quoniam pena illa
debet esse iuste punitiua. et spiritus qui contempto
bono eterno et summo se subiecit infimo. iuste de
bet inferiori subici. vt ab eis suscipiat penā ex quo
rum occasione perpetravit culpam et ratiōne quoꝝ
deum contempsit et se ipsum vilem fecit. **H**inc ē
qz ordo diuine iusticie exigat vt spiritus ab igne
materiali habeat puniti. vt sicut secundum ordinē
nature anima vnitur corpori vt influat vitam. sic
vniatur igni materiali fm ordinē iusticie vt pumi
bile punienti vt a quo suscipiat penam. et qz viri
iusti qui sunt in gracia nō sunt digni nisi pena trā
sitoria. et tanto maiori digni sunt pena. quanto
maiora comiserunt peccata et minorem egerunt
penitentiam. **H**inc est qz ab igne materiali pumi
untur temporaliiter. quidam tamen diutius. quid
tamen breuius. quidam acbius. quidam leuius
secundum qz reatus exigat offensatum. **N**ecessē ē

enim ut dicit . Egregius doctor . Augustinus q̄
tantum vreat dolor quantum hēserat amor . tanto
emm difficilius quis purgatur quanto medullis
eius cordis intimis amor inheserat mūdānorum .
Amplius quoniam pena illa debet esse satisfacto-
ria . Et satisfactio respiciat libertatem voluntatis
et statum vie possime cum ibi iam non sit status
merendi et pene ille misericordie tenent rationem
voluntary . necesse est illud quod defiat ex parte
libertatis in voluntate suppleatur in acerbitate ex
parte pene . ¶ Quia vero gratiam habent qui pur-
gantur quam quidem ultra perdere non possunt .
¶ Hinc est q̄ nec a tristitia penitus absorberi nec
in desperationem incidere nec in blasphemiam pos-
sunt nec volunt aliquatenus proficere . ac per hoc
licet grauter puniantur longe tamen aliter et mi-
cius quam in inferno . Et statum illum indubitā-
ter sciunt alium etiam quam istum in quo sunt il-
li qui in inferno irremediabiliter cruciantur . ¶
Postremo quia pena illa debet esse expurgatoria
Et purgatio illa est spiritualis . necesse est vel q̄
ignis ille vel spirituales habeat virtutem diuini-
tus sibi datam . vel ut magis credo ipsa virtus
gracie interioris habitantis adiuta . a pena extin-
secta ipsam animam iam pro offensis punictam . et
a reatu onere alleuiatam . purgat purgatione
sufficiens ut iam nulla remaneat dissimilitudo .

vel ut magis credo ipsa virtus gratie interioris ha-
bitantis adiuta a vena extrinseca ipsam animam
iam pro offensis purgata. et a reatuum onere alle-
uiatam. purgat purgatione sufficiēte ut iam nulla
remaneat dissimilitudo ad gloriam. Et quoniam
tales spiritus dispositi sunt in summo ad dei formita-
tem glorie suscipiendam in se. cum ianua sit apta. et
purgatio consummata. necesse est illos spiritus euo-
lare in quibus est caritatis ignis sursum leuans.
Et nichil retardans ex parte impunitatis anime vel
reatus. nec enim decet diuinam misericordiam seu
iusticiam ut. amplius differat gloriam cum inueni-
at receptaculum ydoneum. et magna sit pena in
dilacione pmiorum. nec amplius puniri debeat spi-
ritus iam purgatus.

Capitulum tercium.

DE suffragiis autē ecclesiasticis hoc tenendum
est. quod suffragia ecclesie profunt mortuis.

Suffragia dico que ecclesia pro mortuis facit sicut sunt
sacrificia ieiunia. elemosine orationes. et pene volun-
tate assumpte pro eorum culpis celerius et facilius
expediendis. profunt autem mortuis non quibuscumque
sed mediocriter bonis utpote illis qui sunt in pur-
gatorio non valde malis sicut illis qui sunt in in-
ferno. nec valde bonis hys scilicet qui sunt in celo.
quin potius econuerso eorum merita et orationes
suffragantur ecclesie militanti cuius membris

valere defunctis secundum dulcedinem misericordie
die. et rectitudinem iusticie seruantis diuini hono-
ris dignitatem. vniuersi regimen. et humani meti-
ti qualitatem. pmo igitur quoniam in huiusmodi
suffragiis seruati debet iusticia q̄ diuini precipue
est conseruatiua honoris. et honor diuinus exi-
git opera satisfactoria et penalia sibi persolui pro
culpis. Hinc est q̄ p̄ illa opa hnt suffragia fieri
per q̄ potissime fit satisfactio et honor compensatur
deo. Quoniam igitur huiusmodi sunt tres ptes
satisfactionis. Ieiunium. oratio. et elemosina et
altaris sacrificium in quo maxime redditur honor
debitus ppter placenciam illius qui in sacrificio of-
fertur. Hinc est q̄ suffragia ecclesie consistunt in
in huiusmodi operibus satisfactorijs et maxime in
missis celebrandis secūdm q̄ Gregorius in quar-
to dialogorum insinuat aliquos ppter missarum
beneficia de penis magnis liberatos. ac per hoc
pompa exequiarum et accuratio funeris et huius-
modi non debent inter suffragia ecclesie numerari
ppter qd̄ etiam sanctus Augustinus dicit in libro
de cura pro mortuis agenda q̄ accuratio funeris con-
dicio sepulture et pompa exequiarum magis sunt
solacium viuorum quam subsidia mortuorum.
Amplius quoniam debet ibi seruati iusticia cō-
seruatiua ordinis et regiminis vniuersi et hoc ex-
agie vt in cōmunicatione influenciarum seruetur

ordo et symbolum inter ea in quibus et in quibus influentia ille manat. ac per hoc inferius non debeat influere in id quod est supra nec in id quod est per omnimodam distantiam elongatam. ¶ Hinc est quod per suffragia ecclesie non possunt valere hijs qui sunt in inferno. Nam sunt a corpore christi mystico penitus separati. Unde nulla spiritualis influencia capitis prodest membris a capite amputatis. ¶ Hinc est quod non prodest beatis quia sunt omnino superiores secundum statum vite. et iam in termino existentes non possunt ad alia ascendere sed magis e converso ipsi profunt nobis et eorum orationes. Nam et hoc meruerunt in carne. Ideo disposuit ordo diuinus ut etiam ipsis sanctis dei orationes offerantur ut ipsi suffragentur ad diuina beneficia impetranda. Non profunt igitur eis ecclesiastica suffragia sed magis nobis profunt sua. ¶ Restat igitur quod profunt solum iustis qui sunt in penis purgatorijs. Nam ipsi ratione pene et in potentie seruandi sunt viuis inferiores. ratione vero iusticie ceteris membris ecclesie sunt coniuncti. ita ut merito eis ecclesie sancte merita possunt propter symbolum et ordinem suffragari. ¶ Postremo quoniam in hijs debet seruari iusticia que pensat exigentiam meritorum. ¶ Hinc est quod suffragia illa que communiter fiunt pro defunctis licet omnibus bonis valeant pro modulo suo. hijs tamen

licet omnibus bonis valeant pro modulo suo. hys
tamen amplius valent qui magis meruerunt ut
sibi prodesent et valerent dum essent in statu vie
Illa vero q̄ specialiter fiunt pro aliquibus quia in
tencio facientis est recta et secundum deum proce
dit et ecclesiastici deuotio absque dubio non est cas
sa. ideo plus valent illis pro quibus determinate
fiunt. licet alijs aliquomodo communi centur. nec
tamen ita possunt aly subuenire sicut illi princi
pali persone. pro eo q̄ licet sint specialia. tamen
diuina iusticia pro maiori culpa maiorem exigie
emendam et pro pluribus culpis plures emendas
vnde exemplum de lumine qd̄ equaliter illumiat
ad vnam mensam sedentes non placet quia huius
modi suffragia magis assimilari habent precijs
redemptiuis quam huiusmodi influencijs diffusi
uis. quantum autem arbitet determinare vale
ant ille certitudinaliter diffinire habet cuius est
in reatibus et penis et suffragijs attendere pondus
et numerum et mensuram.

Capitulum quartum.

Deinde dicendum est de concomitantibus iu
dicijs q̄ sunt duo scilicet conflagratio igni
um mundanorum. et resurrectio corporum.

De conflagratione hoc tenendum est videlicet q̄
ignis precedet faciem iudicis quo terre facies eru
tetur ita q̄ figura huius mundi mundanorum

ignium conflagratione peribit sicut factum est aq̄
rum in vndacione tempore diluuij. dicitur autem
transire figura huius mundi nō quantum ad dest
ructionem totalem huius mundi sensibilis sed q̄
per actiones illius ignis omnia elementaria inflā
mantis consumūtur vegetabilia ⁊ alia purgabu
tur et innouabūtur elementa. maxime aer et terra
purgabuntur iusti. adurentur reprobi. quibus fac
tis cessabit etiam motus celi. vt sic completo nume
ro electo rum fiat quodammodo innouatio et pre
miatio corporum mundanorum. ¶ Racio autem
ad intelligentiam predictorum hec est quia princi
pium rerum vniuersale cum sit sapientissimum.
et si in omnibus que agit attēdit ordinem sapien
cie. potissime tamen debet attendere i hys que spe
ctant ad cōsummacionem. vt sic non discordet pri
mum a medio nec medium ab extremo sed in cun
ctis congruentissime ordinatis. appareat illius pri
mi principij sapientia ordinans et bonitas et alti
tudo. ¶ Quoniam igitur deus secundum sapienci
am suam ordinatissimam cunctum mundum istū
sensibilem et maiorem fecit propter mundum mi
nozem scilicet hominem. qui inter deum et res ist
as inferiores in medio collocatus est. ¶ Hinc est
q̄ vt omnia sibi congruant inuicem. Et habitacio
cum cohabitatore habeat armoniam. homine be
ne instituto debuit mundus iste in beato et quieto

statu in statum. homine labente debuit eciam ma-
dus deteriorari. homine perturbato debuit pertur-
bati. homine expurgato debuit expurgati. homi-
ne innouato debuit innouari et homine consum-
mato debuit quietari. ¶ **P**rimo igitur quoniam
mundus iste perturbari debet homine perturbato
Sicut stetit cum stante et quomodo cecidit cum
labente. et in futuro iudicio propter securitatem iu-
diciis ostendendam. Necessse est omnium corda ter-
reri et peccatorum maxime. quia vniuersorum do-
minu contempserunt. ¶ **U**t sic omnis creatura diui-
num accipiat zelum et conformetur auctori. confor-
metur eciam habitatori. necesse est totius orbis
cardines horribiliter commoueri. et quia nichil in-
tencius velocius et horribilius in agendo commo-
uet alia elementa quam ignis hinc inde ex omni
parte conarrens. ¶ **H**inc est qd necesse est qd ipsi
us iudicis faciem ignis precedat non ex vna par-
te sed ex omni parte mundi vt sit ibi concursus ig-
nis elementaris et terrestris. ignis purgatorij et
infernalis vt per infernalem reprobi adurentur.
per purgatorium iusti purgentur. per terrestrem
hec terrena scencia consumatur. per elementarem
elementa subtrahentur et ad innouacionis faciem
disponantur. et simul cum hoc cetera conturbentur
vt nou solum homines et demones verum eciam
videntes angeli terreantur. ¶ **R**ursus quoniam

tum geminam habeat efficaciam quantum ad au-
qua . iudicis aduentum precedit . quantum ad re-
liqua habet sequi . et cum innouatio sit ad nouita-
tem que amplius non redijt ad vetustatem ac per
hoc ad nouitatem incorruptibilem . quam dare nō
est impotencia alicuius creature . ¶ Hinc est qd il-
la purgacione et innouacione ignis aliquid agat
per naturalem virtutem vt inflammare purgare re-
refacere . tamen necesse qd cum illa virtute natura-
li sit virtus operans supra naturam cuius imperio
fiat conflagracionis incium . cuius eciam virtu-
te fiat nichilominus complementum . ¶ Postre-
mo quoniam mundus iste debet consummari ho-
mine consummato et tunc est homo consumma-
tus quando in gloria completus erit numerus elec-
torum . ad quem quidem statum omnia tendunt
Sicut ad finem vltimum et completum . Necesse
est terram complecione illius numeri terminari
et quietari motus nature celestis . Necesse est eci-
am terminari transmutiones elementares .
Necesse est eciam per consequens terminari gene-
racionem que est in aliquibus et in plantis . Cum
enim omnia ista ordinantur ad formam nobilissi-
mam que quidem est anima rationalis posito sta-
tu in animabus . necesse est statum et complemen-
tum in ceteris precedentibus poni . et ideo corpora
celestia habita quiete et luminis plenitudine et

complementum in ceteris precedentibus poni. et ideo
corpora celestia habita quiete et luminis plenitudi
ne dicuntur remunerari. Electa vero quia ampli
us non habent vitam multiplicandi per transmuta
tionem motuam dicuntur interire non quantum
ad substantiam sed quantum ad actionem et pas
sionem mutuum. et hoc maxime quantum ad qua
litates actiuas. vegetabilia vero et sensibilia quae non
habent potestatem et vitam perpetuam et duraci
onem sempiternam qualis competit statui illius
nobilitatis. necesse est in propria natura consumi.
ita tamen quod saluantur in principijs et quodamo
do in similiti videlicet in homine qui similitudinem
habet cum omni genere creature. et ideo in ipsius
innouacione et glorificacione possunt dici omnia
innouari et quodammodo premiari.

Capitulum quintum.

De resurrectione corporum hoc tenendum est
quod omnium hominum corpora surgent in re
surrectione generali. nulla in eis existente distan
cia quantum ad ordinem temporis sed magis qua
tum ad ordinem dignitatis. nam mali resurgent
cum suis deformitatibus et penalitatibus miserijs
et defectibus quos habuerunt in statu vie. In bonis
autem natura seruabitur et vicia detrahentur et
omnes resurgent integro corpore et plena etate et
plena mensura membrorum ut sic omnes sancti

occurrant in virum perfectum in mensuram etatis
plenitudinis xpi. surgent tam in bonis q̄ in malis
eadem corpora numero q̄si rursus ex eisdem partibus
constituta salva totius veritate nature. non solum
q̄tam ad membra p̄cipalia et humiditatem ra-
dicalem. verum etiā salus capillis et ceteris mem-
bris q̄ faciunt ad decēciam corporis. ita q̄ in quas
cumq; auras vel sinus nature puluis humani cor-
poris cedatur ad eum anima redibit q̄ ipsum pri-
mitus vt viueret et cresceret animauit. **R**atio
ad intelligēciam p̄dictoz her est q̄ p̄mū p̄ncipiū eo
ip̄o q̄ p̄mū et sūmū est vniūsalissimū et sufficiētissi-
mū ac p̄ hoc est p̄ncipiū naturaz grāz et p̄mōz
p̄ncipiū etiā potētissimū clemētissimū et iustissis-
simū. Et licet h̄m quādā a p̄p̄acōnem sit potētis-
simū in cōstitutione naturaz et clemētissimū in col-
lacōne grāciāz et iustissimū in retribuōne stipēdi-
orum tamen singula sunt in singulis quia summa
potencia clemencia et iusticia nullatenus possunt
ad inuicem separari. et ideo in opere retribucionis
necesse est q̄ ipsa fiat secundum q̄ exigit rectitudo
iusticie et reformatio gracie et completio nature.
Quoniam ergo etiā ipsa iusticia necessario re-
quirit quod homo qui meruerit vel demeruerit nō
in anima solum nec in corpore solum sed in anima
simul et corpore puniatur vel premiatur in utroq;
Reformatio etiā gracie requirit vt totū corpus

assimiletur cristo capiti cuius corpus mortuum ne
cessarium fuit resurgere tum unitum esset insepa
biliter diuinitati. **C**ompletio vero nature requirit
ut homo constet simul ex corpore et anima tamq̃
ex forma et materia q̃ mutuum habet appetitum a
inclinacōnem mutuam. necesse est resurrectionem
esse futuram exigente hoc constitucōne nature infu
sione gracie et retributione iusticie. s̃m quas tota
uniūsalitas habet regi a ideo ex hys tabus oīa cla
mant hominem resuscitandum ut omnis tollat̃
excusatio illis qui contra hanc veritatem fidei ob
surdescunt et merito vniuersus contra tales pug
net orbis terrarum. **P**rimo igitur quoniam re
surrectio debet esse secundum exigenciam ordinis
diuine iusticie. et diuina iusticia reddit vniūq̃
q̃ suum est pro loco et tempore. et omnis anima
semel corpori et ad punctum temporis unita vel ha
bet in eo culpam vel graciā in eo necesse est q̃ om
nes resurgant. et quia distinctus debet esse status
retributionis a statu vie. et resurrectio spectat ad
statum retributionis ut non confundatur ordo v
niuersi. et ut fides habeat meritum q̃ credit qd̃ nō
videt. et ut certius et clarius appareat equitas di
uine iusticie et ut simul fiat consummatio et retri
butio formalis in angelis et hominibus requirit
hoc diuina iusticia vt et omnes resurgant simul
quantum est de lege communi. qd̃ dico p̃ter xpm

et eius beatissimam matrem gloriosam virginem
mariam. Quia vero malis deletur pena et mise-
ria et bonis gloria et ideo licet simul resurgant in
tempore valde tamen dissimiles erunt in condicio-
ne. nam q̄ malis nō est resurrectio ad vitam sed
supplicium. necesse est q̄ ipsi cū deformitatibus in-
fermitatibus et defectibus suscitentur. ¶ Rursus
quia resurrectio debet esse s̄m exigenciam consum-
macionis gracie. et perfecta gracia facit et nos cō-
formes custo capiti nostro in quo nullus fuit defec-
tus membrorum s̄ perfecta etas et statura debita
et effigies formosa. Oportunum est q̄ boni suscitere-
tur in optimis condicionibus. ac per hoc necesse est
q̄ in eis detrahantur vicia et natura seruetur.
Oportunum etiam est ut si aliq̄ membrum deat.
suppleatur. si aliqua fuerat superfluitas aufera-
tur si aliqua membrorum deordinacio corrigatur.
Si paruulus erat ad quantitatē etatis cristi
quam habebat in racione licet non in mole diuina
virtute deducatur. Si deceptus ad eandem eta-
tem deducatur. Si gygas si gnanus ad mēsuram
congruam limitatem ut sic omnes integri et per-
fecti occurrant in virum perfectum in mensura eta-
tis plenitudinis cristi. ¶ Postremo quia resurrectio
debet esse secundum exigenciam perfectionis na-
ture et natura spiritus rationalis exigit q̄ viuifi-
cet corpus proprium. quia proprius actus in ac̄

natura spiritus rationalis exigit q̄ uiuificat corp⁹
pprium. q̄ pprius actus est in ppria materia habz
fieri necesse est q̄ idem corpus numero resurgat.
alioquin nō esset vera resurrectio. requirit etiam
natura anime rationalis et immortalis q̄ sicut ha
bet esse perpetuum. sic corpus habeat cui perpetuo
influat vitam. ac per hoc corpus q̄ anime uiuificat
ex ipsa unione ordinacionem habet ad incorruptio
nem perpetuam. ita tamen q̄ illud in quo consistit
substantia totius corporis sicut sunt membra p̄ci
cipalia et etiam humiditas radialis et caro s̄m
speciem habeat ordinacionem necessariam. Alia u
ero scilicet caro s̄m naturam et p̄tes q̄ sunt de bene
esse corporis habeant ordinacionem de congruo. et
ideo p̄me p̄tes sunt ordinate ad resurrectionem s̄m
ordinem necessitatis. alie uero omnes s̄m ordinem
cōgruitatis. quem quidem ordinem q̄ deus impres
sit nature et natura nō potest perficere q̄ nō potest
mortuum suscitare. et ipsa diuina p̄uidencia nichil
debit facere frustra necesse est q̄ ipsius uirtute re
paretur idem corpus numero et immōbile et ex om
nibus p̄tibus cōstitutum et salua tota ueritate na
ture. Cum autem natura hec nō habeat in p̄tate s̄
solum in appetitu q̄ nec idem corpus numero et in
morte destructum reparare potest tū nō possit in totā
rei substantiam nec corpus immortale possit effice
re. cū om̄e per naturam gnābile sit corruptibile nec

dispersa colligere potest nãe est q̄ resurrectio nõ se
minalibus nec naturalib⁹ causis sed primordiati
bus attribuitur vt fiat s̄m cursum mirabilem et
supernatualẽ et s̄m diuine imperium voluntatis.

De pena infernali.

Qonsequenter de consequentibus ad iudiciũ
est dicẽdũ q̄ sunt duo scz pena et gloria celestis.
De pena igitur infernali hoc tenẽdum est q̄ pe
na infernalis est in loco corpali deorsum in quo eẽ
naliter affligentur omnis reprobi tam homines
q̄ spiritus mali. Affligẽt autẽ eodẽ igne corpali q̄
cremabit et affliget spiritus et etiã corpa nec tñ
illa consumet sed semp affliget alios plus et alios
minus secundum exigẽciam meritorũ. huiusmodi
autẽ affurione ignis cõiuncta erit affurios ois sen
sus cõiuncta erit pena v̄mis et diuine visionis ca
rẽcia ita q̄ in hys penis erit varietas. cũ varietate
acerbitas cum acerbitate inc̄minabitatis vt ad re
proborum supplicium tormuntorũ fumus ascen
dat in secula seculorum. ¶ Ratio autẽ ad intelligẽ
tiam predictorum hec est. qz p̄mũ p̄c̄ipiũ eo q̄ p̄c̄i
mũ sic q̄d q̄d. habz i sũmo hz. ¶ Do nãe est ip̄m esse
rectissimũ cũ ergo in retribuẽdo agat s̄m rectitudi
nem sicut contra se facere nõ potest sic nec se nega
re nec suam iusticiam impugnaẽ sic nãcio sua recti
tudie exigẽte oz q̄ peccatũ p̄uãt s̄ q̄tãtã culpe in
hys maxie q̄ legẽ nũe stẽpnetes p̄ ip̄mãz ipegerũt

in seueritate iusticie. **Q**m̄ ergo seueritas iusticie ē
cōsiderare culpā nō solū q̄tū ad radicē. verū etiam
q̄tū ad circūstācias aggrauātes. cōgruissimū est
ut iudex iustus penas debitas ab impijs erigat vsq̄
ad ultimū quadrātē ut sic non remaneat dedecus
peccati siue dedecore iusticie ut sicut manifesta est pa
tistas in creādo et sapiēcia in gubernādo. et clemē
cia i repando sic manifestet sūma iusticia i puniēdo
Qm̄ g^o dina iusticia p̄cōrē ipiū dz p̄nre p̄ erigēci
ā culpe et culpa mortalis ad quā succedit finalis i
p̄nā ipā hz rōez. deordiāciōis p̄petue. deordiāis libidi
nose deordiāciōis multimode. necesse est q̄ ipsa pu
niatur penarum eternitate acerbitate et mularfor
mitate. **P**rimo igit̄ de ipsa ordinationis perpetue
pena debet etiam esse perpetua. quia peccatum em̄
quod quis committit et de quo nunquam penitet
perpetuo in ipsa anima duret et ab ipsa vita perpe
tua videlicet deo separat et a voluntate procedit q̄
in peccato vellet perpetuo delectari. **E**t licet delec
tatio illa transiens momentanea quia tamen ipā
deordinatio tenet rationem perpetuitatis pena deor
natiōis respondens debet h̄re carenciam finis ut si
cut homo in suo p̄petuo finem non apposuit a pec
cato recedendo sic deus i suo perpetuo non desistat
a puniēdo. **E**t sicut contra infinitū peccauit sic pe
nam habeat infinitā. **E**t quia nō potest h̄re penā
infinitā in se siue habeat salū duratiōe. **E**t sicut

voluntas per mortem malū malo adderet sine sus-
ceptione p̄nē sic deus semper affligat sine immuta-
tōe sine requiret hoc perpetuitate de ordinationis i
impys dampnatis. **R**ursus qm̄ de ordinacōis libidi-
nose pena debet esse afflictiva qz delectatio p̄nuē
per tristitiam contrariā et spūs rationalis peccan-
do cōuertat se ad bonū p̄prium et vt nūc et perpetu-
ale et libidinose amandū et ex hoc cōtempnit diuī-
nū imperium et dñum. **H**inc est qz ad hoc qz illa
delectatio improba perfecte puniatur in qua simul ē
delectatio cū cōtemptu. **N**ecesse est qz ad punitionē
istius contemptus et delectacōis p̄ccor sue homo
sit sine spūs precipitetur in locam infimum et max-
ime a statu glorie longinquū hoc est i profundissi-
mū infernum necesse est etiā qz ibi exponatur affli-
gentibus infime nature. **A**c p̄ h̄ non a substantia
spūali patiuntur sed a corpali et infima hoc est a
fecibus corp̄m mundanoz et etiam in fecib⁹ defigā-
tur et igne sulphure cōcrementur. **E**t qm̄ spiritus
qui p̄ naturā p̄ponit corp̄i et i corpus habz influē
et ipsum mouere dignitate natūe p̄ culpā puerit
et se subiat quodāmodo vilitati et nichilitati p̄cc̄i h̄c
est qz secūdū ordinē iusticie dz ordiari vt tam p̄ccor
spūs qz h̄o igne corpeo alliget vt n̄ illi ifluat vicia
h̄ vt dino decreto suscipiat penā. **C**ū em̄ rei qz hor-
ret per timorem diuinitus inmissum et quam senti-
at per vim ipsius naturalis sensus sit isepabiliter

offlicti et varie et acerbe et eternaliter crucientur
ut tormentorum fumus ascendat in secula seculorum.
De gloria celesti.

O gloria aut celesti hoc in summa tenendum est
quod in ipsa est premium substantiale et substantia
et accidentale. Premium inquam substantiale consistit in
visione fruitione et beatitudine unius summe boni scilicet dei
que beati videbunt facie ad faciem hoc est nude et sine
nec velamine quo fruuntur auide et delectabiliter quod
etiam tenebunt sempiternaliter ut sic reficitur illud
Bernardi quod deus futurus est romi plenitudo lucis et
voluntati plenitudo pacis et victorie et memorie con
tinuatio eternitatis. Premium consubstantiale consistit
in gloria corporis que secunda stola dicitur que resumpto
perfecti beata anima tendat in summum celum et hec stola
consistit in quadruplici dote corporis scilicet in dote clarita
tis subtilitatis agilitatis et in passibilitatis que erunt
sicut plus et minus in diuisis sicut maiore et mi
nori parte habite caritatis. Premium autem accidentale
consistit in quadam decore speciali superaddito que quod aureola
nuncupatur et sicut doctorum sententiarum debetur triplici genere
optime scilicet martirio predicacioni et continentie virginali
et in omnibus predictis seruetur gradus et distinctio
per exigentiam meritorum. Ratio autem ad intelligenciam predicacionum
hec est quod premium principium hoc ipsum quod premium habet summam vni
tatem veritatis et bonitatis et hoc ipsum in eo est ponere summam po
tenciam sapiencie et clemencie. Quoniam igitur hec inuisibilia dei

manifestari deus popa iō de? mūdū istū sensibile p̄cipiās sic producit sic gubernat sic reparat sic remunerat et cōsumat q̄ in p̄ductione sūma manifestatur potēcia. i gubernacōe sūma sapia. i reparacōe sūma clemēcia et in remuneracōe iusticia cōsumata. **U**t igitur manifestaret potēcia ad sui ipsi⁹ laudē et gloriā et hōrē oīa p̄duxit de nichilo faciēs aliquid p̄pe nīl scz naturā corpālē et aliquid p̄pe se scz substāciā spiritūālē ⁊ simīl hec iūgēs in vno hoīe i vnitāte nature et p̄sōe scz rōnālē aīmā ⁊ nāz corpālē. ut manifestaret sapia ip̄e quidē p̄uidētissie oīa gubernat ⁊ ordinate. **N**am ipse supremū hoīs regit p̄ se ipsū mētē scz quā illustrat et ifimū scz corpus per liberū arbitiū volūtatis. **U**t sic corpus et corpalia q̄ ad regimē subiaceat spiritui. spūs vero deo. **U**t manifestaretur clemēcia. lapsum hominem reparauit hominis nichilominus assumendo formam suscipiendo penalitatis. et tandem perferendo penam ut sic sūma mīa mīso mīsicordē faceret esse cōformē ad releuacōez mīse nō solū in dignitate nature cōdite. verū etiā in defectibus nature i mīsia cōstitute ut tādē manifestet iusticia rēbuēs vniūiq; p̄ exigēciā meritoꝝ nī solū malis penā verū etiā iustis glāz sempicnā sic em̄ exigit retributio equa et reparacō ḡtuita gubernatio ordinata et etiā productio virtuosa. **N**am omnium horum consuminatio ē in filiū **P**rimū igit qm̄ oīm iustoz p̄nā si d̄z q̄ exigit

retributio iusta et etiam productio virtuosa. et p
ductio dei fecit rationalem spm pprie dñi capace[m]
dei capace[m] scz fm vim indite ymagis ipsius bñssie
trinitatis cui in iustis totus hois spiritus fm inte
gritate ymaginis deseruuit. **H**inc est q nullomō
mi? deo pt rationalis spūs pmiari nec iplei nec
eius capacitas tinnari. ideo in pmiū datur dei for
mitas glorie per quā deo effect? cōformis et ratioē
videat ipsū clare a volūate diligat plene a memo
ria retineat ieternū vt sic anima tota viuat tota
dotetur in tribus aie viribus tota deo cōfiguretur
Tota illi viuat tota in illo requiescat. i ipō sicut in
omni bono i ueiat pacē lucē et sufficiēciā sempiter
nam p quā in statu omnium bonoz aggregacōe per
fecta pstituta et eterna viuēs vita dicitur bñ et
etiam gloriosa. **R**ursus qm retributio illa fieri de
bet fm q exigit nō solū retribucō iusta et pductō
virtuosa. verū etiā gubernatio ordiata et deus in
productōe corpus aie alligauit et natuāli et mu
tuo appetitu iuicē copulauit ad gubnacōez vero sb
iecit et i statu meriti vt spūs cōdescenderet et intē
deret corpori gubernando propter exerciciū imē
tendo nec naturalis appetitus patitur q anima
sit plē beata nisi restituat ei corpus ad qd resumē
dum habet inclinationem naturaliter insertam
nec regiminis ordo sustinet q restituatur corpus
spiritui bono nisi per omnia illi conforme et sbm

quod tunc potest spiritui conformari. Quoniam igitur spiritus est lu-
cis eterne visionis clarificatus id dicitur in eorum corpore claritas lu-
cis per materiam resultare. Quia vero delectatione illius
summi spiritus est summe spiritualis effectus. ideo in cor-
pore habere debet correspondentem subtilitatem et spiritua-
licitatem. Quia tunc eterne factus est omnino
impassibilis ideo in corpore debet esse impossibilitas omni-
tamen intra quam extra. Quia vero ex hijs omnibus spi-
ritus promptissimus est a tendendum in deum. ideo in corpore
glorioso debet summa agilitas respirari. Quoniam igitur per
has quatuor proprietates fit corpus spiritui conforme
et etiam subiectum huic est quod in hijs quatuor pre-
cipue dotari dicitur ratione quorum idoneitatem
habet sequi spiritum et locari in regione celesti que
est regio beatorum. In istis enim proprietatibus cele-
stibus corporibus simulatur per quos gradatim dis-
tatur corpus celeste a quatuor elementis et sic dos
corporum quadruplicata et corpus in se perfecte red-
dit conforme habitationi celesti. et spiritui beato per
que a summo capite deo usque in horam vestimenta
scilicet corporis plenitudo dulcedinis et beatitudi-
nis ebreuitas et redundat et quantum est possibile
derivatur. Postremo quoniam illa prematio de-
bet fieri secundum quod exigit retributio iusta. et pro-
ductio virtuosa et gubernatio ordinata et etiam repa-
tio gloriosa et in diversis christi membris diversa ei
sunt carismata gratiarum. non solum quantum ad interi-

ora dona. Verū etiā quātū ad exercitiā exteriora
Non solum quo ad habitus Verum etiā quo ad
status Non solum quo ad perfectionē caritatis in
mēte. Verum etiā ad perfectionis decorem et pul
chritudinem in opere corporali. Hinc est q̄ membris
aliquibus. nō stola anime cum tribus eius dotib⁹
a stola corporis cū s̄. v̄z. c̄ excellēcia q̄dā decoris et
gaudij debet p̄ excellēciā p̄fōis a hiti i ope virtu
oso Quoniam igitur triplex genus operis precellē
tis perfectum et pulchrum et in spiritali formosi
tate formosum s̄m triplicem vī anime. s̄m rationa
bilem predicatio veritatis p̄duces alios ad salutē
secundum concupiscibilem p̄fecta declinatio concupis
cētiāz per integritatem perpetuam cōtinēcie vir
ginalis. secundum irascibilem p̄pessio mortis a hō
rem casti Hinc est q̄ in hys tribus generibus ius
torum scilicet predicatoribus virginibus a marti
rib⁹ debetur illa excellēcia p̄mij accidentalis q̄d
aureola vocatur quod decorem facit non solum ani
me verum etiā corporis. Quia non enim redditur
ipsi voluntati tantum sed operi extrinseco substē
nensibi meritum et p̄mij caritatis quod em̄
consistit in septiformi dote ēplici aie a quadruplici
corporis in quibus autem clauditur ipsa consum
matio integritatis et plenitudo omnium bonorum
spectaciū ad gl̄e p̄plemētū.

Quia autē a q̄te sint illa bona non mea sed

leati ansemita ponatur verba ait em̄ in fine pro solo
gion **E**xcite nunc anima mea et erige totum tuū
intellectum et cogita q̄tum potes **S**i em̄ singula
bona et delectabilia sunt cogita intēte q̄ delectabi
le sit illud bonum quale et quantum sit illud qd̄ cō
tinet iocunditatē omnium bonorum non quale increa
tis rebus sumus experti sed tāto differenter q̄to
differt creatura a creatore si em̄ bona est vita cre
atrix si iocūda est salus facta q̄ iocūda est salus
que fecit omnem salutem **S**i amabilis est sapia
in cōgnicione rerum conditarū q̄ amabilis est sa
piencia que omnia cōdidit ex nichilo. **D**emiq; si et
multe magne delectationes sunt in rebus delecta
bilibus quatis et quāta est delcāō in illo qui fecit
omnia delectabilia. qui hoc bono fruetur qd̄ illi est
et qd̄ illi non erit certe qd̄ quid volet erit. et quod
nolet non erit. **I**bi quippe erūt bona corporis et aie
quatia nec oculus vidit nec auris audiuit nec cor
homis cogitavit **C**ur ergo per multa vagaris ho
mōcio querēdo bona anime tue ⁊ corporis tui ama
vnum bonum in quo sunt omnia bona ⁊ sufficit.
desideria simplex bonum quod est omne bonum ⁊
satis est. **Q**uid enim amas caro mea. aut quid
quid desideras anima mea. ibi est quidquid ama
tis quidquid desideratis. **S**i delectat pulchritudo
fulgebunt iusti vt sol. si velocitas aut fortitudo.
aut eciam libertas corporis vt nichil em̄ obsistere

possit erūt similes angel' dei qz sciat' corp' ai. le
et surget spūale p'cāte utiqz nō natura. **S**i longa
et salubris vita ibi est sana eternitas et eterna sa
nitas qz iusti i perpetuū viuūt et salus iustorum a
dño. **S**i facietas faciabūt cum apparuerit gloria
eius. **S**i ebrietas iebriabūt ab vber tate domus dī
Si melodia ibi angelorum chori cōcinunt sine fiē
deum laudantes si quelibet nō immunda sed mun
da voluptas torrēte voluptatis tue potabis eos de
us. **S**i sapientia ipsa dei sapientia ostendet eis se
ipsam. **S**i amicitia diligēt deum plus quam seip
sos et iuicē tāquā seipsos et deus illos plus q̄ illi
seipsos quia illi illū et semuicē per illū et ille se et
illos per seipsum. **S**i concordia omnibus illis erit
vna quidem voluntas quia eis erit nisi voluntas
ipsius dei. **S**i potestas omnipotentes erūt sue vo
luntatis vt et deus sue. Nam sicut poterit deus qd
volet per seipsum ita poterunt illi per illum qz
volunt. Quia sicut illi non aliud volunt quā qz ille
ita ille nolet quidquid illi nolent. et quod ille volz
non poterit non esse. **S**i honor et diuicie deus ser
uos suos bonos et fideles supra multa constituet
ymmo filij dei et dī vocabuntur et erunt et vbi est
ipse filius dei erunt quidem ibi et illi heredes quidē
dei coheredes autem cristi. **S**i quidem ipsa autē
vra securitas certe ita certe erunt quod nunquam
et nullatenus ista seu potius em̄ istud bonum sibi

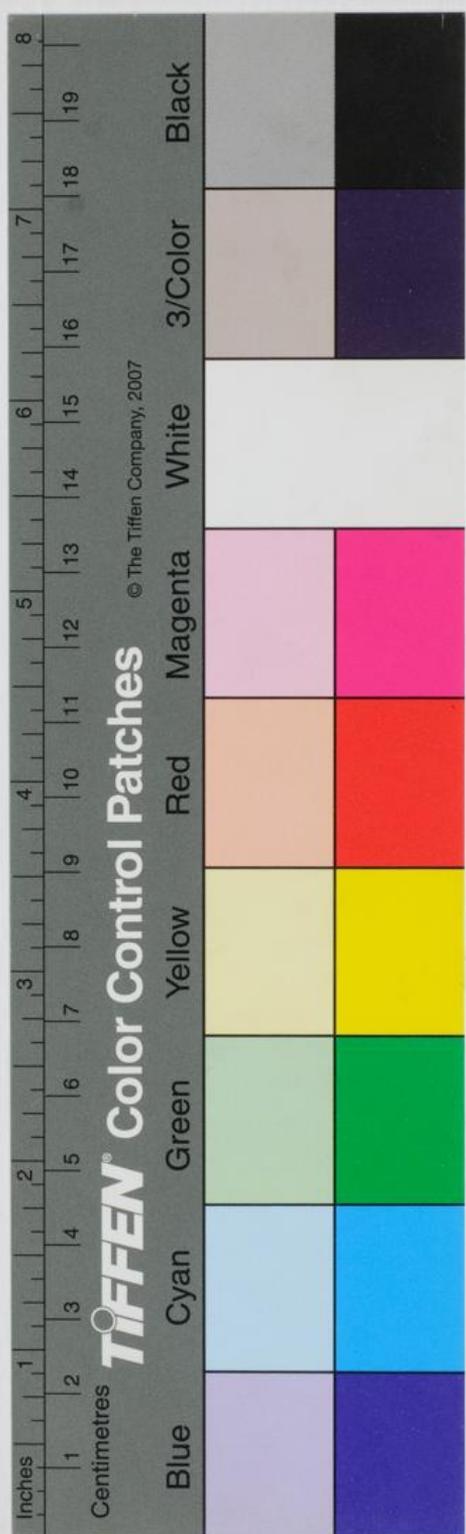
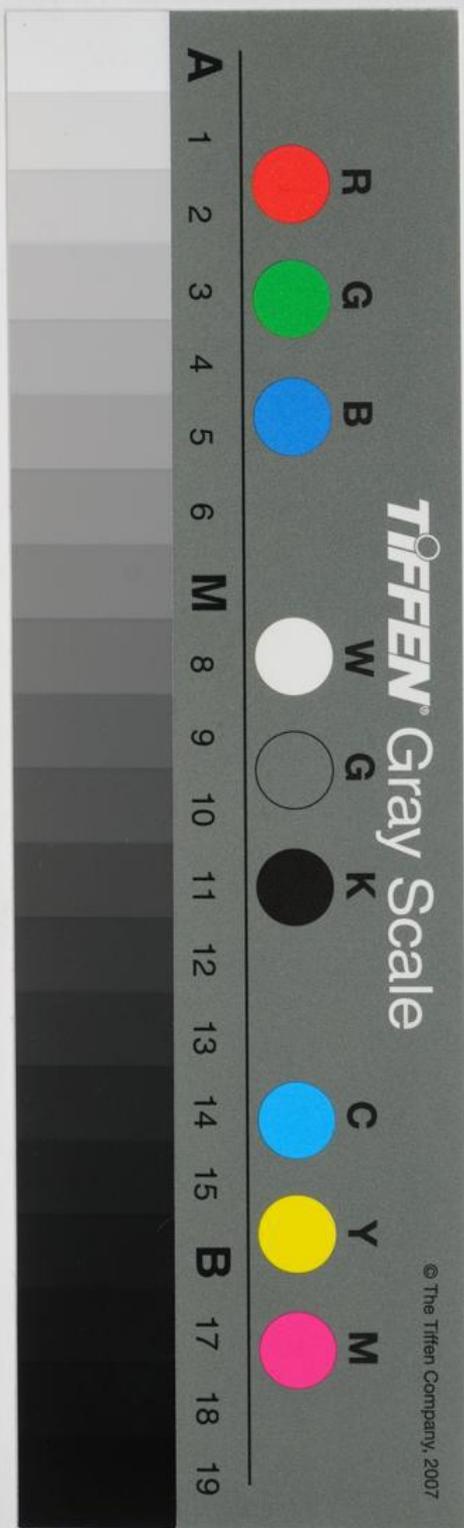
ſfuturū crederet. ſicut certi erūt ſe nō ſua ſpōte illud
amiſſuros nec delcōrē deū illud dilcōribus ſuis i vi
tis ablaturū nec ad aliqd̄ deo potēcius i vitos deū
et illos ſepaturū. **G**audiū v̄o q̄le et q̄tū ē ubi ta
le ac tm̄ bonū ē cor hūanū cor idigēs cor exp̄tū erū
pnas. ymmo obratū erūpnis q̄tū gaudēs ſi omni
pus hys habūdare. **i**ntrōga itima tua ſi capere
p̄nt gaudiū ſuū de tāta b̄tūdine ſua. **S**i certe ſi
q̄s alius quem oīo ſicut teipſum diligēs eandē bea
titudinē habēt duplicaret gaudiū tuū q̄ nō min⁹
gaudēs pro eo q̄ p̄ teipſo. **S**i vero duo l̄ tres vel
multo pluēs idipſum haberēt tm̄dem pro ſingulis
q̄tum p̄ teipſo gaudēs ſi ſingulos ſicut teipſum as
mares. ergo i illa perfecta caritate innumēabiliū
angeloz et hominū beatorū ubi null⁹ min⁹ abū
q̄ ſeipſum diligit nō aliter gaudebit quiſq; p̄ ſin
gulis alijs q̄ pro ſeipſo. **S**i ergo cor hominis de
tāto ſuo bono vix capiet ſuū gaudiū quō capax
erit tot et tātorū gaudiorū. et utiq; q̄ quātū quiſq;
diligit aliquē tm̄ de bono ei⁹ gaudet ſicut illa per
fecta felicitate vn⁹ q̄ſ pl⁹ amabit ſine cōpacōe diui
ni q̄ ſe et omnes ſecū. **I**bi gaudebit plus abſq; eſ
timatione de felicitate dei q̄ de ſua a omnium alio
rum ſecum. **S**ed ſi diuini ſic diligunt toto corde
tota mente tota anima ut tamen totum cor tota
mens tota anima non ſufficiat dignitati dilectio
nis. profecto ſic gaudebunt toto corde tota menta

tota anima vt tñ totū cor tota mēs. tota anima n̄
 sufficiat pleiudimi gaudij. **N**ō dū ergo dñe dixi ā
 co. noui q̄tū gaudebūt illi beati tui vtiq; tñ gau
 debūt q̄tū amabūt tñ amabūt q̄tū cōgnoscēt. q̄
 tū cōgnoscēt te et q̄tū aābūt te? cō nec ocul⁹ vidit.
 nec auris audiuit. nec in cor hoīs ascēdit i hac vita
 q̄tū te cōgnoscēt et amabūt i illa vita. **O**ro deus
 cognoscā te amē te vt gaudeā de te. et si nō possum
 ad plenū i hac vita vel p̄ficiā i dies vsq; dū reiat il
 lud ad plenū. **P**roficiat hic in me noticia tui et ibi
 fiat plena. crescat amor tuus et ibi sit plen⁹ vt h̄
 gaudiū meū sit in spe magnū ⁊ ibi sit in te plenū
Dñe p̄ filium tuū iubes p̄mmo cōsulis petere et pro
 mitis accipe vt gaudiū n̄m plenū sit. deus verap̄
 peto accipiā vt gaudiū meū plenū sit. **P**eto dñe
 qđ p̄ admirabile cōsiliatū n̄m cōsul accipiā quod
 p̄mittis p̄ veritatē tuā gaudiū meū plenū sit. medi
 tōr̄ int̄m̄ inde mēs mea. loquat̄ inde lingua mea. a
 met illd̄ cor meū. **S**ermocinet̄ os meū **E**ficiat il
 lud aia mea. **S**iciat caro mea **D**esideret tota sub
 stācia mea donet̄ int̄m̄ in gaudiū dñi mei qui ē tri
 nus et vnus deus b̄ndict⁹ in sc̄la sc̄lōz amen.

Explicat breuiloquium. Boneuētute in sacram
 scripturam.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

vera fide ad patrem luminum accedamus flecten-
do genua cordis nostri ut ipse per filium suum in
spiritu sancto det nobis veram noticiam ihesu cristi
et cū noticiā amorē eius ut sic ipsum cōgnoscentes
et amantes tamquam in fide solidati et in caritate
radicati possimus ipsius scripture noscere latitudi-
nem Longitudinē. altitudinem et profundum per
hanc noticiam puenire ad plenissimam noticiam
et excessiuū amorem beatissime trinitatis quo scō-
rum desideria tendunt in quo est status et cōplemē-
tum omnis veri et boni. **De latitudine scripture.**

Houis sacre scripture sine cōapito et intento
et p̄cipio credito simul et iuocato videndū
est progressus q̄tū ad ipsius latitudinē. longitu-
dinē sublimitatē et pfundum fm viā et ordinem
apostolica doctrinē. **C**onsistit aut latitudo i multitudine
suarū p̄ciū. **L**ongitudo vero in descriptioē t̄p̄m et
etati. **A**latitudo i descriptioē ierarchiarū gradatū ordi-
natarū. **P**rofunditas i multitudine mysticorū sensuū
et intelligēciarū. **S**i vero velim⁹ latitudinem sacre
scripture speculari. **P**rima fronte occurrit nobis scriptū-
ra secūda in duo testamēta. s. i. vet⁹ nouū. **V**et⁹ at
occurrit cū multitudine librorū. habz em̄ libros lega-
les. **H**istoriales. sapiales. et p̄phetales. **I**ta q̄ p̄mi
sūt quinqz. **S**ecundi decē. **T**ercij quinqz. et quarti
sunt sex. **A**c per hoc in uniuerso xxvi. **N**ouū simile
testamētū hz libros hys correspondētes s̄ q̄druplicē